This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

WIDENER LIBRARY
HX 61HS G

P Neth 309.1

Harvard College Library

DUTCH HISTORY

JOHN LOTHROP MOTLEY
MEMORIAL COLLECTION

FROM AN ANONYMOUS GIFT

WERKEN DER VEREENIGING

TOT UITGAVE DER BRONNEN VAN HET

OUDE VADERLANDSCHE RECHT,

GEVESTIGD TE UTRECHT.

EERSTE REEKS.

No. 13.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1892.

Typ. J. VAN BOEKHOVEN, Utrecht.

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

DE MIDDELEEUWSCHE RECHTSBRONNEN

DER KLEINE STEDEN

VAN HET NEDERSTICHT

VAN

UTRECHT.

UITGEGEVEN

DOOR

MR. R. FRUIN TH. AZN.,

Commies-chartermeester aan het Rijksarchief in Utrecht.

EERSTE DEEL.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1892.

PMeth 309.1

July 1

VOORBERICHT.

Het werk, welks eerste deel hierbij het licht ziet, was door de Directie der Vereeniging reeds in het verslag over 1884/1885 aangekondigd. In den loop van het jaar 1888 werd mij de bewerking er van opgedragen, en in 1890 kon de Directie dan ook vermelden, dat „een eerste stuk, bevattende de rechten van Amersfoort en Rhenen, nagenoeg voltooid" was. Bijzondere omstandigheden hebben echter sedert de uitgave vertraagd. De voornaamste er van is wel deze, dat mij, kort voordat tot het drukken zou worden overgegaan, toevalligerwijze een deel der oude raadsnotulen van Amersfoort, dat toen op het rijksarchief te Utrecht berustte, — sedert is het naar Amersfoort teruggebracht — in handen kwam. Bij het doorbladeren bleek mij, dat zich in die notulen een aantal keuren en andere rechtsregelen bevond, die niet in het keurboek der stad waren opgenomen. Dit leidde tot een onderzoek van al de bewaard gebleven raadsnotulen vóór 1544, toen Karel V de stad eene nieuwe ordonnantie gaf. Een en ander veroorzaakte niet alleen een belangrijk oponthoud, maar is ook oorzaak geweest, dat het aangekondigde eerste stuk tot een eerste deel is uitgedijd. Een tweede deel zal de rechtsbronnen der steden Wijk-bij-Duurstede,

Montfoort en IJselstein benevens de stadbrieven van alle kleine steden van het Nedersticht bevatten.

Ik neem deze gelegenheid te baat om mijn dank te betuigen aan de gemeentebesturen van Amersfoort en Renen en aan den waarnemenden archivaris der eerste gemeente voor de welwillendheid, waarmede zij mij in de gelegenheid hebben gesteld de aan hunne zorg toevertrouwde stukken voor deze uitgave te gebruiken. Zeker niet minder dank ben ik den heer Mr. S. Muller Fzn. schuldig, die mij in alles, wat deze uitgave betrof, met raad en daad heeft ter zijde gestaan.

R. FRUIN Th. Azn.

AMERSFOORT.

Hoewel het middeleeuwsche stadrecht van Amersfoort ongetwijfeld meer dan eens is gecodificeerd, bezitten wij thans niet anders dan twee nagenoeg even oude handschriften (beiden uit het begin der 16e eeuw), die daarvan getuigenis afleggen. Eene korte beschrijving dier beide keurboeken ga hier vooraf. Het eene, dat als A zal worden aangehaald en in het archief der stad Amersfoort berust, is in folio en bevat 84 papieren bladen. Op het eerste bevinden zich de titel: „Dit sijnt onser stadt wilkueren mit dat raidtboick ende der scepenen boick" en verschillende historische aanteekeningen uit later tijd. De vijf volgende bladen bevatten de tafel van de wilkeuren en het raadboek. De wilkeuren zelf vullen 42 bladen, folio 48 verso bleef onbeschreven, en op folio 49 begint het raadboek, dat folio 62 verso eindigt. De beide volgende bladen waren oorspronkelijk weder onbeschreven, schoon men er nu de namen van eenige lezers van het HS. op vindt aangeteekend. De tafel van het schepenboek volgt op blad 65 en op het volgende begint het schepenboek zelf, dat het HS. besluit. Het andere handschrift (B) berust op het rijksarchief in Utrecht. Het is op papier geschreven en vormt een in leeren band gebonden deeltje in 8° formaat. Boven aan de eerste pagina staat „Hantvesten en ordinantiën van Uytrecht", dan volgt de inhoud van het schepenboek, die drie pagina's inneemt, de vierde is onbeschreven. Daarop volgt het schepenboek op 21 genummerde bladen, waarachter na eenige witte pagina's de inhoud van de wilkeuren en het raadboek geschreven is, dan volgen de wilkeuren zelf op bladen, die weer, te beginnen met 1, genummerd zijn. Zij eindigen op blad 51, dat verder leeg blijft. Op de volgende 4 pagina's staan de artikelen 253*a*—253*d*, elk artikel op eene afzonderlijke pagina, terwijl de daarop volgende door de met andere hand geschreven artt. 253*e* en 253*f* wordt ingenomen. Op het

54e blad begint dan het raadboek, dat met folio 61 eindigt, waarop nog 5 ledige bladen volgen.

Beide handschriften zijn reeds uitgegeven, het eerste door den heer Van Rootselaar in zijn „Amersfoort" deel I, p. 182 v.v., het tweede door den heer De Geer van Jutfaas in de Nieuwe bijdragen voor rechtsgeleerdheid en wetgeving van 1878.

Reeds laatstgenoemde geleerde merkte de groote overeenkomst, die tusschen den inhoud der beide handschriften bestaat, op. Het schijnt daarom voor alles noodig om beiden zoo nauwkeurig mogelijk met elkander te vergelijken, en het blijkt dan aanstonds, dat elk der twee geschriften in drie afdeelingen: de stadswilkeuren, het raadboek en het schepenboek is verdeeld. Het schepenboek bevat natuurlijk de rechtsregelen, waarnaar zich de schepenen bij hunne werkzaamheden hebben te gedragen. De andere afdeelingen betreffen beiden de werkzaamheden van den raad, die, hier zooals te Utrecht, rechtspraak had. Dat zij onderling nauwer samenhangen dan met het schepenboek, blijkt ook hieruit, dat in A zoowel als in B de index van de wilkeuren en het raadboek bijeengevoegd en vóór die beide afdeelingen van het HS. geplaatst is, terwijl de index op het schepenboek daarvan afgescheiden is opgeteekend. Intusschen doet zich hier reeds dadelijk een verschilpunt tusschen de twee keurboeken voor. A begint met de wilkeuren en eindigt met het schepenboek, terwijl bij B het schepenboek voorop staat. Nog belangrijker wordt het verschil, wanneer men op de volgorde der artikelen let. Vooraf zij opgemerkt, dat de artikelen in beide keurboeken niet genummerd zijn, en de nummering er voor deze uitgave is bij gevoegd. Bij de wilkeuren en het raadboek gaf deze nummering tot geene moeilijkheden aanleiding, elk artikel is er van een hoofd voorzien, en daaruit blijkt de scheiding tusschen de artikelen duidelijk, maar in het schepenboek is het anders. Wel komen ook daar van tijd tot tijd diergelijke hoofden voor, maar niet alle artikelen zijn er van voorzien, en daardoor zijn de vroegere uitgevers er toe verleid om die niet van opschriften voorziene artikels als alinea's der voorgaande artt. te beschouwen, maar de opschriften slaan uitsluitend op wat nu de eerste alinea's der artikelen uitmaakt, en hebben op de verdere alinea's geene betrekking. Bovendien is de volgorde der verschillende bepalingen van het schepenboek in de beide HS. geheel anders, en daarbij doet zich

het geval voor, dat niet slechts de artikelen maar ook de alinea's der beide uitgaven op verschillende plaatsen zijn opgeteekend, en dat zij met andere bepalingen tot artikelen zijn gecombineerd. Ik heb dan ook in het schepenboek elke bepaling een afzonderlijk nummer gegeven.

Hierachter [1]) laat ik een overzicht volgen van de orde, waarin de artikelen bij A en B zijn geplaatst, hier ter plaatse echter dient onderzocht te worden, welke volgorde de oudste is geweest, die van A of die van B. Het antwoord op die vraag wordt gevonden in art. 311: het verwijst op het einde naar een voorgaand artikel „van der eygenijnge, die nijt by huis en is." Bedoeld is daarmede art. 310, dat inderdaad bij A aan art. 311 onmiddellijk voorafgaat. Bij B daarentegen komt eerst art. 311 en eenige artikels later pas art. 310 voor. De volgorde van A is dus de oorspronkelijke, daarentegen is in B de orde der bepalingen meer systematisch. Behalve dit verschil in volgorde is er nog een ander onderscheid tusschen de beide HS. Van de artt., die bij A in het schepenboek voorkomen, ontbreken bij B de artikelen 312, 323, 361, 362, 366, 367 en 368. Van deze worden 361 en 362 bij B echter onder de wilkeuren aangetroffen. Daarentegen neemt B de artt. 204, 205*a*, 205*b*, 205*c*, 205*d*, 205*e*, 365*a*, 365*b*, 365*c*, 365*d*, 365*e* en 365*f* op, waarvan het eerste in A onder de wilkeuren voorkomt.

In de wilkeuren en het raadboek is in beide HS. de volgorde der artikelen in hoofdzaak dezelfde, maar er moet toch op eenige verschilpunten gewezen worden. Bij B ontbreken de artt. 1, 191, 202, 204, 205, 235—253, waarvan het, gelijk reeds is opgemerkt, art. 204 in het schepenboek opneemt. B heeft daarentegen meer dan A de artt. 348, 349, 351, 352, 353 en 354, die bij A in het schepenboek voorkomen, waar B ze nogmaals opgenomen heeft, 361 en 362, bij A eveneens in het schepenboek opgenomen (zie boven), 203*a* en 216*a*. Bovendien zijn de artt. 155—157 van A bij B omgezet en volgen zij elkander op als 156, 157, 155, terwijl eindelijk de artt. 206—234 bij B in de wilkeuren, bij A in het raadboek voorkomen. Intusschen is het zeker, dat in het laatste geval de voorkeur aan B moet worden geschonken.

---

1) Zie de bijlage.

Het raadboek handelt overigens slechts over loften, schuldbekentenissen, rechtsmiddelen om zijne schuldenaars tot betaling te dwingen en diergelijken, terwijl de artt. 206—234 allerlei onderwerpen van gemeentelijke administratie betreffen, geheel gelijksoortig met die, welke in de wilkeuren worden aangetroffen. Hetzelfde kan gezegd worden van de artt. 235—244 die, bij A ook in het raadboek geplaatst, bij B ontbreken.

Reeds eene oppervlakkige vergelijking der beide HS. leert dus, dat het eene niet uit het andere kan zijn ontstaan. B kan nooit de grondslag van A zijn geweest, want de volgorde der artikelen in het schepenboek is bij A oorspronkelijker dan bij B, maar B kan ook niet aan A zijn ontleend, want de artikelen 206—234, die bij A eene verkeerde plaats innemen, staan bij B daar, waar zij staan moeten, en waar zij zeker ook oorspronkelijk hebben gestaan. [1]) Er blijft dus geene andere mogelijkheid over dan deze, dat beiden ontleend zijn aan een ouder HS., dat verloren is gegaan, en dat ik hier gemakshalve X zal noemen. Het is dus zaak de juiste verhouding te bepalen tusschen die drie HS. en bij benadering aan te wijzen, wanneer elk is ontstaan.

Voor het laatste onderzoek moet gebruik gemaakt worden van de tijdsbepalingen, die in de manuscripten voorkomen. Terwijl toch het meerendeel der artikelen ongedateerd is, zijn bij verscheidene andere de datums, waarop zij zijn vastgesteld, gevoegd. Daar het nu als zeker mag beschouwd worden, dat de artt., welke A en B gemeen hebben, ook in X hebben gestaan, dient vooreerst te worden onderzocht, welke tijdsbepalingen in die artt. zijn te vinden. Daarbij doet zich intusschen eene moeilijkheid voor; meestal nl. is bij de jaartallen het eeuwcijfer weggelaten, en het is niet altijd mogelijk met zekerheid te bepalen, of eenig artikel uit de 15e of uit de 16e eeuw dateert. Intusschen meen ik toch te kunnen vaststellen, dat het jongste artikel, dat A en B gemeenschappelijk hebben, gedateerd is van Donderdag post Octavas Paschae 1504. Dit is de tweede alinea van art. 216; het jaartal, dat vermeld wordt, is 4; dat daarmede 1504 bedoeld is, blijkt hieruit, dat de eerste alinea, die ouder is dan de

---

1) Ik heb HS. A nauwkeurig onderzocht om te zien, of mogelijk de onjuiste plaatsing der artt. 206—244 een gevolg van het verkeerd binden der katernen kon zijn, maar die mogelijkheid bestaat niet. De fout is het HS. van het begin af eigen geweest.

tweede, van 1436 dateert, waar hare vaststelling in de notulen van den raad vermeld wordt. [1]) X kan dus niet ouder zijn, dan die datum aanwijst.

In de bij B alleen voorkomende artt. heb ik geen jongeren datum kunnen vinden. Zij zijn meest van het einde der 15e eeuw. Ik meen dus te mogen aannemen, dat ook die artikelen oorspronkelijk in X hebben gestaan, maar door een verzuim van den concipiënt van A niet in den tekst van het laatste HS. zijn overgenomen. Ik maak alleen eene uitzondering voor de artt. 205*a*—205*e*, die eene eigenaardige moeilijkheid opleveren, waarop ik aanstonds hoop te wijzen, en 253*a*—253*f*. De zes laatste artikelen, die bij B aan het einde der wilkeuren voorkomen, zijn daarvan nogtans door hunne plaatsing in het HS. afgescheiden. Het artikel, dat aan 253*a* voorafgaat, eindigt halverwege op eene pagina, die dan tegen de gewoonte van den schrijver van B verder ledig blijft, terwijl de artt. 253*a*—253*d* elk eene afzonderlijke bladzijde innemen. Ook hun inhoud is van anderen aard, dan die der overige artikelen. De artt. 253*e* en 253*f* eindelijk zijn met eene andere hand in B bijgeschreven en hebben dus zeker niet in X gestaan.

Omtrent de bij A alleen voorkomende artt. kan het volgende opgemerkt worden. Twee hunner 312 en 323, die bij A midden in het schepenboek staan en geen jaartal voeren, zijn ongetwijfeld ouder dan 1504. Art. 323 bepaalt de straf in duizendtallen van steenen, wat in 1504 lang in onbruik was. Ik meen dus te mogen veronderstellen, dat die beide artt. ook in X voorkwamen en door den samensteller van B, die de artikelen van het schepenboek opnieuw rangschikte, over het hoofd zijn gezien. Anders is het met de artt. 245—253, die bij A het laatste gedeelte der wilkeuren vormen. Art. 253 is van het jaar 1484, doch blijkbaar een later bijvoegsel. Het heeft tot opschrift: „Gemaict by den heer van den lande anno etc. 84," en behoort dus eigenlijk niet in een keurboek der stad thuis. Ook de plaatsing van het jaartal aan het hoofd van het artikel, wat elders niet voorkomt, wijst deze bepaling

---

1) Een oogenblik heb ik getwijfeld, of art. 195, gedateerd van het „jair van 25 dess derden daichs in Aprill", wel tot de 15de eeuw gebracht kon worden, toen men in de keurboeken gewoonlijk naar de heiligendagen dateerde, maar ik vond in de Rechtsbronnen van Utrecht (I pag. 224) een artikel van 1398 „opten zesten dach in der maent van Maerte."

als een later bijvoegsel aan. De artt. 245—252 dragen allen jaartallen tusschen Donderdag post Octavas Paschae 1504 (247) en 2 Januari 1523 (252). Hieraan sluit zich ook het eerste artikel der wilkeuren aan, het is van 1509. Ook de artt. 366—368, die het schepenboek sluiten, zijn uit de jaren 1505—1519. Al deze artt. zijn dus door A aan X toegevoegd. De tijd, waarin X is samengesteld, is nu zoo nauw mogelijk begrensd: het jongste artikel van X en het oudste van de bijvoegsels van A zijn beiden van Donderdag post Octavas Paschae 1504.

Er komen in A echter ook eenige artt. voor, die B niet heeft, en nogtans ouder zijn dan 1504. De artt. 235—244, die bij A de laatste zijn van het raadboek, maar zeker oorspronkelijk tot de wilkeuren behooren, dateeren gedeeltelijk uit 1463, 1485, 1493 en 1496. Bij enkele andere artt. vindt men de jaren 2 (art. 238), 16 (art. 237) en 17 (artt. 242—244). Ik ben om den inhoud dier artikelen geneigd aan te nemen, dat ook hier de vijftiende eeuw bedoeld is, en dat zij allen in X hebben gestaan, maar door B bij toeval zijn overgeslagen. Het is echter ook mogelijk, dat deze artt. na 1504 gedeeltelijk uit de oude raadsnotulen zijn overgeschreven en als eene soort nalezing in A zijn opgenomen.

De grootste moeilijkheid levert art. 205 op. Het is van [150]1 en ontbreekt bij B. Daar komen echter achter art. 204 (dat daar in het schepenboek staat) 5 artt. (205*a*—205*e*) voor, die hetzelfde onderwerp als art. 205 (valsche eed) behandelen. Zij zijn niet gedateerd, behalve dat er naar het jaartal van het voorgaande art. verwezen wordt. Is daarmede art. 204 bedoeld, dan zijn zij evenals dat art. van 1491. Het is echter mogelijk, dat de verwijzing „ut supra" met de rest van het artikel uit de raadsnotulen is overgeschreven, en in dat geval is het niet nader vast te stellen, in welk jaar die artt. gemaakt zijn. Men zou dan kunnen veronderstellen, dat zij, in 1504 ter vervanging van art. 205 ontworpen, nog juist in B zijn opgenomen, terwijl A verzuimd had de noodige verandering aan te brengen. In elk geval schijnen de artt. 204 en 205 (of wat daarvoor in de plaats kwam) eerst laat in de gemeenschappelijke redactie te zijn opgenomen. Bij A komen zij, wanneer men de eerst na 1504 opgenomen artt. 245—253 uitzondert, aan het eind van de wilkeuren, bij B aan het eind van het schepenboek voor.

Hoe dat intusschen zij, uit al het bovenstaande mag, meen

ik, afgeleid worden, dat A en B ontstaan zijn uit eene redactie X, die in het jaar 1504 tot stand kwam. A dateert blijkens het voorgaande uit Januari 1523 of later. Heel veel later kan het intusschen niet geweest zijn, gelijk uit het volgende valt op te maken. De verschillende voorschriften, die in de keurboeken voorkomen, zijn in den regel oorspronkelijk in de raadsnotulen opgenomen, maar na 1504 schijnt dat niet regelmatig meer geschied te zijn. De notulen van de jaren 1510—1518 zijn bewaard, daarin komt slechts één voorschrift voor, dat (als art. 250) in het keurboek is overgenomen. Men mag veronderstellen, dat de reden hiervan deze is, dat de raad de voorschriften, die bestemd waren het keurboek X aan te vullen, dadelijk daarin deed bijschrijven, en ze daarom in de notulen niet opnam. Daarentegen vindt men sinds de 2e helft van 1523 (de tusschenliggende jaren ontbreken) een aantal voorschriften, die in een keurboek op hunne plaats zouden zijn, zoodat het waarschijnlijk is, dat de redactie van A in het begin van 1523 is tot stand gekomen.

Wanneer B geschreven is, is niet zoo nauwkeurig te zeggen. Zijn samensteller heeft zich beperkt tot het opnemen van eenige artikelen van vóór 1504, die in X niet waren overgenomen, en tot het aanbrengen van eenig systeem in de plaatsing der artikelen. Hierop wijzen de geheel veranderde volgorde der artt. van het schepenboek, het opnemen der artt. 348, 349, 351—354 (allen betreffende het invorderen van schulden) in het raadboek, het plaatsen der artikelen 361 en 362 bij art. 135, waardoor de voorschriften omtrent het vordelrecht bijeengevoegd zijn, en misschien de verplaatsing der artt. 204 en 205 naar het schepenboek.

Aan deze uitgave is A ten grondslag gelegd, hoewel B er nauwkeurig mede is vergeleken. A is nl. authentiek (wat van B niet blijkt); niet alleen heeft het, voor zoo ver men weet, altijd op het stadhuis te Amersfoort berust, maar er wordt ook in 1531 in de raadsnotulen naar verwezen. Er is daar nl. eene bepaling doorgeschrapt, en op den kant staat aangeteekend: «Dit is geset, zoet by den ouden rait geconfirmeert is, achter in statboick, int cantoer gesloeten leyt.» Inderdaad vindt men deze bepaling, met kleine wijzigingen, die dus de oudraad er in zal hebben gemaakt, met eene andere hand opgenomen achter in A. (in deze uitgave art. 369). A is dus het hier bedoelde «statboick».

A is intusschen niet onvoorwaardelijk gevolgd. De artt. 206—244, die bij A in het raadboek voorkomen, zijn naar de wilkeuren overgebracht, waartoe zij, gelijk reeds is opgemerkt, krachtens hun inhoud behooren. Vermoedelijk is het exemplaar van X, dat door den samensteller van A werd gebruikt, verkeerd ingenaaid geweest, en heeft dit tot de verwarring aanleiding gegeven. Ik meende in deze de blijkbaar oorspronkelijke redactie te moeten herstellen. De artt., die B alleen heeft, zijn cursief gedrukt ingevoegd ter plaatse, waar zij in dat HS. voorkomen. De artt., aan B alleen eigen, die in het schepenboek voorkomen, zijn ingevoegd achter art. 365, dat het laatste is, dat A en B gemeen hebben.

De redactie van 1504 zal wel niet het oudste keurboek zijn geweest, dat Amersfoort heeft gehad. In den regel toch worden bij het samenstellen van zulk een keurboek de oorspronkelijke artt. niet van een jaartal voorzien, terwijl van de later aan de oorspronkelijke redactie toegevoegde artt. althans enkelen het jaartal blijven dragen, waarin zij werden vastgesteld. Daar nu het oudste jaartal, dat in A en B vermeld wordt, het jaar 1406 is (zie art. 118), mag men aannemen, dat er reeds vóór dat jaar een keurboek is tot stand gekomen, dat echter spoorloos verdwenen is. In de notulen van den raad — de oudste, die bewaard gebleven zijn, dateeren van 1436 — wordt dan ook meermalen verwezen naar «onser stad boeck», waarin de boeten, op de verschillende delicten gesteld, waren aangegeven. Dat zal dus het oudere keurboek zijn geweest.

Reeds meermalen is van de raadsnotulen gesproken; zij vormen eene belangrijke bron van het middeleeuwsche recht van Amersfoort. Zij worden meermalen als 's raads dagelijksch boek aangehaald, en waar zij in deze uitgave zijn geciteerd, zijn zij met eene D aangewezen. Uit den tijd vóór 1523 zijn van deze notulen, die allen in het gemeentearchief te Amersfoort berusten, slechts enkele fragmenten overgebleven. Het oudste deel loopt over de jaren 1436—1439, het 2e over 1464—1472, het 3e begint eerst weder met 1492, het 4e eindelijk behandelt de jaren 1510—1518. Vóór in dat laatste deel vindt men dan de notulen over de jaren 1523—1525, terwijl in de vijf volgende deelen de jaren 1526—1544 veel uitvoeriger behandeld zijn. Deze notulen zijn doorloopend in twee afdeelingen gesplitst, die vrij streng gescheiden wor-

den. [1]) In de eene afdeeling vindt men vonnissen van den raad, keuren door den raad gemaakt, besluiten door den raad voor de veiligheid der stad genomen; de tweede bevat voornamelijk schuldbekentenissen, borgtochten, boedelscheidingen en diergelijke acten van volontaire jurisdictie, voor den raad gepasseerd. In het algemeen kan men dus zeggen, dat de beide afdeelingen van de notulen met twee der rubrieken van het keurboek correspondeeren, de eerstgemelde afdeeling met de wilkeuren, de tweede met het raadboek; de toepassing der in het schepenboek vervatte rechtsregelen moet men dan natuurlijk in de schepenregisters vinden.

Voor het doel dezer uitgave zijn de verschillende keuren, die in de eerste afdeeling der notulen verspreid staan, opgenomen. Ook uit de 2e afdeeling zijn enkele excerpten aangeteekend: de grens, tusschen de beide afdeelingen getrokken, is niet altijd even nauwkeurig in acht genomen, en bovendien zijn de ordonnanties op de gilden, die toch te belangrijk zijn om haar ongedrukt te laten, in de 2e afdeeling opgeteekend in verband met den privaatrechtelijken oorsprong dier lichamen. Al deze excerpten zijn bij elkander gebracht en van een doorloopend nummer voorzien, alleen afgebroken met het jaar 1523, daar de chronologie vorderde, dat toen het keurboek eene plaats vond. Die aanteekeningen, welke aan de 2e afdeeling der notulen zijn ontleend, zijn met een sterretje aangeduid. Bij het maken dezer excerpten is met de noodige vrijheid te werk gegaan; uit de oudere jaren is wel eens iets opgeteekend, wat geacht kan worden meer van historisch dan juridisch belang te zijn, terwijl uit de 16e eeuw niet alle varianten op de schier jaarlijks wederkeerende verordeningen of «policiën» zijn opgenomen.

De notulen loopen ook na 1544 door, doch het scheen overbodig daaruit nog meer mede te deelen, omdat in dat jaar de ordonnantie des keizers voor de stad tot stand kwam, welke de middeleeuwsche rechtsontwikkeling afsluit.

Deze ordonnantie wordt hier voor de vijfde maal uitgegeven; het laatst was dit door den heer Van Rootselaar in zijn meer aangehaald werk (II, p. 298 v.v.) geschied. Men vindt daar

---

1) In het derde deel komt alleen de in de tweede plaats vermelde afdeeling voor, de eerste schijnt verloren. Over de jaren 1526—1532 zijn de beide afdeelingen elk in een afzonderlijk deel gebonden.

ook twee der vroegere uitgaven [1]) vermeld, de derde is die van het Groot placaatboeck van Utrecht (III, p. 1069 v.v.). Het oorspronkelijke stuk, waarnaar deze uitgave gevolgd is, berust in het archief der gemeente Amersfoort. Het HS. bevat 32 ongenummerde perkamenten folio's, waarvan de 30 eerste beschreven zijn, en is vervat in een perkamenten omslag. Het uithangende keizerlijke zegel in roode was is thans geschonden. Omtrent deze uitgave dient nog te worden opgemerkt, dat, daar waar naar een artikel van het keurboek verwezen wordt, de woorden der ordonnantie, die niet in het keurboek voorkomen, gecursiveerd zijn.

Er berust te Amersfoort nog een ander HS., dat, oppervlakkig beschouwd, eene latere ordonnantie van koning Filips schijnt te zijn. Het omvat 88 ongenummerde bladen en is thans gebonden in een perkamenten band. Vóór en achter het HS. zijn vijf bladen papier gevoegd, die oorspronkelijk niet tot het HS. hebben behoord; de vooraan geplaatste zijn onbeschreven gebleven, maar de andere zijn ingenomen door een afschrift van de eedsformulieren, die aan het einde der ordonnantie van keizer Karel staan, doch gewijzigd naar den eisch van de tijden der republiek: de schout zweert er Hun Edelmogenden trouw.

Dit HS. voert den titel van: «Ordonnantie van der stadt ende jurisdictie van Amersfort», en heeft noch dagteekening noch onderschrift. Het omvat een aantal artikelen, die met die uit de ordonnantie van keizer Karel overeenstemmen. In enkele artt. komen echter wijzigingen of toevoegsels voor, terwijl circa 170 nieuwe voorschriften de ordonnantie vrij wat uitbreiden. De artt. zijn tot verschillende rubrica's bijeengebracht, en daarbij is de volgorde van 's keizers ordonnantie niet gevolgd. Daar in de eedsformulieren aan het einde trouw gezworen wordt aan de «Coninckklyke Majèsteyt», zou men kunnen meenen hier te doen te hebben met een afschrift van eene latere ordonnantie, die koning Filips de stad in plaats van die van 1544 had verleend.

Intusschen verklaren de regeerders van Amersfoort in 1570, welke costumen en usantiën in hare stad gelden «behalven

---

1) Te weten die van 1554, „gheprent tot Utrecht by Jan Henrickzoon", en die van 1696, bij Jacobus van Paddenburg uitgekomen.

dordonnantie by Keyserlijcke Majesteyt der stadt gegeven ende verleent», en in de zooëven vermelde eedsformulieren uit den tijd der republiek, die achter dit HS. zijn gebonden, beloven de schout en de andere ambtenaren de ordonnantie van den keizer te onderhouden. Dit doet dus vermoeden, dat het hier bedoelde HS. niet eene ordonnantie bevat, door den koning aan de stad gegeven, maar veeleer een concept is, door de stadsregeering opgemaakt, maar nooit door den koning goedgekeurd en niet in werking getreden. Vandaar dan ook, dat het volgcijfer van verscheidene rubrica's oningevuld gebleven is. Daarom scheen ook het afdrukken van dit HS. in deze verzameling ongewenscht, en bovendien, al ware de ordonnantie ook ingevoerd geweest, dan ware toch het opnemen van dit stuk onraadzaam geweest, omdat de nieuwe artt., die het bevat, en die hoofdzakelijk strafrecht en rechtsvordering behandelen, niet meer tot het middeleeuwsche recht behooren, en daarom in deze verzameling niet op hunne plaats zouden zijn geweest. Ik heb daarom in het Amersfoortsch archief geen nader onderzoek — dat uit den aard der zaak omslachtig en tijdroovend zou zijn geweest — naar het ontstaan van dit HS. ingesteld. [1])

Daarentegen vindt men wel middeleeuwsch recht in de costumen en usantiën, waarvan in 1570 op last van den hertog van Alva eene opgave door den magistraat werd ingeleverd. Dit staatsstuk, dat reeds in het Placaatboeck (III, p. 1083) was afgedrukt, is hier uitgegeven, volgens eene te Amersfoort berustende copie van Livinus Botter, secretaris der stad. Het komt voor in een in perkament gebonden boekdeel, dat eerst een afschrift der ordonnantie van 1544, daarna eene ordonnantie van het gerecht op de tappers van 1562 en een besluit van het hof van Utrecht, waarbij wordt bepaald, dat de oudste burgemeester van Amersfoort van rechtswege substituut-schout zal zijn, bevat. Daarop volgen de bovenvermelde costumen en usantiën, waarna dan nog een aantal andere stukken, allen uit den tijd van Karel V en Filips II, die voor deze uitgave van geen belang zijn, zijn opgenomen.

---

1) De heer Van Rootselaar, die bij het samenstellen van zijn werk de raadsnotulen heeft geraadpleegd, vermeldt van het invoeren eener nieuwe ordonnantie intusschen evenmin iets.

Met uitzondering der (trouwens vrij omvangrijke) excerpten uit de raadsnotulen, worden hier dus slechts rechtsbronnen, die reeds vroeger gedrukt waren, uitgegeven. Zoo dit nogtans geschiedt, is de oorzaak daarvan eensdeels hierin te vinden, dat het wenschelijk scheen al de rechtsbronnen der stad Amersfoort in één bundel bijeen te voegen, en zoowel daardoor als door verwijzingen in den tekst het verband tusschen de verschillende bronnen en de ontwikkeling van het recht te doen uitkomen; anderdeels is bij de uitgaven uit vroegere eeuwen de tekst met zoo groote vrijheid behandeld, dat ook daarom een herdruk niet overbodig scheen. Het keurboek is wel is waar nog eerst kort geleden uitgegeven, maar daarbij is eene vergelijking tusschen den tekst der beide handschriften achterwege gebleven, die toch bij het ontbreken der redáctie, waaraan dezen zijn ontleend, dringend noodzakelijk scheen.

Bijlage.

Volgorde der artt. van het Keurboek.

IN A.	IN B.[1]	IN DEZE REDACTIE.
	WILKEUREN.	
1	—	1
2—134	2—134	2—134
—	361	—
135	135	135
—	362	—
136 - 154	136—154	136—154
155	156	155
156	157	156
157	155	157
158—190	158—190	158—190
191	—	191
192—201	192—201	192—201
202	—	202
203	203	203
—	203*a*	203*a*
204	—	204
205	—	205
		(in eene noot 205*a*—205*e*)
—	206—216	206—216
.	216*a*	216*a*
-	217—234	217—234
—	—	235—244
245—253	—	245—253
—	253*a* —253*d*	253*a*—253*d*
—	[253*e* en 253*f*][2]	253*e* en 253*f*
	RAADBOEK.	
254—257	254—257	254—257
—	348	—
258—265	258—265	258—265
—	349	—
266	266	266
—	351 en 352	—
267—270, 1e alinea.	267—270, 1e alinea.	267—270, 1e alinea.
—	353	—
270, 2e alinea.	270, 2e alinea.	270, 2e alinea.
271	271	271
—	354	—
272—274	272—274	272—274
206—234	—	—
235—244	—	—

1) Men houde hierbij in het oog, dat in B eerst het schepenboek, dan de wilkeuren, eindelijk het raadboek voorkomen.

2) De tusschen haakjes geplaatste artt. zijn met eene andere hand geschreven.

	SCHEPENBOEK.	
275—365	275	275—365
	276	365*a*—365*f*
	365*a*	
	285	
	291	
	298	
	280	
	313	
	309	
	288	
	281	
	282	
	365*b*	
	365*c*	
	329	
	287	
	277	
	278	
	279	
	331	
	335	
	284	
	283	
	289	
	286	
	349	
	340	
	336	
	356	
	358	
	357	
	332	
	355	
	333	
	334	
	365*d*	
	338	
	292	
	295	
	339	
	346	
	347	
	294	
	296	
	297	
	300	
	303	
	360	
	359	
	326	
	328	
	327	
	293	
	314	
	315	
	316	
	330	
	308	
	311	
	304	
	299	
	305	
	307	
	365*e*	
	341	
	317	
	318	

	320	
	321	
	301	
	310	
	306	
	290	
	325	
	324	
	323	
	342	
	343	
	319	
	337	
	365*f*	
	344	
	345	
	351	
	350	
	353	
	352	
	354	
	348	
	302	
	363	
	364	
	365	
—	204	—
—	205*a*—205*e*	—
366—368	—	366—368
[369]	—	369

A. EXCERPTEN UIT DE RAADSNOTULEN.

(1436—1523).

Anno 1436.

I.

V post Ephifanie Domini. — Item de raet van onser stat, out ende nye, zijn overdragen: zo wat 2 persoen de nye raet nu raemt ende set tot kercmeyster van onser moederkercken te wesen, de sellen dit jair uut kercmeyster wesen, ende des en sellen zy niet off wesen ofte weygeren mogen; ende tenden dit jair so sall de een offgaan, ende dair sal die nye raet enen anderen voir in sijn stede setten, ende die ander sall noch een jair daeraen bliven, dat is te verstaen, dat elc man voirtaen, de geset wert kerckmeyster te wesen, 2 jair aeneen kerckmeyster wesen sal; ende die dat weygerde ende niet wesen en woude, dien sel men terstont een jair uutluden, ende wie hem des mit synen(eede) offniemt, dat hy niet uut en is, dien sel men verdragen.

II.

V post Ephifanie Domini. — Item de raet, out ende nye, ende gemeent zijn overdragen, dat men de grave in der kerken verhoigen zel by 2 man van den rade ende den 2 kerckmeysteren; ende yment, die den cost vant hoigen niet en betaelde bijnnen 14 dagen, nae dien dat men hem een weet deet, de heeft zijn graff verbuert, ende de sellen de kercmeyssteren aentasten ende der kerken oirber mede doen.

III.

V post Ephifanie Domini. — Item zo we de raet inleit ofte by hoeren boden in doet leggen ende daernboven uutgaet

eer zijn tijt, de verbuerde een Beyers gulden tot 3 werveu toe [1]) ende vierde werve by hoere borgerscap, ende dan openbaerlic ontborgeren mitter clock [2]).

IV.

V post Ponciani. — Item de raet, out, nye ende gemeente van onser stad zijn overdragen, dat zy bliven wille by dat punt op dengenen gemaect, de buten oirloff der thienen ingecomen zijn.

V.

II post Conversionis Pauli. — 1. Item de raet, out, nye ende gemeente [3]) van onser stad [4]) zijn overdragen, dat alle scepenbrieve ende [5]) registere [6]), ruerende van scade ofte van schoude, staen ende dueren zellen een jair na den daghe der betalinge des scepenbrieffs ofte registers ende niet langer. Ende yement, die achter dese tijt hadde scepenbrieven ofte registeren, ruerende van schade ofte van schoude, alse voirscreven [7]), ende [8]) dien brieff ofte dat register niet uut en liet richten ofte vernyen ende vastsetten bijnnen jairs na den dage der betalinge nae inhout des scepenbrieffs ofte registers, die brieff ofte dat register en sell van gheenre weerde wesen [9]) (II post Aghate Virginis uutgeluyt [10]) [11])).

2. Item voirt wair yement, die op den anderen had scepenbrieven ofte registeren, ruerende van scade ofte van scoude, alse voirscreven is, dair die dage der betalinge van ommegecomen ende voirby waer, ende bijnnen jairs van desen dage niet uut en liet rechten ofte vernyen ende vastsetten, die en sellen van geenre weerde wesen, behoudelic alle onmundige kijndere, ende die buten landes zijn, in hoeren recht te bliven,

---

1) Ten gevolge eener latere correctie is deze strafbepaling aldus gewijzigd: „een Beyers gulden, ende (tweede werff) by 3, ende derde werff by 5, ende vierde werve" etc.

2) Het HS. heeft: „colck".

3) B heeft in plaats der beide laatste woorden: „etc".

4) De 3 laatste woorden ontbreken in A en B.

5) B: „oft".

6) De beide laatste woorden ontbreken in A.

7) De beide laatste woorden ontbreken in A en B.

8) B: „als hy".

9) A en B voegen hierin: „Actum etc".

10) Dit woord ontbreekt in B.

11) A voegt hier achter: „anno XXVIII", B juister: „XXXVI".

zo dat van outs geweest ende hairgecomen is, ut supra ruerende tusschen onsen borgeren ende ondersaten, ende de mit ons woenachtich zijn.

VI.

V post Agate Virginis. — Item de raet van onser stad doet verbieden, dat nyement, hy sy out off jonck, kolven, ballslaen noch gheenrehande spull op Sente-Janskerckhoff spuelen en sell, elkerlijc by enen ponde, ende wairt, dat yements kijndere hierijnne bruecachtich worden, dat wil de raet verhalen an den ouders.

VII.

II post Mathie. — Item de raet, out, nye ende gemeente van onser stad zijn overdragen, dat ment bolwerck buten om onser stad maken ende voirt mit doeren buten an den wal bepoeten sel, dair 2 persoen toe geset zijn, dair ment by maken ende poeten ende houden zell, ende de twe sellen een vack doen maken op desgeens cost, die dat vack toebehoirt, ende dat sel een ygelic hoeftman mit zynen gesellen, dairt hem gebuert, naemaken bijnnen 14 dagen, ofte de raet selt doen maken op den derden penninc meer op desgeens cost, diet toebehoirt.

VIII.

II post Mathie. — Item de raet, out, nye ende de gemeente van onser stad zijn overdragen, dat alle de kueren, de rueren van vechtelic ofte van verkuerde woirde, die op ponde staen, dair sel men achter huden voir betalen voir elke $2\,^1/_2$ pont enen Beyersche gulden.

IX. [1])

V post Invocavit. — Item de raet van onser stad, out, nye ende de gemeente zijn overdragen: tot wat tyden enich drager bier dragen sell, dat men bijnnen onser stad tappen ofte drincken sell, so sellen zy terstont, eer zy dat bier dragen, den scijsmeyster zeggen, wair zy dat byer halen ende voirt dragen zellen, elkerlijc van elken vate een dusent steens.

X.

V post Invocavit. — Item so en sel men genen visch bijnnen onser stad vryheit copen, de men uutvoeren sell, voir 9 uren

1) Deze bepaling is doorgeschrapt.

by een dusent steens, behoudelic dat men mynen ende copen mach zonder kuer, then waer, dat zovoel visches bijnnen onser stad qwame, by den vijnders dan te doen.

XI.

V post Octavas Pasce. — Item aldus hebben de zesse geraemt, dairtoe geset, dat elke 4 huse sellen doen maken ende houden een lange leder van een dubbelde sperre, boven 21 voten lanck, ende een brantleder van 12 voeten.

XII.

V post Marci. — Item de raet, out, nye ende gemeente van onser stat zijn overdragen, dat elc ygelic zijn weerff sel doen maken bijnnen een maent by sulken kuer, alse dairop staet; ende voirt yment, de lege hofsteden bijnnen onser stat liggende heeft, dair gebroken ende ongemaecte werven toe hoeren, de sellen hoir werven doen maken, alse men hem dat weten laet, ofte de raet sel de hofsteden aennemen ende vercopen tot onser stat behoeff, ende dairvoir de werven off doen maken.

XIII.

V post Marci. — Item dat nyement ter eerster missen buten onser stat trecken noch reysen en zell, elkerlijc by . . . . . [1]).

XIV.

II post Johannis ante portam Latinam. — 1. Item den raet van onser stat is van geloeflicken vrenden warachtich bygecomen, dat de sommige onse viande te zijnne ende dagelijx raet hebben om ons tovervallen ende te verderven, dat God verhueden moet; dairomme doet de raet gebieden, dat elc ygelic zijn haernasche rede maken sel, oftet gebuerde, dat wy onse stat behueden ende bewaren mogen, soe dat voir ons allen teser tijt groet noet is, alse wy verstaen hebben ende vernemen.

2. Item hierom zijn de raet, out, nye ende de gemeente overdragen, dat men ommegaende wakers wijnnen sel, ende yment, de om gelt waken will, de comen te vespertijt voir Schoevelt by Elijs van Wede ende Gode Kade, de sellen mit hem overdragen, hoe zy waken, ende wat men hem geven sell.

---

1) Oningevuld in het HS.

3. Item voert so doet de raet gebieden, dat elc ygelic, de zijn bolwerck qwaet ende ongemaect is, de sel zijn bolwerck maken ofte doen maken tusschen dit ende en Donredage naestcomende, want de raet wil en Donredagen ommegaen ende bekueren elc op den derden penninc meer, de sijn bolwerck dan niet gemaect en waer, ende dan therstont dat doen maken op desgeens cost, die dat mit recht behoert te gelden.

XV.

V post Johannis ante portam Latinam. — Item van geen vulnesse noch onreynicheit, dair dat water mede verderft mach werden, te waschen in onser stat grafft bijnnen Ketellairsbrug, by enen pont.

XVI.

II post Sophie. — Item tot wat tyden men dat heylich Sacrament draget, ofte een eerste misse bijnnen onser stad gebuert, zo zellen de schuts voergaen, dan de boulude, Sente Nycolaes, Sente Loey, de scoemakers, Sente Joest, de snyders, de bijlhouders, *die cramers*, [1]) de wollewevers, de dragers, de lijnnenwevers ende Onse-Vrouwenbrueders op hoir oude gewoent *mit onsen raet ende dan die brouwers alrelaetste.* [1])

XVII.

V post Ascensionis Domini. — Item dat nyement op den Middelsingelen bleyken en zellen, noch beest dairop weyen en zellen, elkerlijc by enen ponde ende elck hoeftbeest op een pont.

XVIII.

V post Ascensionis Domini. — Item van geen smeetscolen noch onreynicheit op den singelen te dragen, elc by een pont.

XIX.

II post Sacramenti. — Item de raet, out ende nye, zijn overdragen ende hebben geraemt, overmidts dattet groet noet is, dat men onse moderkerck, zo de begonnen is, voirt te tijmmeren ende op te brengen, dat elc ygelic geven soude

---

1) De gecursiveerde woorden zijn later bijgevoegd.

halff gelt totter kerken behoeff, so hy laitste gaff ther kerken voirscreven, dat is te verstaen: de meeste 3 Ar. gulden ende also voirt nederwert.

XX.

V post Odulphi. — Item de raet van onser stat is overdragen, dat men des mergens tot 8 uren de spoeye wijnden sel ende des avonts tot 6 uren ende anders tot geenre tijt, en waer yment, die dairnboven de spoeye wonde, de verbuerde elkerlijc 5 Beyersche guldens.

XXI.

V post Odulphi. — 1. Item den raet van onser stat is warachtige tydinge van geloefliken vrenden bygecomen, dat onse viande raet hebben ende dagelix dairop uut zijn om ons ende onse stat te overvallen, te veranxten ende te verderven, wairomme het groet noet is, dat wy ons selven stercken ende vast maken mit graven ende mit bolwerken ende mit waken.

2. Item dairomme is de raet van onser stad overdragen, dat men graven sell van dage to dage ende van tyde to tyde, ende doet gebieden, dat elc enen goeden stercken man voir hem sal senden to graven, ende dat nyement geen ambocht doen en sel, dewile men graeft ende hem gebuerde te graven, elkerlijc by enen Beyers gulden.

XXII.

V post Odulphi. — Item van roeten van henp ofte van vlas, by enen Beyers gulden, ende oeck dat men geen velle leggen en zal in der stat diep, elc by enen Beyers gulden. [1])

XXIII.

V post Prothasii. — 1. Item den raet van onser stad is bygecomen, dat zommige persone over ende duer onser stat graften, bolwerck ende muer plegen te waeyen ende te clijmmen, dat also niet en gebuert, noch hem te lyden en staet, dairomme zo zijn de raet, out, nye ende de gemeente van onser stat overdragen: wair yment, die over onser stat grafften, bolwerck ofte mueren woede ofte clomme, het waer by dage

---

1) Het laatste gedeelte der bepaling is later aldus veranderd: „ende de(s)gelijx geen velle te leggen boven onser stat diep elc" etc.

ofte by nacht, dat een ballinck ofte een vreemt mensche van buten waer, die verbuerde zijn lijff.

2. Item yment, die desen, die also over onser stat grafften, muer ofte bolwerck gecomen wair, onser stat leverde, dien sal onse stat geven 25 Bourgoensche scilden bijnnen der eersten maent, als hien gelevert had, ende dat sal onse stat wedernemen van zynen reetsten goede, dat hy bijnnen onser stat had.

3. Item voirt yment, de uut onser stat geluyt [1]) waer, hetsy 8 dage, een maent, een jair ofte mijn ofte meer tot 100 jaeren to, ende over onser stat grafte, muer ofte bolwerck qwame, alse vorscreven is, de verbuerde 5 Beyers guldens ende 10 jair de stat.

4. Item voirt yment hierntendens, hy waer wie hy waer, de clomme ofte woede over onser stat graffte, bolwerck ofte muer, alse voirscreven is, de verbuerde 10 dusent steens [2]), ende dat sal men nemen ende vercopen van den reetsten goede, dat hy had, ende en had hy geen goet, so sel men dairvoir setten in onser stat slot ther tijt toe, dat hy den kuer vorscreven betaelt had.

5. Item voirt so bekennet de raet van onser stat, dat de sommige scamel arm borger zijn, de tot zommigen tyden ende sonderlinge somerdagen des morgens vroech int velt wesen moeten om hoir broet te wijnnen; dairop is geraemt, dat men alle morgen een ure lanck, dat is van 3 tot 4 uren toe, dat gate van Uutwijcker poirtgen opluken sell, dair elc ygelic, de des behoeft, uutgaen mach, ende [3]) wil voirt noch een ander gat doen maken tsy an Blomendaelre poirt ofte an de Campoirt, waer dat galixste ende nutste wesen sall, om dat ther selver ure voirscreven op te luken ende dairuut te gaen, gelijc voirscreven staet.

*XXIV.

II post Johannis Baptiste. — Item dit zijn die punten en overdrachten, die de giltbruedere van Sente Crijspijn ende Crispiaen by den raede van onser stat samentliken overdragen zijn:

---

1) Het HS. heeft „gelyut".

2) Later is deze straf te dezer plaatse veranderd in: „alsulken kuer als onser stat boeck inhout". In een voorschrift van 1464 II na Agnetis en ook later is de straf voor „yemant van bijnnen onser stat 10 Beyersse guldens".

3) Dit en de volgende woorden zijn later vervangen door: „ende Spoyepoirten".

1. In den eersten zijn zy overdragen, dat zy een altaer in Sente-Joryskerken in de eere Goedes ende des goeden sente Crispijns, Crispiaens ende der heiligen Joncfrouwen sente Barbara maken, stichten (ende) tijmmeren willen, ende dat, off God wil, voirt tot ewigen dagen te houden.

2. Item voirt zo heeft hem de raet van onser stat toegegegeven, vermits zy den dienste Goedes toe bet ende mogender zijn sellen in vagen ende staende te houden, dat nyment schoen noch stillegangen maken, noch hude noch velle copen en sell, hy en hebbe eersten dat voirscreven gilde gewonnen, uutgenomen, dat elc ygelic, de wijll, wael hude ofte velle copen mach in den jairmercten, ende oick alle vremde coeplude mogen wael copen tegens den voirscreven giltbruederen tot allen tyden, als sy des begeren.

3. Item voirt so en sel nyment van buten bijnnen onser stad vercopen schoen noch stillegangen dan in jairmercten.

4. Item voirt alle kuere, de den voirscreven gilde verschynen sellen, ende zy selve niet ijnnegewijnnen en kunnen noch en mogen, de sel hem de raet in elker tijt inwinnen op halven kuer tot onser stad behoeff.

XXV.

V post Assumpcionis Marie. — Item de raet, out, nye ende de gemeente van onser stat duchten, dat onse Here Got ons plaecht mit regen ende anders, vermits dat men qwalic bijnnen onser stat de hilige dage viert, ende ons oeck wael zwaerre plagen gebueren mochten, dan zy thant wael bekennen, zijn dairomme eenpaerliken overdragen ende doen gebieden [1]), dat nyement bijnnen onser stat turff, hout, hoey, noch koern noch gheenrehande waer diergeliken *bijnnen onser stad mit wagen, mit scuten noch mit scouwen mennen noch brengen en sel* [2]) op Zonnendage ofte op Aposteldage ofte op ander hilige dage, de die hilige kerck zo hoge ofte hoger gebiet te vieren.

XXVI.

V post Assumpcionis Marie. — Item van den scuten (ende) scouwen tijsschen de boem ende der bruggen ende voert in

---

1) Later is de considerans aldus gewijzigd: „Item de raet, out, nye ende de gemeente van onser stat duncken, dattet qwalick voeget, dat men mit hout, turff, koeren ende hoey op hiligen dagen bijnnen onser stat coemt, ende doen gebieden" etc.

2) Het gecursiveerde is later bijgevoegd.

der singelgrafft elc 5 pont, ende dat sel hem de statknecht te weten doen, ende waert, dat sy dan de scuten ofte scouwen niet en wechleiden, so sellen der stat knechten (de) scuten ofte de scouwen in den gront boeren, ende yment, de hem dairomme misdede mit woirde ofte mit werken, dat woude de raet also scerpliken aen hem richten, dat hem een ander tot ewigen dagen hueden soude.

XXVII.

II post Mauricii. — Item alle degene, de der stat lant ende wege aengetast ende aengegraven hebben, bijnnen den naesten 8 dagen, by een Beyers gulden.

XXVIII.

V post Mauricii. — Item de raet, out, nye ende gemeente van der stad zijn overdragen, dat nyment bijnnen der stad wijn inslaen en zell, luttick ofte voel, de hy voirt vercopen wil, dan by den scijsmeysteren elc in zijnre tijt, by 3 Beyers guldens.

XXIX.

V post Mauricii. — Item yments goet, dat vercoft worde voir sculde mit rade oft dat gerecht van der stad, dat de weerde waer van 4 Vranckrijcxe scilden ofte daernboven, de verbuerde een Beyers gulden.

XXX.

II post Omnium Sanctorum. — Item van dengenen, de een hoeftambocht doet, borger te werden, ende so en sellen de oudermans nyement tot giltbruederen aennemen, hy en heb eerste de borgerscap gewonnen.

XXXI [1]).

II die Elizabet. — Item voirt so zijn de raet, out, nye ende gemeente overdragen: zo wie bier indraget ende niet seggen en woude, van wien hyt hadde, alst de raet van hem begeert te weten, een Beyers gulden.

Anno 1437.

XXXII.

V post Agnetis. — 1. Item dat nyemen(t) hoenre, ganse, voegele,

1) Vgl. n° IX.

eyeren noch botter copen en sel, dan op der mercket, elc by een pont.

2. Item voirt dat nyment ganse, hoenre, voegele, botter noch eyeren copen en sel, de hy voirt vercopen sel, eer die clock 12 slaet. [1])

XXXIII.

V post Mathie. — Item alle degene, die eygendom hebben int Bunschoetse lant, de sellen comen ofte enen sterken man senden mit eenre scup op den Spakenborchen dijck, tot wat tyden de clock geslagen wert in den lande.

XXXIV.

V post Letare Jherusalem. — 1. Item de raet van onser stat, out, nye ende gemeente zijn overdragen, dat elc ygelic, de onse borger is ende buten onser stad, hettsy opt Hogelant, tot Bunschoten, ter Eme, op Emenesse, tot Baerne, to Zoes, tot Woudenberch, op Hamertvelt, in Asschet ofte ergent omtrint onser stat woenachtich, geven sel jaerlix enen Wilhelmusscilt voir allen onraet ende onkost, ruerende van waken, graven ende van biten, de hem bijnnen onser stat soude gebueren; ende dien scilt sel hy betalen op Sente-Berthelmeeusdach naestcomende, ende also jairlix voirt tot des raets wederseggen toe; ende yment, die des niet en dede, die waer daermede ontborgert.

2. Item voirt yment, de hem vermet burger te wesen ende buten woent, ende die hier niet gelesen noch genoemt en is, die sel comen bijnnen eenre maent, van desen dage off te rekenen, ende doen hem scryven, ofte de raet en willes niet verantwoirden voir hoeren borger; ende wair oeck yment de hier genoemt is, ende den scilt niet gelden en woude, alse voergenoemt staet, die sal dat desgelijx seggen bijnnen der tijt voirscreven, des wil de raet content ende tevreden wesen, ende dan niet verantwoirden voir hoeren borger.

XXXV.

V post Letare Jherusalem. — Item de poerten des morgens

---

1) Een voorschrift van 1465 VI post Agaten voegt hieraan toe: „by een kuer van 3 witstuver, dair se alle onser stat dyenren van bekueren sellen mogen, so dick het geschiede". In 1466 V na Purificacionis wordt het voorschrift herhaald met gewijzigde strafbepaling: „by een Beyers gulden".

op nae 5 uren tot Paeschen toe ende des avonts toe voir 7 uren, ende waer yment, die enich der poerten opsloet eer dese voirgenoemde tijt, de verbuerde tot elker reyse een Beyers gulden.

XXXVI.

V post Judica. — Item genen visch te copen, de men voirt vercopen wil, hetsy levendich visch ofte Spakenborger vische, hy en sel eerste dat eerste mael dairmede gehouden hebben, by een Beyers gulden.

XXXVII.

II post Octavam Pasce. — Item voirt alle degene, de kuer verbueren, dair yment off uutgeluyt wert, de zell zinen kuer betalen bijnnen 14 dagen, nae dien hy uutgeluyt is; ende betaelde hy niet, so sellen de raet zijn goet dairvoir vercopen tenden 14 dagen om rede gelt, ende vonde de raet gheen goet te vercopen, dat zijn wair, so sellen de raet dairvoir uutluden de helfte langer, dan hy voer uutgeluyt waer, ende nochtant dairnae niet ijnne te comen, hy en hadde zijn kueren eerste volcomeliken ende all betaelt.

XXXVIII.

II post Octavam Pasce. — 1. Item voirt so zijn de raet, out, nye ende gemeente overdragen, dat achter uutgaende Meye gheen scape dagelix by coppelen in onser stad ende uutte weyen gaen en sellen; ende yment, de hiernboven scape bijnnen brocht, verbuerde 5 Beyers guldens elkes dages, als hy scaep inbrocht, alse voirscreven is, ende gheen scaepscote naere onser stad te setten, dan achter Gallijchberch in de heye, elx by 5 Beyers guldens; ende zy en sellen genen tiende geven, dair sel se onse stad off verantwoirden.

2. Item voirt so en sellen engheen scapen comen op boulant achter dese tijt voirscreven, elx van elken coppel een Beyers gulden.

XXXIX.

V post Octavas Pasce. — 1. Item en Sonnendage naestcomende sell een eerste misse wesen bijnnen onser stad; dairomme gheeft de raet van onser stad een geley allen dengenen, de hier ther eerster missen comen sellen, uutgenomen

de vredeloes zijn des gestichts van Utrecht, ofte de viande zijn ons heren des gestichts voirscreven ofte der stad van Amersfoirde, ofte de kueren sculdich zijn ofte brueckachtich zijn der stad voirscreven; ende dit geley sal ingaen en Sonnendaghe naestcomende ther sonnenopganck, duerende dien dach uut ther sonnenonderganck toe.

2. Item voirt gebiet (de) raet, dat nyment van buten tot geenre tijt mit lange messen noch mit haernach bijnnen onser stat op der straten gaen en sel, elc by een Beyers gulden, ende elcerygelic weert geve dit sinen gasten te kennen, want de raet en wijls nyement verdragen, die hierijnne brueckich wert. [1])

XL

V post Octavas Pasce. — Item de raet van onser stad is overdragen om nutscap ende oirber onser stad, dat men de poirten van der nyer stad opsluten sel des morgens tot 5 uren ende des avonts weder toe tot 7 uren, ende yment, de voir dier tijd enich der poyrten opsloet, verbuerde tot elker reyse een Beyers gulden. Waer oeck yment, de cloppede ofte gerufte makede aen yments huys, de sluetelen hadde van der stad poyrten, buten oirloff des raets [2]) van onser stad om den sluetel ofte enich der poirten op te hebben, als die gesloten is, de verbuerde een Beyers gulden.

XLI.

V post Octavas Pasce. — Item de raet, out, nye ende gemeente van onser stat zijn overdragen, dat men bijnnen onser stad gheen koeren brouwen en sel tijsschen Paeschen ende Sente Galle anders dan haver ende weyt, elc by 5 Beyers gulden.

XLII.

V post Octavas Pasce. — Item dat nyement enighe vulnesse boven ofte bijnnen in onser stad graften waschen noch spoelen en sel, noch hude in der graften leggen ofte bleyken op den singelen, elc by een Beyers gulden.

---

1) Volgens eene bepaling van 1466 V na Divisionis Apostolorum was de straf: „verbuerte van 1 Beyers gulden, denwelken die raet offnemen woude dengenen, dy es nyet en dede, ende oick desgeliken weert ende weerdijnne, sy ter herberg wairen". Volgens eene bepaling van 1437 ipso die Victoris waren „harnasche, weren ende lange messen" verbeurd.

2) De beide laatste woorden zijn veranderd in: „der burgermeysteren in der tijd".

XLIII.

V post Tyburtii. — Item de raet van onser stad is overdragen, dat die vrouwenpersone niet sitten en sellen in dat nye werck onder der missen, als men misse doet, onder der vesperen ende compeleten, elkerlijc by een oert van enen Beyers gulden, uutgenomen dat zy sitten mogen achter de grave ther uutvaert van doden, tho zuevendach, maentstont ende jairgetide.

XLIV.

V post Philippi et Jacobi. — 1. Item de raet van onser stad, out, nye ende gemeente zijn overdragen, dat elc ygelic, de onse borger is ende buten onser stad woenachticht, zijn woenstat bijnnen onser stad bewisen sel ende doen teykenen tijsschen dit ende Sente-Jansdach naestcomende, dair men hem een wete doen mochte, ofte yment op hem te seggen hadde, ruerende van kueren ofte van brueken; ende hy sal dan zijn onscout doen uut dier weren, vandair hy off bekroent ofte beclaget wert, geliken anderen onsen borgeren, bijnnen onser stad woenachticht; ende wair yment, de zijn woenstat niet en bewijsde, alse voirgenoemt is, de en wil de raet niet verantwoirden.

2. Item voirt enich persoen, die then achteren waer aen yment van onsen butenburgeren, die mach des gerechts bode senden tot dier weren, die hy hadde doen teykenen, ende doen dair nemen aen man ofte wijff van dier weren die somme, die hy opthen butenborger eyschede; ende verseyde hem ymant van man ofte wijff, dat die butenborger dair hadde soe voel goets aen te rechten, ofte dat zy goet dairvoir wesen wouden, so mach die aenclager dairop voirtvaeren, geliken op anderen bijnnenborgeren, ende wilden hem man nochte wijff niet verseggen, so sal men rechten ende voirtvaeren opthen butenborger, gelijc op enen gast; ende hier mach des gerechts bode off iechten gelijc over anderen onsen bijnnenborgeren.

XLV.

II post Peternelle. — Item de raet, out ende nye, zijn overdragen, dat elke 3 huse die lude dairoff hebben sellen ende

doen maken 2 lederen, die een 20 voeten lanck, ende die ander mit enen yseren haeck 10 voeten lanck; ende dese lederen voirscreven sel men doen maken ende hebben voir Sente-Jansdach te Middezomer naestcomende by een kuer van enen Beyers gulden van elke 2 lederen.

XVLI.

II post Petri ad vincula. — 1. Item de raet van onser stad doet verbieden, dat nyement van onsen borgeren onsen here van Utrecht te baten tegent de van Emenesse noch de van Emenesse te baten tegen onsen here van Utrecht reysen noch trecken en sellen, ende voirt alle diegene van onsen borgeren, die deser tijd buten onser stad zijn, weder bijnnen onser stad comen; ende wairt sake, dat yment hiernboven reysde ofte bleve, ende niet bijnnen onser stad en qwame, enigen laste, de enigen der borgere dairoff gebuerde, de sal elc ygelic selve dragen, ende onse stad en wil se dair niet off verantwoirden. [1])

2. Item de raet van onser stad doet gebieden, dat nyement van onsen borgeren buten onser stad reysen en sell op yment archste, ende voirt alle diegene, die onsen borgeren zijn, de sellen bijnnen onser stad comen tusschen dit ende morgen vroech 8 uren, by sulke kueren, alse onse stadboeck dairoff inhout.

XLVII.

V ipso die Victoris. — Item dat alle de burgeren, ondersaet ende de mit ons woenachtich zijn, 3 dagen lanck in desen mercten, dat is te weten en Manendagen, en Dinxdagen ende en Woensdagen naestcomende, elx in hoir hairnasch te gaen, ten mijnnesten elx een panser aenhebben, by enen braspenninc.

XLVIII.

V ipso die Victoris. — Item dat nyemant van onsen borgeren, ondersaten, ofte de mit ons woenachtich is, gheen koern copen en sel in den lande van Gelre buten steden, elc by 5 Beyers gulden.

XLIX.

V post Barbare. — Item de raet, out, nye ende gemeente van onser stad zijn eenpaerlic overdragen, dat men 8 persoen

---

1) Deze bepaling is doorgeschrapt, en n° XLVI 2 is er voor in de plaats gekomen.

uut onser stad setten ende ramen sell, die tot allen tyden, alse dat nut is, ende zy de borgermeyster doet vergaderen, byeencomen elc by enen Beyers gulden. Ende yment, die dairtoe geraemt worde, ende niet wesen en woude, dien sel men therstont uutluden een jair lanck *ende sel dairtoe verbueren* 50 *Beyers gulden* [1]), ende so wes de selve achte overdragen, ende voir nutscap ende oirber onser stad ramen ende doen, dat sellen alle die gemene borgeren ende ondersaten volcomelic houden ende voldoen, ende dat nyet wederspreken ofte hinderen in eniger wijs.

Anno 1438.

L.

Item de raet van onser stad, out, nye ende gemeente zijn overdragen ende hebben overgegeven ende geconsentiert; dat men alle de kueren ende gelt, dat van den burgeren comen sel dit jair uutdurende, an onser stad vermetselen ende vertijmmeren sell, ende dat niet te verbreken in eniger wijs. *Datum IV post Ephifanie Domini.*

LI.

V post Ephifanie Domini. — Item aldus heeft de raet overdragen: tot wat tyden enich man van den rade gebuert te waken, ende dat versumede, ofte enen man van den rade niet voir hem en sende, de verbuerde 2 braspenninc, ende dat sal de ander raet, de gewaect hadde, hebben ende verteren.

LII.

Sabbato post Ephifanie Domini. — 1. Item waer yment van den viern [2]), de onse here van Utrecht geset heeft, niet wesen en woude, ende niet en bewaerde, dien sel men terstont uutluden een jair, ende gelden dairtoe 50 dusent steens om onser stad mueren te verleggen.

2. Item waer yment, de desen viven, de onse heere geset heeft, onredelike woirde gave, offte in eniger wijs misdede, de verbuerde dubbelden kuer tot elker reyse; ende dat mogen de vive offte 2 van hem viven aenbrengen ende dairoff bedragen, gelijc den raet.

1) Deze woorden zijn later ingevoegd.
2) Sic.

LIII.

II ipso die Fabiani. — Item voirt nutscap ende oirber des lants ende gemenen gestichts van Utrecht, so is de stad van Amersfort overdragen mit onsen genadigen here van Utrecht ende zijn stad van Utrecht, also dat zy belieft heeft in maenieren ende formen nabescreven zulke gebode ende verbode, als onsen heere ende zijn stad van Utrecht op de duerte van den koern uutgeseyt ende gedaen (hebben).

LIV.

II ipso die Fabiani. — Item dat nyemant bijnnen onser stad enich der bedeler herbergen en sel buten oerloff der 2 borgermeysteren; ende yment, de hierinne bruekich gevonden worde, de verbuerde elkes nachts van elken persoen een Beyers gulden.

LV.

II post Conversionis Pauli. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen, dat de scijsmeystere hoir sake vant verlies van den verbode ende palinge bewisen sellen by den zessen; duncket dan de raet, out, nye ende gemeente, dat zy redelic eyschen, so sel men hem den eedt verdragen, ende is des niet, so sellen syt mit hoeren ede houden.

LVI.

Item alle degene, de geset zijn op gelt te lenen, ende noch niet geleent en hebben, de sellen, dair sy op geset sijn, betalen tijsschen dit ende over 8 dagen, ende de hiernbijnnen niet en betaelde, dien wilt de raet mit rechte offwijnnen, gelijc der stad scout, ende so en sellen sy niet wederhebben. Datum IV post Purificacionis Marie.

LVII.

Item de raet, out, nye ende gemeente van onser stad zijn overdragen: tot wat tyden onser stat een ondadich ofte een ander persoen gebuert, de mit den recht zijn lijff verbuert heeft, dair sel men over richten mit den raet, out, nye ende gemeente ter tijt toe, dat onse heere dat weerlike recht van den keyser heeft. *Datum Sabbato post Valentini.*

LVIII.

Sabbato post Valentini. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen, dat elc ygelic, diet gebuert rekeninge te doen van der stad guede ofte tegens der stad, die selt houden, dat hem dat gebrect ende mit recht toebehoirt, so hy dair gerekent hadde.

LIX.

V post Valentini. — Item dat nyement ryse van den Berch mit wagen noch mit kerren en hale, elc by 5 pont, ende den kuer sellen degene betalen, de sy bijnnenbrengen; ende qwame hem daerntendens enigen laste van onsen heer ofte den mairscalck, dair en wils de raet niet off verantwoirden.

LX.

V post Invocavit. — Item dat nyemant uut der stad graften offte uut der stad diep bleyken en sel, elc een dusent steens.

LXI.

V post Invocavit. — Item de raet doet gebieden, dat elc ygelic, de hout in der stad graften ofte diep liggende heeft, die sal dat bijnnen 14 dagen dairuut nemen; ende geschiet des niet, so wilt de raet aentasten ende oerberen tot onser stad behoeff.

LXII.

V post Invocavit. — Item dat nyemant enigerhande hout op de plaetse ofte ergent op der stat bruggen ofte singelen en legge ofte en doe leggen, elc by enen Beyersche gulden.

LXIII.

Item de raet van onser stad, out, nye ende gemeente zijn overdragen: is dat sake, dat dese man hier 2 raemten sette ende een perse, so sel men hem de borgerscap geven; ende voirt alle degene, de hier bijnnen onser stad mitter woen coemen, ende een wollentouwe setten, ende zijn goet 100 Rijnsche guldens weerdich is, dien sel men de borgerscap geven. *IV post Judica.*

LXIV.

IV post Judica. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen: so wie 8 dage uutgeluyt wert ende daernboven bijnnencoemt, ende nyet en betaelt [1]) dengenen, de hem uut hadde doen luden, de verbuerde een Beyers gulden, ende dien sel men voirt uutluden een maent lanck, ende dan [2]) des naesten Manendages dairnae hoir goet te [3]) vercopen om rede gelt, ende dairoff te nemen den Beyers gulden, ende voirt den maenre, dair hy om vervollicht had. [4])

LXV.

II post Quasi modo. — 1. Item de raet van der stad doet verbieden, dat nyement rogge noch weyt *noch haver* [5]) uut der stad en vuer, noch en doe vueren offte brengen in eniger wijs, by 5 Beyers gulden, uutgenomen ende gesondert, dat degene, die de raet voir borger hout, ende buten onser stad woenachtich zijn, tot 3 weken een scepel roggen alhier opter mercten copen en uutvoeren moegen bijnnen hoeren huse te eten, ende dat sellen sy mit hoeren ede houden, *ende mit vorwairden dat koern verbuert* [5]).

2. Item voirt so mogen die butenborgere ende voirt degene, de in Emelant woenachtich zijn, tot elker weken wael copen ende uutvoeren bijnnen hoeren huse te eten, offte sy willen, een scepel gersten offte boecweyts.

3. Item voirt so mogen degene, de in Emelant geseten zijn, wael bijnnen onser stad opter mercten copen ende uutvoeren gerste ende boecweit, de sy saeyen sellen, ende dat bewijslic bybrengen by den rade, dairtoe geset, alse.... [6])

4. Item voirt so heeft de raet de huse ende solren bijnnen onser stad doen besueken ende bescriven, so wes rogge ofte weyt dat heeft ofte hebben mach, elc boven synen cost tot nyen toe te ontberen, des heeft de raet doen loten, so wat st(rate)n [7]) van den driën voir sal gebueren te vercopen,

---

1) A en B: „betailden".
2) Dit woord ontbreekt in A en B.
3) Dit woord ontbreekt in A.
4) A en B voegen hier (ten onrechte) achter: „Actum anno XCVIII".
5) Deze woorden zijn later bijgevoegd.
6) Oningevuld in het HS.
7) Het HS. heeft „st^{n}", wat elders „straten" beteekent. Hier zijn er misschien de drie wijken mede bedoeld, waarin de stad verdeeld was. Vgl. nr. LXXXIV.

ofter noit wair. Ende wair enich persoen, de zijn rogge offte weyt nyet ter mercten en brochte ende vercofte by den raede, daertoe geset, als hem de weet gedaen wair, de verbuerde elke reyse 5 Beyersche guldens, de 4 Beyersche guldens totter stad behoeff ende de vijfte gulden tot des raets behoeff, die dairtoe geset is, alse Hubert Arntss., Gosen Willemss. ende Jorden van der Maet.

5. Item voirt so mogen alle andere rogge ende weyt vercopen op der mercten by den rade, dairtoe geset, ende niet anders.

6. Item voirt so verbiet de raet, dat nyement, bijnnen onser stad woenachtich, rogge noch weit buten onser stad copen en sel, thensy by oerloff der 2 borgermeysteren, elc by 10 Beyersche gulden.

LXVI.

II post Quasi modo. — Item de raet sal de sommige van den borgeren setten by den poirtwachten de poirten te bewaeren, ende wair yment, de selve niet in de poirt en qwame, alst hem gebuerde, ofte, als hy onledich wesen soude, enen sterken man by den 2 borgermeysteren voir hem sette, de verbuerde elke reyse een braspenninc, ende dair mogen de stadknapen elken off bekuren ende pande van halen gelijc den raet.

LXVII.

II post Quasi modo. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen: wair enich persoen van den raede, die niet en wakede, alst hem gebuerde, de verbuerde elke reyse een oert van een Ar. gulden. Ende tot wat tyden de raet gheen pande en haelde van den borgeren ende anders, de niet gewaket en hadde, als hem behoirde, dien mach Volker Spruut de pande offhalen ende bekuren gelijc den raet voir enen braspenninc tot elker reyse.

LXVIII.

Sabbato post Marci. — Item alle degene, de sovoel herts koerns hebben, dat sy tot nyen toe dairmede uutcomen mogen bijnnen hoeren huse te eten mit hoeren gesijnde, de en sellen engheen hert koren copen noch doen copen elc by 5 Beyersche guldens; ende daer mogen die drie, de geset zijn by den coern te vercopen, enen ygeliken off bekueren ende anbrengen gelijck de raet.

LXIX.

II post Marci. — Item de raet doet gebieden, dat nyemant engheen bier en brouwe achter dese tijt, dat hy in eniger wijs hier uut desen gesticht van Utrecht senden ofte vueren sel tusschen dit ende Pinxteren proxime, elc by 5 Beyersche guldens; ende worde yment zijn bier dairnteyndens genomen, dair en woude de raet nyemant off verantwoirden noch bystant off doen; ende sulck bier, als nu gebrouwen is, mach men uutvoeren tusschen dit en(de) en 2 dage proxime ende dien dach all ende anders niet, duerende tot Pinxteren proxime.

LXX.

II post Marci. — 1. Item voirt verbiet de raet van der stad, dat nyement engheen broet uut onser stad en drage noch en doe dragen dan bi den driën, die totten koern geset zijn; ende yement, de hiernboven broet uutdroge offte uutsende, verbuerde tot elker reyse zulck broet, als hy uutgedragen hadde, ende dairtoe een Beyers gulden.

2. Item voirt verbiet de raet, dat nyment van den backeren yment van buten broet vercopen en sel dan alleen onse bijnnenborgeren; ende enich backer, die hiernboven yment broet vercoft, dan als voirscreven is, verbuerde 5 Beyersche guldens.

LXXI.

II post Marci. — Item voirt verbiet de raet, dat nyeme(n)t tusschen dit ende Pinxteren proxime gheen hert coren begeten noch nat maken en sel, elc by 5 Beyerse guldens.

LXXII.

II post Invencionis Sancte Crucis. — 1. Item dat nyemant gheen mout brouwen en sel, then sel eerste bijnnen zynen huse gemaect ende gemelt wesen, ende nieme(n)t te brouwen tot geenre stede dan bijnnen synen huse, elc by 5 Beyers gulden ende een jair zijn neringe.

2. Item voirt alle degene, de nu op dese tijt brouwen, ende zijn gebuert niet en is na der lotinge, de en sel nyet brouwen, alse hem gebueren soude te brouwen, elc by 5 Beyersche guldens.

3. Item voir nutscap ende oirber onser stad ende der gemeenre borgere zijn overdragen de raet van der stat, out,

nye ende gemeente, ende hebben de brouweren an vieren gedeylt, alsoe dat elc brouwer tusschen dit ende Pinxteren proxime niet dan eens brouwen en sel.

LXXIII.

II post Invencionis Sancte Crucis. — Item voirt so is de raet overdragen, dat men de poirten van onser stad bewaeren sel, ende des morgens opsluten tusschen 4 en 5 uren ende des avonts weder toesluten tot 9 uren; ende wair enich persoen, de niet en qwame in de poirt, alst hem gebuerde, ende sloet se op, ende dair voirt in bleve thent savonts tot 9 uren toe, de verbuerde 2 braspennincge voir alrehande gebreken, die dairuut ofte dairijnne gebueren solden mogen, tsy van koeren buten oirloff des raets van onser stad dairuut te versteken ofte anders.

LXXIV.

II post Invencionis Sancte Crucis. — Item alle degene, de by oirloff des raets van der stad buten mit der woen gevaeren zijn, dair sy register op hebben, de sellen comen bijnnen eenre maent bi den raet ende doen hoir bewijs off, ofte de raet wil hoir register doerstriken.

LXXV.

V post Invencionis Sancte Crucis. — 1. Item dat nyema(n)t engheen broet uut onser stad dragen noch brengen en sel in gheenre wijs; ende yment, die daernboven op wege wair broet uut te dragen, ende yment, die hem dat broet name, het wair in de poirt offte op den wal, die waert zijn, dat hy name.

2. Item dat nyemant enigerhande koern copen en sel in den lande van Gelre ofte nergent anders, hy en selt bijnnen onser stad brengen, elc by 10 Beyers gulden.

LXXVI.

V post Invencionis Sancte Crucis. — Item want de raet van der stad ondervonden heeft, dattet groet noet is, dat datselve koern, hert ende weeck, bijnnen onser stad blijft, dat dair nu bijnnen is, om dat te orberen ende off te eten, soe zijn overdragen de raet, out, nye ende gemeente, dat men gheen bier uutter stad vueren noch brengen en sel in gheenre wijs,

men en sel eerste sovoel koerns bijnnen der stad gebrocht hebben; ende tot wat tyden ymant mit koern omtrint der stad qwame om bier dair weder voir uut te voeren, de sel mit den koern bliven buten der stad ende niet bijnnenbrengen vor der tijt, dat degene, die dairtoe geset zijn, dat koern besien ende gewerdeert hebben, hoevoel biers hy weder dairvoir uutvoeren sel; item so sel men leveren voir elc smal vate biers een halff mudde herts koerns ofte 1 $^1/_2$ mudde weecks koerns [1]); ende yment, de hierboven bier uutvoerde, de verbuerde van elc stuc 10 Beyers gulden, ende dairtoe soude dat bier verboert wesen, dat uutgevoert waer, ende dair wil de raet dengenen, diet name, een hoeft off wesen.

LXXVII.

Sabbato post Servacii. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen, dat onse borgere mede diken sellen, de gelant zijn in den Bunscotschen lande, ende hebben dairtoe geset de hoir van den rade gemachticht, de dairby gaen sellen; zo wes zy dairijnne doen, dat zal hem de raet staen.

LXXVIII.

II post Urbani. — Item alle degene van onsen borgeren ende ondersaten, de gelant zijn in den gerecht van Bunscoten, de sellen maken zulken dick, als hem toegeslagen sel werden, ende wair yment, die des niet en dede, enichgen scade, de hem dairoff gebuerde, ... [2])

LXXIX.

V post Urbani. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen: waert sake, dat yment bijnnen onser stad qwame, de 100 jair uutgeluyt waer, so sellen by den borgermeysteren comen alle degene, de hi dairby maende ofte dede manen; ende ymant, de des niet en dede, de verbuerde elke reyse 5 Beyersche guldens.

LXXX.

V post Urbani. — Item alle degene, die de wete gedaen sel werden de poirten te bewaeren, de sel den sluetel van

1) Deze bepaling is aldus gewijzigd: „voir elc 3 smal vate biers 1 mud weits ofte 5 scepel haveren voir een vat bier, voir elc mudde gersten 2 smael vate bier".

2) Oningevuld in het HS.

der poirten selve des morgens halen tot desgheen huys, dair hy des nachts geweest hadde, ende sluten de poirt op; ende de des nyet en dede, verbuerde een braspenninc, ende bleve hy niet in de poirt, ende bewaerd se, de verbuerde dairtoe een braspenninc.

LXXXI.

Item de raet, out, nye ende gemeente van onser stad zijn overdragen: waert enich persoen van onsen borgeren, de achter dese tijd enich scoutambacht aennaem ende vuerde bijnnen den gesticht van Utrecht, de sel dairmede ontborgert wesen. *Datum III post Odulphi.*

LXXXII.

IV post Johannis Baptiste. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen: enich persoen, de eerde ofte zlijck ofte ander enige vulnesse in onser stad grafft off diep stote offte worpe in eniger wijs, de verbuerde elke reyse 5 dusent steens, also menich als der wair, ende zo dicke zy dat daden.

LXXXIII.

V post Magdalene. — Item de raet, out, nye ende gemeente van onser stad zijn overdragen ende hebben geconsentiert, dat de buert offte degene, de hove hebben buten Trijstgenspoirt, de brugge van Trijstgenspoirt maken mogen; ende tot wat tyden de brugge opgebroken wert, so mogen zy hoir hout ende plancken weder na hen nemen.

LXXXIV.

V post Magdalene. — 1. Item voirt waert sake, dat de vyande int lant qwamen, ende gerucht viel van klockeslach ofte van viande, so sellen alle degene van den Bruedel vergaderen voir den Roeden toeren, ende de van der Lange straten voir de Viepoirt, ende de van der Cromme straten voir Havickerpoyrt, ende doen, dat hem de scepen in elker straten heten doen, ende de butenluden elc op hoir bolwerck.

2. Item dat elc ygelic zijn hairnasch rede make, ende de bogen ofte armborsten hebben ganckacht.

3. Item dat elc waken sel mit zijns selves lyve, elc by een braspenninc.

4. Item dat nyemant, man noch wijff, knecht noch meget,

spreken en sel noch spraken houden mit ymant, de viande waeren ons heren ende den gesticht van Utrecht ofte der stad van Amersfort, elc by 10 Beyersche guldens.

5. Item dat nyemant by nacht cloppen en sel voir der lude doer, de den sluetel hebben van der poirt, alse de poirten gesloten zijn, elc by enen Beyers gulden.

LXXXV.

V post Petri ad Vincula. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen, dat Henric van Rijn ende Gosen Willemss. verleggen zellen ende doen vermetsellen, daert hem de raet wijst, 15 Ar.guldens, omdat zy niet te loete gegaen en hebben; ende yment, de achter dese tijt niet te lote en ghinge, ende mit wille dairomme uutwaer, de sel verbueren elke reyse 15 Ar. guldens.

LXXXVI.

V post Petri ad Vincula. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen: alle alzulke kueren, als der stad dit jaier verschenen zijn offte noch verschinen sellen, ende die dese raet nyet ingewijnnen en kan, de sel hem de nye raet inwijnnen; ende de sellen zy voirt vermetsellen, ende voirt rekeninge van doen.

LXXXVII.

II post Assumpcionis Marie. — Item alle degene, de lant liggende hebben op der meenten, de sellen elc hoer wege maken tenden hoeren lande ofte doen maken tusschen dit ende en Sonnendagen over 8 dagen, elc by 5 pont.

LXXXVIII

Item de raet van onser stad is overdragen, dat die van Hoevelaeck bijnnen onser stad vry wesen, varen ende keren zellen duerende 8 dagen nae wederseggen des raets van onser stad. *Datum V post Nativitatis Marie* [1].

LXXXIX.

Sabbato post Lamberti. — 1. Item want een gerucht is,

---

1) De tijdsbepaling is doorgeschrapt en vervangen door het volgende: „uutgenomen, dat elc voir hem selven rechts plegen sall van schade ende schulde. Datum V post Egidii". In het oorspronkelijke staat het woord „rechts" tweemaal.

dat onse viande dat gesticht van Utrecht zueken willen schade dairin te doen, zo zijn overdragen eenpaerlicken *de ridderscap van den lande* [1]), de stad van Utrecht, de steden van Amersfoirde ende van Renen, offte dat zake wair, dat onse viande dat lant sochten, dat elc *van der ridderscap ende steden voirscreven* mit zijnre machten den vianden voirt hoefte comen ende mit hoere machten de wederstaen willen opten hoeck ofte kant van den lande; dairomme gebiet de raet by overdracht des raets van onser stad, out, nye ende gemeente, dat elc ygelic [2]), de reysber is, ende out tusschen 20 ende 60 jaeren, uuttrecken ende reysen sel, ofte men de clock sloech, dair de steden voirscreven overdragen ende dat nut duncken sal, elc by 25 Beyers guldens.

2. Item voirt gebiet de raet, dat nyemant van onsen burgeren ende ondersaten uut onser stad trecken [en sel] bijnnen desen naesten 8 dagen buten oirloff de 2 burgermeysteren, elc by 25 Beyers gulden.

XC.

Sabbato post Lamberti. — Item voirt gebiet de raet, dat nyemant gheen koern, hert noch weeck, dat hy bracht uten lande van Overysel, in Hollant vueren en sel, ende nergent anders dan bijnnen onser stad van Amersfoirde, elc by 25 Vrancrijcxse schilden.

XCI.

V post Luce. — Item dat elc ygelic mit zijn scaep bliven sel uut der Woesteygen ende van den Enge, also dat hy niet bekuert en werden, elc copel scaep op een Beyers gulden.

XCII.

II post Omnium Sanctorum. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen, dat de scoelkijndere achter Meye naestcomende geven sellen voir hoir scoelgelt 8 Vleems groot 's jairs ende nyet meer; ende die stad en sall den scoelmeyster gheen gelt geven, ende de scoelmeyster sal de kraelen leren sonder gelt dairoff te nemen.

---

1) De ridderschap is er hier en elders later bij gevoegd.

2) Hiertusschen is later het volgende gevoegd, dat de zin verstoort: „zijn hairnach ende weren rede maken sel ende bogen gancachtich".

XCIII.

1. Item aengesien de rechten, privilegiën ende vryheyden, die de stad van Amersfoirde [1]) van over lange jaeren gehadt ende rusteliken gebruken, als dat men hoeren borgeren nyet dagen noch oick tot genen geesteliken rechten eysschen noch roepen en sel, dair de sommige tegens zijn ende arbeiden nae allen hoeren vermogen dat te breken ende der stat ende hoeren borgeren te beroven van hoeren vryheiden; omm dan dit te wederstaen ende de stad ende borgeren by hoeren vryheyden te bliven, zoe zijn overdragen de raet van der stad, out, nye ende gemeente: waer enich persoen, die ymant van hoeren borgeren, buten offte bijnnen, ofte ondersaeten dagede, dede dagen ofte van zijnre wegen gedaget ofte tot geesteliken recht geëyschet ofte geropen worde, de verbuerde tot elker reyse 25 Beyersche guldens, ende dien soude men dairtoe uutluden een jair lanck; ende ymant, die enich persoen van hoeren borgeren ofte ondersaten hadde doen dagen, offte van zijnre wegen gedaget waer, die sal dat offdoen bijnnen der eerster maent, nae dien hem een weete gedaen waer, by denselven kuer ende uutluden vorscreven. *Datum ipso die Martini.*

2. Item voirt alle deghene van den butenborgeren, de hoir woenstad noch also vast nyet bewijst en hebben, dat men dengenen, die aen hem then achteren is, dair rechten en mach, die sel zijn woenstad also bewisen ende vastsetten bijnnen deser naesten maent proxime, dat men den clager dan rechten mochte, offte hy verwonnen worde; ende ymant, die des niet en dede, dien en wil de raet van der stad niet verantwoirde, men en sellen mogen dagen ende mit geesteliken recht toespreken.

XCIV.

Item voirt zoe zijn overdragen de raet, out, nye ende gemeente: waeren enighe persoenen, de de een den anderen eerste aanvochten bijnnen onser stad ende der stad vriheyt, het waer mit anxsten, mit woirden, mit slaen ofte mit stoten, ende de raet van der stad dat int waer ondervonde, ofte de aengevochten waer, in der waerheit bewisen mochten, dats de

---

1) Hier volgt in het HS. tweemaal het woord „ende".

raet geloeffde, so zal de aenvechter verbueren dubbelden kuer van den punten voirscreven; ende dede de voirganger therselver stont, als hy aengevochten worde, yet dairtoe op dengenen, de hem aenvochten, so en verbuerde de voerganger gheen uutluden dairaen tegen onser stad, uutgenomen doetslach, dat sal bliven staen op zijn ouden recht ende uutluden. *Datum ut supra.*

XCV.

II post Andree. — Item dat men niet colven noch balslaen en sel op ghenen kerchoven, ende de kercmeysteren mogen zy bekueren gelijc den raet by 5 pont.

Anno 1439.

XCVI.

V post Scolastice. — Item de raet doet verbieden, dat nyemant uut onser stad reysen en sel buten oirloff des raets van der stad om ymant te vangen, dat sijn te nemen ofte te bernen, by 25 dusent steens, so menich der waer, ende so dicke zyt daden.

XCVII.

V post Scolastice. — Item voirt so en sel nyement hout ofte ryse houwen, halen noch doen halen uter Brachten ofte van den Berch by enen Beyers gulden, so menich der waer, ende so dic men dat dade.

XCVIII.

V post Scolastice. — Item alle degene van onsen borgeren ende ondersaten, de erve ofte eygendom in den lande hebben, de sellen dicken, dammen ende doen van hoeren lande, dat zy sculdich zijn te doen, ende dair en [wil se] de raet nyet off verantwoirden.

XCIX.

V post Scolastice. — Item elc ygelic zijn ringelmueren maken sel ende zijn werven tusschen dit ende Meye proxime, elke weke by een Beyers gulden.

C.

V post Scolastice. — Item yment, de uut onser stad reysde

fretteren, offte mit perden vonge conynen ofte hasen buten oerloff des raets ende by de meeste helfte van den rade, de verbuerde 4 Beyersche guldens. [1])

CI.

V post Reminiscere. — Item yment, de die cedel scuerde, uutsnede ofte inscreeff, die vor de banck hangen off gehangen sellen werden, verbuerde 10 dusent steens, anders dan der scepen klerck.

CII.

V post Reminiscere. — Item vort gebiet de raet [2]), dat elc ygelic zijn roppen, ingedoemt off vulen visch terstont, voirdat die clock 2 slaet, van denselven dagen uut der stad ende buten der nyen stad brengen sel ende graven off doen graven, by een Beyers gulden, ende voirt zijn vule asse graven.

CIII.

V post Reminiscere. — Item voirt gebiet de raet, dat men de doden, nyemant uutgesondert, terstont als zij te kercken gebrocht zijn, graven sel, ende dan nae begaen, als die dode gegraven is, elc by 2 Beyers guldens.

CIV.

V post Reminiscere. — Item van den wichten mit metalen off coperen wicht bijnnen 14 dagen, verbuerde van elker wicht, de men in sinen huse vonde, een Beyers gulden.

CV. [3])

V post Judica. — 1. Item want de raet van der stad gheerne sage, dat die stad buten gevestiget ende ommegemuert worde, so zijn overdragen de raet van der stad, out, nye ende gemeente: wair enich persoen, de verbuerde, dat men uutluden solde, het wair 3 maende, een jair ofte 10 jair, die sal dat uutluden mogen bescudden ende bijnnenblyven, voir 3 maende der stad te geven 5 Bourgoensche scilde, voir dat jair te

---

1) In 1464 is de boete „5 Beyersche guldens".
2) In margine staat: „Overdragen bij den raet, out, nye ende gemeente".
3) Deze bepaling is doorgeschrapt.

leggen een roede muers, ende die roede muers sal men betalen mit 20 Bourgoensche scilde; ende so wie 10 jair uutgeluyt soude werden, de mach die 10 jair bescudden mit 100 Bourgoensche scilde, behoudelic dairtoe der stad alsulke kueren, als hy verbuert hadde van derselver saken, dair hy off uutgeluyt soude werden. Ende alle andere uutludinge bliven staen op zulke kueren ende uutluden, als der stad boek dairoff inhout. Ende dit voirgenoemde gelt sel elc betalen bijnnen 8 dagen, nae dien dat hy bevallen is, ende dat gelt sal hy brengen op der stad kijst op een Manendach ofte en Donredach in tegenwoirdicheit des raets, ofte men sal dat recht op hem vorderen ter eersten clocken dairnae, duerende een jair lanck.

2. Item voirt alle diegene, die bevallen zijn, dair dat recht van den uutluden noch nyet op geschiet en is, die mach elc zijn uutluden scutten ende bijnnenbliven, so verre hi opleget ende betael zulck gelt, alse voirscreven is, alse te geven voir 3 maende 5 Bourgoensche scilde, voir een jair 20 scilde ende voir 10 jair 100 scilde; ende dit gelt sel elc betalen tusschen dit ende Beloken Paeschen proxime, off de raet wil trecht dairop doen.

CVI.

V post Octavas Pasce. — Item alle degene, de hem vermeten grave te hebben in Onser-Vrouwenkerck ofte opt kerkhoff [1]), de sellen comen bijnnen deser naesten maent by den kerckmeysteren van Onser Vrouwen, ende doen bewijs dairoff, ofte de kerckmeystere mogen de graven an hem nemen totter kercken behoeff.

CVII:

V post Octavas Pasce. — Item de raet doet gebieden, dat nyemant van den armen luden in genen kercken bijnnen onser stad en sel gaen bidden, by een jair de stad; ende de weet sel hem Jan Willemss. dairoff doen, ende wairt dat sy dan niet uut en ginge, so sel men setten in der stad slot.

CVIII.

V post Georgii. — Item de raet van der stad, out, nye ende gemeente zijn overdragen: tot wat tyden de raet, out, nye

---

1) De laatste drie woorden zijn doorgeschrapt.

ende gemeente byeen zijn, ofte de nye raet ende de oude, ofte de nye raet alleen, yment, die dan spraeck, het waer heymelic ofte openbair, hi en stont op, de verbuerde elke reyse $^1/_2$ lewe.

CIX.

III post Urbani. — Item de raet, out, nye ende gemeente zijn overdragen, dat men alle onlede ende vechtelic ofte anders enich onstant, dat by nacht geschiede, van woirden, van weerken ofte van enigen geruchte, dat by nacht gescheede, tusschen der wachtscellen des avonts voirt tot des morgens, als men metten scellet, dat sel men ondervijnden ende voirtrechten, gelikerwijs oftet geschiet waer by dengenen, de buten in der nyer stad woenen.

CX.

II post Bonifacii. — Item de raet van der stad, out, nye ende gemeente hebben overgegeven, dat men sovoel gelts uter gemeenten setten sel, dair men dese 400 dusent steens, die de raet gecoft heeft, mit zulken onkost, als dairtoe dient, mede betalen sell, elc nae sinen goede te geven, des sel men elc persoen een weet doen zijn goet te groten voir den raet te comen; ende wair yment, de niet en qwame, als hem de weet gedaen waer, ende grote zijn goet, die sal dat meeste geven dat uutgeset sal werden; mar wair oeck ymant, de zijn goet also kenlic mijn werdeerde, dant weerdich wair, so mach elc, de wil, dat goet nemen, dairt voir gegroet ende werdeert wair, ende dair sel elc den anderen off voldoen bijnnen 6 weken, nae dien hem dat de raet van onser stad te weten doet, by 25 Beyersche guldens.

CXI.

II post Bonifacii. — Item dat men gheen scaepen noch geen vleysch blasen en sell, by een Beyers gulden van elc scaep, ende van elc runt 5 Beyers guldens, ende dat vleys verbuert.

CXII.

V post Concepcionis Marie. — Item alle diegene, de hair settelgelt nyet betaelt en hebben, die sullen betalen van desen dagen; ende wie nyet en betaelt, die raet wil morgen ommegaen ende vercopen hair goet opte helfte meer.

CXIII.

Sabbato post Concepcionis Marie. — Item de raet, out, nye ende gemeente sijn eenpairlijck overdragen: yement, de bruecte by dagen offte by nachte tegen onser stad, dair hy kuer aen verbuerde, ende soe selich van goede nyet en wair die kuer te betalen, soe soude men diegene, de die kuer verbuyrt hadde, een messe doir sijn palm van der hant slaen voir den kuer voirscreven.

Anno 1464.

CXIV.

Die rait vernywet hoir voirige overdrachten ende verbyet, dat nyemant enigerhande spull en [1]) spuell bijnnen onser stat mit ternijngen off mit hijltingen off mit kreybecken om gelt off anders om enige dingen, dat te gewijn off te verlyese comen mach, die verboert tot onsser stat behoeff 2 dusent steens ende 45 scellingen; ende enich weert ofte weerdijnne, dair men also int huys spuelde, die verbuerde 4 dusent steens 2 pont 10 scellingen, uutgenomen spull mit schiven of quaerten tot 4 Vleemsch placken toe, dye te wijnnen off te verliesen bijnnen enen atmaell, ende uutgenomen schaeckspull, schieten mitten boge ende spuelen mitten ball; ende wye anders enich spull spuelde om gelt offte goet, die verboert 2 dusent steens ende 45 scellingen; ende onse borgers ende ondersaten, wanneer sy spuelen tegen malcanderen buten onsser stat, oick wairt is, die sijn also kuerbair, off sy bijnnen onsser stat spuelden. *II na Agnetis.* Ende dit will die rait altijt ondervijnden.

CXV.

II na Agnetis. — Die rait gebiet, dat nyemant en momme noch mit verdecten aensichten en ga bijnnen onsser stat by nacht noch by dage, by een koer van 5 Beyers gulden by dage ende by 10 Beyers guldens by nachte, ende dat oick nyemant manpersoen in vrouwenclederen en ga, by denselven koer voirscreven, ende nochtan diegene, die also in vrouwenclederen ginge, van der stat wegen an te tasten ende vast te leggen.

CXVI.

II na Valentini. — Die rait verbyet, dat nyemant enich standebyer in en drage na der sonnen, by sulken koeren, alse

1) Het HS. leest: „ende".

dairop staen, ende voirt dat nyemant meer standebyers tot enen maell dan een halff vat off daironder in en drage anders dan mitten gesworen dragers; ende dat sellen die brouwers den sijssmeisteren seggen ende te kennen geven, by sulken koeren, alse dairop staen.

CXVII.

II na Valentini. — Die rait laet weten ende doet verbieden. dat nyemant enige verken en besie dan diegene, dyent vijntampt dairvan tegen den sijssmeisteren gehad hebben, by sulke koeren, alse dairop staen.

CXVIII.

II na Valentini. — Die rait laet weten alse: wairt sake, dat yemant, die den sijssmeisters, alse sy quamen totter brouwer huyse ende besagen, off sy na inhout tsregisters overgebrouwen hadden, in woirden off in werken misdede in eniger wijs, dat woude die rait tot alre tijt richten aen dengenen. die dat dede, gelijck offt aen hoiren dyenres geschiet wair, sonder yemanden des te verdragen off dairin te verschonen.

CXIX.

II na Valentini. — Die rait gebiet ende laet weten enen ygeliken, dat nyemant enich byer om gelt in en drage totter tapper huys dan die gesworen dragers, op sulke koeren, alse dairop staen.

CXX.

II na Valentini. — De rait gebiet enen ygeliken, dat nyemant sonder weer by hem te hebben op die wacht en coem. noch stroe, dat in sinen waeckboeden is, en berne, noch nyemant en wake, hy en sy 18 jair out off dairenboven, tot elker reyse by een koer van enen braspenninck, dair se die rait, die in der tijt omgaet, van bekoeren sell mogen.

CXXI.

Die raet, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat [1]) so wanneer die borgermeister mitten viven off die raet aen enigen meister bijnnen onsser stat versuect, off sy yemanden, die

---

1) In plaats dezer woorden hebben A en B: „Item".

gewont wair, verbonden hadden ende dat dan [1]) den raide by hoiren volstaeffden eede [2]) off anders nyet en seiden off seggen en wouden [3]), die souden verboeren tot onsser stat behoeff 5 Beyers guldens, elx so dick het geschiede off het die rait ondervonde. *Actum II na Mathie Apostoli* [4]).

CXXII.

V na Letare. — Die rait laet weten eenen ygeliken, dat se tgrom van den visch voir 12 uren enwech brengen off doen brengen, tot elker reyse by een kuer van enen braspenninck.

CXXIII.

V na Letare. — De rait gebiet, dat nyemant sijn kijnder schoell en sette, noch geen schoelvrouwen schoell en houwen, noch nyemant anders van knechtgens dan in die grote schoell, by een Beyers gulden, so dicke het geschiede ende het ondervonden worde.

CXXIV. [5])

Opten Palmdach. — Den vrede van onssen borgeren vernyet men ende verlengt men van nu een Palmdage tot Sinte-Jansdage te Middesomer naestcomende ende dyen dach all in allen manyeren, alst van outshaer toe geweest is; ende dese vrede sell duren bijnnen ende buten onsser stat van allen magen, dair onssé borgers ende ondersaten aenleyders van geweest sijn. Sonder arch.

CXXV.

II na Beloken Paschen. — Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat onsser stat dyenres jairlix then dryen jairmercten hebben ende verhueren sellen mogen die 2 hoecksteden opten hoeck van den kerckhove; ende anders engeen steden en sellen sy hen onderwijnden, uutgenomen in Sinte-

---

1) Dit woord ontbreekt in A en B.

2) A en B voegen hier in: „nyet seggen en wouden".

3) A en B: „nijt seggen en wouden off en seyden".

4) A en B: „Actum anno LXIIII".

5) Deze bepaling en diergelijke, waarbij de vrede van Sint-Jansdag te Midzomer tot Sint-Martinusdag of waarbij hij van Sint-Martinusdag tot Palmdag verlengd wordt, komen meermalen voor.

Gallenmerct die steden van den ossen: die sellen sy gebruken ende verhueren mogen, als van outs gewoentliken is geweest. Ende voirt so en sell nyemant staen tusschen die botterbancken ende den steen mit eyer, hoenren nochte geenrehande wair, tot elker reyse by een koer van 2 braspenningen.

CXXVI.

II na Beloken Paschen. — Die rait, out, nye etc. sijn overdragen, dat so wanneer enich brouwer enich bier onversijst uut sinen huse laet dragen ter tapper huys, offte enich tapper, die dat indroege ende den sijstmeisteren dat versake ende nyet te kennen en gaven ende dairoff bevyelen, die soude verboeren tot elker reyse, so dick het geschiede, 5 Beyers guldens, halff totter stat behoeff ende halff totter sijssmeisteren behoeff.

CXXVII. [1])

II na Beloken Paschen. — Die rait, out, nye etc. vernyen tpunt [2]) in voirtyden gemaect, te weten, dat so wye van enigen kueren tot eniger tijt bevallen wair, sodat hy dairom uutgeluyt soude werden, die sell voirtaen mogen comen bijnnen 14 dagen, na dyen hy bevallen wair, opten stathuys voir den raide ende brengen tgelt off vernuegen den cameraer in der tijt, te weten, dat hy een jair uutludens off sell copen mogen [3]) mit 20 Johannes Beyers guldens [4]) ende van een halff jair 10 [5]) ende so voirt nederwairts; ende tot 10 jair uutludens toe mach men offcopen, alse voirscreven staet, ende hoger nyet. Ende so wye bijnnen den 14 dagen, gelijck voirscreven staet, tgelt aldus nyet en brochte off den camerair [6]) en voldede, die soud men dan sonder vertoch uutluden, ende en soudes nyet offcopen mogen in geenre wijs.

CXXVIII.

II na Beloken Paschen. — Die rait gebyet, dat nyemant schut en sy mit enigen schutten noch die papegay en schiete

---

1) Vgl. n° CV.
2) A: „punt".
3) A en B: „moegen copen".
4) A en B: „16 Beyers guldens".
5) A en B: „8 Beyers guldens".
6) A en B voegen hier in: „nyet".

noch schutterkovell en drage, hy en sy onsse borger, ondersaet offte inwoenre, by sulke koeren, alse dair van outs op staen.

CXXIX.

VII post Marci. — 1. Een Sonnendagen naestcomende, offt God wijll, se sel men dragen bijnnen onsser stat dat beeld van Onsser Lieven Vrouwen ter eeren Goeds ende Synre gebenedider moeder; des so geefft men geleyde allen dengenen, die allhier comen sellen om hoire bedevairt te doen ende Onsse Lieve Vrouwe te versueken, bijnnen onsser stat ende stat vryheit ende dairbuten bijnnen des gestichts palen voir ons ende voir onsse borgers ende inwoenren, ingaende op Sonnedagen verleden mitter sonnen opganck ende gedurende totten heiligen Pijnxterdage toe naestcomende ende dyen dach all, uutgenomen die onsses genadigen heeren van Utrecht offte onsser stat vyande, ballinge offte voirvluchtige sijn, offte die vredeloes slants sijn offte van koeren offte van brueken uut onsser stat sijn, ende uutgenomen, dat men bijnnen tyden des geleydes richten mach van saken, die dairenbijnnen geschieden offte geschiet sijn, off die brokich werden bijnnen tyden des geleids. Ende yemant, die dat geleyde verbraeck, sodat hy yemant bloetwonde mit vercoirde wapen, die verbuerde sijn lijff; ende yemant, die den anderen anxte mit vercoirde wapen offte sloege off styete mitter vuyst, die verbuerde 25 dusent steens, off een mess te slaen doer die hant dairvoir, sonder yemant des te verdragen off dairin te verschonen.

2. Die raet laet weten ende gebieden enen ygeliken, die hout, steen ofte ander onruuym liggende hebben op onsser stat singell, dat sy dat tusschen hier ende een Vridagen enwech doen ende rumen, opdat die ommeganck dairby nyet belet noch gehijndert en werde, elkerlijck by eenen koer van een Beyers gulden.

3. De rait gebyet allen onssen borgeren, dat se een Saterdagen ende enen Sonnendage na Onsser Lieven Vrouwen vairt in hoir pansser gaen, elx by een koer van een Beyers gulden.

CXXX.

V na Bonifacii. — Die rait gebiet, dat nyemant geenrehande vulnijss, slijck offte ander onreyn buten dat Nye poertgen en breng in geenre wijs, tot elker reyse by een koer van een Beyers gulden.

CXXXI.

Van den renthen uuten husen etc.[1])

VII post Bonifacii. — Die rait, out, nye ende gemeente mit eens deels in verleden tyden in den raide geseten dairover geroepen sijn eendrachteliken overdragen ende des overeengecomen sonder yemants wederseggen voir nutscap, profijt ende wailvairt onsser stat ende om die voirtaen [2]) in eeren te houden ende te bet getijmmert ende mit herden daeck gedect te mogen werden [3]) dese punten ende elck bysonder hiernae bescreven:

1. Item in den eersten so en sel men van desser tijt voirt uut genen husen nochte hofsteden, gelegen in den gerechte van Amersfoirt, enige renthen copen nochte vercopen in geenre wijs, oick hoet toecomen soude mogen, men en sell den penninck altijt weder mit die verschenen renth heell to enen maell om 14 vryen ende uutcopen mogen elx tot sijnre gadinge. Sonder arch. [4])

2. Item so sel men voirtmeer alle renthen, die uut enigen husen offte hofsteden in den gerecht van Amersfoirt voir deser tijt vercofft sijn, den penninck heell to enen maell mit die verschenen renthe om 20 vryen ende uutcopen mogen, uutgesondert pontrenth offte renth, die van ouds then eersten brand uutgeslagen sijn, dat men die vryen noch uutcopen en sell mogen dan by will dergeenre, die se dairuut hebben. Ende mede [5]) sellen gesondert wesen alle renthen, die men mit brieven verhalen mach ende verhaell inhouden uut anderen benoemden goeden, husen [6]) offte hofsteden, die sel men vryen ende uutcopen mogen, alse voirscreven staet [7]), heell mit die verschenen renth den penninck om 22 [8]).

3. Item alle der gemortificierder vicariën renthen bijnnen

---

1) Bij A luidt de titel: „Van renthen, die uyt huysen ghaen, hoe men die lossen mach ende vercopen".

2) A: „voirt".

3) A: „tmoegen werden gedect".

4) A voegt hier achter: „Actum VII post Bonifacii anno LXIII".

5) Dit woord ontbreekt in A.

6) In plaats van: „goeden, husen" leest A: „goitzhuysen", maar dezen worden in de volgende bepaling (3) besproken.

7) Dit woord ontbreekt in A.

8) A voegt hier achter: „Ut supra".

onsser stat hout die rait aen hem tot hoiren verclaringe ende goetduncken, mer men en [1]) sell dair tot genen dagen meer renthen in copen uut husen offte hofsteden, alse voirscreven is; mer alle andere renthen in die Grote kerck, in Onsser-Vrouwenkerck, tSint Jan, in den Heiligen Geest, tgasthuys opt Spoey, den Pot ende voirt alle cloesteren ende susterhuse bijnnen onsser stat, renthen hebbende uut enigen husen offte hofsteden, oick wye se sijn, dair sel men den penninck altijt heell to enen maell mit die verschenen renth, alse voirscreven staet, om 20 vryen ende uutcopen mogen. *Actum ut supra.*

CXXXII.

II na Odulphi. — Die rait gebiet, dat nyemant, wye hy sy, hennep noch vlas en brake bijnnen onsser stat, by een koer van een Beyers gulden.

CXXXIII.

II na Divisionis Apostolorum. — Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen na voiroverdrachten ende gewoenten, over lange jairen verleden, dat alle diegene, die husen, schuren offte loedsen in der stat oude muere staende hebben ende mit weken dake gedect sijn [2]), dat se die tusschen dit ende tSinte-Jansdage te Middesomer nu naestcomende offdoen ende verdecken mit harden dake, ende dairentends nyemant tot genen tijden mit weken dake enige huse, schuren offte loedsen voirscreven mit weken dake weder en decke. Ende so wye versumich worde ende des nyet en dede, alse voirscreven staet, die soude verboren tot onsser stat behoeff 25 Beyersche guldens, ende dat nochtan te decken ende te doen, alse voirscreven staet, sonder yemanden des te verdragen offte dairin te verschonen in eniger wijs.

CXXXIV.

Die rait, out, nye etc. sijn desgeliken overdragen, dat men geen verkenschote offte andere onreynicheit op onsser stat straten voir offte after den husen offte op onsser stat graff-

---

1) Dit woord ontbreekt in A.

2) Deze bepaling tegen weeke daken komt meermalen voor. In een voorschrift van 1465 II post Translacionis Martini wordt het gebod echter beperkt tot „husen, die 2 lucht hoge sijn".

ten hebben, setten offte langer houden en sell; ende diegene dair nu staen, sel men terstont offbreken ende die vulnijs enwech brengen, elx by een koer van een Beyers gulden, so dicke sy dairvan bekuert werden van den raide van der stat. *Ut supra.*

CXXXV.

Op huden mitter zonnen opganck gaet in onsse aentstaende jairmerct, ende sel duren tot een Dijnxdagen toe naestcomende ende dien dach all totter sonnen onderganck; des so geefft men geleide allen dengenen, die alhier ter jairmerct comen sellen, bijnnen onsser stat ende dairbuten bijnnen des gestichts palen voir onssen borgers ende inwoenren, uutgenomen die onsses gnadigen heren (offte) onsser stat vyande, balling offte voirvluchtige sijn offten vredeloes slants offte van kueren offte brueken (uut onsser stat) sijn, behoudeliken dat men bijnnen deser jairmerct richten sell mogen van allen saken, die bijnnen tijden des geleids geschieden off geschiet sijn, oick mede optengenen, die broekachtich werden bijnnen tijden des geleids; ende yemant, die dat geleide verbrake, sodat hy yemant bloetwonde mit vercoirde wapen, die verboirde sijn lijff, ende yemant, die den anderen anxte mit vercoirde wapen off sloege off stiete mitter vuyst, die verbuerde 25 dusent steens tot onsser stat behoeff, off men soude hem een mes doer die hant dairvoir slaen. *II na Assumptionis.*

CXXXVI.

II na Assumptionis. — Die rait gebiet, dat nyemant enige plumen nochte veeren en cope nocht en vercope dan openbair opter mercten na den ouden gewoenten, by een kuer van enen Beyers gulden.

CXXXVII.

Een Saterdage naistcomende, en God will, mitter sonnen opganck selt jairmerct wesen alhier . . . , . . . [1]). Ende yemant van onssen borgeren offte ondersaten, die beest copen in deser merket, dat sy den tol dairoff inhouden tottes tolnairs behoeff na den gewoenten. *V na Victoris.*

---

1) Zie verder n° CXXXV.

CXXXVIII.

V na Victoris. — Die rait gebiet, dat nyemant van buten enige langmessen voirtaen en dragen bijnnen onsser stat, opt verbueren van den langmess, dair se onsser stat dyenren van bekueren sellen.

CXXXIX.

Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen: so wanneer yemant enige renthen uut sinen goede na inhout onsser stat boeck uutcopen will, so sell hy comen voir onssen raide ende brengen sijn gelt, dair hyt om losenen will, opter stat kijst in handen der borgermeistere, ende so sell die rait dengenen, die die renthe heefft, een wete doen doen eenwerff, anderwerff, derdewerff by der stat recht ende vierdewerff by sijnre borgerscap, dat hy coem ende ontfange sijn gelt ende wederom vestige dengenen, die se losenen will. Ende en dede hys dan nyet, so selt die borgermeister in der tijt doen van sijnre wegen; ende dat sell so vast wesen, alsofft diegene, die die renthen hadde, selve gedaen hadde. Ende yemant, die onsse borgere offte ondersaten nyet en wairen ende renthen hadden, die se nyet en wouden uut laten losenen, so sellen diegene, die se uutcopen willen, hoir gelt brengen, alse voirscreven is, ende van dyer tijt voirt geen renthen geven; ende tgerecht noch nyemant en sell der voert recht van doen. *VI na Wilbrordi.*

CXL.

In festo Martini. — Die rait laet weten allen diegenen, die opter Camp wonachtich sijn, dat se van der Viepoert totter Camppoert hoir watergangen ende straten maken ende rumen bijnnen 8 dagen, by enen Beyers gulden, off die rait wil se dairtends doen maken op derden penninck meer.

CXLI.

II na Conceptionis beate Virginis. — Die rait gebiet, dat nyemant enige vulnijs, sijntelen off vlettequaet brengen en sell optie singell, dair die clocken nu gegoten sijn, tot elker reyse by enen halven Beyers gulden, daer se die raet ende onsser stat dyenren tot alre tijt van bekueren mogen.

CXLII.

II na Conceptionis beate Virginis. — Item dat nyemant op onsser stat wege enich sant en grave, by een kuer van enen halven Beyers gulden, so dicke het geschiede, dair se die rait in der tijt ende der stad dienren tot alre tijt van bekueren mogen.

CXLIII.

II na Conceptionis beate Virginis. — Voirt so gebiet die rait, dat [1]) nyemant enige asch offte vulnijs in onsser stat grafften en werp, tot elker reyse by enen halven Beyers gulden.

CXLIV.

II post Nativitatis Domini. — Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende laten weten, dat die gilden nyemant begaen en sellen dan hoir susteren ende giltbrueders; ende wairt sake, dat se hierenboven yemanden hoir keersen offte pellen hierenboven leenden yemanden mede te begaen, die soude verboren tot elker reyse een Beyers gulden tot onsser kerken behoeff.

Anno 1465.

CXLV.

VI post Agaten. — 1. Die rait gebiet allen onssen borgeren, ondersaten ende inwoenren, dat se nyemant opter wacht en seynden offt en hueren te waken, hy en sy 18 jair out offt dairenboven, by een kuer van enen witstuver, so dick het geschiede [2]). Ende yemant, die hierenboven oppter wacht quame offte wakede ende aldus out nyet en wair, die soude verbueren soveell, als dyen gewonnen off dair also geseint hadde.

2. Ende yemant, diet buerde te staen ende nyet en stonde, die soude verbueren soveell, off hier niet en wair; ende dair mogen se die ommeganger van bekueren so well als die rait.

CXLVI.

VI post Agaten. — Voirt so gebiet die rait, dat gene vrouwen

---

1) Het HS. heeft: „die".

2) Eene bepaling van 1467 V na Ponciani voegt hieraan toe: „ende dair gebreke in vyelen, soude die rait gelt oft pande halen off doen halen tot enen witstuver toe sonder yemanden des te verdragen".

in der kerken op enigen voetschamelen en sitten offt in der kerken vant Bruyn cruys voirwairts en sitten offt dairteneffens, thensy zij dair begangnisse hebben, tot elker reyse, so dicke sy dairvan bekuert worden, op een witten stuver.

CXLVII.

VI post Agaten. — Voirt so gebiet die rait, dat nyemant, so wye hy sy, enige hake en make offte en doe maken offte enige slotelen in was gedruct offt in lode geslagen desgeliken make offte doe maken, dair men enige onsser stat slote offte andere mede opdoe ende opdoen mach, op sijn lijff.

CXLVIII.

VI post Agaten. — Die rait gebiet, dat nyemant in onssen poorten offte op onsser stat bruggen en sta, ende enigerhande veyling en houwe, by een Beyers gulden.

CLIX.

II na Valentini. — Item so sellen der [1]) die vijnders van den visch, die dair nu gecoren sijn, toe doen mit hoiren eede, dat se genen visch off en sellen laten slaen, sy en sellen dair eerst selve [2]) by wesen ende die besien, weder hy [3]) mit recht maell hebben sell, off en sell. Ende wairt sake, datter enich van hem nyet by wesen en mocht, sodat hy buten offte anders nootlick onledich wair, dat soude hy den borgermeisters in der tijt te kennen geven, die dair dan [4]) selve by gaen offt enen uuten raide die reyse by schicken souden. Ende als hy dan [5]) aldus besien wair, wair hy vuyll, so en [6]) soude hy geen maell hebben, wair hy een weynich beter, so soude hy een maell hebben, ende genen visch meer dan drie maell te hebben. Ende wairt sake, dat enige viscopers van buten offt van bijnnen des [7]) aldus, na dyen hem tmaell gegunt wairen, nyet en deden offt in enigen bruekich [8]) gevonden worden, dat

---

1) Dit woord ontbreekt in A en B.
2) A en B: „selve eirst".
3) B: „zy".
4) A: „dan dair".
5) Dit woord ontbreekt in A en B.
6) Dit woord ontbreekt in A.
7) A en B: „die".
8) A: „brueckachtich".

soude wesen opt verbueren van den visch, halff tot behoeff der armen in den Pot ende die ander helfft tot behoeff der Dragergilde, ende souden dairentends noch verbueren een Beyers gulden tot onsser stat behoeff, so dick het geschiede, dair se die beware der armen in den Pot ende giltbrueder van den Dragergild tot alre tijt van [1]) sellen mogen becoiren.

CL.

Die rait gebiet, dat nyemant enige konijn offt anders, opten hove then Heiligen berge wesende, en vange in eniger wijs. by een kuer van een Beyers gulden, so dick het geschiede. twelke altijt staen sell tot ondervijnden des raits in der tijt Ende wairt oick sake, dat yemanden hierentends van yemanden wes misschiede dan alleen van dootslage, dair en woude die rait geen richtinge van doen in geenre wijs. *V ut supra (post Letare Jherusalem).*

CLI.

V post Letare Jherusalem. — Die rait gebiet, dat nyemant mit enigen mate en mete offte mit genen wichten en wege. sy en hebben der stat leste brant, by een kuer van een Beyers gulden, so dick het geschiede.

CLII.

V post Letare Jherusalem. — Die rait gebiet, dat nyemant wass, woll noch yser en wege dan in der stat waghe, op sulken koeren, alse dairop staen.

CLIII.

V post Letare Jherusalem. — Die rait gebiet, dat nyemant enige bedelairs, man offte wive, en herberge dan alleen int gasthuys, by een kuer van een Beyers gulden, so dick den weert end weerdijnnen dairvan bekuert werden.

CLIV.

IV na Paschen. — Die rait gebiet, dat nyemant enige sijntelen of smecolen en brenge tot enigen plaitsen bijnnen offt buten onsser stat dan alleen aen onsser stat butenste muer in den bogen, tot elker reyse by een braspenninck, dair se alle onsser stat dyenren van bekueren mogen.

---

1) Dit woord ontbreekt in A.

CLV.

IV na Paschen. — Die rait gebiet, dat nyemant over onsser stat ondyep mit enige wagenen of karren of peerd en ryde, tot elker reyse by een Beyers gulden.

CLVI.

Die [1]) rait, out [2]), nye ende gemeenten sijn overdragen, dat [3]) so wye enige grave opten kerchove opende [4]) ende dair yemanden in groeve, die sell dat weder doen maken opten gangen [5]) alst was, dair syt opgebroken hadden, by een kuer van een Beyers gulden. *Ut supra* [6]) *(II post Translationis Martini).*

CLVII.

IV na Petri ad Vincula. — Die rait doet verbieden, dat nyemant krengen nocht vulnijss en brengen affter tSinte-Agnietencloester aen onsser stat wall, to elker reyse, so dick het geschiede, ende soveell dair wair, by een Beyers gulden.

CLVIII.

IV na Petri ad Vincula. — Voirt wairt, dat yemant opter wacht quame om waken sonder weer offte een kuyse by hem te hebben, dien sell men bekueren mogen, alsoff hy niet gewaict en hadde.

CLIX.

Die rait laet weten: yemant van buten, die van den raide off van den wakers snachts by den wall in enigen schuren, in bergen offt toernen bevonden worde in eniger wijs, die soud men terstont in der stat slot setten ende aldair verwachten des raits slitinge. *Ut supra.*

---

1) A. en B: „Item die".
2) A: „out raidt".
3) Dit woord ontbreekt in B.
4) A en B: „openen".
5) A en B: „op te ghaen".
6) De beide laatste woorden ontbreken in A en B.

Anno 1466.

CLX.

Die rait heefft den costers dit jair lang hoiren dyenst noch gegunt in sulken voirwaerden, dat 2 van hem onder alle getyden in den choer off in der kerken wesen sell, thenwair sy in der kerken dienst wairen, ende een van hen altijt tusschen metten ende prijmtijt; ende wairt sake, dat se in enigen van desen in eniger wijs versumich worden, dat sell wesen op een out botgen te verbueren totter kerken behoiff; ende dit sell staen altijt tot ondervijnden des raits off der kercmeisters in der tijt. Voirt so sellen die costers betalen van allen butenluden, die sy overluyden mitter groter clock, tgeen dairop staet, ende sy sellent van denselven weder bueren. *V na Dertyendach.*

CLXI.

Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat alle diegene, die mit hoiren graven gevallen sijn int nye werck, dat se tusschen dit ende Paschen comen by den kercmeisters ende laten hem teykenen; ende so wanneer sy dair yemanden in graven, so sellen sy tgraff weder mit harden steen toeslaen ende der kerken geven een gouden kroon, dair sy den kercmeisters in der tijt vol voir doen sellen; ende so wye hem aldus nyet en lyet teykenen, des graff soude die kerke aen hem nemen. *V na Purificationis.*

CLXII.

Voirt so gebiet die rait allen dengenen, die enich hout liggende hebben op onsser stat singell, dat se dat bijnnen 8 dagen naistcomenden enwech vueren, opt verbueren van den hout, twelke die stat doen halen ende hoiren oirber mede doen will, ende dairtoe op enen Beyers gulden elx dages, het dair hierenboven lage; ende desgeliken sulck hout, dat opter stat brugge offten hoff leyt, te verbueren, gelijck voirscreven staet. *Ut supra.*

CLXIII.

V na Purificationis. — Die rait gebiet ende laet weten, dat nyemant op onsser stat wege enich sant en grave nochte en hale voir onssen poorten, tot elker reyse by enen Beyers gulden.

CLXIV.

V na Purificationis. — Die rait is overdragen, dat nyemant geley voir yemanden dan op enen sijtdach voir den raide, offt als die rait tsamen is, versueken offt begeren en sell, by enen kuer van 6 Beyers gulden, so dick het geschiede.

CLXV.

V na Purificationis. — Die rait geefft geleide alle den erffgenoten, die geërfft sijn int Emsche lant, in der Duyst, in die Haer, in Seldert beneden ende boven weges [1]), uutgenomen die onsses gnedigen heren vyand etc., op een Manendagen naistcomenden ende dien dach all om te comen voir der schoell ende aldair raits te nemen voir des lants oirber van der dykaedse; ende dair die mijnste die meeste volgen sellen, dair die rait, out, nye ende gemeente op overdragen sijn, so wes diegene, de comen, dairin doen ende overdragen, dat diegene, de nyet en comen, tselve volgen ende naegaen sellen.

CLXVI.

Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat alle diegene, die geërfft sijn int Buntschoitsche lant, nu voirtaen mede gelden ende buerliken wesen sellen totten dijck ende dairvan gelden gelijck andere, die tot Bunschoten wonachtich sijn; ende so wye des nyet en dede, die en will die rait nyet voirstaen nocht verantwoirden. Voirt so sellen alle diegene, die in die Duyst offt int Eemsche lant geërft sijn, brengen in 8 dagen naistcomenden, alse die van der Duyst in handen Claes Jacobsz. ende die want Eemsche lant in handen Peter Dyers, van elck dachmaet, sy hebben, enen scilt; ende so wye dair onwillich in wair ende des niet en dede, die soud men in onsser stat hoir lijff offt goet dairvoir houden ende besetten mogen, ende en souden tot geenre onser dairvan staen mogen [2]). *V post Petri ad Cathedram.*

CLXVII.

II na Judica. — Die rait gebiet, dat nyemant mit cloten en [3]) schiete aen der stat muer, offt tot elker reyse by een

---

1) Eene latere oproeping vermeldt ook de geërfden van „die Slage".

2) Het HS. schijnt hier bedorven; misschien moet men lezen: „ende en souden tot geenre tijt een onsser borgeren dairvan staen mogen".

3) Het HS. leest „ende".

Beyers gulden, halff totter stat behoiff ende halff tot behoiff desgeens, diet aenbrengt.

CLXVIII.

II na Judica. — Die rait gebiet, dat nyemant geen pouyn opten hoff en brenge nocht stroe van den hoff en voere offte en drage, tot elker reyse by enen Beyers gulden, halff totter stat behoeff ende halff tottesgeens behoeff, dyet aenbrengt.

CLXIX.

II na Judica. — Die rait laet weten allen dengenen, die bekuert werden van waken ende geboot werden in te leggen, dat se inleggen offt hoir koeren betalen, op dubbelt gelt, so die rait des nyemanden verdragen en will.

CLXX.

II na Judica. — Voirt so gebiet die rait, dat alle die corencopers, die stall van denselven dage opter merct gehad hebben, dat se voir 12 uren nyet en copen, by enen Beyers gulden.

CLXXI.

V na Johannis ante Portam Latinam. — Dat nyemant geen botter, *eyer off hoenren* [1]) by cluten en coep, die hy weder vercopen offt uuuter stat vuere, opt verbueren der botter, eyer offt hoenren ende op een Beyers gulden tot onsser stat behoiff, dair se de rait offt onsser stat dyenren tot alre tijt van bekueren sellen mogen.

CLXXII.

V na Johannis ante Portam Latinam. — Die rait doet weten: yemant, die enich goet brochte uut onsser stat offt uuten gestichte in den lande van Gelre, dat hy dat doe op sijns selffs geley; ende wairt hy dair scade by lede, die rait en woudes nyet voirstaen nocht verantwoirden.

CLXXIII.

VII post Sacramenti. — Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen: tot wat tyden die lantgenoten van der Eem-

---

1) De woorden „eyer off hoenren" zijn later op de verkeerde plaats in den tekst gevoegd.

brug, van der Haer, van Zeldert, van die Slage ende van der Duyst by consent ons gnadigen heren van Utrecht enen dijck slaen, ende wairt dan, dat die van Bunschoten dat hijnderen wouden off den dijck weder doerstaken, dair sell die stat denselven lantgenoten een hoefft off wesen ende dat helpen wederstaen als hoirs selves sake.

CLXXIV.

II post Nativitatis Johannis. — 1. Voirt so laet die rait na overdragen des raits, out, nye ende gemeente onsser stat weten allen dengenen, die bijnnen onsser stat wonachtich sijn ende hoofftneringe offt ambochten doen ende geen borgers en sijn, dat se noch bijnnen 8 dagen naistcomenden comen ende werden borger, offt dairentends hoir nering offte ambocht laten staen ende des nyet meer en hantyeren bijnnen onsser stat, opt verbueren van enen Beyers gulden elx dages, syt hierenboven deden, halff tot onsser stat behoiff ende halff tot onsser stat overste dyenren behoiff, die se dairvan bekueren ende by hoiren eede aenbrengen sellen mogen.

2. Voirt so verbiet die rait ende laet weten alle den oudermans van allen gilden, die nu sijn offt werden sullen, dat se van deser tijt voirt nyemanden, van buten offt anders incomende, voir giltbruedere aen en nemen nocht ambocht offt hoefftnering doen en laten, sy en sijn eerst onsse borgere ende hebben hoiren behoirliken eed gedain. Ende geschiedet hierenboven van yemanden, die soude verbueren tot onsser stat behoiff elx dages, sy nering offt ambocht hierenboven deden, elx so well die ouderman, die se so aennaem, ende die giltbrueder, (die) so aengenomen wair, elx dages enen Beyers gulden, twelke altijt staen sell tot aenbrengen ende ondervijnden des raits in der tijt.

CLXXV.

VII post Octavas Odulphi. — Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen eendrachteliken, dat alle diegene, die huse te samen hebben, dye men na overdragen des raits mit herden dake dekken sell, dair dan die een decken woude ende die ander nyet willich en wair nocht mit willigen nyet decken en woude, so soude die rait den onwillige een weete laten doen, dat se samenliken decken souden; ende en dede die onwillige dan des nyet, ende dair dan een offte meer

wairen, die decken wouden, die souden dan die husinge alleen decken alheell. Ende die onwillige en souden wederom die husinge nyet aentasten, sy en hadden wederom den willigen, die die husinge gedeckt hadden, dat decken mitten oncost, dairtoe hoirt, betailt mitten derden penninck meer. Sonder arch.

CLXXVI.

Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat gene gilden, die nu sijn offt hiernamaels werden sellen, geenrehande overdrachten maken en sellen in eniger wijs dan by 2 luden van den raide, die die rait in der tijt dairtoe vuegen ende ordinieren sell; ende die sellent alsdan weder in den gemenen raide brengen, diet alsdan believen sell, offt then soude van geenre weerden wesen. *In profesto Assumptionis.*

CLXXVII.

II post Assumptionis. — Also die stat van Amersfoirt sijnter tijt, die dijck op Spakenborch ingegaen is, to veell tyden tot hoiren groten cost ende schade ende affterdeell aen onssen gnedigen heren van Utrecht, den Doemproest ende der stat van Utrecht om een selven dijck te beslaen ende weder op te maken na inhout hoire segell ende brieve, sy dairvan hebben, vervolcht hebben, dat hem vermids onrechte onderwisinge ende voirnemen der van Bunschoten noch hairtoe nyet en heefft mogen geschien: sijn dairom die rait, out, nye ende gemeente by will ende belieffnisse onsses gnedigen heren van Utrecht overdragen alse: wairt sake, die voirscreven dijck, also die ingegaen is, weder inging, also dat die borgere, ondersaten offt inwoenren onsser stat enigen bewiseliken schade, hijnder offte gebreke dairby leden, cregen offt hadden in eniger wijs mitten schaden, sy vermids den ingaen gehad hadden, dat sy den mit hoiren magen, vrunden ende hulperen aen allen den van Bunschoten ende hoiren toestendren live ende goede, so wair sy die bevijnden konnen, verhalen sellen mogen; ende dat gedaen wesende, sell hem elken bysonder die stat van Amersfoirdt een hoefft desselven wesen ende dat helpen voirstaen, wederstaen ende verantwoirden.

CLXXVIII.

V na Assumptionis. — Die rait laet weten, dat nyemant geenrehande geverwede lakenen uut en snye, die hyerbijnnen

gereyt sijn, sy en sijn aen die raemt eerst gewerdeert [1]), off sellen ellegen geven; ende datter nyemant geen wolle in en slae, sy en sijn besien van den werdeyns, by sulker kuer, dairop staet.

CLXXIX.

Die rait, out, nywe ende gemeente sijn overdragen: also men onsse borgere, ondersate ende inwoenre bijnnen der stat van Utrecht nu recht van 14 dage tot 14 dage, so sel men denselven alsulck recht dairom alhier voir onsse schout ende scepenen wederom doen, ter tijt toe sy optie een syde ende wy op die andere anders overdragen sullen. *VII post Mauricii.*

CLXXX.

In festo Martini hyemalis. — Die rait gebiet, dat nyemant gerucht by nacht opten wall en maick, thenwair hy last van brand offt vyande en vername, tot elker reyse by een (kuer) van enen braspenning, dair se elck, die by is, van bekueren mach.

CLXXXI.

In festo Martini hyemalis. — Die rait laet weten alle diegene, die mit herden dake gedect hebben, dat se comen enen Donredagen ende latent teykenen, so der die rait dairentends geen woird van hoiren en will.

CLXXXII. [2])

V post Elizabeth Vidue. — Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat men van deser tijt voirt van genen kueren, die verschinen, dadingen sell, mer sellen trecht na inhout onsser stat boeck mitten scherpsten dairop vervolgen sonder yemanden des te verdragen.

CLXXXIII.

In die Barbare Virginis. — Evert van Vlowijck ende Peter Dyer, by den raide, out, nye ende gemeente ter saken geset, hebben doirsien die overdracht, die Tijmmerludegilde gemaict hebben, ende dieselve in manyeren nabescreven den rait etc. aengebrocht in voirwerden, dat se die rait in denselven na-

---

1) Het HS. heeft: „gew" met een afkortingsteeken.
2) Vgl. n°. CXXVII.

bescreven punten als in hoiren brieven, sy van onsser stat hebben, styven ende sterken sellen, behoudeliken des sy tot genen tyden dan by den rait, out, nye etc. andere geen punten maken en sellen, gelijck die overdracht des raits dat oick inhout ende begrepen heefft.

1. Item so loven wy alle jair te kyesen des Sonnendages na Onsser-Vrouwenlichtmisse enen ouderman ende vier homans in manyeren, dat men 5 loten nemen sell, ende die 5 lote sellen kyesen enen ouderman ende vier homans, uut elker ambocht enen, die dat ambocht mitter hant doet; ende die oude ouderman mit sinen hoofftluden sellen den nywen des Sonnendages dairna rekeninge bewisen, wat sy dat jaer opgeboert ende uutgegeven hebben, ende schout mede, dair men se sculdich is.

2. Voirt wanneer die ouderman morgensprake doet byeden, ende wye dan dair nyet en quaem ende bijnnen der stat wair, die verbuert een boete van een halve oude leuwe, also verre als hem een wete gedain wair tot sinen huse, uutgesondert dat hy hem bewairen mach aen enen giltbrueder, des hy nootsaken te doen heefft.

3. Voirt als die ouderman een vergadering heefft ende hy dan lust byet, die dan dairover sprack sonder oirloff, die verbuerde een boete van ene halve oude leuwe.

4. Voirt so wanneer dair een giltbrueder offt giltsuster stervet, so sel ment den ouderman te weten laten, ende die selt den gildebruerders voirt laten weeten, als men dode graven sell, dat se dan comen ende helpen den doden graven; ende so wye nyet en quaem, die verbuerde een halve oude leuwe tot eenre boete. Ende als men den dode sijn uutvairt begaen sell, wye dair dan niet en wair ende offerde na sinen ouderman, die verbuerde een halve oude leuwe ter boete.

5. Voirt enich man, die een wijff naem, van onssen giltbrueders die sell den gilde geven 8 witte stuver, ende dair sell sijn wijff gildesuster mede wesen.

6. Voirt so wanneer men byet te vieren gelijck den heiligen Sonnendach, die dan wrocht, die verbuerde een pont wasses, uutgeseit nootsaken, ende die nootsake sal men bewisen den ouderman ende hoofftluden, dat sy des geloven.

7. Voirt enich man, die leerkijnder aennaem, die sell geven den gilde enen gulden, ende dat sell hem te staden comen, wairt, dat sy onsse gilde wijnnen wouden.

8. Voirt so en sell geen knecht leergelt geven, die 2 jair geleert heefft in eenre stat van recht; ende dat moet die knecht bewisen den ouderman, dat hy des geloifft.

9. Voirt enich knecht, die sinen meister ontgange, die en sell nyemant te werke setten, by een pont wasses, also verre als men hem een weete dairoff dede.

10. Voirt wairt sake, dat een meister twist offt kijff hadde tegen sinen knecht, dat sall die meister bliven aen den ouderman mitten 4 hoefftluden, op sijn gilde; ende die knecht selt bliven, opt vierendeell van sijn loen.

11. Voirt enich man, die in onsse gilde nyet en wair, die een hoefftambocht dede van desen vieren voirscreven, die knapen, die hy te werke settet, die en sell nyemant te werke setten, sy en sellent den gilde eerst gebetert hebben tottes oudermans seggen ende den 4 hoofftluden; ende so wye den knecht dairover te werke settede, die verbuerde een pont wass, so dicke hyt dede.

12. Voirt so sell een sijn gild erven optengenen, dair hy sijn tijnsgoet op ervet; ende dat sell diegene versueken bijnnen jairs mit een pont wasses, dyet geervet wert. Off wairt sake, dattet die leenvolger wijnnen woude, eert hem aenbestorven wair, so mach hyt wijnnen om halff gelt, uutgeseit onmundige kijnder nyet te verbueren ter tijt toe, dat se mundich sijn.

13. Voirt so wes die meeste hoep van den gildebrueders, der stat nyet tegendragen(de), te raide werden, tselve sell die mijnste hoep volgen.

14. Voirt enich, die van onssen 4 ambochten niet en is ende bijnnen onsser stat wrocht, die en sellen wy geen thouwe noch reescap verhuren, geven offt lenen, by een pont wasses.

15. Voirt als men wes overdraicht in der morgenspraken ende tmeesde deell dat overgeefft, wouder dan yemant tegens seggen ende en woude die overdraicht nyet volgen, die verbuerde een pont was.

16. Voirt so sijn die giltbrueders overdragen, dat nyemant meer dan een leerknecht leeren en sell, tot 2 jairen een, op sijn gilde, ende den knecht voirt oirloff te geven.

17. Voirt so en sell geen metselair metselen, dair een tijmmerman tijmmert, die in onsse gilde nyet en is, ende oick geen tijmmerman tijmmeren, dair een metselair metselt, die in onsse gilde nyet en is, by een pont wasses, also dicke hy dairoff bekuert worde; voirt desgeliken van den rademakers ende cupers.

18. Voirt so mogen 2 giltbrueder bekueren gelijck die ouderman ende die hoefftlude ende den gilde dat aenbrengen, dats te weten den ouderman; ende des en moet nyemant weygeren, op een pont wasses.

19. Voirt so en sel men nyemant ontgilden dan in eenre gemeenre morgensprake; ende dat sal men hem te weten doen.

20. Voirt enich man, die onssen giltbruederes sculdich waer van werken, dair en soude nyemant werken, hy en wair eerst vernuecht, so verre men hem een weete dairoff dede, by eenre boete van een pont wasses, so dicke ment hem lyet weten, ende derdewerff op sijn gilde, so verre hyt hem belyede.

21. Voirt so sijn die giltbrueders overdragen, als een ouderman enich giltbrueder dat werck verbyet, dat hy niet en werket, eer die andere giltbrueder sijn gelt heefft offt voldaen is. Ende dede hy hem werck dairenboven mit symonyen offt mit anders eniger cloeckheit, off dat men enen anderen uutmaicte werck te copen off laten te maken, ende hy dat wist, die dat werck verboden wair, dat soude die ouderman ende sijn raitslude in der tijt ondervijnden: ende wist hy er dan cloeckheit in, die dat werck verboden wair, die verbuerde een gulden.

22. Voirt enich man, die in den gilde sculdich wair van enigerhande schout, die en sell pellen noch keersen besigen. hy en heb betailt, dat hy sculdich is.

23. Voirt so sell die ouderman verbetert wesen tot 2 hoechtiden tsjaers, tot elker hoechtijt een halve take wijns, ende elke raitsman een mijngelen.

24. Voirt offt 2 manne offte meer in onsse gild twist hadden onder hem van scheltwoirden offt vechtelick, dair geen bloeding off en quaem, die soudens beloven onssen ouderman ende 2 knapen uut onssen gilde, die sy er to beiden sijden toe koeren; wie des nyet doen en woude offt hoiren driër seggen nyet houden en woude, tselve wair op sijn gilde, beheltelik onsser stat by hoiren rechten te bliven.

25. Voirt so sell elck ouderman bijnnen sijnre tijt inwijnnen alle alsulke schuld, als bijnnnen sijnre tijt verschijnt, ende dat in sijnre rekening bewisen, op sijn gilde, bijnnen jairs dairna.

26. Voirt so wye een giltbrueder werden will van den 4 ambochten voirscreven, die sell comen in die morgenspraick; ende genoicht hy dat meeste deell van den giltbrueders, so is hy giltbrueder, also verre als hy sijn gelt betailt heefft. Ende tgelt is enen Vrancrijcxen schilt ende den ouderman mit sinen raide een quaert wijns.

27. Voirt so sijn die rademakers overdragen mit malcanderen ende elx voir hem selven overgegeven, dat sy nyemant yet maken sellen aen hoiren wagen, cleyn off groot, die hoir nywe raide buten halen, op enen Ar. Airnemsche gulden tottes gilden behoiff; ende dair mogen sy malcanderen off bekueren gelijck die ouderman off die raitslude.

28. Voirt so sijn die tijmmerlude ende metselairs overdragen in eenre gemeenre morgenspraick: diegene, die in dachnering werken, en sellen geen knechten houden, sy en sellen se een vierdell jairs in hoiren cost houden; ende hier mogen sy malcanderen off bekueren gelijck die ouderman ende raitsluden op enen halven Ar. gulden eens des dages. Ende wairt sake, dat hem die knecht ontginge bijnnen die tijt, so en sell hem nyemant te werke setten, op sijn gild, die knecht en sell eerst den gild vernuegen.

29. Voirt so sijn die giltbrueders overdragen: als die ouderman sijn raitslude byet te gaen van hoirs gilden wegen, ende weygern sy dat, so verbueren sy een pont was.

30. Voirt als die ouderman ende sijn raitslude ommegaen van boeten offt andere schulden, die men den gilde sculdich is, ende eyschen sy gelt off pand, ende weygeren sy dan dat, dats op een pont wasses, ende comen sy dan des anderen dages weder, ende sy hem gelt nocht pand en geven, dats op hoir gilde; ende neemt die ouderman pand, ende losenen sy se dan niet bijnnen 8 dagen, so mach die ouderman die pande ombecroent vercopen.

31. Voirt als dair giltbrueder offte gildsuster sterfft, die sell dat pellen ende die keersen besigen tot sijnre begangnisse; ende die dode selt hebben voer die sevendach voir die maentstont, ende dan die maentstont voir dat jairgetyde, ende die man voirt wijff.

32. Voirt een ouderman in der tijt sell coninck wesen ende die 4 hoofftlude knechten; ende dair sell die ouderman toe nemen 2 knechten uut dat gilde; ende dat en moet nyemant weygeren, op sijn gild. Ende die ouderman sell hebben enen gulden voir sijn conincscap ende elke knecht enen halven gulden; ende dat gelt selt gilde geven. Ende tgeen sy schencken in den ommeganck ende drincken, tselve sellen sy mit malcanderen betalen van hoiren voirscreven gelde, welck gelt beloopt 4 gulden. Ende Onsse Vrouwe selt gilde te baten comen enen postulaetgulden, als sy plegen,

ende die sell in des gilden oirbair comen. Ende dit en sell nyemant verdragen wesen, so verre hy thuys ende gesont is. by enen gulden.

33. Voirt so sijn die giltbruederis mit meenre morgenspraick overdragen: als men syelmisse heefft, wye dan niet en offert then outaer, voirdat onsse Heere God geheven is. die verbuert sijn boete, gelijck diegene dair nyet en coemt.

34. Voirt sijn die giltbruederis overdragen: als die ouderman sijn giltbruederis overleest, die dan hem selven niet en verantwoirden, verbueren hoir boeten, alsoff se dair nyet en wairen.

35. Voirt wye sculdich is ende niet en betailt, die mach men laten teykenen Saterdages, ende sMánendages hoir goet vercopen, so verre sy die schuld belyen ende beliet hebben, alse recht is.

36. Voirt so selt gilde geven, als men onsse kermisse hout, 2 grove vate byers ende schoen broot ter redeliker wyse.

37. Voirt so sellen die giltbruederis een vat byers te voeren hebben, als die ouderman gecoren is, ende hy rekeninge doet.

38. Voirt so wanneer dair een giltbroeder wert, die sell den bode geven een out butgen, so wanneer die ouderman hem des vermaent, by een kuer van een pont wasses.

39. Voirt so en sell nyemant mitten anderen werken off te werke setten, die den gilde sculdich is van enigerhande schuld, by een kuer van een pont wasses, so verre hem een weete dairoff gedaen wert, ende derdewerff by sijn gilde.

40. Voirt so en sell nyemant enige knechten te werck setten dan van den ambocht, dat hy selve mitter hant doet. by een pont wasses. also dicke hy dairvan bekuert wert, uutgenomen sijns selffs werck, dat hy nyemant en vercopet.

41. Voirt so wanneer yemant begeert onsse gilde te vergaderen, die onsse giltbrueder nyet en waer, die sell geven den ouderman in der tijt mit sinen raitsluden een quaerte wijns: ende dat botgelt sell hy mede betalen.

42. Voirt so wanneer een giltbrueder een leerknecht aenneemt, dat sell hy bijnnen 8 dagen den ouderman aenbrengen: ende so menygen dach hy dairover beide, so menigen buddgen soude hy verbueren tottes gilden behoeff.

43. Voirt tot wat tyden een giltbrueder werck aenneemt. dair 2 giltbrueder offt meer over offt by sijn, ende off dair dan enige twist in vyell, wes die dan seggen, dair selt gilde na uutrichten na hoiren besten vijff sinnen. Ende die giltbrueder

sell dier drie off vieren seggen volgen, op een boet van 10 Vleemsch. Ende die ander, die onsse giltbrueder nyet en wair ende des aen denselven also niet bliven en woude, dair en soude dat gilde geen richtinge van doen.

44. Voirt als een tijmmerman off een metselair werck aenneemt op sulken tyden, sy des eens worden, ende en quamen sy dan nyet, so sij geloifft hadden, so mach diegene, het bestaet hadde, den ouderman clagen; ende die sell hem dan sijn werck verbieden, op sijn gild, dat hy nergent en werck, hy en heb eerst voldaen, tgeen hy eerst geloifft heeft, so verre men hem steen ende hout levert na voirwerden, ende die clager dair 2 man off meer by gehad heefft, ende die seggen by hoire consciëntie, het geschiet is, alse voirscreven staet, so sell men richten, alse voirscreven staet.

45. Voirt so en sellen sy geen giltbrueders aennemen nocht die behouden in hoiren gilde, sy en sellen eerst onsse borgers wesen, eer sy giltbrueders werden sellen mogen, *by een kuer van een Beyers gulden tot onsser stat behoeff, die die ouderman in der tijd verburen soude* [1]).

Anno 1467.

CLXXXIV.

VII post Reminiscere. — Voirt so gebiet die rait, dat nyemant in onsser stat en wege dan mit geteykenden gewichten, noch nyemant en mete dan mit gebernden mathen, op sulker koeren, alse daerop staen. Ende yemant, die sine mathen nocht gewichten noch nyet geteykent en sijn, die sellen comen bijnnen 14 dagen, so sel men den brant ontwe slaen.

CLXXXV.

VII post Reminiscere. — Die rait gebiet, dat hem elck in onsser stat dairna vuege sijn straten te maken doir alle onsser stat, ende dat se nyemant en beginne te maken nocht en make dan by den rait dairtoe geschict, tot elker reyse by 5 pont.

CLXXXVI.

VII post Reminiscere. — Die rait laet weten allen dengenen, die pand offgehailt sijn van waken, van slijck offt anders, dat se die losenen in 8 dagen, off men sel se ver-

1) De laatste woorden zijn met eene andere hand bijgeschreven.

copen; ende wairt sake, dat yemant den rait offt den dyenren voirtaen pandwering hieroff dede, die soude verbueren enen Beyers gulden, die hem die rait offnemen will sonder yemanden des te verdragen.

CLXXXVII.

VII post Reminiscere. — Die rait gebiet ende laet (weten, dat) nyemant slijck [1]) opten Hoff en brenge nocht asch noch ander vulnijss, by enen Beyers gulden; ende diegene opten Hoff wonen, sellen hoir vulnijs voir hoir doiren leggen, alsoff sy in anderen straten woenden, off men sel se dairoff bekueren.

CLXXXVIII.

Die rait gebiet, dat nyemant enige vuylnis in der stat bogen, in den poerten offtte singelen en brenge, tot elker reyse by 5 pont, dair se alle onsser stat dyenren van bekueren mogen. *Ut supra (V na Paschen).*

CLXXXIX.

V na Paschen. — Voirt so gebiet die rait, dat nyemant sijn beest en wetere bijnnen onssen singelen, elke beest by enen braspenninck, dair se onse dyenren van bekueren mogen.

CXC.

In festo Johannis. — Voirt so laet die rait weeten enen ygeliken alse: wairt sake, yemant in sijnre wachten, alst hem gebuerde, nyet en stonde offt slapende gevonden worde, dyen sellen onsser stat ommegangers bekoeren mogen in alle schijn, offt die rait selver wair offt dede; ende yemant, die denselven dairom mit woirden offte werken in eniger wijs mijsdede, dat woude die rait sonder yemanden des te verdragen richten tot hoirs selves goetduncken; ende hiervan mogen die ommegangers over den bruekigen den rait kronen sonder verbueren.

CXCI.

In festo Johannis. — Voirt so laet die rait weeten na voiroverdragen raits, out, nye ende gemeente, dat geene tappers

---

1) Eene bepaling van 1470 II post Anthonii spreekt van „slick noch messen", eene van 1472 beperkt het verbod tot den „Hoff naerder ten kerckhoff ofte den husen dan die steenen, die opten Hoff staen". Dan wordt ook de straf bepaald op een braspenninck.

van deser tijt voirt byer en tappen om gelt dan mit geteykenden mathen, mitter stat teyken geteykent, to elker reyse by een Beyers gulden, ende sellen se weder om so duer geven, sy konnen; ende hier mach se elck man van den raide van bekoeren.

CXCII.

In festo Johannis. — Voirt so laet die rait weten, dat gene vleyschouwers hoir vleysch op en blasen noch tfet off en villen nocht anders en hauwen dan alleen snyen, tot elker reyse by een Beyers gulden.

CXCIII.

V post Assumptionis. — Die rait laet weten alle dengenen, die hond hebben, dat wijnd- noch hasshond en sijn, dat se die bijnnen 8 dagen naistcomende enwech brengen, elx by een Beyers gulden, dair se elck man van(den) raide van bedragen mach.

CXCIV.

V post Assumptionis. — Die rait laet weten allen dengenen, die verken in hoiren huse hebben, dat se die in hoiren husen houden sonder uut bij der straten te laten gaen, dan alleen sDonredages svoirmiddages van 8 uren to |10 toe, byt verbueren van een braspenninck van elken verken, dair se Coppen, onsser stat dyenre, van bekoeren sell mogen.

CXCV.

V post Assumptionis. — Voirt in wat huysen yemant van der pestilentie storve, in dyen huyse en sel men bijnnen 6 weken dairna geen veylinge houden, die eetbair is, by een Beyers gulden, so dicke ende so menichwerven het geschiede. Ende so wair een dode, van der pestilentie gestorven, in den huse is, dair en sel men geen ailmisse uuten huse, die dode in is, geven nocht halen, by een Beyers gulden, mer sellen die laten geven ther naister doer offt in anderen huse, dat bequaemste sy.

CXCVI.

V post Assumptionis. — Voirt enich backer offt brouwer, die vuynsch koorn brouwede offte byeck ende ter wairheyt bevonden worde, die soude desgeliken verbueren tot elker reyse een Beyers gulden.

CXCVII.

Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat men voir die vicariënrenthen in den Heiligen Geest jairlix geven sell sulke Vrancrijcxen schild, als men anderen vicariën geefft. *V post Conceptionis beate Virginis.*

Anno 1468.

CXCVIII.

Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat die 3 Baginhuse bijnnen onsser stat dat eynd muers affter hoiren huse by Trijsgenspoert te goeder tijt van desen somer op hoiren cost maken sellen. *V post Mathie.*

CXCIX.

V na Paschen. — Die rait laet weten, dat geen wakers snachts van den wall in der lude berge, dair coern in is, en leggen, by sulker koeren, dairop staen.

CC.

VI na Inventionis Crucis. — Item die raet is overdragen: yemant, die sceelachtich worden mit quaden woerden offte werken, ruerende van den heren van Gelre, out offte jonge, ende yemant, hi waer van bijnnen ofte buten, die den anderen in der scelinge bloets daerom liete offte wonde, dat soude die raet richten aen zinen live, indien men hem bevaren mocht, die dat gedaen had; ende waert sake, dat zy kueren verbuerden mit woirden, dat soude men hem dubbelt offnemen.

CCI.

VI na Inventionis Crucis. — Die raet is overdragen, dat men tpouyn aen der stat oude muer by Onsser Vrouwen enwech vueren sell ende so rumen sell, die processie dairheen mach; dairom so gebiet die raet, dat elck, des boirt het is. als men den hoirn blaset, come ende doe, alst behoirt, by sulken koeren, dairop staen.

CCII.

Die raet, out, nye etc. sijn overdragen ende laten weten, dat alle diegene, die geërfft sijn in die Duyst, in die Hair ende anders ende hoir settelgelt nyet betaelt en hebben, die sullen betalen in 8 dagen aen handen dergeenre, dairtoe geset

sijn, off men sell hoir goet dairvoir vercopen om reet gelt opten derden penninck meer; ende alle diegene, die geërfft sijn int Bunschoitsche lant, dat se hoiren dijck maken ende hoir settelgelt betaelen ende hoiren schade schutten, so se die raet nyet verantwoirden en will. *II post Nativitatis Johannis.*

CCIII.

V post Victoris. — Alle diegene, die der stat sculdich sijn van kueren oft brueken, die sullen betalen den cameraer binnen 8 den naestcomenden (dagen), of die raet wil haer goet vercopen na inhout der stat boec sonder ymant des te verdragen.

CCIV.

Die raet laet weten, gebiet ende beveelt allen ende een ygeliken onsen borgeren, die buten onser stat woenaftich sijn, dat se comen voir onsen rade van der stat tusschen nu ende binnen 8 dagen, mit hem brengende alsulc bewijs, sy hebben van hoer borgerscap, of die raet en wil se langer niet verantwoerden borger te wesen. Actum consensu out raet ende nye. *V profesto Katherine.*

CCV. [1])

V profesto Katherine. — Die raet laet weten enen ygelic ende verbiet, dat nyemant scoel en houde van knechtgens, want die raet dat nyemant gunnen en wil, op een koer van een Beyers gulden telken reyse, als sy daerof bekuert werden.

*CCVI.

II post Lucie. — Die raet hefft den bueren, die den werff gemaect ende becosticht hebben bi der sluse teinde die Papenho(f)stede, togesleten, dat sy die papen offt dengenen, die niet betaelt en hebben, hoir kannen offte hoir ketelen offte anders enich goet, dat sy op die voirscreven werff brengen, dairvoir houden ende nemen mogen, ter tijt toe dat sy hoir gellt dairtoe betaelt hebben.

---

1) In 1471 luidt deze bepaling aldus: „Die rait gebyet, verbyet ende lait weten, alse dat dair nyemant, oick wy dat sy, enige byscholen en houde binnen onsser stadt alse van knechttgens, ende dat dair nyemant sijn sonen schoel en set anders (dan) in onsser groten schoill, by een kuer van een Beyers gulden, also dick als zyt dede, ende so menich er dair wair".

Anno 1469.

CCVII. [1])

Die raet gebiet ende laet weten, dat dair niemant en dobbell noch in sijn huus en laet doebbelen noch kreibecken no genrehaande spul en spuel, by 2 Beyers guldens sonder yemant des te verdrægen.

CCVIII.

Voirt gebiet die raet, dat dair niemant mit mijnre kannen byer en tap dan [2]) mit volle mingelen, by enen Beyers gulden sonder ymant des te verdragen.

CCIX.

Voirt gebiet die raet, dat dair niemant leer op der kerckmuer noch op die botterbanck en hange noch eń legge, by een Beyers gulden.

CCX.

Voirt gebiet die raet, dat alle onse butenborgers hoir burgergelt betalen ende hoir voenstat bewisen bijnnen 13 naesten (dagen), off dairmede sellen sy ontburgert wesen.

CCXI.

Vvoirt gebiet die raet, dat dair niemant vverkenschoten en houve oop onser stat graften, dair die ael in onser stat graften loept, by een Beyers gulden.

CCXII.

Vvoirt gebiet die raet, dat dair niemant in onsser schutter doelen en gae, dan die selve schiten; ende viel [3]) dair ymant gebreeck, also dat hy gescoten worde, dair en woude die raet niemant richte van.

---

1) Deze en de meeste volgende bepalingen uit de jaren 1469—1472 zijn ongedateerd: de notulen zijn blijkbaar in groote haast opgesteld, zoodat de redactie van vele voorschriften vrij wat te wenschen over laat. Ook de taal is gebrekkig en aan de onderscheiding tusschen de beide afdeelingen der notulen wordt niet meer voldoende de hand gehouden.

2) Het HS. heeft: „dat".

3) Het HS. heeft: „veil".

Anno 1470.

CCXIII.

Voirt gebyet die raet, dat dair nyemant geen beellden van was en maket noch en vercoept binnen onsser stat, die lichter dan 4 loet zijn ende van eenre harde was, by een Beyers gulden.

CCXIV.

Voirt gebyet die raet, dat dair nyemant in dye richtebanck en gae, als men recht hout, anders dan die van den raet zijnt, ende die woird om gelt houwen, by een Beyers gulden.

CCXV.

Die raet gebyet ende laet weten, dat dair nyemant en reyse noch treck in den lande van Gelre om ymant te beschaygen, by 25 Beyersche guldens ende een jair uten onsser stat te (bliven).

Anno 1471.

CCXVI.

Voirt gebyet die raet ende laet weten, dat dair nyemant binnen onsser stadt ofte binnen onsser stad vryheit byer en sell tappen dan mit volle mijngelenskannen, pegelt ende geteykent mitter stadt maet ende teyken, elkerlijck by een kuer van een Beyers gulden; ende hyervoir sell men een ygeliken moigen doin dagen gelijck van andere kueren; ende dairvan sellen sy hem ontschuldigen mogen mit 2 sijn naeste bueren off mit goeden mannen uut onsser (stat).

CCXVII.

Voirt gebyet die raet ende laet weten, dat gene ghilden binnen onsser (stat) hoir ghildebruederes ofte susteren hoir kijnder, die in enen boill sitten ongeschift ende ongescheiden, die van eniger sy bestorven sijn, mitten ghilde beganen sullen, elleker(lijck) by een Beyers gulden totter kerken behoyff.

CCXVIII.

Voirt gebyet die raet, dat nyemant sijn laken op onsser stad huuis te dragen en sell, by 5 pont.

CCXIX.

Voirt gebyet die rait, dat nyemant mit bogen binnen onsser stadt aen enigen kerken ofte huuysen scheten en sell, by 5 pont.

CCXX.

Voirt gebyet die raet, dat nyemant binnen onsser stadt hoir schoerstenen (ofte) ovens die pijp leger uuten weken dach hebben sell dan 6 vout, by een Beyers gulden.

CCXXI.

Voirt gebyet die raet, dat nyemant binnen onsser stadt enich goit te pande sceten ofte nemen sell dan by den raet van der stad, off die raet en will dair geen richtijnge van doin.

*CCXXII.

Die rait, out, ny ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten in der saken, ruerende van die spoy te maken te Bunschoten, alze dat die Bunschoters dieselve spoy tot des gemeenlants oirbair sellen laten maken by 2 luden van den rait van onsser stadt, alze Arent Goutz. ende Jacob Bertolmeeusz.; ende vairt sake, dair ymant van onssen borgeren, onder dieselve spoy gelant, onwillich wair tot soeveel hem totter spoyen toe leep to betalen, so sellen ende mogen die van Bunschoten die onwillege mit recht dairom vervolgen, als dat behoirt, sonder ons raits wederseggen, ende voirt desgeliken die onwillige betaelre van den laetsten dijckgelt, *sy onssen heren gnedigen betailt* [1]), sovveell die noch bewisselick schuldich, oick mit recht dairvoir te vervolgen ende by die twen voirscreven ende lantgenoten. *Opten 3^en^ dach in Junio.*

CCXXIII.

Voirt gebyet die rait ende lait weten, so in wat huuyse nu enige binnen onsser (stat) yemant in pestele(n)cye sterft, dat men in denselven huse binnen eenre maent, dat dair laest ymant in gestorven is, gene nerijnge [2]) in doin en sell, elkerlijck by 2 Beyersche guldens.

CCXXIV.

Voirt gebyet die rait ende lait weten, dat een ygelike

1) Deze woorden zijn later ingevoegd.
2) Er staat „generijnge" in het HS

sijn kijndere ende hemselven huede ende waere, also men op Onsser-Vrouwentoren metselen sall, dat sy dair nye(t) off beschediget off gequeest en werden, want [1]) die rait en sell dair geen richtijnge van doin.

CCXXV.

Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten: so wye enich van den ruteren van Culenborch [2]) huusde off hoeffde, die soude verbueren 10 Beyersche guldens totter stadt behoiff. *Ut supra (III) post Omnium Sanctorum.*

Anno 1472.

*CCXXVI.

VII post Beloken Paisschen. — Die rait, out, nye ende gemeente sijn overgedragen ende hebben gesleten, gegunt ende belyeft om den dyenst Goids te vermeeren ende in eeren te holden, also dieselve raet voirtijts belyefft ende geconsentyert hebben, dat die broeders van den H. Franciscus binnen onsser stat mitter woen commen ende hoir convent hyer maken sullen, alse dat Egbert Gosen Wouterz., Cornelis Evertz., Goirt Vluge, Meeus van Westrenen ende Gerijt Reynerz. bewares ende behulpers desselven convents, in des hem noit gebueren sall, wesen sullen.

*CCXXVII.

Voirt gebyet die rait ende laet weten, dat dair nyemant over die Eme en drive mit wagen, perden noch met beesten, by sulke kueren, als dairop stain.

*CCXXVIII.

Die raet gebyet ende laet weten, dat dair nyemant en climme nochte en come in die hofsteden, dair die Bairvoete-broeders in timmeren, om enige schade aldair te doin, elkerlijck by een Beyers gulden.

*CCXXIX.

Voirt gebyet die rait ende laet weten, dat dair nyemant vlas nochte hennip en brake binnen onsser stad, by sulke kueren als dairop stain.

---

1) Het HS. leest: „van".

2) Deze woorden zijn doorgeschrapt en vervangen door: „die roven op den lande van Gelre".

Anno 1497.

*CCXXX.

1. Item de raidt is te huegen, dat si overdragen waeren ende hadden hen verseit, dat nyemant van hen naet scoutampt staen en sal.

2. Item de raidt is oic te huegen, doe Willam van Biler burgermeister dat scoutampt verworven had, dat hi doe quam in den ganssen raidt ende seide bi den eedt, die hi die stadt gedan had, dat hi dat verworven had tot der stadt profijt, ende geen profijt of en geerde, mer alleen verworven had tot stadt profijt, soe een ander dat vercregen solde hebben.

3. Item noch huecht de raidt, dat Willam voirnoempt quam in den raidt, doe hi mijn genedige here den eedt gedan had, ende seide oic bi den ede, die hi der stadt gedan had, dat hi mijn genedige had moeten loeven, dat hi dat ampt alleen tot sijn profijt verworven had, ende nyemant geen profijt derof hebben soude, mer alleen die profyten, derof commende, in sijn profijt comen solden, ende konde men hem wege helpen vijnden, dat hi sijn eedt bewaren mocht aen mijn genedige here, soe solde hi die profiten in der scepen handen laten comen ende hen mede laten deilen etc.

Anno 1505.

*CCXXXI.

Item die ghildebroders van den Wevergilde hebben eendrachtelick in den ghemeen morgenspraick overdraegen int bywesen van 2 mannen van onssen raède dairtoe gheschickt: soe wat gildebroders sy voirtaen anneemmen, die sullen voir die 3 pont was ende een vat byers, sy voirtijts plegen te gheven, nu voirtan gheven ende betalen 3 pair keerssen, elke keerss wegende een pont was, welken sy betaelen sullen op 3 termynen, te weeten op Sunte-Zeverusdach een pair keerssen leveren op onss autair, ende dat ander pair op Meydach dair naistvolgende, en dat derde pair op onss kermissdach van onss outair. Ende wat gildebroeders aldus angenomen werden, sullen altijt dat eerste pair betaelen op den eersten termijn van desen 3, dat dair eerst naevolgende is den dach, dat sy aengenoemmen werden, ende dan voirt houden die ander termynen volgende als voirscreven, behoudelick alle andere

punten in hoirre weerde te blyven, soe als sy sijn. Ende dit heefft hem den raidt gegost tot dess raidts weederseggen *Actum Donredages nae Sunt-Janssdach Decollationis.*

Anno 1513.

CCXXXII.

Item die raidt heeft gegost die raemakers die werff bi dat gasthus aen die Corte brugge, soe si die nu gemaict hebben, dat si die voertaen houden ende maicken sullen ende opscepen sullen ende nymant anders; ende wairt saecke, dat dair enige raemakers waren, die hijr nu nyet mede oft in toecomende tiden toe gelden wolden, sullen dieselff werff nyet mede bruycken moegen, bi dat verbueren 5 pont, half die stadt ende half die raemakers, behoudelick een ygelick opscepen mach ende dan terstont tgoet vandan te brengen, indien die raemakers dan die werff nyet te besigen hebben. *Actum op Manendagen post Georgii ut supra.*

Anno 1514. [1])

CCXXXIII.

Den ouden raidt, nye ende gemeente is overcomen: soe wie van den burgermeisters in der tijt gescict werden uut den ouden raede om ergens van der stadt wegen te reyssen, soe wie dat weigerde, sal verbueren elc 5 Beyers gulden, die men terstont betalen sal of uut sijn huus sal laten halen, eer men ander in die stede uutscicken sall.

CCXXXIV.

Item soe en sal nymant enige vulnisse brengen op die Buerwerff bi die Papenhofstede aen dat bruggetgen tegen Willam van Lievers over, bi tverbueren 5 pont, dair se die bueren of bekoren moegen.

CCXXXV.

Item den raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten, dat die camelair alle koeren, hem int scrifte gelevert werden, binnen en half jair dairnae inmanen, recht of gelt of leveren sal, of hi salt self opleggen ende betalen; des is hem bi denselven raidt voir sijn presencie toegeset 25 Rhijnsche guldens current.

---

1) De bepalingen uit dit en de volgende jaren zijn meerendeels ongedateerd.

Anno 1515.

CCXXXVI.

Dat nymant op der stadt wal of in der stadt torens of op der stadt poirten om gelt spelen en sal of tot genen plaetsen, bi een Beyers gulden, ende nochtans tot correctie des raits; ende ymant, die dairbi gevonden wort, als men speelt, sal oic gelden dieselve koren.

CCXXXVII.

1. Den ouden raidt is overdragen, dat men in alle kercken, (dair) die mandamente gegaen sijn van dese ongewoentlicke chysen op onse bier int lant, dat men in dieselve kercken dat lantvolck sal laten weten, dat si hur bier weder halen willen gewoentlicker wise, als si plegen; die stadt sal hen een hoeft dairof wesen ende scadelois of houden, ende tUtrecht geen bier haelen sullen.

2. Voert doet den raidt biden, dat si alleen hijr hair koren, botter ende eyer brengen ende vercoepen sullen ende tUtrecht nyet: dat wil die stadt vruntlick aen hemlueden verdienen; ende die stadt begeert, dat men hen hijr nyet in en weigert, duerende soe lange dese ongewoentlicke chysen ofgedan werden, want die stadt en wair nyet gerne hijrinne geweigert.

Anno 1516.

CCXXXVIII.

Dat nymant geen mosselen coepen sal om voert te vercoepen, dair en is eerst een atmail binnen onser stadt mail mede gehouden, bi tverbueren elcke reysse 5 stuvers, mit al diegene, die dair weetscap aen hebben.

CCXXXIX.

Die raidt is in der wairheit becomen ende sijn gewairschuwet, hoedat dair een opset gemaict is op onse stadt *te overvallen* [1]); wairt saicke, dat dair ymant of wiste of aengeseit wair of dairof vername of aengeseit worde, die sal dat van stonden aen bi den burgermeisteren brengen ende te kennen geven, of men sal richten aen sinen live.

---

1) De beide gecursiveerde woorden, waardoor de zin wordt verbroken, zijn later ingevoegd.

CCXL.

Item die raidt gebiet ende laet weten, dat nymant rouf coepen noch in onser stadt brengen sal, bi tverbueren dat goet. *Actum in die Martini hyemalis.*

CCXLI.

Item dese naebescreven bueren hebben die put gemaict ende becostiget in die Toet aen die stege, men na die Pot gaet, bi den raede dairtoe gescict, als Gerijt Henricz. ende Clais van Lieren, ende sullen die voirt houden om water uut te putten, mit sulcker voirwerden, dat dair nymant water uut putten of haelen sal dan die naebescreven bueren, bi tverbueren elcke reysse 2 pont, half tot onse stadt ende half tot die bueren behouf, gesondert als der brant wair, dair se 2 van die bueren of bekoren sullen moegen altijt. Ende oic dat dair nymant op wassen sal, bi 2 pont als voirscreven; ende dat dair nymant van den bueren sijn emmeren lenen sal enige om dairop te putten, dan die dairtoe behoren, oick byt verboren tot elcke reysse als voirscreven 2 pont. [1])

CCXLII.

Item die raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat men voirtaen alle vreden kundigen sal op een heilich dach voirt scoel; ende die sal dan van weerden wesen voir alle vrunden ende maege nae lude onser stadt boick, nyettegenstaende dat boick inhout, men dat mitter clocken of in der kercken kundigen sall.

*CCXLIII.

Item dit sijn die punten van die Cremergilde, hen toegelaeten.

1. Item ymant die in den anders woirden spreket, die verbuerde een halve leeuwe; die in der voirwoirden is, die sal voirspreken.

2. Item tot wat tiden dat men morgenspraecke hout, soe sal die ouderman lust bieden; ende als hi dat gedaen heeft, soe en sal dair nymant spreken, het en si mit oirlof, of dat hem die ouderman yet vraget; die anders spreket, dan

---

1) De hier in het HS. volgende lijst der buren is weggelaten.

als voirscreven is, die verbuerde tot des gilden behouff een halve leeuwe.

3. Item voirt en sal nymant uut die morgenspraick gaen eerdat hem die ouderman heet gaen, of dat hi oirlof bidt, op die voirscreven kuer; ende die kuer sal wesen tot des gilden behouff.

4. Item wairt, dat enich van onsen broederen wair, die soenen of knechten hadden, die in onse mergensprake quaeme ende een woert sprake, soe verbuerde die vader of die meester een halve leeu, alsoe dick als hi dat dede.

5. Item tot wat tiden dat ymant wair, die brueder worde ende nyet en betailde sijn gelt, dair hi mede brueder worde, den ouderman, dair en soude nymant mede coepen, elckerlic op een pont wass, alsoe dicke als hi dat dede, tot behouff ons gilden.

6. Item tot wat tiden die broeders van Sante Nyclaes enich goet coepen soude, sout of ander goet, dat den broeders gemeenlick dient, tegen vreemde coepluden op dage, soe sullen se den ouderman te burge setten; ende voert sullen alle diegene, die van desen vourscreven goiden haer pairten hebben, den ouderman loeven scadelois te houden, elc voir al mit gesamender hant ende ongesceiden; mer wair dat sake, dat hier enich gebreck in viel, soe souden alle diegene, die van desen voirnoemden goede gecoft hebben, elc sijn paert betalen voir dengenen, die nyet en betailden; ende dan sal die ouderman coemen mit onse raitsluden ende haelen pant dengenen of, die nyet en betailden den coepman, ende qwiten dengenen van onsen broeders, die dat gelt betailt hebben, ende voir den derden penninc meer tot behouff ons gilden; ende wair ymant, die dair weer voir dede sijn pande te keren, die verbuerde sijn gilde, ende geen gildebroeder te werden, hi en coeptet om sijn gelt; ende salt den broeders beteren tot des oudermans seggen ende raitslude.

7. Item voert, die broederscap begeert te hebben, die sal geven Sunter-Nyclaisbroederscap een gouden Beyersche gulden: ende die den broederscap verbuerde mit enige saicken of als vourscreven is, die sal geen broeder weder werden dan mit dubbelt gelt.

8. Item voert wair enich van den broederen, die nyet mede gelden of geven en woude sulck ongelt, als die ouderman mit die broederen overdroegen als mitten meesten hoep, het wair te missen of tot anders van enige saicken, die de bruederscap sal moegen geboeren, die verbuerde sijn gilt; ende alle pande

sal men lossen binnen 14 dagen, of se sijn verstaen sonder aenspraick dairof te doen.

9. Item waer dat saicke, dat enich van onsen broeders wair, die smadelicke woirden spraick op onse broederscap of op enich van onssen broeders, ende die dairof beclaicht worde ende sijn outscout dair nyet voir doen en conde, dat is mit 2 broeders van onsen gilde, die verbuerde een pont wasses; ende voert wair dat saicke, dat diegene, die beclaicht worde, sijn onscout dede, soe verbuerde diegene, die den anderen beclaicht hadde, 2 pont wass.

10. Item tot wat tiden dat enich broeder of suster van onse broederscap doot is, ende die men begaen sal, soe sal een ygelick broeder of suster bliven in die kerck tent dat misse uut is ende die doide broeder of suster begaen is. Ende wie dat nyet geboet en wert aen sijn mont of an sijn huus, dat hi des nachts bi huus wair, dat des gilden boide seide bi sijn ede, dat hi den weet gedaen hadde, die verbuerde een oude leeuwe; ende een ygelick sal hem verantwoirden op die stede, dair den ouderman gaet, als dair geoffert is, of een ygelick mach hem ontsculdigen nyet te comen tot der begannisse, als vourscreven is, tegen den ouderman of 2 lude van den raede of tegen 4 gildebroeders.

11. Item waert saicke, dat die ouderman morgenspraick begeerde, soe sal die ouderman die broeders een weet laeten doen, ende wie dat dan bi huus is ende dan nye en coemt, die verbuerde $^1/_2$ leeuwe.

12. Item wairt sake, dat ymant in dese voirnoemde coir oeverhorich worde of smeelick sprake, dat soude hi beteren bi den ouderman ende bi 2 van onsen broeders.

13. Item tot wat tiden dat enich van onsen broeders oflivich wert ende soenen achterliet, die mit ons in onse stadt woent, die soude coemen binnen 6 weken ende versuecken die broederscap aen onsse gilde om een pont wass; mer wairt saicke, dat hi binnen Amersfoirt nyet en wair ende binnen mijns heren paelen van Utrecht wair of binnen seven milen omgaende, die mach dese broederscap versuecken om dit voirscreven gelt binnen een jair ende ses weken; mer sijn si verder ende ongehilict bliven, soe moegen si se versuecken tot wat tiden, dat si te huus coemen, om dit vourscreven gelt. Ende wair ymant, die geen soen en had, die soude dat sijn rechte leenvolger erven in alle manieren, als vourscreven is.

14. Item waert saicke, dat ymant mitten ander tonnen appelen maet dan mit tonnen, die onse gilde hadde, die verbuerde, alsoe dicke als hi dat dede, $^1/_2$ pont wass tot behouff ons gilden; ende alsoe menich mael [1]) als men met die tonne met. soe sal men geven een oertgen van een leeuwe.

15. Item soe en sal men geen gildebroeder annemen dan bi den ouderman ende raitslude ende die meeste hoep van den broeders; ende dair sal men mergenspraick om houden, ende die dan broeder wert, die sal tasten aen onse boick te houden ende te voldoen al die punten, die in onse boick staen, bi sijn eren ende trouwen, ende onsen boede geven een leeu voir sijn wennegelt.

16. Item voert sal die nye ouderman loeven bi den ede vourscreven nymant aen te nemen, dan als dat punt vourscreven begrepen heeft, dat is te weten geen vichter aen te nemen dan in een mergenspraick.

17. Item voert tot wat tiden ymant onse gilde begeerde. het si van mergenspraick of van doiden, die sal die boide loenen op sinen cost.

18. Item worde ymant van onse giltbroeders oflivich of gildesuster, die onsse keerssen besichden ende geen testament en besette, die wair den gilde sculdich 2 botdragers.

19. Item tot wat tiden enich van onse gildebroeders hilict, die wair onse gilde sculdich 2 pont wass.

20. Item wair dat sake, dat ymant op heilige dage, die de heilich kercke biet te vieren, enich goet [2]) voertdede, uutgenomen een pulverbuus met een coick ende een coppel frents. een stroe buckijnts, ael ende een tonne harijnck, om te vercoepen ofte vercoft voer een veynster; ende nyet meer dan een veynster op te doen. Ende wi des nyet en dede, die verbuerde een pont wass, alsoe dick als hi dat dede, uutgesondert dat die vleyshouwers vercoepen moegen.

21. Item ymant, die onse gildebroeder is ende bliven wil, die geen openbair meysserye en heeft ende mit geen scaelen en weecht, die buten boide ende verboide wesen wille, die sal geven een mingelen goets wijns, als die broeders te samen eten, uutgeseit als men die broeders of susters begraeft, of als men den ouderman kiest; ende soe wie dan, als vourscreven

1) Het HS. heeft: „man".
2) Het HS. heeft: „gaet".

is. op der stadt huus nyet en quaeme, enige broeder vourscreven ende ginge mede te loot, die verbuerde een mingelen wijns, alsoe veer als hi bi huus wair; ende dese kuer sal den nyen ouderman terstont bi sijn ede haelen, als hi van den huse gaet oft van der stede, dair hi gecoeren wert.

22. Item voert en sal nymant binnen onser stadt geen goet moegen slyten, dat in die cremerychys gerekent is, si en sullen in onse gilde wesen, dat is te weten: hoenich, oly, hering, botter, seep, flas, vygen ende rosinen ende dergelijcken; ende ymant, die dit vourscreven goet sliten ende onse gilde roerde, die verbuerde elcke reysse een pont wasses, gesondert dat butenluden moegen op die 2 weeckmerctendagen tot 12 uren toe wegen sonder verbueren ende oic sliten. Hier sullen onse gedeputierde, als ouderman, busmeister ende raitslude, moegen bekueren elcke reysse op een pont wass, half tot onse gilde behouff ende half tot onse groete goidzhuse behouf; ende dese kuer mach tot elcker uren eens gescien.

23. Item voert en sal nymant van onse broeders geenrehande goet moegen sliten of vercoepen dan goet, dat hem alleen of onse broeder toebehoert, of mit nymant geen vrintscap hebben of houwen sal, si en sullen beide in onse gilde wesen, bi een kuer van een Beyers gulden, halff totter stat behouf ende half tot des gilden behouff, alsoe dicke alst gesciede, ende alsoe menich als dair wair.

24. Item voert soe sal den ouderman ende busmeister mit sijn raitsluden binnen een vierdel jairs, nae dien dat si ofgegaen sijn, rekeninge ende bewijs doen van hair verliden jair voir den gemenen giltbroeders, als inboeren ende uutgeven; ende wes den gilde dairtoe loept, dat sullen si terstont als van datselve, dat si geboert hebben, oeverleveren. Ende waert, dat dit nyet en gesciede, als vourscreven is, soe mach den nyen ouderman dat vervolgen den naitsten Manendage voir den raet; ende dan sal se die raet van onse stadt dairtoe bieden tot elcker weeck, dattet oeverstonde, bi een koir van een Beyers gulden, half tot behouff der stadt ende die ander helft tot behouf ons gilden.

25. Item voert soe en sal geen ouderman mitten busmeister ende raitsluden enige renten vercoepen of versetten of in enigerhande manieren ofhandich maicken, die den gilde toebehoeren, tensi bi den tweedeel van den giltdebroeders; ende die dan bi hair eigen wille dit punt verbraken, die sullen

den gilde dat verstoren, oprichten ende betalen, soedattet gilde geen scaide dairbi en heeft; ende wes scaide den gilde dair bewijsselick op rekenen mach, dat sal men moegen verwinnen als volverboeden pande mit recht vervolcht ende verwonnen, ende hair goet dairvoir vercoepen om reet gelt, ende altijt int eynde den gilde buten scaede dairvan te bliven.

26. Item int jair ons Heren dusent vierhondert ende XCVIII des Sonnendach nae Derthiendach, doe men den nyen ouderman kyesen solde opt stadthuus, sijn die cremers overdraegen ende hebben overgegeven, dat nymant geen sout ontfangen en sal anders dan mit Sante-Nyclaesscepel, bi een koir van een pont wass elcke reysse. Ende tot wat tiden datter sout omgeleyt wert, dat der cremer boede nyet om en leyt, dair en sal nymant van onse gildebroeder op coemen om te coepen, oic elcke reysse om een pont wass, tenwair dattet die coepman selver omleyde; ymant die in dese vourscreven punten broickachtich wert, dair sal die ouderman terstont gaen mit sijn raet ende haelen gelt of pant. Ymant die sijn pant dairop weerde, die verbuerde sijn gilde; ende geen giltbroeder voirt te werden dan om dubbelt gelt. Ende dit vourscreven scepel sal onse boe bewaeren tot Sante Claes behouff; ende diegene, diet haelt, die sal Sante Nyclais geven vant quartier een oert van een Philippusstuver, mer onze boe en sal nyet hebben dan sijn gelt vant omleggen.

27. Item voert sijn die cremers overdragen: tot wat tiden datter ymant onse gilde begeert te hebben ende hem der cremer neringe onderwijnden wille of mit scaelen wegen wil, die salt versuecken aen onsen ouderman ende busmeister mit haere raitslaede; ende dat sal hem costen aen onse gilde enen gouden Beyers gulden of die rechte weerde dairvoir, dair men enen Beyersche gulden om haelen mach; ende der ouderman in der tijt mit sijn busmeister elck een kanne wijns tot hair presencie; mer wair dair ymant, die onse gilde begeert te hebben van devocie, ende mit genen scaelen te wegen, die sal men aennemen om 15 currente stuvers mit sulcke voirwerden, of hi tot eniger tijt onse gilde roerden, dat hi dan op die 15 stuvers leggen sal alsoeveel, dattet enen gouden Beyersche gulden is. Enich ouderman, die dese min aenneemt, dan dit punt inhout, die salt selve opleggen, of men sal hem dairvoir ontgilden mit sijn busmeister.

28. Item men sal nymant kyesen in onse gilde ouderman

of busmeister te wesen anders dan diegene, die cremers sijn ende mit cremery generen hen, of speck of botter veyl houden; ymant, die de loot hadden ende anders koren, die verbuerden hair gilde, ende dat gilde nyet weder (te) coepen dan om dubbelt gelt.

29. Item als dair kijf off vechtelick van onse giltbroeders gesciede, als wy op onse kermisdage tsamen eten ondereen, of op ander dagen wy tsamen geboet waeren te eten, dat sel den ouderman mit sijn busmeister opnemen; ende die perthien sullen elcx daer 2 van den gildebroeders toe scicken ende dairaen verbliven, ende wes die vier dair dan of uutseggen, sullen si dairmede gededinct ende gesceiden wesen ende tselve halden; ende wie des dair nyet en hielde of dair nyet toe scicken en wolde als vourscreven, sal verboren tot onsen gilde behouff enen Beyersche gulden, behoudelic onse stadt altijt haere koeren ende broicken nae lude onser stadt boick.

30. Item dese vourscreven punten ende oeverdrachten en sal men verminren noch vermeren noch geen nye maicken, die van weerden wesen sullen, si en sijn eerst bi den rait ons stats vourscreven eerst belieft ende toegelaten. *Actum op Donredach post Lucie anno etc. XVI.*

Anno 1518.

CCXLIV.

1. Dat nymant voirtaen hem in dienst geven sal te dienen enige vreemde heren of hem in krijch of onder krijchknechten geven of vorderen sal buten consent elcx sijn overste, hi onder staet, dan sinen natuerlicken lantforst, elc byt verbueren elc sijn lijf ende goet.

2. Item voert dat alle vreemde ende leechgangers, die geen meister oft geen dienst en hebben of geen ambocht en doen, dat die van stonden aen binnen 6 daegen uut onser stadt gaen ende bliven sal, bijt verbueren als vourscreven.

3. Item dat voertaen insgelijckx geen vreemde ende leechgangers binnen onser stadt comen noch wesen en sel dan vourscreven, bi tverbueren als vourscreven.

CCXLV.

Die raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten, dat die moeleners nyet meer nemen sullen van hert koren van elcken scepel 5 wit van maelen, ende van

elc brout biers mout te malen, als si gewoentlick sijn te hebben, tenwaer grote brouten buten au gewoente hen gelevert wort, bi tverbueren een Beyers gulden.

Anno 1519.

CCXLVI.

Die [1]) raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten, dat alle vechtelick, dat gesciet op straten of stegen buten husen nae der wachtscellen bi nacht [2]), dat sal staen tot verboirnisse van dubbelde kuer [3]).

---

1) A: „Item die".

2) A: „nae die wachtschellen by nacht opter straeten".

3) In plaats der 5 laatste woorden heeft A: „ende sel men an verbueren altijt dubbelde kueren". A voegt er achter: „Actum in Vigilia Epiphanie anno etc. XIX". Het artikel behoort in D nog tot 1518, daar de jaarlijksche magistraatsvernieuwing juist op Dertiendag plaats had.

B. KEUR- EN RECHTSBOEK.
(1523.)

(Der stadt wilkueren). [1])

I. *Van kroenen.*

1. Item wair ymandt kroent over een ander, ende by den raidt voir gheen kroen gekent off gecaifft en werdt, soe heefft die kroenre verbuert een Beyers gulden.

2. Item dessglijx off ymandt becroent wair off beteghen van enighe kuer ende mit onrecht hulpe onschult dede nae uytwisinge der stadt boick, soe sal hy, die onscult mit onrechte hulpe gedaen had, noch dairtoe boven sijn ander kueren nae uytwisinge der stadt boick een Beyers gulden verbueren. Ende wairt saick, dat ymandt beviel van die kroen, die over hem gedaen wair, ende gheen onscout gedaen en had, als recht wair, soe sal die kroenre mit sijn ede dairto doen, eer hy op die kroen voirtvaren sal moegen, dat hy dairby soeveel schaden heefft off geleden heefft, hy hem voir becroent hadde; ende dan sal hy die kroenre sijn schade bijnnen 14 dagen dairna oprichten ende betalen tot goetduncken ende kavinge dess raidts, behouden allen punten, hijr voirtijts gemaict nae uytwysinge der stadt boick, in hoire macht tblyven. Actum anno IX in Vigilia Pauli Conversionis.

II. *Van kronen.*

Item van enige onrait, die geschiet, dat kuerbar is, van vechtelick off van scheltwoirden [2]) off anders, tsy binnen [3]) 14

---

1) Een opschrift boven deze afdeeling van het keurboek ontbreekt in A en B. De hier gegeven titel is aan de tafel ontleend.

2) B: „schetwoirden".

3) B voegt hier in: „de".

daegen off over de 14 daeghen, na dyen dat die onrait geschyet is, soe [1]) sal men rechten nae den recht van onser stadt. Mer wye over die 14 daegen kroent, na dyen dat die onrait geschyet is [2]), die verbuert 3 duysent steens, dewelcke hy terstont, eer hy kronen sal moegen, opter statz kist liggen sall.

III. *Van kronen, dat ten uytluyden staet.*

1. Item wair ymant, die over den anderen kroende van saicken, die op uytluyden staen, ende dede [3]) diegene, dairover gecroent werdt, sijn onscult dairoff mit 2 sijn naeste bueren off mit 4 personen, als onse stadtboick dairoff inhout, soe verbuert [4]) die kroenre 3 dusent steens.

2. Item wie anders over ymandt kroent, dair men onscout off doet, de verbuert een dusent steens, behouden dese voirscreven punten in hoire macht tblyven.

IV. *Ymandt sijn kroen tverlengen.*

Item soe en sal men nymandt sijn kroen verlengen, tenwair datter gebreck wair an den raidt opt huys te recht tsitten. Ende wair ymant alsoe cranck, die kronen woude, dat hy nijt ghaen en mochte, dair sel die burgermeister 5 mannen van den raidt to setten, die sijn kroen hoeren zullen.

V. *Van eynre vrouwe te kronen.*

Item wanneer enige vrouwe kroent over enige vrouwe, dat hoir man dairby lijt, soe sal die man dairtoe doen mit synen ede, dat hy dair nijt by leggen en wil. Ende wairt saick, dat die man mit synen ede dair nyet to doen en woude, als voirscreven is, soe soude men dat wijff, dair hy alzoe by laeghe ende die hy nyet verzweren en woude, 10 jair uyt onser stadt ende buten onser stadt vredecrucen luyden. Mer woude de man dair ten heilgen to doen, dat hy by dat wijff nijt geleghen en had, soe soude men dat wijff ende hem dairmede verdraegen. Ende woude die man dat wijff nijt versweren, ende dat wijff den man versweren woude, soe en soude men nijt uytluyden dat wijff; mer vonde de raidt int wair, dattet wijff dairnae mitten man alsulcke vrientscup hadde, soe soude sy den steen draegen, ende soe soude men sy 10 jair uytluyden.

---

1) B: „dat".
2) Dit woord ontbreekt in B.
3) B: „doet".
4) B: „verbuerde".

VI. *Ymandt kuer te bethyen.*

Item wanneer men ymandt van onsen burgeren off ondersaeten dess bethyet, dat hy enigen kuer verbuert heefft, soe sal de rait van onser stadt hem ene weet doen bij hoeren bode in sijnre tegenwordicheyt off tot synen huyse ende totten naesten bueren an beyden zyden, alsoe vere als hy selve huysrait hout. Ende hout hy selve gheen huysrait, soe sel de rait hem ene wete doen in sijnre tegenwoirdigheyt off in der kercken opten Sonnendach naestkomende na dien, dattet de raidt ankoemt, dat hy thuyss is off thuys koempt bijnnen der tijt, dair men de wete off doet. Ende ymandt, die op dien dach nyet en quame, dair men die wete off dede, ende ontsculdichden hem mit synen 2 naesten bueren, te nemen glijck [1]) de wacht omghaet, ende de hem dat helpen houden mit horen ede; mer seydt dieghene, die sijn onschout doen sal, dat sijn buere enich sijn viandt is, ende die buere dat wair maict mit synen ede, soe sal dieghene, die sijn onschout doen sal, voirt nemen enen anderen buere, die hem dan dairnaest wonafftich is; ende seydt sijn buere, dat hy sijn vrient is, soe sal die buer dat wair maken mit synen ede; ende als dat wair gemaict is mitten ede, wair die buer vriendt off viandt is, soe sel dieghene, die sijn onschout doen sal, dan dess naesten raidtzdach, als den raidt sit, hem onschuldigen mit synen bueren, te nemen als voirscreven is. Ende wairt saicke, dat hem synen bueren nijt helpen en willen, soe mach hy sijn onschout doen mit 4 goede knapen, off ene vrouwe mit 4 goede vrouwen, die onse burgers sijn ende mit ons waken ende graven ende die 25 jair out sijn off dairenboven, tweten buytenluyde mit butenluyde, dienstknechten mit dyenstknechten te moegen doen, dyenstmeechde mit dienstmeechde, die bijnnen onser stadt muren wonen ende de 25 jair out sijn off dairenboven. Ende ymandt, die hem nijt en onschuldicht, also als voirscreven is, die wair bevallen. Wair oick dat saicke, dat ymandt van synen bueren nijt thuyss en wair, als die wete gedaen worde, off bijnnen dier tijt nijt tho huyss en quame sonder archeyt, dess soude hy hem bewaeren voir den rait op elke raitzdach opter statz huyss, als sijn buer nijt thuyss

---

1) B: „gelike dat".

gecomen wair, ende comen de naesten Manendaich off dess eirsten Donredages dairnae, alss sijn buer thuys gecomen wair, ende onsculdigen hem [1]), als voirscreven is. Ende alzoe vroe als den raidt enich kroen ancoempt off angebrocht werdt van enichgen kuer, soe sal de raidt rechtevoirt de wete doen, alzoe als voirscreven is. Ende ymant, die bevallet [2]) off bedraegen werdt van enigen kuer, dair sel die rait dat recht op vorderen des naesten Sonnendach off dess naesten Manendaeges off dess naesten Donredages [3]), nae dyen dat hy bedraegen werdt off bevallen [4]).

VII. *Mit onrechten bueren onschout tdoen.*

Item zoe wie over ymandt kroent heefft, dair onschout off gedaen werdt, ende seydt die kroenre, dat de onscout mit onrechte hulpe gedaen is, ende begheirt dair een ondervinden off van den rait, soe selt die raidt ondervinden; ende is die onschout dan te rechte gedaen, zoe verbuert die kroenre een dusent steens van den ondervinden ende dairto synen kuer van den kroen, als der stat boick inhout, dair men off doet.

VIII. *Eyn man van den raide onschout tdoen.*

Item wanneer men kroent over enen man van den raide van onser stadt van saicken, die kuerbair sijn, ende hem de man van den raide dairoff onsculdigen will, soe sal hy sijn onschout doen dairoff glijckerwijs, off hy in den raide niit en wair.

IX. *Van sceltwoirden.*

Item ymandt, die den anderen scelt dyeff off dyffegge, valscher off verrader, roever off moirdener off menedich off enich andere woirden dijrglijcken, die an sijn eer draegen, off die den anderen loichent, de verbuert een Beyers gulden totter statz behoeff; mer stont hy dairmede in vreden, soe verbuert hy van scheltwoirden 2 Beyersche guldens. Ende dairtoe sel diegene, die den anderen alsulcken woirt, an sijn eer dragende, gegeven had, comen mit 5 persoonen, tweeten een man mit 5 mannen, een vrou mit 5 vrouwen, voir

---

1) Dit woord ontbreekt in B.
2) B: „bevallen".
3) B: „des naisten Sonnendages off des naisten Donredages off des naisten Manendages".
4) De beide laatste woorden ontbreken in B.

den raidt op een sitdach, als den raidt sit, al bloitshoeff ende loichenen aldair openbairlick de woirden ende gheven dairtho noch die stat 2 dusent steens; ende stont hy mit sijns selffs lijff dairmede in vreden, soe soude hy gheven 4 dusent steens. Ende wair ymant croent, die so op sijn eer gesproken is, ende begeirt dat recht dairoff thebben, soe sel men dieghene, die de woirt gegeven had, de weet dairoff doen, dat hy comen sal bijnnen 2 naesten rechtdaegen ende doen, als dit punt voirscreven inhout. Ende wairt saicke, hy off sy dat nijt en dede, soe soude men hem uytluyden buten onser vryheit tblyven, ter tijt toe hy dede, als voirscreven is. Ende dese voirscreven beteringe opten huys voir den raidt de sel dieghene, die den anderen alsulck woirt voirscreven gegeven had, doen, tot wat tyden dairover gecroent werdt ende anderwerff dat recht dairoff begeirt werdt ende anders nijt, uytgenomen wyve, die openbairlicken kijnder in onechtscup gewonnen hebben ende ongehylickt sijn in wittachtigen hylick, brousteren, stoitsteren, dyenstmeechden ende dijrglijcken, die en is men alsulcke betering opten huyse nijt sculdich tdoen, mer de voirscreven kuer mach men dairan verbueren.

X. *Eniger goeden vrouwen quaet tspreken.*

Item enige voircoipster, die dagelix opter merckt omme te vercopen stait, dyenstmeechde off brouwester, die enige goede vrouwe quaitspreckt affter hoir rugge off voir hoir oegen in hoir antwoirde, dat an hoir eer draget, die sel den steen dragen ende beteren by den raide. Ende alsoe vroich als hoir enich hyroff vellich gewonnen is, soe sel mens ontbieden mitter stadt knape by den raidt tkomen rechtevoirt den steen tdraegen. Ende wairt saike, dat sy dan nijt en quame, alzoe dat sy den steen nijt draegen en woude, soe sel mens uytluyden sonder vertreck 3 maent lanck, dairenthendes, als sy weder incoemt, nochtans den steen tdraegen; dat sal onsen raidt doen ondervinden mit 5 manne van hoeren raide. Ende wair ymant croent, ende begeirt [1]) dat recht dairoff, dat sel men hoir doen, als sy anderwerff [2]) versuecket ende begheirt.

XI. *Die voirvluchtich werdt voir kueren die [3]) in te wijnnen.*

Item tot wat tyden ymandt voirvluchtich werdt voir sijn

1) De beide laatste woorden ontbreken in B.

2) B: „tanderwerff".

3) Dit woord ontbreekt in B.

kueren, die hy onser stadt sculdich waer, wes oncost onse stadt dairomme dede om die kueren van denselven to hebben, dat sel men van deselven gelijcke die kueren inwijnnen.

XII. *Mit hem derden voir den raidt.*

Item enich man, die enige saicken tdoen heeft voir onsen raidt, die mach comen mit hem derden; ende enich man, die mit meer luyde quame voir den rait, thenwair dat hy by oirloff dess raitz queme, die verbuert elkerlijck eyn pont, alzoe mennich als dair wair.

XIII. *Die raidt tkronen, dat hem selven ruert.*

Item enich van den raide, die misdaen werdt mit verkuerde woirden off van vechtelick off van enigen saicken, dat kuer draget, dat hem selven ruert, die en mach dat selve nijt anbrengen, hy en selt kronen, thenwair dat het hem van der stadt wegen ruerde.

XIV. *Van eenloopluyden, die onse burgers sijn, onschout tdoen.*

Item eenloopluyde, die onse burgers sijn, die gheen seker woenstadt en hebben, ende gedaicht werden voir kueren, die zullen hoir onschout doen mitten naisten bueren, dair sy dess nachts tvoeren geslapen hadden, doe sy laeste bijnnen onser vryheyt waren voir die tijt, dat die onrait geschiede; ende dair hy seydt [1]), dat hy dess nacht tvoeren geslapen heifft, dair sel die weirdt van der herbergen tho doen mit synen ede, dat hy dair geslapen hadde, als voirscreven [2]). Ende dede de weerdt dess nyet [3]), soe wair hy bevallen, de gedaicht wair van saken ruerende van kueren beneden 10 pont; mer van saicken ruerende van uytluyden off van kueren boven 10 pont, dair mach hy onscout off doen, als in een punt voirscreven staet.

XV. *Wie mit eynre handt voir kueren onschout doen moegen.*

Item die raidt, out, nye ende gemeynten onser stadt sijn overdraegen ende hebben gesloten om veelheyt der eeden,

---

1) B. „seide".
2) B: „voirscreven is".
3) B: „ende dede des de weert nyet".

dagelix gevallen sijn, die tschutten: tot wat tijden ymandt angesproken werdt, hy tegens onser stadt enige kueren verbuert soude hebben van vechtelick, twelck[1]) vechtelick geschyet is int bywesen enich getall van persoonen, dair men nae trecht van onser stadt an ondervinden mach, ende dieselve persoone, die dairby geweist hebben, denghenen, die soe betegen wert, mit hoeren ede, als onser stat recht gelegen is. ondraegen, off dair men nijt an ondervinden en kan, soe sal, die soe beteghen is, mit eenre hant sijn onschout doen moegen dairvoir.

XVI. *Van eyn gast te betyden.*

Item wanneer men enen gast betyet, dat hy kuer verbuert heefft, ende mach men dien bedraegen mit tweën van onsen raide, die en mach tot genen onschout komen. Ende mach mens alsoe nijt bedraegen, soe sal hy sijn onscout doen mit 2 sijns naesten bueren, dair hy wonafftich is, offte mit 4 onser burgers, die bijnnen onser oude stadt wonafftich sijn, die waken ende graven ende 25 jair out zijn ofte dairenboven.

XVII. *Voir den rait te ontbieden ofte wete tdoen nae [2]) inleggen.*

Item wanneer die rait enich man ontbyet mit hoeren bode tot hem tcomen, ende dan nyet en coemt, dess hem die bode dat tweeten doet, de verbuert 5 pont elx maels tot 3 werven toe, ende de [3]) vierde werff sel men hem bieden by sijn burgerscap. Voirt tot allen tyden als enich man van ons raits wegen ymandt ontbieden sel by onsen rait tcomen, ende wairt saick, dat dieselve nyet geboden wesen woude, alsoe dat hy voirginck, off dat mens nyet gevinden en coste, soe sal men opten naesten Sonnendach in der kercken kundigen, dat dieselve by onsen raide comen sel dess naesten Manendages dairna opter stat huyss off dess naesten Donredages; ende dede hy dess nyet, soe verbuert hy 5 pont elx mails tot 3 werven toe, ende vierde werff by sijnre burgerscap, ten wair saick, dat hy dairtoe dede mit synen bueren, alsoe als onse stadtrecht[4]) wijst, dat hy van dyen bode nyet en wiste of bijnnen onser stadt nyet en was, doet gekundicht werdt in der kercken.

---

1) B: „welck".
2) B: „van".
3) „de" ontbreekt in B.
4) B: „onser stadt recht".

Ende dessglijx soe wie men inleggen sal, die sel men de wete dairoff doen [1]) openbairlick in der kercken op eynen Sonnendach; ende soe sel hy dess naesten daeges daernae inleggen, alzoe vere als hy van dien bode nyet en wiste, of [2]) dat hy bijnnen onser stadt wair. Sonder arch.

XVIII. *Buten onsen buerluyde te ontbieden.*

Item wanneer die raidt van onser stadt ymant, die buten onser vryheyt wonafftich is in Eemlant, ontbyet mit onser stat brieff in sijnre tegenwoirdicheyt off by onser stat bode in sijnre tegenwoirdicheyt of tot synen huyse, dair hy woenaftich is, ende tot synen 2 naesten bueren, ende quame dieselve dan nyet voir onsen raide op de tijt, dair hem ene wete off gedaen wair, alzoe vere als hy bijnnen dier tijt, als hy geboeden wair, in Eemlant quame off wair, de verbuert 5 dusent stuvers elx mail tot 3 werven toe, ende vierde werff op 10 dusent steens, dairto geven 25 dusent steens to betering. Ende wairt saick, dieghene alsoe geboet hem onsculdichde van den saicken, hy geboet wair, so soude men hem sijn oncost ende schade, dye hy dairomme geleden had, by den raidt van onser stadt verstoren ende beteren.

XIX. *Van ymandt doen tbieden ende wachten by den raidt.* [3])

Item ymandt, die den anderen doet byden voir den raidt van der stadt, ende hy dair nyet weder en coemt tegen denghenen, die dair geboden is, die verbuert eyn pont, alsoe vere alset dieghene versuecket, die dair geboden is.

XX. *Die bueren twysen ende dach slicht tnemen.*

Item soe wie verdaget werdt sijn onscout te doen, ende synen dach slicht neempt, die sel sijn onscout doen, als hy eens dach gehat heeft, off hy wair bevallen; mer wie seide, als hy eirst voir den raidt quame, dat hy sijn buer nijt en wiste, dair sel men luyden to setten uten raide synen buere twysen. Ende seyde hy, dat sijnre bueren enich sijn viandt waere, dien buer sal men ontbieden, ende dairto tdoen ende dat voirt uyt trichten, alset in dat naiste punt hiervoir beschreven staet.

---

1) B voegt hier tusschen: „aen hem selven, of men mach die wete doen".
2) B: „opdat". Dat stond ook eerst in A, doch is daar gecorrigeerd in: „of dat".
3) Het opschrift luidt in B: „Yment te bieden ende te wachten voir den rait".

XXI. *Ymant sijn buer twysen.*

Item wie opt huyss koemt ende begheirt, dat men hem syne buere wysen sell, ende die den raidt, die dairto gesett werdt syne buere twysen, nyet en verwacht voir opt huyss, thent die by hem comen ende synen buere wysen, die sel sijn onscout doen, glijck off hem syne buere gewijst waeren, off hy sal bevallen.

XXII. *Sceltwoirden in den raide tmaicken.*

Item ymandt van den raide, out, nye ende gemeente, als sy traide sijnt by malcanderen, ymandt die dan enige saicken thonen wil off verantworden, die sel opstaen ende blyven op die stede, dair hy op sat. Ende ymant, die opstont of saete, die sceltwoirden maickede op ymandt van den raide, die verbuerde 5 pont; ende dessglijx van den meenten, als sy opt huyss geboden werden off comen, ymant, die op ymandt van den raidt of van den meenten sceltwoirden maickede, de verbuert 5 pont.

XXIII. *Van quaden woirden, dair vechtelick off queme.*

Item wye ymandt van onsen burgeren quade woirde gave, dair vechtelick off qweme, de sel gelden alsulcken kuer, als onser stadt boick van den verkuerden woirden inhout.

XXIV. *Van verkuerde woirden in den kercken.* [1])

Item ymandt, die in enich kercke off up kerckhoff bijnnen onser stadt den anderen verkuerde woirde gave, de verbuerden alsoe veel kuers, als onse stadtboick [2]) inhout van den verkuerden woirden, ende dairtho soude hy wesen uyt onsser stadt vryheyt 8 daegen lang, ende nyet weder in te komen, den kuer [3]) wair eirst betailt.

XXV. *Van den vechtelick in den kercken* [4]).

Item enich man off wijff, die vechtelick of kijff maickede in den kercken [5]) of opt [6]) kerckhoff, alzoe dat die kerck

1) B: „in der kerck".
2) B: „onser stadt boick".
3) „en" voegt B hier tusschen.
4) B: „in der kerck".
5) B: „in der kerck".
6) B: „op".

dairoff beslaegen worde, soe sal dieghene, dairt beslach off queme, offdoen dat beslach mit synen guede. Ende wair dair gebreek an synen goeden, soe sel sijn goet dair inghaen, ende daerentheynden sel hy buten der stat blyven tot dyer tijt toe, dat hy dat beslach offgedaen hadde.

XXVI. *Eyn kijndt, dat 14 jair out is, kuer tverbueren.*

Item eyn kijndt, dat 14 jair out is off dairenboven, mach kuer verbueren nae inhout onser stadt boick; mer wairt saicke het bijnnen onser stadt schoel [1]) ginck, soe soude den meyster dat kijndt corrigeren tot goetduncken dess raitz voir den kuer. Ende eyn kijndt, dat beneden 14 jair out is, daer en emach men gheen kuer an verbueren, (ende dat en mach geen kuer verbueren) [2]); mer enigerhande misdait, die dat kijndt doet, off die men an sulcken kijndt doet, sel men beteren ende verrichten by den raidt van onser stadt, nadyen dat die misdaet ende broecken groet sijn, uytgenomen dootslaeghe off leemten: die blyven staen op sulcke recht, als onser stat boick inhout.

XXVII. *Van anxten mit verkuerde wapenen.*

Item soe wie op ymandt van onsen burgeren een mes treckt off anxt mit verkuerde wapen, die verbuert 5 pont, behoudelick nijt meer dan enen kuer tverbueren van anxten op eyn tijt.

XXVIII. *Van anxten.*

Item wie den anderen anxt op enich kerckhoff off in kerck bijnnen onser vriheydt, die verbuert alsulcken kuer, als der stadt boick inhout van den anxten, ende dairtoe een maendt lanck buten onser stat ende buten onser stadt vredecrucen te luyden.

XXIX. *Ymandt trueren off an tverdigen in quaden moede.*

Item soe wye ymandt van onsen burgeren mitter handt sloeghe off stiete off anveerdichde in eniger wijs in quaden moede, die verbuert 3 pont.

XXX. *Van clederen schoeren.*

Item ymandt, de enen onsen burgeren synen clederen schuerde in quaden moede, die hy an sijn lijff hadde, die verbuert 3 pont.

---

1) B: „binnen in onser stadt tscoell".
2) Deze woorden komen alleen in B voor.

XXXI. *Van slaen sonder blootwonden mit verkuerde wapen.*

Item ymandt, die enige van onsen burgeren sloeghe of stiete off ruerde in quaden moede mit verkuerde wapen, ende dieghene, die alzoe geslaegen, gestoten off geruert worde, dairoff nergent en bloede noch blaew en wair, die verbuert 5 pont; mer wairt saick, dat hy arghent blaew wair, zoe verbuert hy 10 pont.

XXXII. *Van blootreysen sonder verkuerde wapen.*

Item soe wye ymandt van onsen burgeren bloetwonde of blootreysde sonder verkuerde wapen, dat is te verstaen mitter vuyst, de verbuert 5 pont.

VXXIII. *Van blootreysen mit verkuerde wapen.*

Item soe wye ymandt van onsen burgeren blootwonde off blootreysde mit verkuerde wapen, de verbuert 10 pont.

XXXIV. *Van wapendrancken.*

Item ymandt, die den anderen wapendrancte, die verbuerde 5 dusent steens.

XXXV. *Van begheeten.*

Item ymandt, die anderen[1]) begheet mit wyne off mit byere off mit water[2]) off mit melken off mit spoelinge, de verbuert 5 pont.

XXXVI. *Van huysstotinge off tegens mans wille in sijn huyss tkomen.*

Item ymandt, die huyssoeckinge off huysstotinge[3]) dede, de verbuert 25 dusent steens ende een jair de stadt, alsoe dicke als hyt dede, ende alzoe mennich als dair wair. Ende ymandt, die qweme in ymandtz huyss tegens synen wille, ende dede degene, die men tegens synen wille int[4]) huyss gecomen wair, ijt dairtoe optenghenen, de tegens synen wille in sijn huys gecomen wair, de verbuert dair nijt an tegens onser stadt, alzoe verre als hy ende synen 2 naesten bueren

1) B: „den anderen".
2) De woorden „off mit water" ontbreken in B.
3) B: „huystotinge off huyssoekinge".
4) B: „in sijn".

dairtho doen mit hoeren eden, alsoe onser stat recht wijst, dat hy tegens synen wille in sijn huyss gecomen wair; ende had hy dengenen, dien hy huysstotinge gedaen had, enigen schade gedaen, dien soude hy hem beteren by den raide van onser stadt.

XXXVII. *Ruren in quaden moede op het kerckhoff off in den kerck.*

Item ymandt, die den anderen stiete off ruerde off aenveerdichde in eniger wijs in quaden moede op enich kerckhoff off in kerck bijnnen onser stadt, die verbuerde alsulcken kuer, als onse stadtboick [1]) inhout van den vechtelick; ende dairto soude hy wesen uyt onser stat ende uyt [2]) onser stadt vredecrucen eyn maendt lanck, daerenthenden nyet weder in te comen, synen kuer wair eirst betailt.

XXXVIII. *Ymant van der statz raet off knapen tblootwonden offte misdoen.*

Item wanneer die rait van onser stadt ymant antast off doet antasten, ymant die dan den rait off der stat knapen off denghenen, diet dede by gehete dess raitz, bloetwonde mit verkuerde wapen, die verbuert [3]) sijn lijf; ende dat sal die rait richten an synen lyve. Ende dairmede sullen die maeghe an beyden zyden mede besoent wesen, ende alle dieghene, die dair mede geweest hebben, dair men so antast, sy ende all hoir maeghe. Ende ymant, die daerenboven ymandt blootwonde mit verkuerde wapen om dyer saicken wille, dat sal die raidt richten an synen lijve, diet dede; ende ymandt, die den anderen enige quade woirden gave off misdede anders om der voirscreven saicken wille, die verbuerde 10 dusent steens.

XXXIX. *Dyen raidt off die stadtdyeners [4]) tslaen ofte misdoen [5]).*

Item die raidt, out, nye ende gemeynten sijnt[6]) overdragen: soe wair sy ymandt van den raide off der stat dyeners ergent seynden, ende wye hem misdede, alzoe dat hy hem stiete off sloeghe, dat hy blau offte bloedich wair, die verbuerde sijn lijf. Ende wie hem anders misdede mit woirden of mit

---

1) B: „onser stadt boick".
2) Dit woord ontbreekt in B.
3) B: „verbuerde".
4) B: „der stadt dienren"..
5) De beide laatste woorden ontbreken in B.
6) B: „sijn".

wercken, die verbuerde 20 dusent steens ende een jair de stat. Actum anno etc. [1]) IV, II post Johannis Baptiste.

XL. *Mit boich offte armborst na ymandt tschieten bijnnen onser stadt.*

Item ymandt, die mit enigen [2]) boege ofte armborst nae ymant schyet bijnnen onser stadt als bijnnen den utersten graven, die om onser stat staen, die nymant rakende, die [3]) verbuert 20 dusent steens ende een halff jair uyt onser stadt tluyden. Ende ymant, die enen anderen rakende, die verbuert sijn lijff. Ende ymant, die opter straten quame mit eynen boeghe ofte armborst om tot enige vergaderinge, kijff off [4]) parlement tkomen of ymant te schieten bijnnen onser stat, die verbuert [5]) 5 dusent steens.

XLI. *Ymant in dess anders huys tegens synen wille tcomen ende hem tslaen ofte stoeten [6]), dat hy bloot, ende mede van huysstotinge.*

Item ymandt, die by daich off by nacht in ymantz huys quame tegen synen wille, ende hem sloeghe, stiete of staicke, alsoe dat hy bloede, die verbuerde sijn lijf. Voirt ymandt, die voir ymantz huys, venster off doere sloege of steit, alzoe dat hy dair een [7]) gat in maicte, dair men doer syen mach, die verbuerde [8]) alsulcken kuer, alst punt van huysstotinge hijrvoir geschreven inhout [9]).

XLII. *Van kuerwonden.*

Item ymandt, die den anderen kuerwonden, die verbuert 21 pont, alzoe dicke als hyt dede, ende alzoe mennich als dair wair. Ende die kuerwont sal alsoe dijp wesen, als die yseren mathe lang is, die opt raithuys hanget, ende sal [10]) die rait besyen. Ende ymant van onsen burgeren, die enen anderen

---

1) „etc." ontbreekt in B,
2) B: „enen".
3) „die" ontbreekt in B.
4) B: „om".
5) B: „verbuerde".
6) B: „te stoten".
7) B: „enich".
8) B: „verbuert".
9) B voegt hier achter: „te weten 25 Beyers gulden ende een jair die stadt, ende voirt als dat punt voirscreven inhout". (Zie art. XXXVI).
10) B: „tsall".

burger van onser stat tsy bijnnen off buten, oick wairt wair, alzoe blootwonde mit verkuerde wapen in hoifde, in armen, in benen off in enigen leden, alzoe dat hyt been argent quessende an synen lyve of kuerwonde, die sel gelden den voirschreven kuer ende geven denghenen, die alzo wont [1]) wair, of synen erffgenamen, wair hy doot, wanneer hy off sys begheren, 50 pont, ende tbetalen deser voirschreven beteringe bijnnen eynre maent, na dien dat men die betering begheirt. Ende wairt saick, dat diegene, die den anderen aldus gekuertwont hadde, dess nyet en dede, soe soude hy uyt onser stat ende buten onser stat vredecrucen wesen, dair nijt in tcomen offte wesen [2]), eer die beteringe betailt wair. Ende quame hy off bleve hy daerenboven bijnnen onser stat off bijnnen onser stadt vredecrucen, soe soude men antasten ende setten in onser stat slot ende geven hem water ende broet op synen cost, dair nijt uyt tcomen, eer die betering betailt wair. Ende dessglijx wairt saicke, dat ymant [3]) onse burger nijt en wair, die ymant van onsen burgeren bloetwonde, alzoe als voirschreven is, off kuerwonde bijnnen onser stat vredecrucen, de sel gelden ende gheven alsulcken [4]) kuer ende beteringe in allen manyren, off hy onse burger wair. Ende wairt saicke, dat enich gast onsen burger kuerwonde, ende hy storve, eer hy [5]) beteringe gedaen had, soe sal men [6]) dess doden erffgenamen die beteringe doen glijckerwijs ende in allen manyren, off syt selver gedaen hadden. Sonder arch.

XLIII. *Van dubbelde kueren* [7]).

Item die anvechter die verbuert altijt dubbelde kueren, van wat kuer dattet sy [8]). Ende die meeste kuer neemt altijt die minste kuer off; ende een persoon en mach an een persoon tot een mael ende een tijt nijt meer verbueren dan een kuer. Ende [9]) die anvechter sal dairtho noch gelden ende betalen die helfft van dyen kueren, die de voirganger tegen hem dan verbuert.

---

1) B: „gewont".
2) B: „te weten".
3) B voegt hier in „die'.
4) In A staat „al alsulcken".
5) B voegt hter in „die".
6) B: „souden".
7) Het opschrift luidt in B: „Nyet dan een kuer te verbueren".
8) B: „van wat kueren dattet sijn".
9) Dit en de volgende woorden van het art. ontbreken in B.

XLIV. *Van leemten.*

Item ymant, die den anderen leemde in enigen leden, die verbuert drieendetwintichstalff pont, alzoe dicke als hyt dede, ende so [1]) mennich als dair wair. Ende ymant van onsen burgeren, die een ander burger van onser stadt leemde in eniger leeden bijnnen off buyten, oick wairt wair, die sel gelden den voirscreven kuer; ende daerentheynden sal hy 3 maent buten onser stadt vredecrucen wesen, ende daerentheynden nyet in tcomen, eer die 3 maenden ommegecomen waeren, ende hy die leemte gesoent ende gebetert hadde. Ende wie dairenboven bijnnen onser stat vredecrucen quame, als hy uytgeluyt wair mitter clock, dien sal onse stat doen antasten ende doen setten in onser stadt slot ende gheven hem water ende broot op synen cost totter tijt toe, dat [2]) 3 maenden ommegecomen waeren, ende hy gesoent ende gebetert hadde. Ende als hy die 3 maent uytgeweest heeft, soe mach hy bijnnen onser stadt comen ende wesen tot dyer tijt toe, dat hy mit rechte verwonnen wair; ende onse stadt en sell gheen let of hinder wesen, die geleemt wair. Ende dessglijx wairt saick, dat ymandt, die onse burger nyet en wair, die ymandt van onsen burgeren leemden in enigen leden binnen off buten, oick wairt wair, die sel 3 maenden uyt onser stadt ende buten onser stadt vredecrucen wesen in allen manyren, off hy onse burger wair. Ende wanneer ymandt kroent van den rait, datt hy geleemt is in eniger leede, soe sal hy dairtoe doen mit synen ede, dat hy lam is van dier leemte, dair hy off croent; then wair saicke, dat ymandt lyede off dede lyen, dat hy ymandt gewont hadde, soe sal [3]) hy dairto doen mit synen ede, dat hy van dyer wonde, die men lyet of dede lyen, lam wair. Ende dat sel men doen op enen raitzdach, als de raidt ter raide sit; ende soe sal die raidt die leemte besyen, ende so sal die burgermeister ommevraegen doen onder den raide, ende dair sel elck man van den raide to seggen by den ede, de hy die stadt geswoeren heeft, wairt een leemte is, of en is, by sijn vijf sijnnen sonder arch. Ende ist saicke, dat 3 mannen van den raide of meer kennen, dattet een leemte is, soe sel ment houden ende richten voir een

---

1) B: „also".
2) B voegt hier in „die".
3) Dit woord ontbreekt in B.

leemte. Ende wy dess Manendages bedragen werdt, die sel men dess naesten Donredages dairnae uytluyden mitter clock. Ende wairt sake, dat men nyet en croende van leemten, ende dat [1]) in der wairheit een leemte wair, dair wil de stat nochtant hoir recht op vorderen in allen manyren, als voirschreven is, ende thenden den tijt nijt in te comen, eer hy gesoent ende gebetert hadde by den raide van der stat; ende quame hy dairenboven bijnnen onser stat vredecrucen, dien sell onss stadt doen antasten ende setten in onser stadt slot, ende gheven hem water ende broot op synen cost ter tijt toe, dat hy gesoent ende gebetert hadde by den raidt van der [2]) stadt.

XLV. *Van dootslaegen.*

Item wairt saick, dat ymant van onsen burgeren een dootslaeghe dede an ymant van onsen burgeren bijnnen onser stat vredecrucen (off buten onser stat vredecrucen) [3]), oick wairt wair, die verbuert [4]) sijn lijff. Ende worde hy voirvluchtich, dat mens nijt richten en konde, soe sal hy honderd jair ende een dach buten onser stadt vredecrucen wesen, ende bijnnen dijr tijt nijt weder in tcomen bijnnen onser stadt of bijnnen onser stadt vredecrucen, op sijn lijff. Ende ymandt, die onse burger nyet en wair, die een dootslaeghe dede an ymandt van onsen burgeren bijnnen onser stadt of dairbuten, oick wairt wair, die sel dessglijx hondert jair ende een dach (buten onser stadt ende) [5]) buten onser stadt vredecrucen wesen ende blyven [6]), als voirschreven is. Ende ymandt, die daerenboven bijnnen onser stadt of bijnnen onser stadt vredecrucen quame ofte bleve, dien sel onse stadt doen antasten ende richten an sijn lijf.

XLVI. *Onse burger een dootslach tdoen an een gast.*

Item wairt saick, dat enich burger enen dootslach dede bijnnen onser stadt vredecrucen an enigen gast, die sal dan rechtevoirt 8 daegen van den straeten wesen, ende thens dyer 8 daegen in der stat slot tcomen, dairt hem die raidt wijst

---

1) B: „dattet".
2) B: „onser".
3) Deze woorden, die in A ontbreken, doch die de zin eischt, komen in B voor.
4) B: „verbuerde".
5) Deze woorden komen alleen in B voor.
6) De beide laatste woorden ontbreken in B.

off doet wysen, ende 6 weken dair tweesen, dairtoe sel hy gheven 25 dusent steens. Ende thens dien 6 weken tot eniger tijt, als des doden maghen soen ende betering begheren ende nemen willen by den raide van onser stat, soe selt onsen burger doen, off hy sal uyt onser stadt ende buten onser stat vredecrucen wesen totter tijt toe, dat hy gesoent hadde, off dat hy verburcht hadde beteringe tdoen by den raidt van onser stadt. Ende quame hy dairenboven bijnnen onser stadt vredecrucen, dien sel men antasten ende setten in onser stadt slot, dair nijt uyt tcomen, hy en hadde eirst gezoent off de zoen verburcht tdoen by den raide van onser stadt. Ende die dode sel onse stadt [1]) havenen ende bewaeren op dessgheens cost, die den dootslach gedaen heeft, tot dijr tijt toe, dat die zoene dairoff gedaen wair by den raidt van onser stadt; ende als die zoene gedaen is, soe sel men den dode graven bijnnen onser stadt. Ende dyen burger, die den dootslach hadde gedaen [2]), die sel ende mach onse stadt ende allen synen maeghe, die onse burgers zijn off die mit onss wonaftich sijn, bevreden die eynen tegen den anderen binnen onser stadt vredencrucen ende buten onser stadt vredecrucen.

XLVII. *Ymandt te misdoen, die uytgeluydt is.*

Item ymandt van onsen burgeren, die enich man misdede, die uyt onser stat geluyt wair van enigen dootslach, die en verbuerden kueren noch bruecken dairan [3]) tegen onser stadt, uytgesondert dootslach. Ende ymandt, die voir sijn kueren, bruecken of vechtelick uytgeluydt is, ist dat hy bijnnen onser stadt blijfft of coempt, eer sijn tijt ommegecomen is, ende eer hy van sijn kueren, bruecken of vechtelick de cameler vernuecht heefft, an dien en sel men noch en mach men oick gheen kuer noch brueck verbueren tegen onser stadt, uytgesondert dootslach op sijn recht tblyven staen; mer hy mach alle kueren ende bruecken verbueren, glijckerwijs off hy nijt uytgeluyt en wair.

XLVIII, *Eyn burger een dootslach tdoen an eynen gast.*

Item wanneer een burger een dootslach gedaen heeft an eynen gast, soe sal hy rechtevoirt thenden dyen 8 daegen

---

1) B voegt hier in: „doen".
2) B: „gedaen had".
3) „dairan" ontbreekt in B.

comen in onser stat slot [1]), als voirschreven is; ende wairt saick, dat hy buten onser stadt bleve ende dess nyet en dede, soe soude onsen raidt dien inbieden voir onse clocken by sijnre burgerscap in te comen in onser stat slot, als voirschreven is, bijnnen den naesten 14 daegen. Ende dede hy dess nyet, soe wair hy dairmede ontburgert, ende soe soude men den dode dess doden maegen overgeven, alzo dat sy den hantdadigen dairmede beclaegen moegen ende dat recht opvorderen, in sulcker mathen, dat men den doden nijt overgeven en [2]) sel, dess doden maeghen [3]) zullen eirst voldoen an onser stadt hant, dat sy nymant van onsen burgeren off ondersaeten beclaegen zullen.

XLIX. *Eyn burger een gast tslaen buten, off eyn gast buten een gast tslaen, ende weder in onser stadt tkomen.*

Item wairt saicke, dat enich van onsen burgeren mit ongeval eenen [4]) doetslach dede buten onser stadt vriheydt an enigen gast, die mach weder incomen op sijn burgerrecht; ende woude hem ymandt daerenboven yet doen, dair sel hem de stat off beschermen, thent hy mit recht vervolget is. Ende wairt saicke, dat een gast buten onser stadt vryheydt enen dootslach dede an enen gast, ende hy tot onss in onser stadt vriheyt quame, enich van onsen burgeren ofte ondersaten die dyen gast herberchde, thenwair by oirloff ende consent der burgermeisteren, der scepenen ende des raitz, die verbuerde [5]) eyn pont, alzoe mennich als dair wair; ende alzoe mennich dach, als onse burger den gast buten den voirschreven orloff hielde, alzoe mennich pont verbuerde onse burger. Ende wairt saick, dat enich gast een dootslach gedaen hadde, oick wair hy dyen gedaen hadde, ende quame hy dan bijnnen onser stadt vriheydt, enich van onsen burgeren, die den gast dan voirstonde tegen ymandt van onsen burgeren, die dess doden maich wair, die verbuert 5 dusent steens, alsoe mennich als dair wair.

---

1) B voegt hier in: „ende doen".
2) „en" ontbreekt in B.
3) B voegt hier in „en".
4) B: „enigen".
5) B: „verbuert".

L. *Onsen burgers nijt tbeclaegen.*

Item aldus is onse statrecht [1]) van outs gelegen, dat men onse burgers voir mijn heere van Utrecht noch nergent hijr in den sticht buten onser stat beclaegen sal moegen van dootslach off van leemten, want onse privilegiën inhouden, dat wy alsulck recht ende vryheidt hebben, als die stat van Utrecht heefft.

LI. *Wanneer over den hantdadige gericht wordt.*

Item wanneer enich dootslach geschyet is bijnnen onser stadt vriheydt, ende onse stadt dat richt over den hantdadigen an [2]) synen lyve, soe selt dairmede gesuent wesen onder alle onsculdigen maighe an beyden zyden; ende wie dairenboven van dien dootslach enige wrake dede, dat woude onse stat richten an synen lyve. Voirt [3]) soude men denghenen, die doot gesleghen wair, ende den hantdadigen, dat van simpelen [4]) saicken wair, bijnnen onser stat graven, als dairoever gericht wair; ende dat van ghenen simpelen [5]) saicken wair, soe soude men nochtans denghenen, die dootgeslagen wair, bijnnen onser stadt graven.

LII. *Die dootgeslegen sijn, nijt opt kerckhoff tsetten.*

Item ymandt, die enighe dode, die dootgeslaeghen sijn off werden, brocht off setten in kerck of opt [6]) kerckhoff anders dan in sulcken mathen, als voirscreven is in den naesten punt, die verbuert 5 dusent steens; ende daerenthens wairt, dat die stadt enighe cost off hinder dairoff quame, dat soude hy ofdoen [7]) buten der stadt cost.

LIII. *Op gast off die onse burgers nyet en zijn.*

Item worde ymandt van onse burger brueckachtich op gaste off die onse burgers nijt en zijn, dat van den vechtelick ruert, die verbuert alsoe vele kuers, als dat boick dairoff inhout, uytgenomen dat uytluyden.

---

1) B: „onser stat recht".
2) B leest tweemaal „an".
3) B voegt hier in: „so".
4) „simpelen" is aan B ontleend. A heeft „serplen", misschien wordt bedoeld „ferplen".
5) A: „serplen".
6) B: „op".
7) B: „doen"; A had dit eerst ook, maar dezelfde hand veranderde het in: „ofdoen".

LIV. *Die onse burgeren nyet en zijn, tegen malcanderen tvechten.*

Item dieghene, die onse burger nijt en zijn, ende die brueckachtich sijn off werden op malcanderen, die verbueren alsulcken kuer ende uytluyden, als onse stadtboick dairoff begrepen heefft, gelijckerwijs off die een burger tegen den anderen waere. Sonder arch.

LV. *Uytten huyse of tot eniger steden tlaeden.*

Item ymandt, die den anderen uten huyse of [1]) uter kercken off van den kerckhoff loede of seide of eischede tcomen, of loede of seyde off eischede tegens hem tot eniger steden tcomen, die verbuert 5 dusent steens. Ende wairt saick, dat hy dair quame, die alzoe gedaicht wordt, soe verbuerde hy syne burgerscup.

LVI. *Van ymandt tlaeghen.*

Item ymant, die den anderen laghede mit voirrade in huyse off in heymelicken steden, in steghen off in straeten bijnnen onser stadt vredecrucen, die verbuert 5 dusent steens, alzoe dicke als hyt dede, ende alsoe mennich alss dair wair.

LVII. *Vergaderinge opter straeten.*

Item ymandt, die enighe vergaderinge makede opter straeten, alsoe dat hy mit hopen ginghe, dair drange off kijff of queme off scheltwoirde, de verbuert elck persoon, die dair mede wair, 5 dusent steens, also mennich als dair wair, behoudelicken nochtans alsulcken kuer dairto tgelden, als ymandt van dyen op die tijt dairtoe verbuerde.

LVIII. *Gaste onsen burgeren tslaen mit voirsaete.*

Item enich gast van buten, die mit voirsetten dingen queme bijnnen onser stadt off bijnnen onser stadt vredecrucen om ymandt van onsen burgeren off die in burgers gemoede sitten, tslaen, de verbuerde 10 dusent steens; ende sloech hy ymandt off wonde hy ymandt van onsen burgeren of die mit onss in

---

1) „of" ontbreekt in B.

burgers gemoede sitten, soe verbuert [1]) hy 20 dusent steens behalven den kuer, die hy mit slaen verbuert. Ende dair sel men voir antasten; ende ymandt, dien antast ende den raidt leverde, dien sel onse stadt geven 25 pont, tbetalen bijnnen der eirsten maent, na dien dat men den raide leverde; ende ymandt, dien voirstonde, die verbuert 10 dusent steens; ende daerenthens sal die gast uyt onser stadt ende buten onser stadt vredecrucen wesen een jair langk. Ende dit sel die meeste helffte van den raide van onser stat ondervinden.

LIX. *Onse burgers ende ondersaeten buten kuer tverbueren.*

Item soe moegen onse burgers ende in burgers gemoede sitten, malck die een tegen den anderen buten onse vredecrucen kuer verbueren, glijck offt binnen onsen vredecrucen wair, in allen manyren als die kuer gelegen is. Sonder arch.

LX. *Gheen gast by nacht mit harnisch opter straeten.*

Item zoe en sel gheen gast mit harnisch by nachte opter straeten ghaen, elkerlijck by 5 dusent steens, thenwair als hy eirste inquame, dat [2]) hy dan wel rechtevoirt in sijn harberghe ghaen moste.

LXI. *Eynen gast voir tstaen, als men hem kuer eischt.*

Item wanneer men enige gast des betijt, dat hy kuer verbuert heefft, ende een man van den raide coemt of meer of der stat knapen enich tottengenen te eysschen dien kuer, dieghene, die den gaste dan voirstonde, de verbuerde [3]) 5 dusent steens, alzoe mennich als dair wair, die den gast voirstonden.

LXII. *Gasten vol tdoen ende ondersaeten voir kueren.*

Item wanneer eyn gast vechtelick heefft bijnnen onser stat vredecrucen, soe sal die gast burgen setten voir sulcke bruecken ende kueren, als hy misdaen heeft, of men sellem tueven, dat is tverstaen, dat hy beteringe gheven sal ende nemen by den raide van der stadt ende synen kuer, die hy ver-

---

1) B: „verbuerde".
2) A: „dan".
3) B: „verbuert".

buert heeft, betalen. Ende dessglijx van denghenen, die sitten in burgers gemoede, uytgenomen, dat sy nijt voldoen en zullen van kueren, dess beneden 7 ponden is.

LXIII. *Buten onsen buerluyden tvechten.*

Item wair twist off stoet vallet buten onser stadt vredecrucen tusschen 2 parthyen van onsen buerluyden, dess hoir onse stat bevinden wil ende thoir nutte duncket weesen, so wie dair gene vrede of gheven en woude, ofte onse stat begherende is, ende dies an onser stat nijt blyven en woude, die sal buten onser stadt vredecrucen blyven by 10 Beyerschen guldens tot der tijt toe, dattet gevredet off gesuent wert; ende daer en moegen onsen burgers nyet to reysen ende thulpe comen sonder kuer. Ende soe wie den vrede geven wil an onser stat ende blyven will, dair moegen onse burgers to reysen ende thulpe comen sonder kuer beyde binnen ende buten, uytgenomen van dootslaegen.

LXIV. *Clercken tvechten.*

Item soe en sel nymant cruenbrieff off acolitusbrief stade [1] doen, hy en sal al kueren verbueren moegen glijck eynen werlicken man, uytgenomen die geestlick goet heifft, dair hy dagelix de grote getyden omme pleech te lesen, off schoelkijnder, de dagelix voir den schoelmeyster bijnnen onser stadt ter schoelen ghaen.

LXV. *Ymandt van den raidt off die gemeent tlaegen in heymelicken steden.*

Item enich persoon, die ymandt van den raidt, out, nye off van der [2]) gemeynte lagede in heymelicken steden, steghen, plaetzen ofte in straeten ende misdede mit wercken, alzoe dat hy hem bloetwonden, die verbuerde sijn lijf, tenwair dat dieselve, die alsoe ymant lagede ende misdede, als voirscreven staet, bewysen mochte, dats die raidt bewyselick geloifde, dattet hem van der stat wegen nyet en ruerde, die alzoe gelaicht [3]) ende misdaen wair. Actum XIIII^{c} XLVII, II post Victoris.

---

1) A heeft: „schade".
2) „van der" ontbreekt in B.
3) A heeft: „gelaichde".

LXVI. *Eyn vrou, die mit hoir naeste bueren onscout doen sell, hoe sy overtasten sal, als hoir naeste buer kijndt draget.*

Item die raidt, out etc. sijn overdraegen: wairt saick, dat men enigen vrouwen kuer beteech, dair sy hoir onscout voir doen woude, ende sy quame voir den raidt opten huyse ende seyde, dat hoir buer een kijndt droich [1]), soe sel sy an beyden zyden overtasten ende nemen, de gheyn kijndt en draicht, ende doen hoir onschout, als onse(r) statz boick [2]) dair van inhout. [3])

LXVII. *De raidt tbedraegen.*

Item soe moegen 2 mannen van den raidt ymant bedraegen op horen eidt van vechten, van scheltwoirden, ende dat kuer draget, alsoe vere als syt gesyen ende gehoirt hebben ende sy dairby geweest hebben ende geschijt is in der tijt, dat sy in der stadt raide sijn.

LXVIII. *De raidt hemselven tbedraegen.*

Item zoe mach een man van den raide hemselven bedragen van kueren, dat men hem betyet, off dairoff ontdraegen by den ede, dyen hy der stadt gesworen heift, alzoe vere als men over hem nijt en kroent.

LXIX. *Van ondervinden.*

Voirt van kueren, van bruecken, van alrehande [4]) misdait, die geschyen van denghenen, die woenaftich sijn buten onser stadt [5]) muyren bijnnen onser stadt vredecrucen, dair sel men to setten 5 mannen uyt onser statz rade; ende wes de meer hoop van den viven by hoeren ede int wair dairoff ondervinden, dair en mach men geen onscout voir doen. Ende ymandt, die beruft worde ende genoemt van eniger misdait voirschreven, dair en sel men nymant van den raide toe setten, die sijn afterste kijndt maich is of nairre; ende enigen saicken, dair nymant of genoemt en is, dair mach men to setten 5 mannen van den raide, als voirschreven is; ende wes de 5 mannen van den raide ondervinden, als voirscreven is, dat

1) B: „draicht".
2) B: „ons statboick".
3) B voegt hieraan toe: „Actum Sabbato post Egidii anno XL".
4) B: „alre".
5) B voegt hier in: „oude".

sullen sy an den raide brengen bijnnen den eirsten 14 daeghen, na dyen dat sy dairto geset werden; ende ymandt van den raide, die tot eniger saicke geset worde, als voirscreven is, ende die dess nyet doen en woude, die verbuerde 5 pont. ende van dien jair nyet trade tcomen.

LXX. *Die totten ondervinden nyet seggen en will.*

Item ymant, tsy man off wijff, dair lude van den raide tot enen ondervinden to geset zijn, die nijt seggen en woude denghenen van den raide, die dair to gesett zijn, dat hy wiste van der saicken, dair sy hem omme vrageden, die verbuert elck 5 dusent steens, ende nochtans tseggen, dat sy wisten.

LXXI. *Smalen kuer van den ondervinden.*

Item van elke ondervinden, dair die raidt to geset werden ende dair kuer off coemt, dair sel off ghaen ten smalen kuer voir dess raidtz arbeidt enen halven Beyerschen gulden.

LXXII. *Goetduncken tseggen.*

Item wanneer men ommevraget in den raide van enigen saicken, soe sel elckman sijn goetduncken seggen; ende dede hy dess nijt, als men hem vrageden [1]) sonder arch, die verbuert [2]) een Beyers gulden.

LXXIII. *Die meysters, die totten raidt van hoir verbijnden nijt seggen en willen.*

Zie D. CXXI.

LXXIV. [3]) *Van uytluyden.*

1. Item ymandt, die bevalt off bedraegen werdt van enigen kuer, uytgenomen, die men uytluydt, de sel den kuer betalen bijnnen den eirsten 14 daegen, nae dyen dat men hem in den kerck genoemt heeft; ende dat sel men doen dess naesten Sonnendach, nae dyen hy bevalt off bedraegen werdt. Ende en dede hy dess nijt, soe soude men hem bijnnen 2 naeste rechtdaegen dairnae sijn goet vercopen om reet gelt ende op een Beyers gulden meer, die hy dairan verbuert had, dat hy bijnnen den 14 daegen nyet betailt en hadt ende sijn

---

1) B: „vragede hem".
2) B: „verbuerde".
3) Vgl. D. nr XXXVII.

goet had laten vercopen. Ende wie anders de stadt off der stat scult nyet en [1]) betailt tot sulcker tijt, als dat voir den clock gekundicht wert off de wete dairoff gedaen wert mit eyn dyenre, die sel men sijn goet vercopen dess eirsten recht-daegen, dairnae die dach omgecomen wair, om reet gelt ende om een Beyers gulden meer, de hy dairan verbuert had, dat hy op sijn dach nijt betailt [2]) had ende sijn goet dairvoir had laten vercopen. Ende wie aldus vervolget wert mitten recht, als voirscreven staet, voir kueren off vur der stat schult, ende die rait alsoe vuel goits nijt vinden en kondt, wairmede hy die kuer [3]) off der stat scult betalen mocht, soe soude die raidt de persoon dan antasten off doen antasten, alzoe geringe den raidt hem bereyken mochte, ende setten hem in onser stat slot ende geven hem water ende broot teeten [4]), ter tijt toe [5]) dat hy de kueren betailt hadde ofte alzo langhe geseten had, dat hy mit sitten die kuer off die scult betailt had; dat is tverstaen, dat hij onder dach ende nacht een vleemsche quijt sell moegen sitten van sijn kueren ofte schulde voirschreven. Ende de stadt sel hem verleggen een oirt van een vleems an broot sdaichs ende nyet meer; ende dat sel hy betalen, die aldus voir kueren offte schult sit, mit sijn stockgelt, off hy sal dairvoir sitten, glijck hy voir sijn kueren offte schult sit.

2. Item enich man off wijff, die hem anders brocht off seynde eten off drincken, dan voirschreven is, die verbuerde 5 Beyers gulden, alsoe dicke als zy [6]) dat deden, ende alsoe mennich als dair wair; ende dit sal staen tot ondervinden dess raitz van onser stadt in der tijt.

3. Item wairt saick, dat die stockmeister versumich worde, dat die voirschreven persoon anders geseyndt of gebrocht worde, dan voirschreven is, die verbuerde sijn dienst, ende daerenthendens tsitten ende eten water ende broot, glijck die persoon voirschreven, die in sijn bewair is, ende nochtantz die kuer tgelden, die de persoon gelden sal, die in der stat slot dan is [7]).

---

1) „en" ontbreekt in B.
2) B voegt hier in: „en".
3) B: „kueren".
4) „teeten" ontbreekt in B.
5) B: „totter tijt toe".
6) A: „syt".
7) B: „sitt".

4. Item zoe sal die camerair in der tijt allen jaeren die kueren, die bijnnen sijnre tijt verschinen, in sijn jair upbueren ende allgeheel rekenen.

LXXV. *Die uytgeluydt is ende ontseyde.*

Item ymandt, die uytgeluyt is uyt onser stadt ende uyt onser stadt vredecrucen [1]), die ymant van onsen burgeren off sijn lantsaten ontseyde, ende dieghenen, die alsoe ontseyt waeren, dat den raidt anbrengen, soe sal onse stadt 5 mannen van hoeren raide dairtoe setten tondervinden. Ende ondervindt dan de raidt [2]), dattet alsoe is, soe mach die burger, die onseyt wair, off sijn lantsaten, die onseyt waeren, denghenen, die uytgeluyt wair ende ontseydt hadde, misdoen ende dootslaen mit synen maeghen ende vrienden, ist binnen off buten, oick wairt is [3]), ende dair en verbruect [4]) hy ghenen vrede an, noch en verbuert dair kuer an, noch en misdoet dan nyet tegen onser stadt. Ende wairt saicke, dat hy hem argent tuefde ende den raide leverde, soe sal hem onse stadt gheven 100 pont, tbetaelen bijnnen der eirsten maent, na dyen dat hy hem den raide leverde, ende to richten an synen lyve. Ende ymant, die dair wraick op dede, dien woude onser stadt alzoe sculdich houden, alse denghenen, die ontseyde.

LXXVI. *Der stadt slot entwee tslaen.*

Item enich man off wijff, die onser stat sloete entwee sloeghe mit raide of mit dade sonder o(ir)lofs dess raitz, die verbuert 10 dusent steens. Ende wie dess statz slot entwee sloeghe, dair enige gevangen gewoentlicken in plegen tsitten, of sloete an der stat poirte off anderen sloeten, dair men uyt ende in onser stat comen mach, soe wil de rait dat richten tot die voirschreven kuer an hair lijff off anders tot dess raits goetduncken.

LXXVII. *Ymandt uten stock thelpen.*

Item ymant, die saet gevangen in onser stat slot van enigen saicken, die dair hulpe tdede in der wairheydt, dat hy enwech queme, die verbuerde sijn lijff; ende den sel onse stadt antasten ende setten in onser stat slot ende gheven hem water

---

1) B voegt hier in: „te wesen".
2) B: „de raet dan".
3) B: „wair".
4) B: „verbuert".

ende broot, totter tijt (toe) [1]) dat ment [2]) richt an synen lyve. Ende dijrglijcke: wairt saicke, dat ymandt der stadt enigen gevangen [3]) name ofte ondronge, de sy angetast hadden offt woude doen antasten, die verbuerden sijn lijf, alzoe als voirschreven is.

LXXVIII. *Die uytgeluydt werdt voir schout.*

Zie D. LXIV.

LXXIX. *Van uytluyden voir scout.*

Item [4]) voirt is die raidt overdraegen ende hebben gesloeten, dat na deser tijt, alst gebuert, dat ymant, het wair wye hy wair, soe vere vervolget worde mitten raide, dat sijn goet vercofft soude werden, ende dyen vervolger dan up den voirganger by den gericht ofte rait soe veel goits nyet en vonden, dat hy gericht mochte werden, ende hy voirt nae onser statz recht dairup vervolgede, alsoe dat die schuldener [5]) eyn maent dairvoir uytgeluyt wair, ende hy dairoever inquame, ende dan die anclager an den rait om recht thebben vervolgede, soe sel hem [6]) onse rait terstont stercken ende den sculdener doen ende helpen antasten ende vangen ende setten hem in onser stat slot, sonder hy dair weder uyt tcomen, dan hy den anclager betailt eirst ofte vernuecht had op sijns selffs cost.

LXXX. *Van uytluyden voir kueren.*

Zie D. CXXVII.

LXXXI. *Wie vrede nemen moegen.*

Item zoe moegen die oude raidt ende [7]) gesette meentlu [8]) nemen, gheven. ende bieden de vrede, glijck luyde van den nyen raide; ende misdede hem ymandt, als sy die [9]) nemen willen, dat soude men richten, glijckerwijs off sy van den nyen raide waeren.

LXXXII. *Eyn vrede, die genomen werdt, wie dair al mede bevredet werden.*

Voirt enigen vreden, die genomen zijn off genomen zullen

---

1) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in A doch komt in B voor.
2) B: „men".
3) B: „vangen".
4) „Item" ontbreekt in B.
5) A: „schulderen".
6) „hem" ontbreekt in B.
7) B voegt hier in: „die".
8) B: „meentlude".
9) B: „vrede".

werden tusschen onsen burgeren, ondersaeten ende die mit onss wonafftich zijn, mit dieselve vrede zullen allen achtersusterkijnderen maeghen off naerre mede bevredet wesen. Ende wanneer enige vrede genomen werdt, dat sel men dess Sonnendaiges dairnae in den kercken kundigen. Actum etc. [1] XIIII[c] XLVII, II post Victoris.

LXXXIII. *Die hem voirvluchtich maicken, dat men den vrede dair nijt off crigen en kan, hoe men den vrede kundigen sal, dat zy van weerden blijfft.*

Die out raidt [2]), nye ende gemeynten sijn overdraegen als: wairt saick, datter voirtan enich gescheell, twist of vechtelick geschiede onder onsen burgeren, ondersaeten off diegene, die onse stat bevreden mochten, ende die raidt van der enen partye vervolget wordt om vrede dairtusschen te nemen, off enige vrede die raidt nut bevredet dochte, ende wairt saick, dat dieghene, dair men die vrede an nemen soude, hem absentierde, alzoe dat mens nijt vinden en conde, soe sal die rait van stonden an een vrede dairvan doen verkundigen openbair [3]) in den kercken. Als dat geschyet is, wairt saick, dat daerenboven die vrede gebroicken worde, dat sel men richten an denghenen, die de vrede gebroicken had, glijck ende [4]) in allen manyren off hy de vrede selve gegeven had ende hem die in sijn tegenwordicheyt geëysscht [5]) ende genomen wair.

LXXXIV. *Over de vrede tvechten.*

Item ymandt, die tegen den anderen in vrede staet, zoe wie dan [6]) vrede eirst tbraecke opten anderen, ende dede diegene, dair de vrede eirst an gebroicken worde, yet dairto opten anderen, die den vrede braicke, opten staende voet, die en verbuerde [7]) dair nijt an tegen onser stadt. [8]) Ende van allen anderen kueren sal men verbueren na uytwising onser stat boick; ende oick tweeten by tverbueren, off dieselve in geleyde stonden. Mer wy den anderen anxte ende anvochte

---

1) „etc." ontbreekt in B.
2) B: raet, out".
3) B: „openbairlic".
4) „ende" ontbreekt in B.
5) B: „offgeëysschet".
6) B: „den".
7) B: „verbuert".
8) Het verdere gedeelte van dit art. ontbreekt in B.

eirst, sal verbueren 25 Beyersche guldens ende een halff jair de stat, ende dan voir dairup te vorderen nae onser stadt (recht).

LXXXV. *Onredelicke woirden tgheven, als men vrede eysscht.*

Item wanneer die raidt van onser stadt off dieghene, diet doen moegen nae inhout onser stadt boick, arghent comen om vrede tnemen, ymant, die dien toseyde dreygewoirden off verkuerde woirden off verwitwoirden off dyerglijcke off belette off hinderde in eniger wijs dien vrede tnemen, die verbuerde 5 dusent steens.

LXXXVI. *Wat die rait voir ene vrede hout.*

Voirt ymant, die in vreden staet, hetsy burger tegen burger ofte burger [1]) off luyde, die mit onss wonafftich sijn, die enen tegen den anderen, ende burger off ondersaet tegen gast, ende die gast dat verburch heefft beteringe tnemen ende tgheven by den raidt van onser stadt, dat hout die rait voir enen alingen vrede, alsoe als de vreden hairgecomen sijn.

LXXXVII. *Van vrede tnemen.*

Item wair twist gevallet of vechtelick, dair luyde van den raide off nae inhout dess boicks vrede nemen moegen, off een man van den raide mit enen goeden knaep, die onse burger is, to comen ende enen vrede eysschen by der stat recht, wie dan [2]) den vrede weygerde, die verbuert 5 pont, alsoe dicke als [3]) hy den vrede weygerde ende nijt en gave tot 3 werven toe, ende alsoe mennich als dair wair; ende vierde werff sel men hem den vrede bieden : die dan dairover dede, die wair een vredebreecker. Wair oick dat saick, dat de burger, de van den raide nijt en wair ende dairtoe geëysscht worde den vrede mede tnemen, dess nijt doen en woude off weygerde, die verbuerde [4]) 5 pont elx maels tot 3 werven toe. Ende wair twist gevallet off vechtelick, dair 2 luyden van den rait off meer off van denghenen, die na inhout dess boicks vrede nemen moegen, mit enen goeden man, die onse burger wair, enen vrede off nemen willen van

---

1) De woorden „ofte burger" ontbreken in B.
2) B: „dat".
3) „als" ontbreekt in B.
4) B: „verbuert".

ymandt, ende wairt saicke, dat dieselve ontginge denghenen, die den vrede van hem nemen wouden, off voirliepe, die verbuert 5 dusent steens, alzoe dicke als syt deden, ende alzoe mennich als dair wair. Ende misdede hy ymant, als dengenen, dairtegen men hem in vrede setten souden, alsoe dat hy hem sloeghe off wonde, zoe verbuerden hy totten voirschreven kuer, als der stat boick inhout, 10 dusent steens. Ende enich man van den raide, die ymant dess weygerde off nijt mede en ginge ende name enen vrede, tot wat tyden dat ment van hem begheert, die verbuert 5 dusent steens; ende darenthens soe sal hy 3 maenden lanck van der stat rade blyven. Ende hyroff soe mach men becronen; ende worde hy becroent, ende hy sijn ontscout dede, soe verbuerde die kroenre 5 dusent steens.

LXXXVIII. *Ontsculdige maeghe van dootslaegen tvreden.*

Item soe sijn van alle dootslaeghe ontsculdige maeghe, die onse burgers sijn off mit onss wonaftich sijn, die enen weder den anderen bevredet van beyden zyden bijnnen onser stadt vredecrucen off daerenbuten een atmael langh nae dyen dootslach, dat ist tverstaen 24 uyren, glijckerwijss off die raidt van onser stadt die vrede dairoff genomen had.

LXXXIX. *Ontsculdige maeghe, die gast zijn, van dootslaeghe tbevreden.*

Item onsculdighe maeghe, de gast sijn, de sal ende de [1] mach de stat bevreden van dootslaege bijnnen onser stadt vredecrucen 14 daeghen lanck; ende thenden dyen 14 daeghen soe en mach mens nyet bevreden, hij en wils blyven an den raidt. als bescheydt tgeven ende tnemen by den raidt, ende hy dat verburcht an der stadt hant. Ende wanneer dien vrede van enen gast van 14 daeghen alzoe genomen is, soe sijn al synen [2]) onschuldigen maeghen, die in dien dootslach ruren, mit hem bevredet in [3]) dienselven vrede; ende dessglijx van anderen saicken als van dootslaeghe.

---

1) „de" ontbreekt in B.

2) B: „alle".

3) B: „ende", wat A oorspronkelijk ook had; „in" is eene verbetering van de hand, die den tekst schreef.

XC. *Wanneer mens blijfft vrede tnemen.*

Item wanneer mens blijfft an der stadt tusschen onsen burgeren ende den gast, soe sel die raidt enen alinghen vrede nemen van den burger ende van den gast ende van all hoir maegen, alsoe vere als sy an beyde zyden anleiders sijn. Ende is die gast gheen anleider, soe sel die raidt hem bevréden van sijn selffs lyve, van onsen burger ende van allen synen maeghen, die bijnnen onser stat vryheydt woenaftich sijn, uytgenomen die selve hantdadigen ist van dootslaeghe off van leemten: die sel die raidt bevreden, alsoe als voirschreven is. Ende ymant van onsen burgeren, die den vrede nijt en gave, alsoe als voirschreven is, als de raidt van hem begheirde, die verbuert 10 pont elx mails tot 3 werven toe; ende de [1]) vierde werff sel men hem enen vrede bieden, ende dede hy dairenboven, zoe wair hy enen vredebreecker.

XCI. *Die vredeloes is, te misdoen.*

Item ymandt van onsen burgeren, die ymandt laichde off misdede, de vredeloes is des gestichtz van Utrecht ende tot uytlaege geleyt sijn, die en verbuert dair nyet an tegen onser stadt.

XCII. *Van den vrede tvernyen.*

Item alle vreeden, die genomen werden tusschen onsen burgeren, dien sel men voirt vernyen 3 werven in den jaire, off sy nyet versoent en worden, als van Sinte-Martijnsdaeghe in den wijnter tot Palmdaige toe, van Palmdach voirt tot Sint-Johansdaeghe [2]) te midzomer, ende van Sint-Johansdaige weder tot Sinte-Martijnsdaige toe, ende van allen daegen voirschreven dyen dach all. Ende dese vrede zullen duren bijnnen ende buten van allen maeghen, dair onse burgeren off ondersaeten op beyden zyden anleyders sijn. Sonder arch.

XCIII. *Van twist tzuenen tusschen onsen burgeren ende ondersaeten.*

Item soe loven wy ende verwilkueren, dat wy alle stoet, twist of vechtelick, dat geschijt tusschen onsen burgeren ende ondersaten, oick wairt geschijt, sonder allene van dootslaeghe

---

1) „de" ontbreekt in B.

2) B voegt hier in: „toe".

ende van leemten, dat dieghene, die den twist ende stoet onderlinge hebben, sullen dess den burgermeisters, den scepenen ende den gemenen raidt betruwen[1]) den twist tbreecken ende tzoenen; ende zullen dat verburgen alsulcke zuene thouden ende tdoen, als de rait overdraget ende segget. Ende wy dess an den raidt nijt en verburcht, als de raidt van hem begheert, die verbuert 10 pont elx mael [2]) tot 3 werven toe; ende vierde werff sel ment hem bieden by sijnre burgerscap, wair hy onse burger. Ende wair hy onse burger nyet, soe sel ment hem bieden by 20 dusent steens. Ende wie dess dan nyet blyven en woude ende verburgen, als voirschreven is, dien sel men uytluyden mitter clock uyt onser stadt ende buten onser stadt vredecrucen twesen tot dyer tijt toe, dat hyt verburcht had. Ende quame hy daerenboven bijnnen onser stadt ende bijnnen onser stadt vredecrucen, soe sel men antasten ende setten in onser stat slot, dair nijt uit tkomen, eer hy den voirschreven kuer betaelt had ende verburcht had, als voirschreven is.

XCIV. *Te houden die zuene, als sy gemaict is.*

Item wanneer die rait enige zuene maicken ende seggen tusschen onsen burgeren ende ondersaeten van enigen twist. kijff off vechtelick, wie die zuene nijt en hielde, die verbuert 10 pont, alzoe dick als die rait die zuene raemde ende seyde, tot 3 werven toe; ende vierde werff sel ment hem bieden by sijnre burgerscap, wair hy onse burger, ende wair hy onse burger nijt, by 20 dusent steens. Ende hieldę hy se dan nijt, zoe sel men uytluyden uyt onser stat ende buten onser stat vredecrucen twesen tot dyer tijt toe, dat hy die zuene hielde. Ende quame hy daerenboven bijnnen onser stadt ende bijnnen onser stat vredecrucen, soe sel men antasten ende setten in onser stat slot dair nijt uyt tcomen, eer hy die zuene hielde ende den kuer betailt hadde. Ende wie die zuene hielde ende verbraicke bijnnen jairs, die verbuert 20 dusent steens totter stadt behoeff tot dyen anderen kuer off bruecken. als der stadt boick inhout. Ende dat sel men ondervinden by den raidt, tot wat tyden alst hem bycoemt ende gecroent werdt.

---

1) B voegt hier in: „om".
2) „elx mael" ontbreekt in B.

XCV. *Gasten, die bruecken hebben tegen onsen burgers, ende burgers tegen gasten tzuenen.*

Item wairt saick, dat enich gast enigen bruecken had tegen ymandt van onsen burgeren, ende wil dess onse burger an den raidt blyven, alse bescheyt by hem tgeven ende tnemen [1]), ende wil dess dan die gast [2]) nijt doen, soe mach onse burger dess vervolgen 3 Donredaigen voir onsen stadtraidt [3]) ende dair sijn gebreck thonen. Ende als hyt [4]) alsoe vervolget heefft, zoe sel hem de raidt van onser stadt oirloff geven, also dat onse burger dan [5]) geen kuer verbueren en mach tegen den gast an onser stadt, uytgesondert dootslach; ende wanneer enich burger enigen gast aldus vervolget heeft, soe moegen alle synen maeghe ende synen vrienden dyen gast slaen ende misdoen sonder kuer tverbueren tegen onser stadt, gelijckerwijs off hyt selver dede, alzoe vere als hy dair selver tegenwoirdich wair. Ende wairt saick, dat ymandt[6]), tsy burger ofte gaste, hulpe deden den gasten, de vervolget waeren, die verbuert 5 dusent steens ende anders synen kuer, als der stat boick inhout; ende dien mach men slaen ende misdoen sonder kuer [7]), gelijckerwijs off hy vervolget wair. Ende als ymant vervolget is, dat sel men laten weeten dess naesten Sonnendaiges dairnae in der kercken, uytgesondert dootslach.

XCVI. *Eyn burger gast ticht tgeven.*

Item wanneer enich van onsen burgeren enen gast ticht gheefft ende beschuldicht alse van bruecken, ende wil de gast dat beteren by den raide van onser stadt, ende die gast dat versekert mit gueden burgen, soe sal onse burger dessglijx doen sonder alrehande archheyt by verbueren [8]) van 10 pont, alzoe mennich als dair wair. Ende dessglijx sel de [9]) een burger den gast wederdoen; ende dat sel men hem bieden tot 3 werven toe elx maels by 10 pont ende vierdewerff by

---

1) B: „te nemen ende te geven".
2) B: „de gast dan".
3) B: „onser stat raet".
4) A: „alst hy".
5) „dan" ontbreekt in B.
6) „dat ymandt" ontbreekt in B.
7) „sonder kuer" ontbreekt in B.
8) B: „tverbueren".
9) „de" ontbreekt in B.

sijnre burgerscup. Ende woude hys dan nijt blyven, soe sal men uytluyden uyt onser stadt ende uyt onser stadt vredecrucen tweesen totter tijt toe, dat hyt verburcht had. Ende quame hy daerenboven bijnnen in [1]) onser stat off bijnnen onser stadt vredecrucen, soe sel men antasten ende setten in onser stadt slot, dair nijt uyt tcomen, eer hy den kuer betailt hadde ende verburcht hadde, als voirscreven is.

XCVII. *Eyn burger tegen een gast parlement thebben bijnnen onser stadt.*

Item wairt saicke, dat ymant van onsen burgeren off ondersaeten tegen enigen gast parlement off kijff had bijnnen onser stadt vredecrucen, ende die burger off ondersaet dess begeirt bescheydt tnemen ende tgeven by den raide van onser stadt, soe sal den rait den gast dairvoir tospreken ende dat van hem begeren, dat hy dessglijx doen wil. Ende wil die gast dan dess blyven an onsen raide, zoe sal men enen alinghen vrede dan an beyden zyden nemen; ende zoe zullen sy an beyden zyden dat verburgen dat bescheydt tgheven ende tnemen by den raide van onser stadt. Ende will die gast dess nijt blyven an onsen raide, soe sellen onsen raide dan tuven ende houden, ende nijt uyt onser stadt tscheyden, eer hy dess an onsen raide gebleven is ende dat verburcht heefft [2]).

XCVIII. *Mit enen ondadigen man tdedingen.*

Item zoe wie onse stadt overgeefft voir enen ondadigen man, ende dairtoe onse stadt hoir brieff [3]) op gheefft, soe zullen onse burgers off die mit ons wonaftich sijn, nijt dedingen mit rechte mitten ondadigen man tegens onser stadt brieven; ende ymandt, die hijrenboven dede, die verbuerde 10 dusent steens.

XCIX. *Burger twerden.*

Item voirt ymandt, die begheirt burger twerden der stadt van Amersfort, ende die men onfaet, die ymants eygen is off kuermoedich off hoerich is [4]) off hoeffpenningen schuldich is

---

1) „in" ontbreekt in B.
2) B voegt hier nog achter: „te bliven als voirscreven is. Sonder arch".
3) B: „brieve".
4) „is" ontbreekt in B.

tgheven off thoren [1]) in cameren off tot enengen quaden recht staet in eens anderen heren landt sonder arch, die en mach die burgerscup ghene stade doen; ende soe vroe als [2]) die rait dat verneemt in der wairheyt, soe sellem die rait van onser stat ontburgen openbairlicken mitter clock. Ende ymant van onsen burgeren, die enich wijff hadde off name, die hoirde tot enigen recht, als voirscreven is, die sal dat offdoen binnen den eirsten halff jair, na dyen dat die raidt vername in der wairheydt, ende men hem enen wete dairoff dede; ende ymandt, die dess nijt en dede, dien sell men ontburgeren openbairlicken mitter clock.

C. *Eyn burger hem selven van voirlasten te verantworden.*

Item wie dat men anneemt tot enen burger, die sell op sijns selffs handt mit synen vrienden verantwoirden ende draegen buten der statz cost al alsulcke lasten, die hy heefft off gehat heefft, doe hy onse burger nijt en was.

CI. *De kijnders burgers tblyven, al* [3]) *sy de vader versuemt.*

Item tot wat tyden dat [4]) ymant van onsen burgeren syne burgerscup versuemt mit ongeval van dootslaege, soe en zullen synen kijnder, die hy dan heefft, ende die onse burgers sijn [5]), tsy begheven kijnderen off onbegheven kijnder, hoir burgerscup dair nijt mede versumen; ende sy zullen onse burgers blyven totter tijt toe, dat sy deselve versumen. Ende dat zullen de kijnder versuecken voir den raidt van onser stadt, wanneer hoir ouders aldus hoir burgerscup versumen. Dit punt wert gemaict int jaer van XCIIII op Sinte-Agnietendaich.

CII. *Burgerscup tversuecken.*

Item wie dat burgerscup behylickt, die sel sy bijnnen jairs ende ses weken, na dyen dat hy se behylickt, versuecken voir onsen raidt opt huys; ende wie se alzoe nijt en versueckt, die is mit synen wyve dairmede ontburgert.

---

1) B: „off de heren"; men leze misschien: „of de (voor: die) horen" (A: „oft horen").
2) B: „als".
3) B: „als".
4) „dat" ontbreekt in B.
5) „sijn" ontbreekt in B.

CIII. *Burger ghene kuermoede tgheven.*

Item zoe is onser [1]) stadt recht van outs gelegen, dat onse burgers ghene kuermoede gheven sullen, thenwair dat sy de burgerscup mit recht verwoent hadden, off dat ymandt ontburgert worde openbairlicken mitter clock.

CIV. *Burgerscup thouden.*

Item ymandt, die anbrenget mit 4 mannen, die onse geboeren burgers sijn, ende die 30 [2]) jair out sijn off daerenboven, ende de hem dat helpen houden mit hoeren eeden, dat sijn vader ende moeder burgers geweest hebben ende sy se off hy nijt versuemt en hebben, also dat hy mit recht burger is, dien sal men houden voir enen burger. Mer ymant, die beschuldicht worde van anders [3]) enigen saicken, dair hy mit recht gheen burger om wesen soude, dat sel men hem openbairlicken seggen. Ende wil hy de burgerscup houden, soe sal hy dat houden mit 4 manne, die onse geboeren burgers sijn ende 30 jair out zijn off dairboven, dat hy mit recht nae onser stat recht een burger is, als hy hem vermeten heefft.

CV. *Besculdigen van burgerscup.*

Item enich man off wijff, die ymandt beschuldicht voir den rait van onser stadt van sijnre burgerscap, ende mochte dieghene, die beschuldicht worde, die burgerscup houden, alsoe als onser [4]) stat recht wijst ende der stadt boick inhout, bijnnen den 14 daegen nae dyen dat hy beschuldicht worde, soe sel dieghene, die den anderen beschuldicht heeft, gheven onser stadt 10 dusent steens.

CVI. *Die mit will sijn burgerscap opseydt.*

Item tot wat tyden ymandt mit wille sijn burgerscap opseyde [5]), die en sal noch en mach nummermeer onse burger weder werden. Factum [6]) anno XVIII sVridaichs nae Urbani.

---

1) A: „onse".
2) B: „25".
3) A: „anderen".
4) A: „onse".
5) B: „opseit".
6) B: „Actum".

CVII. *Butenburgers.*

Item enige burgers, die buten onser stadt vryheit wonaftich zijn mit hoeren wyven, die en sel onse stat nyet verantworden noch voirstaen voir enigen burger ende anders nijt dan een gast, tot dyer tijt toe dat sy bijnnen onser vriheyt wonafftich sijn [1]) mit hoeren wyven; mer hoir kijnder ende hoir boeden mochten wel hoirs selfs erve ende hoir selfs bouwinge bewaeren. Ende wairt saicke, dat sy dootslaegen worden, eer sy mit hoeren wyven bijnnen onser stadt vriheydt mitter woene gecomen waeren, dat sel men richten als eyn gast; ende enige last, die hem geschiede, eer sy ingecomen waeren mitter woene, als voirscreven is, dat zullen sy selve draegen, ende dair en selsse onse stadt nijt off verantworden. Ende ymant, die inqueme mitter woene, als voirscreven is, die sel sijn woenstadt bewysen den rait van onser stat, alsoe dats de rait geloefft, dat sy selve vlet, cost ende vuer houden bijnnen onser vryheit. (Ende wie dat een jair ende 6 weken woent buten onser vriheit) [2]) buten oirloff dess raidtz, die is dairmede ontburgert, behouden eenloopluyde in hoeren recht tblyven.

CVIII. *Van eynloopluyden.*

Alle [3]) eenloopluyde, die onse burgers zijn, die buten onser vriheyt wonaftich sijn, die en zullen gheen burgerrecht genieten, alsoe lang als sy buten onser vriheydt wonen; mer als sy weder bijnnen onser vryheydt wonen ende de woenstadt bewijst hebben, alsoe dats die raidt geloofft, dat sy dair wonen, soe sullen sy te burgerrecht staen, alsoe lange als sy dairbijnnen wonen. Ende worde ymant van desen stucken berufticht [4]), dat soude staen tot dess raitz ondervinden.

CIX. *Van daeghen ende buten trecht tstaen.*

Item enich weerlick man off wijff, die enich [5]) van onsen burgeren doet daeghen, die sel onse stat ene wete doen, dat hy die dadinge offlaten sel ende nemen gulde of recht

---

1) B: „woenen".

2) Deze woorden, die de zin vordert, ontbreken in A doch komen in B voor.

3) Hiervoor staat in A hetzelfde artikel met verschillende verschrijvingen; het is dan ook doorgehaald, vóór het geheel uitgeschreven was. De aanhef luidt daar: „Item alle eenloopluyde" etc. Ook in B ontbreekt „item" niet.

4) B: „beruft".

5) B: „yment".

bijnnen onser stadt; ende wie dess nijt en dede, die sel men bieden uyt onser stadt ende buten onser stadt vredecrucen twesen, tot dyer tijt toe dat hy die dadinge offlaet ende die brieve dairoff overgheifft; ende gave hy die brieve nijt over, die wair dairmede ontburgert.

CX. *Onse burgers buten trecht tstaen.*

Item enige onse burgers [1]), die sijn goet off sijn scout gave off brochte an enigen man, die enen anderen onser burgeren [2]) dairom te tale setten buten onser vriheydt voir enigen richter, off die enich scout cofte off an hem name, dair hy onse burger enige om te tale setten voir enigen rechter buten onser vryheydt, off die enige brieve brochte off dede brengen, dair onse burger enige mede te tale worde geset buten onser vriheyt, dieghene, die dat goet off de schout alsoe gegeven hadde off die brieve brochte off dede brengen, alsoe als voirscreven is, dien sal onse burger oprichten ende veroirsaiten alsulcke schaide, als hy dairby lijt off geleden heefft ende ther wairheyt tobrengen mach, alsoe dats die rait van onser stadt geloifft; ende daerenboven [3]) verbuert hy 10 dusent steens; ende dairtoe soude men een jair uyt onser stadt ende buten onser stadt vredecrucen luyden nijt wederom [4]) in te comen, hy en hadde de voirscreven schaide eirst [5]) gebetert ende den kuer eirst betailt.

CXI. *Onse burgers buten trecht tsetten* [6]).

Item enich man off wijff, die van sijn selffs wegen off ymandt anders wegen onsen burger off sijn goet buten onser [7]) vryheit voir enigen richter [8]) bijnnen desen gesticht van Utrecht trechte boede off eysschede off belaste in eniger wijs van werlicken saicken — want ons burgers dairoff bijnnen onser stadt voir onse schout ende scepenen mit recht trecht staen sullen — dien sel men eyn jair uyt [9]) onser stadt luyden, ende nijt weder in te comen,

---

1) B: „enich onser burger".
2) B: „onsen burger",
3) B: „daerenthens".
4) B: „weder".
5) Dit woord ontbreekt in B.
6) B: „setten". Art. CCLIIIe leest het opschrift: „Item eenich man off wijff onse burger buten belasten".
7) B voegt hier in „stadt".
8) A: „richten"; art. CCLIIIe: „richtern".
9) Art. CCLIIIe: „buten".

hij en hebbe onse stadt eirst gegeven [1]) 25 dusent steens ende denghenen [2]) synen schade gebetert, dien hy alsoe belast had, uytgenomen, dat onse burgers doen sullen van hoeren erven, dat sy mit recht schuldich sijnt tdoen. Ende dede dieghene, die alsoe belast worde, mit synen maeghen ende vrunden [3]) dair ijt toe optenghenen, dien alsoe belast hadde, dair soude hem onse stadt een hoofft (off) [4]) weesen, alsoe vere als hyt vervolget hadde voir den rait van onser stadt.

CXII. *Van denselven* [5]).

1. Item enich man off wijff van onsen burgeren off [6]) ondersaeten, die onse stadt off onsen burgeren off ondersaeten belaste off dede belasten voir enigen heeren off stede buten onser stadt, die verbuert [7]) 25 dusent steens; ende hy sell offdoen alsulcken last ende schaide, als onse stadt off onse [8]) burgeren off ondersaeten dairby hadden; ende dairtoe [9]) soude men een halff jair uytluyden [10]), ende [11]) daerenthens nijt weder in te comen, hy en had den kuer [12]) betaelt ende der stadt off [13]) onsen burgeren off ondersaeten verricht alsulcken schaiden, als sy dairby geleden hadden. Ende had dieghene, die onse stadt off onse burger off ondersaet alsoe belast hadde, enich goet bijnnen onser stadt, die [14]) soude men vercopen voir die schade, alzoe vele ende tot dyer tijt toe dat die schade verricht wair. Datum [15]) anno XIIII^{c} ende XIIII des Manendages nae Odulphi.

2. Item dese lasten sel men offdoen 8 daegen, na dyen dat men die wete doet, behoudelick dat een ygelick van synen lande ende goede doen sell, als hy van rechtz wegen schuldich is te doen.

CXIII. *Ondersaeten tverantworden.*

Item zoe en sel onse raidt nymant houden voir ondersaet,

---

1) B: „gegeven eerst"; art. CCLIIIe: „eerst onse stat ghegeven".
2) Dit woord ontbreekt in art. CCLIIIe.
3) Art. CCLIIIe: „vrunden ende magen".
4) „off" ontbreekt in A,
5) Art. CCLIIIe: „Van tselve".
6) B: „ende".
7) Art. CCLIIIe: „verbuerde".
8) Dit woord ontbreekt in art. CCLIIIe.
9) Art. CCLIIIe: „dan".
10) Art. CCLIIIe: „uuut onser stat luuden".
11) „ende" ontbreekt in B.
12) Art. CCLIIIe voegt hier in: „eerst".
13) „off" ontbreekt in art. CCLIIIe.
14) B en art. CCLIIIe: „dat",
15) B en art. CCLIIIe: „Actum".

die onse burger nijt en is, ende anders nijt houden dan voir een gast, hy en sel eirst voir den raidt comen ende sweren onser stat houde ende trouwe tweesen ende bewysen synen woenstat, alzoe dats de rait geloofft, dat hij mit onss woent glijck anders onse burgers ende ondersaeten, uytgenomen die mit onsen burgeren ende ondersaeten woent, die men hout voir knecht off dyenstmeechde. Dit wert gemaict int jair van XXV Fridaichs [1]) nae Elffdusent-Maechden [2]).

CXIV. *Den rait, out, nye etc. tdoen vergaderen.*

Item ymandt van onsen burgeren, die mit 5 manne, dat onse burgers zijn, begheren an den burgermeister ofte an den gemenen raidt opten huyse den ouden rait mitter gemeynten tvergaderen, zoe sel dieselve, die dat begeirt, terstont leggen opter kist 5 pont. Ende wairt saicke, dat die saicke, dair den ouden rait, nye ende gemeenten omme tsamen waeren, anders ymant androege, wie dan in den onrecht bevallet, die sal dan die 5 pont gelden terstont ende betalen. Mer wairt oick saick, dattet meesten deel van den raide dochte, dat sys nijt sculdich en waeren den ouden rait mitter gemeynten omme die saicke tvergaderen. soe en sel die burgermeister den ouden rait mitter gemeynten nijt tsamen laten comen. Actum anno XLVII.

CXV. *De raidt myde tnemen.*

Item wairt saick, dat enich man van den raide mide off giffte name van enigen saicken, die onse stadt anghaen, die dairoff bedraegen worde in der wittelicker wairheyt, die wair uyten raide gewijst nummermeer weder in te comen. Wair oick ymant, die enigen man dess betege, ende in der wittelicker wairheyt dess nijt tobrengen en mochte, die sel gelden 25 dusent steens, ende dien sel men openbairlicken voir der clock voir een loghener kundigen.

CXVI. *Van den raidt thueghen.*

Item soe en sal den rait nijt langer hueghen dan een jair lang sonder arch [3]), na dyen dat hy offghait van den rait off van den scepenendom, uytgenomen in brieven ende in der stat register opter stat huys.

---

1) B: „sVridages".
2) B voegt er achter „dach".
3) „sonder arch" ontbreekt in B.

CXVII. *Die raidt off tkeeren.*

Item wanneer ymant enigen saicken tdoen heefft voir den raidt, ende als hy synen saicken gethoent heeft voir onsen raidt, soe sel elc man van den rait, die enich der partyen maech is ofte zwagers ofte afterskijndt [1]) off meer [2]), hem affkeeren, alsoe vere als [3]) men dairoff begint te tracteren ende hem die burgermeister seydt: „keert u off, die maech off zwagers zijn"; soe wie dess dan nijt en deden, die verbuerde 3 dusent steens, alzoe dicke als hyt dede, ende alzoe mennich als dair wair, uytgenomen van ghiften van [4]) enigen ampt off dyenst off kiesen. Ende dese swagerscap sal duren, soe lange dat mit wittaftige hylick verandersait worde. [5]) Ende wye blijft sitten, ende zoe nae als voirscreven in den bloot is van zwagerscap off maichscap, die sal sijn stemme ghene cracht hebben ende sijn kueren betalen als voirscreven.

CXVIII. *Mitten ouden raidt toe to brengen.*

Item aldus sijn overdraegen die raidt out, nye, ende gemeynten: soe wie dat hem vermet mitten ouden raide to tbrenghen van enigen kueren off goet, dat der stat andraget, dair hy min off gheven wil, dan hem geëysscht werdt, off dat hy dess ontslaegen wil wesen, ende wie [6]) alsoe nijt to en brenget, als hy hem vermet, de sel gheven de stadt alsoe veel, als men hem eysscht, ende dairtoe 3 dusent steens. VI post Odulphi anno etc. VI.

CXIX. *Die raidt overdraegen, ende dat tkeeren.*

Item wanneer een saicke overdraegen is by out rait, nye [7]) ende gemeynten, enich man, die de saicken daerenboven weerde mit enigen woirden off mit wercken, die verbuert elckerlijck 5 dusent steens, also dick als hyt dede; ende daerenthens en sal hy [8]) nummermeer in onser stat rade comen. Ende enich man, die [9]) van den raide wair, out offte nye, ende nijt en volgede also de saicken tvorderen, de overdraegen waeren, als voir-

---

1) B: „afte ofte kijnt".
2) B: „nairre".
3) A: „alst".
4) B: „tot".
5) Het overige van dit art. ontbreekt in B.
6) B voegt hier in „dat".
7) B voegt hier in „raet".
8) „en sal hy" ontbreekt in B.
9) „die" ontbreekt in B.

screven is, off de hem sonderde van den raide, hy en dede dat by oirloff dess raitz, die verbuerde 5 dusent steens, also dicke als hyt dede, ende also mennich als dair wair; ende daerenthens [1]) wair hy uyt onser stadt raide gewijst nummermeer weder in tcomen.

CXX. *Rekenijnge tdoen.*

Item tot wat tyden dat die burgermeister ofte [2]) camerers rekenijnge doen sullen van der stat goede, enich man van den raide, out, [3]) nye off die men by der rekenijnge biedt, nyet en quame, eer dat eirste blat gerekent wair, die verbuert een pont ende syne presentie, die hy op die tijt hebben soude. alsoe vere als hy geboden wair ende hem nijt bewairt en hadde; ende nymant off te gaen boven van den oversten huyse. dair die raidt sit, buten oirloff dess burgermeisters, eer die rekenijnge gesloeten wair, by denselven kuer.

CXXI. *Van geleyde tgheven.*

Item ymandt, die van den rait van onser stadt geleyde gegeven werdt, die sal een vrygeleyde hebben van allen saicken. die men hem anspreecken mach, uytgenomen van schulde. die sijns selffs persoon sculdich wesen mach. [4])

CXXII. *Die raidt bot tbieden, dat twederroepen.*

Item wanneer die burgermeisters enich bot bieden van der stat wegen, dat by den raide overdragen is. wie dat wederroept off dair onredelicke woirde in spreket, die verbuert 5 dusent steens, alsoe dick als hyt doet.

CXXIII. *De burgermeisters enigen saicken to byeden (to doen) [5]) off to laten.*

Item wanneer een burgermeister van der stat wegen ymant enigen saicken biedt tdoen off te laeten, dat sel men doen off laeten, op alsulcken kuer [6]), als der stadt boick inhout; wes dat boick nijt en hout off begrepen heeft, dat sal staen op 5 pont tot 3 werven toe bijnnen 3 atmael, ende vierde werff by sijnre burgerscap. Ende wairt saick, dat hy hem sonderde

1) B voegt hier in „so".
2) B voegt hier in „die".
3) B voegt hier in „ende".
4) B voegt hier achter: „Actum anno XLIII sManendages na Omnium Sanctorum"
5) Deze woorden, die de zin vereischt, ontbreken in A, doch komen in B voor.
6) B: „alsulcke kueren".

ende voirginck, soe sal men dat kundigen in kercken opten naesten heilgen dach.

CXXIV. *Van gaertdatigen vleyssch.*

Item zoe wie gaertdatich vleysch tcope heefft, die sal dairmede staen, als hyt vercopen wil, ende hebben dair zout by leggen openbairlicken; ende ymant, de het anders vercofft, de verbuert 5 pont, ende bijnnen jairs dairnae gheen vleysch tvercopen.

CXXV. *Van vogelen off hoenre tvercopen* [1]).

Item zoe en sel nymant enige vogele, hoenre, gantze, eyer offte botter copen bijnnen die myel ommeghaende om onser stat om uyt te seynden off voirt tvercopen, elkerlick by een Beyers gulden, alsoe dicke als syt deden, ende al soe mennich als dair wair.

CXXVI. *Van visch tcopen.*

Item soe en sal nymandt visch copen bijnnen onser stadt vriheyt off bijnnen die myel omghaende, dien voirt vercopen wil, dan tot Amersfort an den vischmerckt, by 5 dusent steens roerende van zeevisch, mer van reviervisch een Beyers gulden.

CXXVII. *Van versche visch uyter Eem ende* [2]) *doir der Eem tcomen dat eirste mail thouden.*

Item alle die vische, die bijnnen onser stat komen uyt off doir die Eme, dair sal men dat eirste mael mede houden bijnnen onser stadt, eir men dairmede voirtvaeren sel, elckerlick by 5 dusent steens.

CXXVIII. *Van vuylen visch ofte vleys.*

Item ymandt, die vuylen visch offte herinck offte vleys [3]) opte merckt brenget om te vercopen off vercopet, ende de rait van onser stadt in der wairheyt bevonde, de verbuert een Beyers gulden.

---

1) B: „te copen".
2) B: „off".
3) B: „vulen herinck off anders enigen vulen visch ofte vleysch".

CXXIX. *Van wilkueren* [1]) *tmaken op ampten.*

Item alle dieghene, die ambocht voeren bijnnen onser stadt off bijnnen onser vriheyt, die en moten dair gheen verbant noch wilkuer op maicken buten den raide van onser stadt, by een Beyers gulden, alsoe dick als syt deden, ende alsoe mennich alss dair wair.

CXXX. *Van tselve.*

Zie D. CLXXVI.

CXXXI. *Van koirne tcopen ende tvercopen.*

Item ymant, die koirne cofte ofte vercofte van des sManendages, dat men vesper luydt, tot dess Dijnxdages na der schelle, die verbuert een dusent steens; ende dessglijx van dess Donredaeges, nae dyen dat men vesper luydt, eer des Vrydaichs nae der schelle. Ende wie enich koirne den anderen hielde of dede houden, nae dyen dat die merckte wijsde, off so hyt ander koirne gave off die sack ontbonde off stal van koirne droege, dair hy koirne by vercopen woude, off enich koirne veilde, eer men schelde, de verbuert een dusent steens. Ende ymant, die weyt off haver droege tcope off veilt, die en sel weyt noch [2]) haver copen bij 5 pont. Ende wie koirne copet mit lusteren, de verbuert een Beyers gulden [3]). Ende enich wijff [4]), die een man heefft, die en sal gheen koirne copen off dijngen by een dusent steens, alsoe vere als hoir man thuys is. Voirt soe en sel nymant koirne tcoep draegen ofte tcoep hebben mit schottelen off mit budelen by enigen stal sonder arch. anders dan mit sacken off in kupen opten Hoff, dair een halff mudde koirens in is off meer, by 5 pont, uytgenomen, dat men op eynen anderen dach leveren sal sonder arch, ende uytgenómen gasten van buten, de van der zee komen, de gheen koirn dan bijnnen onser stadt hebben. Ende ymant, die koirne vercoft [5]) by enigen sack off stal, ende dyet alsoe goet nyet en

---

1) B: „wilkoir".
2) De zin vereischt hier „noch", en dit heeft ook B, doch A heeft „off".
3) B: „pont".
4) Dit woord ontbreekt in B.
5) B: „vercoipt".

leverde, die verbuerde 5 pont ende een quaerte wijns; ende ymandt, die dat koirne cofte ende dyet nyet an den raide en brochte off dairoff bescheyt name buten den raide, de verbuert 5 pont ende een quaerte wijns tot [1]) raitz presentie.

CXXXII. *De enich goet copet, den anderen mede te gheven.*

Item enich man van onsen burgeren, die enich goet copet bijnnen onser stadt vriheydt, die selt den anderen burger mede gheven, die dairby is, ende die dat goet mede hebben wil; ende dede hys nijt, soe verbuerde hy een [2]) Beyers gulden, uytgenomen berringe off vitaly, die een man dagelix tot sijns selffs herberghe behoift.

CXXXIII. *Goet op eyn marckdach tkopen, wanneer ment betalen moet.*

Item enich man off wijff, die op enen merckendach enigerhande wair tofte, dair hy ghenen dach an en bescheit noch en bevorwerdt, dair hy op coept, die sal dat goet, dat hy gecofft had, ende hem an den gelde genen benaemden dach bescheyden en wair, terstont betalen, alst hem gelevert is [3]). Ende wie dess nijt en dede, ende die koopman dat den burgermeister tkenne gave ende gheerde sijn gelt tbueren, soe sel hem die burgermeister, die hy die saicke te kennen gegeven had, terstont lude van den raide bysetten, die dan mit hem ghaen sellen ende vercopen dessgheens goet, die gecoft ende nyet betailt en had, glijck voirscreven is, om reet gelt ende den derden penninck meer; ende dairoff te gheven den coipman tsijn ende den derden [4]) penninck voirscreven, halff ter stat behoif ende dander helfft tot dess raitz behoiff, die dat goet vercofte.

CXXXIV. *Geynrehande wair opt kerckhof tkopen.*

Item zoe en sel nymant enigerhande wair opt kerckhof vercopen, tsy veren ofte boicken ofte enich goet, elc by eynen Beyers gulden; mer die veren sel men vercopen in der straeten besyden dat kerckhoff an der montagiën.

---

1) B: „tot tot".
2) „een" ontbreekt in B.
3) B: „wair".
4) „derden" ontbreekt in B.

CXXXV. *Dess ousten soens vordell.*

Item soe sal die ouste soen tot synen vordel nemen van sijns vaders doot voir sijnre moeder of voir sijnre stijffmoeder, all dessglijx dat een man neemt van sijns wijffs dode in allen manyeren, als nae beschreven staet after in der scepenen boick [1]).

CXXXVI. *Ongewairder hant goet an te tasten.*

Item ymant, die dess anders goet ongewairde hant antast ende neemt, de verbuert 5 Beyerssche guldens, ende nochtans dat hy genomen had, weder te gheven, ende dat sal weerdich wesen 5 schillingen; ende van ledigen tonnen, dair en verbuert men gheen kuer aen. Ende ymant, die den anderen enigen ganse, hoenre of vogelen off zwanen off sloege off schoete off worpe op dessgheens lant, die synen weren, off dat hy in hueren hadde, off opten synen off op straeten off op weghe off in graften, die verbuert 5 Beyersche guldens, alsoe dick als hyt [2]) dede, ende alsoe mennich als dair wair, ende nochtans den schaide te beteren by den raidt van onser stadt.

CXXXVII. *Van hout, boeme off tuene tnemen off te breecken.*

Item ymant, die dess anders hout off boeme, cleyne off groot, offhouwede off name off dess anders tuene off vrede braicke of name of dair schade an dede, de verbuerde 2 Beyersche guldens, alsoe dick als syt deden, ende alsoe mennich als dair wair; ende nochtans denghenen synen schade tbeteren by den raide van onser stadt, de alsoe an den synen geschadicht wair.

CXXXVIII. *Huysen tbreecken.*

Item ymant, die dess anders huyss braicke, off dairof name dueren, stylen [3]), vensteren, steen off anders enigen dijngen, de verbuert 5 dusent steens, half totter stat behoeff [4]), halff tot dessgheens behoeff, die men den schaden deden, ende nochtans den schaden tbeteren by den raide van onser stadt; ende dairtoe soude men enen maent uytluyden, ende nyet weder in tkomen, hy en hebbe den kuer betailt ende [5]) den schade gebetert.

---

1) B: „in allen manieren als voirscreven is". Vgl. de volgorde der artt. bij B.
2) A: „hy".
3) B voegt hier in: „balken".
4) B voegt hier in: „ende".
5) B heeft tweemaal „ende".

CXXXIX. *Van huysen, die den raidt byet off te breecken.*

Item wanneer die stadt noot heefft, als dat den burgermeister, den scepenen ende den raide van onser stat, die dan in der tijt sijnt, nutte dunckt weesen, dat men enigen huysen offbreecken moet, soe sel men de huysen offbreecken sonder enich wederseggen; ende dien schade sal men doen verrichten nae lantganck [1]), na dyen dattet werdich is. Ende wanneer men de huyse byet off te breecken, wye dat nijt off en braecke, die verbuert elx daege 5 pont, thent ter tijt toe [2]) dat hyt dede.

CXL. *Van huysen, dair onse raidt in wil weesen* [3]).

1. Item tot allen tyden, als die rait van onser stat coemt voir enigen huyse, dair sy in begheert tweesen, ymant die den raide dan ter tijt belette in den huyse tcomen, off dat dieghene, die dan ter tijt in den huyse sijnt, [4]) nyet op en deden, alst [5]) de raidt begheirt, de verbuert elkerlick 10 dusent steens, ende daerenthens 3 maenden uyt onser stat ende uyt onser stadt vriheyt tweesen. Ende ymant, die mitten raide in den huyse dronge off ginge op die [6]) tijt tegen dess raitz wille, die verbuert 10 dusent steens, alzo dicke als hyt dede; ende voirt verclairt, als hyernae volgt.

2. Item tot allen tyden, als die raidt offt gericht [7]) coemt voir ymantz huyss, dair sy in begheirt tweesen, als voirscreven is, off ymantz goet geerden te vercopen, tsy van der statz wegen off van ymantz anders wegen, ymant, die alsdan den voirscreven raide offte gerichte [8]) off denghenen, dyet goet geirde tvercopen, hierin lette off weer dairin dede mit verkuerde woirden, die verbuerde 5 dusent steens. Ende ymant, die den raide off tgerichte off denghenen, diet goet geirden tvercopen, op dijr [9]) tijt anxte mit verkuerde wapen, die verbuerde elkerlick 25 duysent steens, ende nochtans tkomen voir die clock ende bidden den raidt om verghiffnisse.

---

1) A: „lantghane".
2) „toe" ontbreekt in B.
3) B: „wesen will".
4) B voegt hier in: „die doeren van den husen".
5) A: „als".
6) B: „opte".
7) B: „tgericht",
8) B: „tgerichte".
9) B: „opte".

CXLI. *Van den straeten, die doir onser stat gaen.*

Item zoe hebben wy gewilkuert ende geloofft, dat men die heerstraete, die doir onser stadt ghaen, die opten Camp beghint, ende an der Wijntmoelen ende buten den Roeden toem. voirt alle steenstraeten, wair sy gelegen sijn bijnnen onser stadt, eens maicken sal op onser stat cost, na dyen dattet den raide van onser stat orbairlicken ende nutte duncket wesen. Ende wanneer sy eens gemaket sijn, zoe sel elkerman [1]), de sijn erve an die straete liggende heefft an die eyn zyde off an de ander zyde, de straite voirt selve maicken teneffen synen erve ende houden de straite voirt gemaickt op sijns selfs cost. Ende wairt saicke, dattet enich man versuemde die straete also tmaicken ende te houden, die sijn erve alsoe liggende heefft, als voirscreven is, zoe sullen die burgermeisters. scepenen ende raidt, (de) [2]) in der tijt wesen zullen, de straete weder doen maicken van den erve, dat dairneffens [3]) gelegen is, ende dair die straete gebroecken is; ende wie dat erve sijn is off ten [4]) erffpacht in hueren hadde, de sel dat gelt dairoff betalen; ende had ymandt enich eirsten brande, de selt gelt betalen; ende als hy de huer verliest, soe sel dieghene, dyet lant toehoirt, hem [5]) dat wedergheven, off hy selt voirt ten [6]) erffpacht voir deselve huer off gelt in hueren houden.

CXLII. *Van schuttinge.*

Item ymant, die den anderen synen schuttinge name, die verbuert 2 Beyersche guldens; ende wie die schuttinge nyet en woude laten loessenen, off dat hy dair gheen pant off burghe voir nemen en woude, ende hy hem dat byet voir 2 mannen van den raide, de verbuert 5 pont; ende dat sel men versuecken ende bieden in sijn tegenwoirdicheyt of tot sijnre weren. dair hy wonaftich wair, sonder archeit; ende elck hooft van peerden off van runderen dat mach men schutten by daege by een pont ende by nachte by 2 pont, ende de coppel scapen by een pont, ende elck stuck van scapen beneden achten by groten. Ende op die weghen mach men scutten glijckerwijs

1) B: „elckermalck".
2) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in A, doch komt in B voor.
3) B: „daer teneffen".
4) A: „den".
5) „hem" ontbreekt in B.
6) A: „den".

als in koirne off op graslandt, uytgenomen dat men in koirne off op graslant den schade gelden sel totten scutgelde; ende op wegen ghenen schade te gelden.

CXLIII. *Van schuttinge.*

Item onser burger goet, dat buten onsen gericht is gelegen [1]), dat men weyt off bouwet uyt onser stat, dair mach men op scutten, als voirscreven is.

CXLIV. *Van schuttinge.*

Item wie enich goet schut, ende dieghene seydt, die dat goet sijn is, dattet opten synen geschut is, soe sel dieghene, diet geschut heefft, dairtoe doen mit synen ede, dat hyt opten synen geschut heeft; mer woude dieghene, diet goet sijn is [2]), eirst dairtoe doen, ende hyt hielde mit synen naesten bueren, als de wacht ommegaet, mit hoeren eden, dattet op tsynen geschut wair soe verbuerde dieghene, diet goet geschut heefft, 5 pont; ende dessglijx sel men doen, wanneer dair twist vallet, wair dattet by daege off by nacht geschijt is.

CXLV. *Buten twonen mit brouwen.*

Item zoe wie buten onser stadt oude muyren wonaftich is, die en sel noch brouwen noch melten, by 5 Beyersschen guldens, alzoe dicke als hyt dede.

CXLVI. *Buten varen tbrouwen.*

Item enich man, knecht, wijff off dienstmeecht. die buten onser stadt voirbrouwen tot eniger stede buten oirloff dess raitz, ende de onse burger wair, die wair dairmede ontburgert; ende wy verwilkueren hem nummermeer burgher twerden. Ende wair hy onse burger nijt, soe en mach hy nummermeer onse burger werden, ende nummermeer bijnnen onser stadt twonen.

CXLVII. *Gaste byer tvercopen, die enen anderen schuldich is.*

1. Item zoe en sal nymandt van onsen burgeren gaste byer vercopen, de ymandt van onsen burgeren sculdich is van biere, hy en hadde onsen burger eirst gelt off recht gedaen. Ende dat recht sel hy nemen off laten nemen van den gast van sijnre wegen, dair hy woenaftich is. Ende wairt saicke, dat ymant

---

1) B: „gelegen is".
2) B: „wair".

van onsen burgeren den gast byer daerenboven vercofte, na dyen dat onse raidt hem tweeten doet, de verbuert 5 Beyerssche guldens, tenwair by orloff denghenen van onsen burgeren, die men sculdich wair.

2. Item zoe en sel men in enen huyse nijt meer dan eens ter weke brouwen, elckerlick by 10 Beyersschen guldens; ende dyen kuer sullen gelden diegene, die in dien huyse wonen, dair men meer dan eens brouwet, alsoe dicke als syt deden.

CXLVIII. *Van grave te openen.*

Item ymandt, die dess anders grafft opent tegen synen wille ende ymant dairinne graefft ende hy in den onrechten bevallet, de verbuerde [1]) 5 dusent steens, ende daerenthens denghenen, die dat graft tohoirt, 10 pont tgheven. Ende dessglijx ymant, die den anderen belette of keerde enich graff te openen ende hy in den onrechten dairoff bevallet, de verbuert 5 dusent steens, ende dessglijx daerenthens denghenen, dyet belet wert tgheven 10 pont. Ende wat stoet dairin vallet, de [2]) staet tot dess raitz verclaringe.

CXLIX. *Ghene eygenscup van bancken.*

Item soe en sell nymandt gene eygenscup van steden in der bancken hebben, ende de zullen algemenen wesen; mer een ygelicken sel sijn recht an synen graven behouden.

CL. *Van vercken tcopen.*

Item enich man, de vercken pleech tkopen, de hy voirt pleecht tvercopen, de en sel genen vercken copen bijnnen onser stadt vryheidt, die hy voirt vercoipt, by 5 pont.

CLI. *Van mit ongebernede maten te meeten.*

Item ymant, die mate mit eniger mathe, die nijt geberren en wair mitten lesten brande, de verbuert een Beyers gulden; ende ymant, die mathe mit enigen koperen mingelen, die nijt geteykent en wair, die verbuert een Beyers gulden.

CLII. *Van tselve.*

Item ymandt van onsen burgeren off die mit ons wonaftich sijn, die mit enigen mathen maet, dan dair onse [3]) laeste teyken

---

1) B: „verbuert".
2) B: „dat".
3) B: „onser stat".

an stonde, de verbuert [1]) een Beyers gulden, also mennich als dair wair, alsoe dick alsyt deden. Ende wanneer onse burgers off die mit onss woenaftich sijn, hoir vlesschen off hoir cannen uytseynden om wijn off om byer in eniger taberne, ende sy onss statzteyken [2]) hadden, ende die dair nijt in en tappeden hoir volle mathe, de verbuerde denselven kuer; ende de kuer sel denghenen halff hebben, die sijn vlesschen off sijn cannen uytgeseyndt hadde, ende onse stat die ander helfte. Ende zoe wie hieroff kroende, ende die ander sijn ontschout dairoff dede mit synen 2 naesten bueren, gelijck de wacht ommegait, de verbuert een dusent steens.

CLIII. *Van dienstmeechden.*

Item enich dyenstknecht off dyenstmeecht, die hem vermyeden, ende de in hoeren dyenst nyet en quamen, off de sijn annemen nijt uyt en dienden, ende dat die raidt van onser stat int wair ondervonde, de sel gelden 2 Beyerssche guldens ende dairto genen anderen dyenst bijnnen der stat moegen [3]) dyenen, hy en heb eirst den dyenst, hy angenomen heefft, [4]) uytgedyent.

CLIV. *Van mombers.*

Item zoe en sel gheen momber off ymantz anders enich onmundichs kijntz goet antasten, hy en heefft dat onmundighe kijntz goet eirst verburcht mit goeden erffburghen, dair den rait mitten maegen an genoicht[5]), weder uyt te reyken tot synen mundigen daegen; ende dairtoe sel hy nochtans jairlix van denselven goede by den raide van der stat ende de vreenden ende maeghen rekenijng doen, ende dat tot vermanijnge van den vrienden ende maeghen na uytwising onser stadt boick. Ende wairt saick, dat ymant dairover enich onmundichs kijntz goet antasten, eir hy voldaen hadde, als voirscreven is, die verbuert [6]) 5 Beyersche guldens tot elker vermanijnge.

CLV. *Van momberscup.*

Item eyn kijndt, dat een knecht is ende [7]) 12 jair out

1) B: „verbuerde".
2) B: „onser stat teyken".
3) B voegt hier in: „te".
4) A voegt hier in: „eirst".
5) A: „genoich".
6) B: „verbuerde".
7) B: „dat".

is, dat is selve mundich, dat mach voirt momber wesen van synen bruederen ende susteren, mit voirwerde dat hy die momberscap bewaeren sal bij den raide van onser stadt, thent hy 18 jair out is. Ende enich kijndt, dat onmundich (is) [1]), dat onse burger is, dat mach ymant van synen maeghen, die aftersusterskijnt maich is off naerre, ende de onse burger is, houden ende doen, wylendt [2]) den raide van onser stadt redelick ende moegelicken duncket wesen dat kijndt thouden ende hem sijn nooturfft tgheven van eten ende [3]) van drincken, van clederen ende van schoen [4]), alse redelick ende moegelick is, mit vorwerden, wess dat dair overloopt van renthen van synen goede, die dairoff coemt, daerenboven voirtghaen sal tot dess kijntz behoeff by den raide van der stat, tot dyer tijt toe dattet kijndt selve mundich is, uytgenomen, dat elc man selver momber wesen mach van sijns selves kijnderen ende houden, alse zedelick ende gewoentlicken heeft geweist tot desen daegen toe. Ende elc wyff mach hoir selfs kijnderen houden by den raide van der stadt, alsoe vere alst den raide van onser stadt redelicken ende moegelick dunckt weesen. Ende gheen kijndt en mach geen goet weerloes werden, noch enige maicke maicken, thensy eirst achtien jair out is [5]), off hy selt doen by den raide van onser stadt ende by synen vier vierdelen van synen maeghen; ende wair dair gebreck an, zoe mocht hyt doen by den raide van onser stadt.

CLVI. *Onmundige kijnderen tverburgen hoir goet.*

Item alle onmundighe kijnderen goet dat sel men verburgen ende summen in der stat register; ende dair sel de momber den rait bewysing off doen, als ment hem vermaent van den raide. soe wie dat gelt onderheefft ende verburcht int register; ende de momboir en sel gheen verplicht [6]) doen van der [7]) onmundige kijnderen goede, thensy by 2 mannen van den raide van onser stadt, die dairtho gesett sijn vant raitz wegen; ende alle burgen van onmundigen kijnderen goeden tvernyen alle 2 jaren, elkerlick by 5 pont, als ment hem vermaent vant raitz wegen.

---

1) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in A doch komt in B voor.
2) B: „will endet".
3) „ende" ontbreekt in B,
4) B: „scoyen".
5) „is" ontbreekt in B.
6) B: „voirplicht".
7) B: „den".

CLVII. *Van den mombers.*

Item zoe zullen alle mombers van onmundigen kijnderen elx jairs rekenijng doen van der onmundigen kijnder goet, elck dair hy momber off [1]) is, by den raide ende by den maghe. Wanneert ymandt van den maeghen der onmundigen versueckt, soe sel den raidt den momber ene wete doen, dat hy rekenijng ende bewysinge doen sal by den raide van onser stadt, elxmails tot 3 werven toe ende vierdewerff by sijnre burgerscap. Ende dede hy dan dess nijt, soe sel de rait dan enen anderen momber van dien maeghen dairvoir setten.

CLVIII. *Van eenre meecht.*

Item soe mach enen meecht, die 14 jair out is, enen anderen momber kiesen dan hoeren geboeren momber by den raide van onser stadt; dat is tverstaen: alzoe verre als de raidt van onser stadt dunckt, dat de geboeren momber nijt nutte en is de meecht te vermomberen.

CLIX. *Die uytgeluydt is van ondade, ymandtz momber tweesen.*

Item ymandt [2]), die uytgeluydt is van ondade uyt onser stadt ende uyt onser stadt vredecrucen tweesen, de en mach nymandt vermomberen noch nymandt momber maicken, dat stedicheyt hebben sall.

CLX. *Van een kijndt tontfoeren.*

Item wairt saicke, dat enich man ymant sijn [3]) kijndt ontfoirde of name als in hylick, dat onbestorven wair, buten consente ende wille dess kijndtz vader ende moeder, off een bestorven kijndt buten synen momber ende 4 goede knapen, die dess kijndtz maeghen waren, aftersusterkijnt off naere, off twee van dess vaders wegen ende twee van der moeder [4]) wegen, off by den raide van onser stat, die de raidt dairtoe sette, alsoe vere als dair alsoe vele naere maege nyet en zijn, de soude men [5]) uytluyden 100 jair ende dach uyt onser stadt twesen [6]) ende buten onser stadt vredecrucen; ende wair hy

---

1) B: „van".
2) Dit woord ontbreekt in B.
3) B: „enich".
4) A: „des moeders".
5) B voegt hier tusschen: „dan".
6) In B luidt de tekst verder: „ende desgelijx so verbuerde" etc.. In margine is met dezelfde hand ingevoegd: „ende ontburgert".

onse burger, soe wair hy dairmede ontburgert. Dessglijx soe verbuerden dat kijndt, dat soe genomen of ontfoirt wair, als voirscreven is, alsoe vere alst by den man bleve, in wat mathen dattet wesen mochte, al sijn goet tot desghenen behoeff, de dess kijndtz rechte erffgenaem wesen soude. Ende wair, dattet kijndt onbestorven wair, soe en soude dat kijndt gheen erffnisse hebben van sijns vaders off moeders doot; ende dat goet soude hebben dat kijntz rechte erffvolgers [1]), behoudelick dat die vader ende moeder hoir goet wel maicken moegen denghenen, die sy willen.

CLXI. *Van goet opt* [2]) *dootbedde te maicken.*

Item zoe en sel nymant van onsen burgeren, als hy op sijn dootbedde leydt, meer moegen besetten dan 10 pont eens den heeren ende elken goitzshuyse 10 pont, den armen luyden eens 10 pont.

CLXII. *Ymant goet tvercopen, dair hem een ander hijnder an doit.*

Item ymant, die in besit is van enigen goede ende dat veilt tvercopen, ymandt, die hem dat weirde mit onredelicken woirden off mit wercken, die verbuert 10 dusent steens, alsoe dicke als hyt dede, ende alzoe mennich als dair wair, uytgenomen, dat elc man mit recht spreken mach.

CLXIII. *Van den bisscup tontfaen.*

Item soe hebben wy geloift ende gewilkuert, dat wy ghenen bisscup ontfangen off hulden en zullen, hy en hebbe eirst onse stat hoir recht ende vriheyt besegelt ende confirmiert, alsoe als synen voirvaders, bisscopen tUtrecht, gedaen hebben.

CLXIV. *Te wilkueren mit enigen heer.*

Item enich man van onsen burgeren, die hem verbonde of verloofde mit enigen heere, wie dat hy weer, die verbuert 10 dusent steens; ende daerenthens soe verwilkueren [3]) wy denselven burger nummermeer in onsen raide tcomen, uytgenomen dat elck man synen heere doen mach, dat hy hem schuldich is tdoen van enigen goede, dat hy van hem tlene hout, alze zedelick ende gewoentlick is. Sonder arch.

---

1) B: „reeht erfvolger".
2) A: „op".
3) A: „verwilkuer".

CLXV. *Moelen ende huysen tsamen hebben.*

Item wanneer ymant van onsen burgeren off ondersaeten tsamen hebben moelen offte huyse off berghe off erve onverdeylt, ende en konnen sy dan nijt overdraegen tsaemen te gebruycken ofte verhueren[1]), soe mach elc man, die van den anderen wil wesen, dat goet setten te huer; dair sel diegene, die an den goede blyven wil, den kuer off hebben, wair hyt alsoe geven wil, off hy sels volgen, dat ment uyt eynre hant tsamen verhuert.

CLXVI. *Van in der were thouden.*

Item wanneer onse burgers scheelachtich sijn van enigen thyenden ofte goede, alsoe dat sy hem beyde rechtz vermeten in de were twesen, soe sal onse stadt houden denghenen in der were, die dairin is ende die raidt in vijnt, totter tijt toe dat men mit recht dairuyt wijnnet.

CLXVII. *Van goet thouden voir der huere.*

Item wairt saicke, dat ymant eyn huyss off anders enich goet huerde, ende betailde hy den pacht dair nijt off, ende eyn ander, de goet in datselve huyss off in anderen goede leyde, dair hy huer off pacht off gheven soude off schuldich waere tgeven, dat goet sal men nijt vorder houden dan voir den pacht off huer, die hy dairoff geven soude off schuldich wair te geven.

CLXVIII. *Van bolie enwech tvoren.*

Item zoe en sel nymandt bolye off huysgedoemt enwech voren noch brengen noch doen brengen dan by daege tusschen primetijt ende vespertijt, dat ist tvier uyren, elkerlick by 5 dusent steens, alsoe vere als dair ymandt wair, de dairover claigde. Ende enich goet, dat men anders enwech voirde off brochte, dair mach men mit rechte op voirtvaren ende voir pacht off huer houden, gelijckerwijs offt in den huyse gebleven wair.

CLXIX. *Van stal tbeslaen.*

Item zoe en sel nymandt gheen stal beslaen opten Hoff, by een pont, uytgenomen diegene, die selve want dairup tcoip

1) B : „off te".

houden willen [1]) off gehuert heeft tegen onser stadt, ende diegene, die an den Hoff wonen, alsoe vere als sy de straeten houden ende schoen maicken; dair moegen sy de stal op beslaen, elck teneffen synen huyse [2]).

CLXX. *Van roeffgoet tvercopen.*

Item ymant, die enich roeffgoet copet sonder arch, die verbuert 5 pont. Ende wairt saicke, dat onsen burger enich goet genomen worde, ymandt van onsen burgeren, die datselve goet cofte, die selt den anderen van onsen burgeren, diet sijt geweest hadde, wedergeven omme datselve gelt, dairt omme gecofft wair in der wairheydt, als ment hebben will, ende om den cost, die dairomme gedaen wair; ende dien cost sel men gelden by den raide van onser stadt. Ende dessglijx van goede, dat genomen wair off geroefft luyde, de onse vreenden wairen ende die onsen burgeren nyet en waeren.

CLXXI. *Van roeffgoet tcopen.*

Item die raidt, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen als: wairt saicke, dat affter huyden ymandt enich goet coft bijnnen onser stat, ende ymandt anders bijnnen 8 daegen, nae dien die coip geschijt waer, dairup vervolgede, dat dat goet voirscreven hem gestoelen waire, ende hy dat onse raidt kentlick maicken mochte, dat men dan denghenen, die op dat goet vervolgede, ende gestolen wair, sijn goet wedergheven ende laten volgen sal, sonder ijt dairvoir tgheven, tenwair dattet goet openbairlicken [3]) op een merckdach op die vrymarck gecofft worde, dat dan de coop van weerden wesen ende blyven sal. IV post Servatii anno LVIII.

CLXXII. *Brieven tstreyen off laten ontfallen op ymandt.*

Item ymant, die enigen brieven strayede off liet [4]) ontfallen off ergent spykerde off cleefde off dede doen op ymant van onser burgeren schade off confuse dairmede tdoen, die sal op enen Sonnendach openbairlicken voir de crucen gaen mit enen hoede van papyer off francksijn op synen bloten hoofde ende seggen, dat hy gedaen heefft als een schalck ende een verrader, ende dat de burger [5]) onsculdich is dier sake, dair die

1) B: „heeft".
2) B voegt hier achter: „dair hy in woent".
3) B: „openbaer".
4) A: „laet'.
5) A voegt hier in: „de".

brieve op gerasteert sijn off gespykert off gecleefft zijn, ende gheven onse stadt 10 duysent steens.

CLXXIII. *Wie den raidt geert, off ymant, die men belette an synen erve, onse stat tkeeren.*

Item wairt saick, dat onse burgers ergent dess raits van onser stat tdoen hebben, als voir hem treysen off anders enich cost tdoen, dat sel men doen op dessgeens cost, dair men voir reysde, off dair men den cost voir dede. Mer wairt saick, dat ymandt van onsen burgeren angetast worde van onsen heere, den bisscup van Utrecht, off van ymandt van sijnre wegen, onbeschuldicht ende onvervolget voir onsen raide, dat sal onse stat verantworden ende keeren ende te bescheide helpen op onser stadt cost nae onser stat vermoegen, uytgenomen die men dragende off dryvende vijndt. Ende ymant van onsen burgeren, die men beschuldicht van enigen goede, dat gelegen is buten onser stat vriheydt in den gestichte van Utrecht, dair hy rechts off pleghen wil na den lantrechte, ymant van onsen burgeren daerenboven leet off hinder dede, dat sel onse [1]) stat keeren nae hoire macht op onser stat cost.

CLXXIV. *Van werven hoegher dan sijn buer.*

Item ymandt, die hoegher wervet [2]) off gewervet heifft dant erve, dat dairnaest gelegen is ende dat [3]) betijmmert is, de sel eenen stenen voet leggen, dair hy bijnnen werven mach; ende buten den stenen voet sel men laten liggen van beyden erven ene drupte halff ende halff, alsoe wyde als redelick ende mogelick is; dat sal wesen anderhalff voet wijt, ende de drupte open thouden. Ende wie hoger wervede off gewervet hadde, als voirscreven is, de verbuerde 5 pont, ende nochtans den stenen voet te leggen off de eerde off de messen enwech tdoen bijnnen 14 daegen, nae dyen dattet hem de raidt van onser stat doet tweeten, dessglijx by 5 pont, ende alsoe voirt elke 14 daeghe by 5 pont, totter tijt toe dat hyt gedaen had.

CLXXV. *Ter groeve ende ter eirster misse.*

Item zoe wie van onsen burgeren buten onser stadt erghent ter groeve queme off tot eniger eirster missen (meer) [4]) dan mit

1) A: „onser".
2) A: „werven".
3) „dat" ontbreekt in B.
4) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in A doch komt in B voor.

10 mannen ende mit 5 vrouwen, de verbuert elc persoon, die dair meer wair, 5 pont; ende tot eynre grove ende tot eynre missen en sal nymandt bidden dan een man ende eyn vrouwe, uytgenomen dat men tot onsen burgers ende onser burgers kijnderen wel vaeren moet ter groeve off ter eirster [1]) missen, tenwaere hem die raidt dat to weeten doet thuys tblyven.

CLXXVI. *Van te tijmmeren buten poirten.*

Item zoe loeven wy ende verwilkueren, dat men van die Vietoern an Maes Vogels stenen voet nummermeer tijmmeren sal, ende voirt tot elker poirten wijt [2]) al omtrint den muren van onser stat tot allen steden, na dyen dat de mathe beloipt by eenre pene van 5 pont, also mennich als dair wair, sonder archeydt; nochtant dat tijmmer weder off te breecken ende te ontrumen na der mathe, uytgenomen onser stadt erve off dat onse stadt in pacht heefft of hijrnamails criget.

CLXXVII. *Te tijmmeren buten den middelsten wall.*

Item soe en sel men buten den middelsten wal buten den Roden torn off buten den middelsten wal buten Blomendal ende buten die Camp noch schuere noch schaipschoete noch geynrehande tijmmer hebben noch houden en sal, elkerlick by 10 dusent steens alzo mennige weeke, als dair ymant enich tijmmer hadde ende nijt off en brake, uytgenomen wijntmoelen, die nu dair staen, ende dat elck wijntmoelen voirscreven wel een huyss hebben moeten by der moelen.

CLXXVIII. *Van der stadt graften ende wegen tleggen.*

Item wanneer die stat graften, weghe off burchwall maken off leggen wil [3]), soe mach die stadt dat erve, dair sy die graften, weghe off burchwal maken off liggen willen, nemen onbecroent, soe west is, alsoe dat sy dairto behoven, ende geldent hem nae lantganck an beyden zyden.

CLXXIX. *Van de moleners.*

Item zoe en sel gheen molener meer dan 2 vercken houden tot elken halven jair, elkerlick by 5 dusent steens, ende oick nymant genen veyntscap hebben mit enigen mole-

---

1) Dit woord ontbreekt in B.
2) B: „uyt".
3) B: „willen".

ner van vercken off anderen beesten thouden. Ende wairt saicke, dattet ymant hierenboven dede, die verbuert 5 dusent steens, alzoe dicke als hyt dede. Ende de moleners, die buten den middelsten wal wonen, die en zullen nijt meer dan elck 6 hoenre houden, elkerlick by 5 pont; ende tgheven van een brout mouts 5 oude botgen, van een scepell hart koirens $4^1/_2$ wit ende van een scepel weeck koirns 9 deutgen ende nyet meer, elkerlick by 5 pont.

CLXXX. *Eyn saicke te eynden mitten boen.*

1. Item tot wat tyden die raidt, out, nye ende gemeynten tsamen sijn ende sy eyn saicke voirhebben, die sy nijt eens en kunnen werden, soe sal men dat sluyten ende eynden mitten boen; dat is tweeten, dat men dan elck man gheven sal een witte boen ende een zwarte boen; ende soe sal elck persoon dair tegenwoirdich van den raide, out, nye ende der gemeynten eyn van den bonen in een hoet werpen; ende soe wat bonen, tsy wit offt zwarte, in den hoet dair meeste sijn, dair sal die saicke mede [1]) geëyndet sijn [2]) ende gesloeten wesen sonder verder [3]) ommevraegen of te doen of te geven. Ende tot wat tyden dair twee zijn, die de boen gheeren, ymant die dairtegen zeyde, die hadde sijn stemme verloren. Dit wert gemaict int jair van XXXVIII, II [4]) post Bonifacii.

2. Ende wie sijn boen, tsy wit off zwert, nijt gheven en woude, off dat sy beyde hoir bonen in den hoet worpen, ende dat die raidt in der wairheydt ondervonde tegenwoirdich, die verbuerde 5 dusent steens, uytgesondert alle saicke, van den ballinge ruerende, tstaen tot openbair verclaringe van den raide, ende dairto allen saicken, der stat tegendragende tot desselven raitz openbair verclaringe oick mede te staen ende teynden.

CLXXXI. *Die raidt enige saicke te overseggen, die int heymelick gesciet is, dat men buert thielen.*

Die raidt, out, nye ende gemeynten sijn overdragen: ymandt, de den raidt, out, nye ende [5]) gemeynten overseyde

---

1) A: „dairmede".
2) „sijn" ontbreekt in B.
3) B: „weder".
4) „II" ontbreekt in B.
5) A voegt hier in: „van der".

enige saicken, hy, de geseit had, de [1]) in den rait gesciet waeren ende dat men die saicke helen soude, ende dat nijt wair maicken en conde, dattet deselve van den raidt voirscreven [2]) geseyt had, alsoe dats de raidt geloefde, de verbuerde 5 dusent steens, ende den raidt verghiffnis tbidden. Anno XLIII [3]), III post Philippus.

CLXXXII. *Die raidt opt huys tsitten.*

Item zoe [4]) sal die raidt [5]) nijt sitten opt huys, wanneer feest is, uytgenomen nootsaicken; ende die schoute en sel up die voirscreven daegen gheen recht houden. Ende dess Sonnendages en sel die schoute nijt panden, uytgenomen gaste.

CLXXXIII. *De raidt mitten meisten hoop (te)*[6]) *overdragen.*

Item zoe wess die burgermeister mitten scepenen mitten gemenen raidt overdraegen alse mitten meesten hoop, die dair tegenwoirdich[7]) sijn, dat is alsoe vaste, offt alle die raidt dair tegenwoirdich geweest hadde.

CLXXXIV. *Dat men der stat sculdich is.*

Item zoe sal gheen schout, die men der stadt sculdich is van der stat goet, voirghaen voir scepenenbrieve off register, de ouder sijn, dan der stadt schout gemaict is.

CLXXXV. *Van maicken off wilkuren voir den raidt.*

Item alle maicken off ghifften off wilkuren of enigen saicken die men doet off gedaen heefft voir den raidt van onser stadt bijnnen der tijt, dat gheen recht en is bijnnen onser stat van schout ende scepenen, de zullen vast wesen ende standafftich gelijckerwijs off sy voirt recht geschyet waeren. Sonder arch

CLXXXVI. *Voir den raidt.*

Item soe en sel men voir den raidt ghenen opgiften off wilkuren off make maicken of doen dan op enen raitzdach opt raithuys voir den raidt van onser stadt off voir 5 mannen van den raide off meer, die de burgermeisters dairto setten.

1) „de" ontbreekt in B.
2) „voirscreven" ontbreekt in B.
3) Het verdere ontbreekt in B.
4) B voegt hier in „en".
5) De beide laatste woorden ontbreken in B.
6) Dit woord ontbreekt in A doch komt in B voor.
7) A: „tegenwoirdicheyt".

CLXXXVII. *Voir den raidt.*

Item alle dieghene, die hem verwilkuren enigen saicken off maicken off belyën tdoen voir onse raide, als dair gheen recht is, ende wie dess voirt recht nijt voirtdoen en woude, als dair recht wert, dien sel ment bieden 3 werve, elke reyse by 10 pont, ende vierdewerff by sijnre burgerscup; ende woude hys dan nijt doen, soe salt die burgermeister doen. Ende dieghene, die dan doot sijn [1]), die aldustenige dingen voir onsen raide gedaen hebben, dat zullen [2]) hoir erffgenamen doen in allen schijn ende by sulcken kuer, alse voirscreven is. Ende wie buten wonen, dien sel men ene wete doen; ende deden sys nijt bijnnen der tijt, dat men hem die wete doet, soe selt die burgermeister doen. Mer waren sy alsoe vere buten lantz, off dat men nijt en wiste, wair sy waren, alsoe dat men an henselven nijt wel enen wete doen en conde, soe soudt die burgermeister van hoere wegen doen.

CLXXXXIII. *Dair gheen beschreven recht off en is, hoe wie dairin doen sellen.*

Item wair gheen beschreven recht off en is, dair en sel men nijt to doen, ten sel wesen by den burgermeisters, by den scepenen ende by den raidt.

CLXXXIX. *Hoe die raidt sitten sal, als sy eirst gecoren is.*

Item als die nye raidt gecoren is, soe sel de rait voirscreven blyven sitten op hoir stede, dair sy de oude raidt gesett heefft, ende sy en zullen nijt van malcanderen scheyden noch opstaen, eer sy alle de officyën ende ampten van onser statz wegen gegeven hebben. Ende wair ymandt, die opstonde, eer dit gedaen wair, als voirscreven is, die hadde sijn stemme verloren in den ommevraegen van allen ampten ende officyën te gheven op dat jair; ende nymant ghenen officyën te gheven, dan die dair selve tegenwoirdich is ende om bidt.

CXC. *Hoe die burgermeysters zweeren zullen.*

Hijr zweer gy burgermeisters ende scepenen tweesen der stadt van Amersfort van desen daegen huyden tot Darthyenen-

---

1) B: „ende off sy doet waeren".
2) B: „so sullent"

avont to naestkomende, totter tijt toe dat die nyen raidt gecoren ende gestedicht is, ende al alsulck recht, vryheyt ende goet, als onse stat nu heeft ende namails wijnnen ende vercrigen kan, dat gy dat sult helpen houden mitten scepenen ende mitten raide ende mitter meenre stadt, ende all [1]) alsulcken kueren ende bruecken ende schulden, als die stadt verschenen sijn ende noch verschynen sullen, dat gy de sult inwijnnen mitten scepenen ende mitten raide, ende al dat gy weet, dat kuerbar is, dat gy dat by den raidt brengen sult, ende al dat in den raidt geschijt, dat gy dat heelen sult, ende als gy traide coemt, dat gy dan in allen saicken, die men dan tracteirt, dat alrebeste ende dat alreredelichste, dat gy weet voirtbrengen ende uytspreken sult; ende allen desen voirsproken [2]) punten suldy doen ende nijt laeten om geynrehande saicken, dat u Godt so help ende Sijn Heylgen.

CXCI. *Aldus zellen de zweeren, die loot genomen hebben.*

Dat zweer gy N., N. ende N. etc., dat gy terstont, eer gy van den huysen ghaen sult, selt kyesen nijt uyt ons selven mer uyt anderen, die nu te loote gegaen hebben, 2 burgermeisters, 12 scepenen en 12 raitzluyden, die onse stadt ende gemeynen burgeren van Amersfort alrenuttste ende orbairlixte sijn nae onsen beste vijff sijnnen; dess en zullen wy laten om lyve noch om lede, noch om maichscup, noch om zwagerscup, noch om geynrehande saicken.

CXCII. *Hoe die waickmeysters zweeren zullen.*

Hijr zweer gy waickmeysters te weesen tot Darthyenenmisse toe naestkomende, elck op u eynde, soe gy gesett ende geordonneirt sijt, getruwelicken tot dyer wachte tsyen ende alle vechtelick, dat dairbuten geschyet, dat gy dat elc op u eynde mitten snelsten, dat gy moicht, vreden ende schutten sult, elck na uwer macht, ende allent [3]), datter up u eynde geschijt, dat kuerbair is, dat gy dat bijnnen 14 daegen by den raidt brengen selt, dat u Godt soe helpt ende Sijn Heylgen.

CXCIII. *Van scepenen te eden.*

Item wanneer die scepenen gecoren zijn, soe sel men rechtevoirt versuecken an onsen heere, die bisscup van Utrecht, sonder arch, alsoe vere als hy bijnnen onser stadt is dan

1) „all" ontbreekt in B.
2) B: „voirscreven".
3) A: „allet".

ter tijt, die scepenen te eden. Ende wair hy dan ter tijt nijt bijnnen onser stadt, off dat hy die scepenen nijt eden en woude, soe sel die schout de scepenen eden, als mens hem vermaent van den raide van onser stadt, by sijnre burgerscap.

CXCIV. *Hoe die schout die scepenen eden sal.*

Hijr sweer gy scepenen tweesen onss heeren van Utrecht heren N. ende der stadt van Amersfort van desen daege voirt tot dijr tijt toe, dat die nye scepenen gecoren ende gestedicht zijn, ter banck tkomen tot alre tijt, als onse heere van Utrecht u dairto maent off doet vermanen by synen schout van Amersfort off by synen geswoeren bode, aldair recht yechtinge tdoen, recht oirdel (te) [1]) wysen ende rechte kennijnge tdraegen tusschen twyer man taile nae uwer beste vijff sijnnen; dat en suldy nyet laeten om geynrehande saicken, dat u Godt soe helpe ende alle [2]) Synen Heylgen.

CXCV. *Als een burgermeyster afflivich werdt.*

1. Item aldus sijnt overdraegen die out raidt [3]), nye ende gemeenten eenpairlicken sonder ymantz wederseggen: offt saicke waire, dat tot eniger tijt een overste burgermeyster offlivich worde, in der tijt dat hy burgermeyster wair, soe soude die burgermeister, die tlyve bleve, overste burgermeyster wesen dyen tijt uyt. Ende worde enich onderste burgermeyster offlivich in dijr tijt, dat hy burgermeyster wair, zoe soude die overste scepen dairvoir burgermeyster wesen dyen tijt uyt; ende die anderen scepenen sal men voirt van grade tgrade opsetten; ende de overste raidt soude de [4]) nederste scepen wesen. Wairt saick, dat enich scepen in sijnre tijt oflivich worde, soe soude die overste rait de laeste scepen wesen.

2. Item dessgelijx selt staen, off enich burgermeyster uyt onse stat moste wesen, alzoe dat hy die burgermeysterscap nijt gebruycken en mochte. Actum int jair van XXV dess derden daichs in Aprill.

CXCVI. [5]) *Van geleyde der* [6]) *merckden.*

Item die stadt van Amersfort gheeft een geleyde allen den-

1) „te" ontbreekt in A doch komt in B voor. De tekst vordert het voorzetsel.
2) „alle" ontbreekt in B.
3) B: „de raet, out".
4) „de" ontbreekt in B.
5) Vgl. D. CXXXV.
6) A: „de".

ghenen, die hoir jairmerckten suecken, bijnnen hoire vryheyt[1] ende voirt buten hoire vryheyt bijnnen dess gestichts palen voir hoir burgers ende voir dieghene, die woenaftich zijn bijnnen hoire vryheyt, uytgenomen die vredeloes sijn dess gestichtz van Utrecht, off de vianden zijn onss heeren van Utrecht off dess gestichtz off der stadt van Amersfort, off die kuer schuldich zijn der stat voirscreven, off de brueckkachtich zijn tegen der stadt voirscreven, ende uytgenomen dat men rechten mach van saicken, die in der jairemercten geschyen off geschijt sijn, ende die brueckachtich werden bijnnen den geleyde. Ende ymant, die dat geleyde braecke, alsoe dat hy ymandt blootwonde mit verkuerde wapen, de verbuerde sijn lijff; ende ymant die den anderen anxte mit verkuerde wapen off sloeghe off stiete mitter vuyste, die verbuerde 25 dusent steens, off men sel hem eyn mes doir sijn handt slaen voir den steen voirscreven. Ende dit geleyde sal inghaen, etc.

CXCVII.[2]) *Der ossen merckt.*

Item[3]) die rait, out, nye ende gemeynten laten weeten ende gebieden allen onsen burgeren ende ondersaeten, die nu bijnnen desen mercten ossen off runderen copen bijnnen onser stadt offte stat vryheydt, dat sy den tol dairoff inhouden tot dess tolnaers behoeff, om den tolnaer dairvan tvernuegen, als hy ommeghaet na den gewoenten, etc.

CXCVIII. *Van den schout.*

Item aldus is onser[4]) stat recht gelegen, dat nymant schout wesen mach van onser stadt, hy en zy een burger van onser stadt. Ende wairt saicke, dat enich schout ymant off enich goet antasten of tuefde, die den raidt van onser stad dochte dat hy mit bescheyde nijt houden en mochte, dat soude hy laten varen ende quyt laten; ende dede hy dess nijt, soe wair hy sijnre burgerscap quyt.

CXCIX. *Van die schouten omtrint onser stat.*

Item zoe loeven wy ende wilkueren[5]): wairt saick, dat enich schout, burgermeister, scepen off raidt off enich schout ende lantgenoten van onsen buerluyden, die nu ter tijt sijn off hiernamails wesen zullen, nijt wouden dairover staen, eyn ygelick

1) B: „binnen hoire vriheit sueken".
2) Vgl. D. CXXXVII.
3) „Item" ontbreekt in B.
4) A: „onse".
5) B: „verwilkueren".

in den gerichte, dair onse burger goede gelegen wair, dat onse burgers die een den anderen enigen eygendom opgheven of verplicht deden off make maickeden van enigen goeden onverwillekuert, dat in der tijt onverwilkuert wair, om sulcke oirconde als bijnnen dyen gericht, dair men die saicke doen soude, recht wair, ende onse burgers onss dat thoenden, soe souden wy denghenen van den voirscreven gerichte, dye dair nyet over staen en wouden, enen wete laten doen op enen horen rechtdach [1]), dat sy dairover stonden, als voirscreven is. Ende deden sy dess nijt bijnnen 14 dagen, dairnae dat hem die wete gedaen wair, soe souden sy wesen uyt onser stadt ende uyt onser stadt vredecrucen, thent dijr tijt toe [2]) dat sy over die voirscreven saicken gestaen hadden, als voirscreven is. Ende quamen sy daerenboven bijnnen onser stat vredecrucen, zoe waeren sy sculdich onse stadt 25 dusent steens, alsoe dicke als syt deden, ende alsoe mennich als dair wair. Voirt wairt saicke, dat enich schout, scepen off burgermeyster, raidt [3]) off enich schout ende lantgenoten [4]) van onsen buerluyden ons desen voirscreven saicken [5]) weygerde, ende nijt dairover en stonden bijnnen 14 daegen, dairnae dat wy hem ene wete dairoff gedaen hadden, als voirscreven is, soe waeren sy bevallen van sulcken kuer, als hijrvoir beschreven staet; daerenboven [6]) en souden sy nummermeer onse burgers werden off bijnnen onser stadt [7]) vryheyt wonaftich wesen, alsoe mennich als dair wair; ende nochtans zoe soude onse [8]) stadt onsen burgeren helpen tot hoeren recht nae hoeren vermoegen.

CC. *Butenluyden hijr bijnnen onser stadt trecht tstaen.* [9])

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijnt overdraegen ende hebben gesleeten, dat men alle die buytenluyden alsulck recht doen sal hyer [10]) bijnnen onser stadt, eyn ygelick glijck men onsen burgeren dair doet ter plaetzen, dair dieselve [11]) butenman off gast wonaftich is, die hijr alsoe mit recht besproecken wert.

---

1) B: „rechtz dach".
2) B: „ter tijt toe".
3) B: „scout, burgermeister, scepen, raet".
4) B: „lantgenoet".
5) B: „dese voirscreven sake".
6) B voegt hier in: „so".
7) „stadt" ontbreekt in B.
8) B: „de".
9) Het opschrift ontbreekt in B (schepenboek).
10) „hyer" ontbreekt in B (s.).
11) B (s.): „die".

CCI. *Van comenscup tdoen op condiciën.*

Item zoe en sel nymandt eynrehande [1]) comenscape meer doen van peerden [2]) off van enich ander [3]) dijnge in geynrewijs op condiciën, hy en sal dat goet vry overleveren; ende dat goet sal volgen denghenen, dyet gecofft heeft. Ende die vercoper sal om sijn gelt spreecken mit recht ende anders nijt, hoe die vorwerde oick geschiede. Ende die vercoper en sal dat goet nijt weder antasten ende nemen moegen, al wairt oick bevorwerdt, indyen hy hem sijn gelt op sijn dach nijt en betailde. dat hyt dan weder antasten solde moegen; tenwair die coper hem in gerichtlick zegel ende brieve voir onse gericht bijnnen onser stadt off in der stat register verseydt ende verwilkuert hadde dat goet weder an te tasten, soe solde die vercoper dat goet weder by den raidt van onser stadt na uytwysinge dess registers, zegel ende brieve voirscreven antasten moegen sonder kuer dairan tverbueren. Ende wie anders dat goet weder antaste off name, dan als voirscreven is [4]), die verbuerde 5 Beyers gulden, alsoe dicke als hyt dede, ende alsoe mennich als dair wair. Ende hier mach men een ygelick off becronen nae uytwisinge onser stadt recht, ende dair sal men ontschout voir doen, als onser stadt boick inhout. Actum by out raidt, nye ende gemeynten up Woensdach [5]) post Willebrordi anno etc. XCI.

CCII. *Van huyse tdecken.*

Item soe en sal nymandt bijnnen onser stadt huysen off schuyren decken offte doen decken ofte stoppen, dat een roe groet is off wijt is, dan mit leyen, tegelen offte pannen, off sy zullent scijndelen. Ende wy anders enigen huysen off schuyren deckende off stoppede off dede decken of stoppen, dan als voirscreven is, die verbuerde, dijt huys sijn wair ende die dat leet decken off stoppen als voirscreven, 5 Beyers gulden, ende die decker, dyt deckende off gedeckt had, oick 5 Beyers gulden. Actum out rait, nye ende gemeynten op sWoendach post Willebrordi anno etc. XCI.

---

1) B: „geenrehande".
2) B voegt hier in: „coyen".
3) B: „enigerhande".
4) „is" ontbreekt in B.
5) A: „gWoensdach".

CCIII. *Voir ymandtz doer, huyss* [1]) *off venster te smyten.*

Item ymandt, die mit enigerhande wapen off steen off mit enigerhande dijngen[2]) sloech, smeet, styet off worpe off lyep by daeghe off by nachte ongewairt voir ymantz huyss, doer of venster, ende die raidt van onser stat dat in der wairheyt ondervonde [3]), die verbuerde 5 Beyers gulden. Ende wairt saicke, dat die raidt nyet ondervinden en conde, soe mach dieghene, dyet angetegen werdt, sijn ontschout dairvoir doen, als onser stadt[4]) recht wijst. Ende hijr mach men een ygelick of becronen, als onse(r) stat boick inhout, behoudelick dat punt van huysstotinge in sijn macht [5]) tblyven. Actum sWoendaigs post Willebrordi [6]).

CCIIIa. *Van burgers an te nemen.*

Item die rait, out, nye ende gemeenten sijn overdraegen ende hebben gesleten, dat men voirtaen geen burger aennemen sall, hy en sall die stadt eerst leveren een leren emmer; ende als hy binnen mitter woen coemt, soe sall hy een lange leer oick leveren der stadt. Actum prima May anno etc. XCV.

CCIV. *Van gerichtelick an te nemen* [7]), *dat gerichtlick uyt te seggen.*

Item tot wat tyden enige saicke gerichtlick gebleven wert an ymant van onsen burgeren ende sy dat gerichtelick annemen, soe zullen sy dat bijnnen een maent dairnae uytseggen, off sy zullen dairnae bijnnen 14 daegen nae der vermanijnge ghaen in onser stat slot ende blyven dair [8]), ter tijt toe sy dat eyndrachtlicken uytgeseyt hebben, dair men hem [9]) die wete off doen sal byt verbueren 5 Beyers gulden alle daege, sy van der poirt waeren ende nijt uyt en seyden. Ende wairt saick, dat [10]) sy dan nijt en gingen in onser stadt slot van denselven daeghe, hem die weet off gedaen wair, soe zullen sy elx verbueren tot elke reyse ende tot elken daige, sy dairto [11]) vermaent worden ende

1) B: „huys, doir".
2) B: „enige ander dinge".
3) B: „bevonde".
4) A: „onse statz".
5) A: „mach".
6) B voegt hier achter: „anno etc. XCI by out raet, nye ende gemeenten".
7) B: „aennemen".
8) B: „dairna".
9) „hem" ontbreekt in B.
10) „dat" ontbreekt in B.
11) A: „dair".

hem die weet off gedaen wordt, 5 Beyerssche guldens, ter tijt toe sy in onser [1]) stat slot ghaen. Ende wairt sake, dat sy langer in onser stat slot bleven sonder dat uyt tseggen dan een maent, soe en sel men hemluyden teynden die maent nijt anders gheven dan byer ende broot te eten ende te drincken, ter tijt toe sy dat uytgeseyt hebben. Ende die minste stemmen zullen die meeste stemmen volgen; ende wairt saicke, dat sys tsamen nijt eens werden en konden, soe moegen sy een gelijcken overman kyesen ende nemen; welcke overman sy dan kyesen ende nemen, en sels nijt moegen weygeren byt verbueren van [2] 25 Beyers gulden. Ende die overman sal dan terstont medeghaen van dyen daegen, dat [3]) hy gecoren is ende hem die weet off [4]) gedaen wort, in onser stadt slot byt verbueren alle daeghe, hy in onser stat slot nijt en ginge, oick 5 Beyerssche gulden. Ende als die overman in onser stat slot mede is by den anderen, soe sal hy dat gerichtelick annemen uyt te seggen [5] bijnnen 8 daegen bijt verbueren van [6]) 25 Beyerssche gulden. Ende dairmede zullen die saicken ende die parthyen ten beyden zyden geëyndet ende gescheyden wesen. Ende wairt saick, dat sy bijnnen 6 weecken, nae dyen dat [7]) sy dat seggen gerichtlick angenomen ende an hem gebleven wair, nijt vervolget noch vermaent en worden van enich der parthyen, soe sijnt sy van dat gerichtlick verblijff [8]) ende angenomen [9]) quyt ende ontlast; mer hengen dair die stadt enigen kueren offte bruecken aen, zoe zullen sy nochtans bijnnen 8 daegen nae dess raits vermanijnge die stat de kueren to caven gheven [10]), off die raidt sel se hemluyden off doen manen; ende sy sullen se selff betalen sonder enige weer dairtegen tmoegen doen. Actum by out raidt, nye ende gemeynten op [11]) sWoensdaich post [12] Willebrordi anno etc. XCI.

---

1) A: „ons".
2) „van" ontbreekt in B.
3) „dat" ontbreekt in B.
4) „off" ontbreekt in B.
5) B: „uytseggen".
6) „van" ontbreekt in B.
7) „dat" ontbreekt in B.
8) B: „geblijff".
9) B: „aennemen".
10) B: „toecaven".
11) „op" ontbreekt in B.
12) B: „na".

CCV. [1]) *Van enen quaiden eidt tdoen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten om vele quaden eeden te myden ende te schutten: wairt saick, datter ymant onschout wedde of ter onschout geset worde ofte quame om onscout tdoen of te helpen doen voir de banck of voir die rait van enigerhande

---

1) Dit art. ontbreekt in B; maar onmiddellijk na art. CCIV komen daar de volgende bepalingen voor:

a. Van diegeen, dic enen quaden eedt doen. — Item wairt saick, dat yment onscout wedde of ter onscout geset wort off quaem onscout te doen of te helpen doen voir die banck of voir onsen rade van enigerhande saken, ende dan dat gericht off den raet docht, dat hy enen valschen eedt sweren solde, off dat die anclager den anderen overgaen wolde ende bewysen ende kenlic maken, so sal men den voirganger seggen, dat hy hem wijsselic bedenck, eer hy den eedt doet; ende wolde hy dan noch den eedt dairnboven doen, so sel men hem den eedt ofnemen ende verdagen hem dan des naisten rechtdages voir onsen rade op den huse te komen; ende mach dan die anclager den raet kenlic maken, dat hy een quaden eedt geswoeren heeft, dattet de rait in der waerheit dunct geschiet te wesen, of dat de raet ondervijnden ende ondersueken mach, hy een quaden eedt gedaen had, of die anclager nyet en vervolchde, so sel men denselven openbairlicken ter clocken uytkundigen, dat hy een valschen eedt geswoeren heeft ende menedich ende eerlois is, ende dat mit hem nyment en cope noch en vercope, want hem alle rechten voirgesloten sullen wesen, ende dat men van hem geen rechtz meer en sall laten wedervaeren dan van saken, die voir dese tijt geschiet sijn. Ende dese selve en sell oick in genen rechten meer moigen tugen oft in enigen sakcn, die den recht aengaen, moigen yet onderwijns in hebben, mer men sall aen hem ende wy weder an anderen doen ende misdoen moigen van saken, dair der stat kueren aen hangen ende bruecken, ende kuerber sijn. Actum ut supra.

b. Van quaden ede. — Item yment, die den anderen voir enige sake voir die banck of opten huys enigen eedt gedaen heeft, so mach die anclager seggen tegenwoirdich des gespannen gerichtz off sittens raitz, dairvoir den eedt geschiet is, dat hy den rade kenlick maken will, dat hy hem enen valschen eedt gedaen heeft na sijnre anspraick, dair hy den eedt of gedaen is; ende die anspraick sell hy terstond laten teykenen, tegenwoirdich sgerichtz, wairnae tgericht te samen bliven sell, ter tijt toe dattet geteikent ende gelesen is. Mach ende kan die anspraker dan bewysen, gelijck hy hem vermeten heeft, dattet de rait geloift ende wair dunct wesen, so en sall sijn wederparthie sijn eedt geen stade doen mer van sijnre anspraick vellich wesen, off hy die clager sijn anspraick beleden had, als recht is. Ende dit bewijs sell hy doen binnen een maent, na dien hyt hem vermeten had te bewysen ende die anspraick geteikent wair. Actum by out rait, nye, etc.

c. Van tselve. — Item wairt sake, dat yment den anderen overseide enen valschen eedt gedaen te hebben ende sijn best dairto dede om hem dat over te gaen ende hem dat nyet overgaen en konde ende den rait niet kenlic maken, als hy hem vermeten had, soe sall hy komen openbairlick voir der clocken ter eerster ludinge in een hemde ende broick ende lochenen die woirden aldair ende trecken se in sijn hals ende bidden den rait ende dengenen, hy dat overgeseit had, om Goitz wille, dat syt hem vergeven willen, want hyt hem valscheliken ende oneerlicken overgelogen, geseit ende versiert heeft, endc verboert dairtoe an onser stat 10 Beyers guldens. Ende dese beteringe sell hy doen, indien op hem hierom vervolcht wert ende hem een weet hierof gedaen wert; ende en dede hy dan niet als voirscreven, so sal men hem uytluden buten onser stat ende

saicken, ende dan dat gericht dochte ende den raidt, dat hy een valschen eden doen souden, off dat den anlegger den voirganger overghaen woude, bewysen ende kentlick maken, dat sijn wederpartye off voirganger hem eyn quaden eedt geboen hadde tdoen op sijn anspraick, soe sal dat gerichte ofte den rait, dairvoir die voirganger sijn eidt byet tdoen, seggen hem, dat hy hem wyselick bedenckt, eer hy den eidt doet. Ende wolde hy den eidt dan noch daerenboven doen, soe en sel dat gericht off den rait, dairvoir die eidt geschyen solde, hem den eidt, hy overbodich stont om te doen, nijt offnemen off laten doen, mer sal alsdan beyde partyen verdaegen dess naesten rechtzdaegen voir onsen raidt opten huyse mit hoir bewijs ende bescheyt, dair men een ygelick sijn reden ende bewijs hoeren sal. Ende wy van der partyen, tsy anclaeger off voirganger, alsdan, voirdattet recht opten huyss ontslaegen wair, voir den rait nyet en verscheen, die wair vellich van sijn voirnemen van die saicke voirscreven ende verbuerde dairtoe an die stat den nabeschreven kuer; ende mach dan de anclager opten rechtdach voirscreven of binnen 14 daegen nae den voirscreven rechtdach den rait kentlick maicken ende den voirganger overghaen als voirscreven, hy hem vermeten heeft op enen rechtdach bijnnen den tijt voirscreven, dat den eydt sijn wederparthye offte voirganger op sijn anspraick overbodich stont om te doen, valsch ende quaet solde hebben geweest, soe sal die voirganger van dess anclagers anspraick vellich wesen ende dairtoe verbueren an onser stat 10 Beyers gulden. Ende wairt saicke, die anclager den voirganger nijt en overginck ende kentlick maicten als voirscreven, hy hem vermeten hadde, soe sol die voirganger van dess anclagers anspraick gevryet ende ontslaegen wesen ende en solde van derselver saicke nijt gehouden sijn enichs rechtz meer off te pleeghen; ende dairto solde dieselve anclager verbueren tot

---

stat vredecrusen te wesen ende te bliven 100 jair, op sijn lijff, ende nummermeer in genen nyen here weder binnen te moigen komen. Actum ut supra.

d. Van quaden eede. — Item tot wat tiden de rait van yment eyscht ende begeert te hebben een getuychnisse der wairheit als ruerende van den eede voirscreven, die sijn rechte wetenscap ende kennisse dairoff seggen by sinen ede, die men hem volcomen ofnemen sell, by sulke kueren, als onser stat recht wijst ende dat boick inhout van puer vant ondervijnden. Actum ut supra.

e. Van tselve. — Item so wie bedragen wert off bevallet, dat hy een quaden eedt geswoeren heeft als voirscreven, die verbuert noch tot der voirscreven beteringe 10 Beyers guldens aen onser stat. Actum ut supra.

onser stat behoeff 10 Beyerssche gulden. Ende tot wat tyden hem die anclager vermett tbewysen ende den voirganger te overghaen als voirscreven, soe en sal dat gericht ofte den raidt, dairvoir de anclager sijn recht vordert, het recht nijt ontslaen, ter tijt toe die anspraick geteykent is ende voir dat gericht ofte den raidt, dairvoir die anspraick geschijt, gelesen ende gehoirt is, wairvoir die anlegger den voirganger angesproecken heeft, ende voir die voirganger overbodich is geweest sijn eidt tdoen. Ende als die anlegger het recht voirscreven gescheyt heeft ende hem vermeten heefft den voirganger te overghaen ende kentlick tmaicken als voirscreven, soe wie dan van vijff van den raide, dairto geschickt, geëisscht wert om eyn getuych der wairheyt tseggen by synen ede van der saicken voirscreven, dairomme men hem vraegen sal, die sal sijn rechte kennisse ende wetenheyt, hy van den voirschreven saicken weet, seggen by synen ede, by dat verbueren ende glijck dat stat boick inhout vant ondervinden. Wairt oick saecke, dat die parthyen, also verdaicht wesende opten huyse mit hair bewijss te comen om den een dien anderen te overghaen als voirscreven, ten eirsten rechtdach gheen van den voirscreven partyen en quame opten huyss, soe sel elck van den partyen voirscreven, soewel die anclager als die voirganger, verbueren elx 5 Beyers gulden tot onser stadt behoeff. Actum op Woensdach post Andreë anno etc. I.

CCVI. *Van nette clederen.*

Item zoe en sal nymant nettige cledere off geerne off leeder noch gheynrehande onreynicheyt, dair dat water medè verderfft mach werden, uytspoelen [1]) in onser stat grafften bijnnen Ketelersbrugge, elkerlick by een pont, alsoe dicke als hyt dede.

CCVII. *Verwers twonen.*

Item wie dat verwen wil, die sal alsoe wonen, dat den raidt van onser stat dunckt, dat sijn water nymantz water en hijndert.

CCVIII. *Van watergangen.*

Item zoe zullen allen watergangen bijnnen [2]) onser stat een voet wijt wesen ende een voet diep; ende soe sel een ygelick

---

1) B: „spoelen".
2) B: buten".

sijn waterganck maicken bijnnen desen naesten 5 daeghen. elkerlick by 5 pont; ende eyn ygelick sijn watergange rume thouden ende nyet tstoppen, elx daege by 5 pont. Dit wert gemaickt [1]) int jair van XXIII sManendages nae der octaven van Paesschen.

CCIX. *Van groeff opt kerkhoff te openen.*

Zie D. CLVI.

CCX. *Van den heeren vant capittel, hoe sy hoir recht van der memoriën vervolgen zullen.*

Item [2]) die raidt, out, nye ende [3]) gemeynten etc. [4]) hebben gesleeten ende sijnt overdraegen: want ende alsoe onse heeren van den capittel van onser moederkerck nu van sekeren verleden jairen rekenijnge ende bewisinge gedaen hebben van hoeren ingecomen memoriën, dair die sommigen [5]) van onsen burgeren, noch memoriën sculdich wesende, in restande overgelevert sijn, dat men datselve overgelevert in sal moegen wijnnen, glijck onser stat sculde, then wair saick, ymant hem mitten rait als mit synen eidt nijt sculdich twesen off gelooffi thebben verantwoirden woude. Ende alle memoriën, die noch verschynen zullen, oick in te wijnnen, glijck onser stat schulden; ende (dat) [6]) bijnnen jairs, nae dyen dieselve verschenen sijn, alsoe in twijnnen, ende dan dair rekenijnge off te doen nae vermoegen sbriefs, tusschen den capittel voir ende onser stat nae dairvan gemaict.

CCXI. *Hoe die kerckmeysters die groef, de geopent werden, weder toleggen zullen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen tot wat tyden ymant enich groeff opent in onser moederkerck, zoe zullen die kerckmeysters in der tijt die graven weder to doen maicken mit graewen steen, glijck dat int middel van

---

1) B: „Actum".
2) Dit woord ontbreekt hier in B en evenzoo in verschillende volgende artikelen.
3) A voegt hier In: „der".
4) „etc." ontbreekt in B.
5) B: „desulcke".
6) Dit woord, dat de zin vordert, ontbreekt in A doch komt in B voor.

der voirscreven kerck gemaict is. Ende dat zullen dieghene, die de grave toebehoeren ende geopent hebben, betalen [1]) bijnnen een maent, opten derden penninck meer. Anno etc. [2]) XLVIII.

CCXII. *Wie onser Liever Vrouwen teykenen gheven zullen ende vercopen zullen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten [3]) sijn overdraegen, dat nymant enigen teykenen van onser [4]) Vrouwen vercopen sel, dan dieghene, die de kerckmeysters van onser moederkerck dat gunnen ende belyven, by een kuer van 2 Beyers guldens, alsoe dick ymant dat dede, ende alsoe mennich als dair wair. Ut supra etc. anno LII [5]).

CCXIII. *Van de kerckmeysters.*

Item die rait, out, nye [6]) ende gemeynten sijn overdraegen eendrachtelicken [7]), dat die kerckmeysters in der tijt van Sint-Joriskerck van deser [8]) tijt voirt alle der kercken schult in sullen wijnnen [9]) moegen, glijck men der stat schult inwijnt. Actum V post Judica anno LXIII.

CCXIV. *Van den* [10]) *watergangen tscouwen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijnt overdraegen, dat men op Sint-Johansdach alle watergangen ende sloeten schouwen sal. Ende de watergangen ende sloeten voirscreven sel men teynden den 8 daegen weder schouwen, ende voirt op dwersnacht, totter tijt toe dat sy gemaict sijn, op alsulcke schouwe, als dair van outs op geweest heeft.

CCXV. *Van geleyde te gheven.*

Item de rait, out, nye etc. sijn overdragen, dat men nyemant langer geleyde geven en sel dan een maent lanck; ende dat

---

1) B: „ende de sullen betalen degene" etc.
2) Dit woord ontbreekt in B.
3) In plaats der beide laatste woorden heeft B: „etc.".
4) B voegt hier in: „Liever".
5) B: „Actum anno LII".
6) B: „nye, out".
7) B: „eendrachtelick overdragen".
8) B: „in der."
9) B: „inwinnen sellen".
10) A: „der".

sel men teykenen in onser stadt boick. Ende wairt saick, dat men ymant langer geleyde geven soude, dat sel men doen mitter clock. Actum III [1]) post Tyburcii anno XLII.

CCXVI. *Van registeren off scepenenbrieven tduren.*

1. Zie D. V—1.

2. Mer wairt saicke, dat dieselve, die de scepenbrieff off register als voirscreven beleën wair, gheen rechtdaegen en hadde bijnnen dat voirscreven jair om dat uyt te moegen rechten als voirscreven, soe sel hy theynden dat jair soe veel rechtdaeghen hebben om dat register off scepenbrieff uyt te richten ende nijt meer; ende anders sal der scepenen brieff off dat register [2]) van geynre weerden wesen. Actum op Donrédaigen post octavas Pasche anno IV by out raidt, nye ende gemeynten.

CCXVI*a*. *Van den rait to bieden.*

De rait, out, nye etc. sijn overdragen: wanneer zy tsamen sullen wesen, ende wie alstan geboden wert na die gewoente van den rait voirscreven, nyet by den rait en quame, aldair de eerste boetscap oft anspraeck gedaen wair in den rait, de verbuert sijn kuer, dair hy by geboden wair. Actum anno XLV. II post Ponciani.

CCXVII. *Van den camerer goet tvercopen, ende wat hy verbuert van den raidt, die dat weygerden tdoen.*

Item die out rait [3]), nye etc. sijnt overdragen: zoe wanneer tgebuert, dat de camerer, soe wy hy zy, noot is te vervolgen op ymandt, de kuer sculdich is, sijn goet tvercopen, soe sal hy to moegen spreecken tsy opten Manendach off in der weeken enen scepen ende enen raidt nae ordinantie, die een na den anderen vervolgende [4]). Soe de raidt geboet wert twaicken, off die dan buten wair, soe sal die camerer dyen dan nae sijn buert [5]) in sijn stede dairvoir nemen, dair die dan buten is, dess anders buert weder voir bewaeren sal sonder de presentie tgheven; twair dat die camerer ymantz goet vercofte, ende by dyen den schuldenaeren hoir goet vercopen, soe dat

1) B: „II".
2) B: „dat register oft scepenbrieff".
3) B: „rait, out".
4) B: „volgende".
5) B: „de dan dairna sijn buert wair".

gewoentlick is, soe wie van den rait off scepenen, die dat weygerde ende nijt doen en woude, de sel verburen tot elke reyse, dat hy dat weygerde, 5 pont.

CCXVIII. *Den rait butenluyden geleyde te gheven.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdragen, dat men voirtan, soe wye men van buten tot hoire begeirte geley ghevet, dat sal men doen teykenen in onser stat boick op wat dach, dattet geschyet, ende dan voirt na der gewoenten in der kercken ropen.

CCXIX. *Van den ondervinders van den visch.*

Zie D. CLIX.

CCXX. *Van die vicary van den Heilgen Gheest.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten [1]) sijnt overdragen: alsoe die stadt die vicarye van [2]) den Heilgen Geest in voirtyden verbetert heeft vierdenhalve Franckrijcksche schilt ende 8 gulden, 10 botgens voir de gulden, ende dair zullen die vicarii in der tijt voir doen een misse elke weeke meer [3]) dan 3 missen elke weke, alsoe die fundacie dairoff inhout. Ende wanneer die vicarius in der tijt die misse liet vallen ende nyet en dede off lyet doen, soe soude men hem die vierdalve Franckrijcksche schilt ende 8 gulden voirscreven onthouden [4]) ende nijt gheven.

CCXXI. *Van burgers an te nemen, ende hoe men die annemen sell.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen eyndrachtelicken [5]) ende hebben gesleeten, dat men voirtan nymant tot onsen burger annemen sal dan sManendages off Donredages op een rechtdach, als die raidt sitt op der stat huys, diewelcke alzoe tot burger angenomen wert, in der stat boick geteykent twerden. Ende wie anders tot burger angenomen wert off ontfangen off in der stat boick nijt geteykent en staet, en sal men voir geen burger voirstaen noch verantworden,

1) In plaats van de beide laatste woorden heeft B: „etc.".
2) B: „in".
3) „meer" ontbreekt in B.
4) A: „onderhouden".
5) Dit woord ontbreekt in B.

thenwair hy mit 5 luyden van den raidt bewysen konde by haeren ede, overmits gebreck der boicken, dat hy sijn eidt gedaen had ende tot burger angenomen ende ontfangen wair, als voirscreven staet. Actum V post Tyburcii anno [1]) LXXXVI.

CCXXII. *Van huysen tbreecken, dair renthen uyt ghaen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten van onser stadt sijn overdraegen, gebieden ende laeten weeten, dat men geen huysen noch schuyren, dair ymant enigen renthen uyt heeft, off breecken noch enigen dijngen dairoff [2]) nemen en sal, die eertvast of nagelvast sijn, het wair, dat hy sijn huys off schuer, alst scheen, vertijmmeren woulde, off anders dan by oirloff ende consent out raitz [3]), byt tverbueren van 25 Beyersche guldens. Actum altera Barbare anno etc. [4]) LXXXIII.

CCXXIII. *Van lijftocht.*

Item wair ymant, man off wijff, die gelijftocht wair an enigen huysen off uyt huysen een sekere taxie van renthen had [5]), alsoe dat hy off sy, twair man off wijf, dat huys dairvoir verwonnen had offte verwon voir dieselve lijftocht, zoe sal dieselve datselve huyss wandicht ende dekendicht houden by den raide van onser stadt. Ende wairt, hy off sy dess nijt en deden als voirscreven ende [6]) denselven, die den eygendom vantselve had off noch vercrigen soude ende sijn wesen soude nae den lijftocht, dairover clagende [7]) an onsen raide, begeirde [8]) dat by den raidt wandicht ende dekendicht gehouden tmoegen werden, soe sel men hem off hair by der stat geswoeren dyener een wete dairof doen doen, dat hy offte sy doen, als voirscreven is [9]), by den raidt bijnnen 14 daegen. Ende wairt saicke, dat [10]) dan nyet en geschiede als voirscreven by goetduncken dess raitz.

---

1) B voegt hier in: „etc.".
2) B: „dair enige dingen off".
3) B: „by oirloff ons raits"
4) „etc." ontbreekt in B.
5) „had" ontbreekt in B.
6) A: „by".
7) B: „claichde".
8) B: „begerende".
9) „is" ontbreekt in B.
10) B: „dattet".

soe sal die lijftocht versuemt ende van gheenre werden weesen. Actum altera Jacobi anno [1]) LXXXVII.

CCXXIV. *Onnser burgeren offte ondersaeten goet an te spreken mit seven of anders.*

Item ymandt, die onser burgeren off ondersaeten goet anspreket mit enigerhande recht, datsy mit seven off anders, ende onse burger off ondersaete dan wijnre wordt van der voirschreven anspraick, soe sal dan [2]) die anclager verbueren tot onser stat behoeff 10 Beyerssche guldens, ende onse burger offte [3]) ondersaet synen cost ende schade te [4]) gelden tot goetduncken dess raitz. Ende dair sal die anclager eirst vol voir doen, eer onse burger off ondersaet tot enigen recht hem staen sal. Ende geschiede onse burger offte ondersaet enige gebreecke, boven dan als voirschreven is, an synen goede mit enigerhande voirtvaringe mitten recht, soe verbuerde all dieghene, die dairover stonden [5]), elx 10 Beyerssche guldens, alsoe dicke als syt deden, ende alzoe mennich als dair wair; ende nochtans onse burger ofte ondersaet die rechtvorderinge off te doen buten haeren cost. Actum anno LI, II post Johannis ante portam Latinam.

CCXXV. *Vant selve.*

Item wairt saicke, dat onse burgeren off ondersaeten hair lant besett wort off mit enigen [6]) recht dairto gedwongen wordt om seven twesen, soe sal die anclager eirst voldoen onsen burger off ondersaet voir alsulcke cost ende schade, die sy dairom hebben mochten, tgelden tot goetduncken dess raitz; ende dat sel [7]) betalen diegene, die in den onrechten bevel. Ende wairt [8]) saicke, dat die anclager hyerboven dede, soe verbuerde hy tot onser stadt behoeff 10 Beyersche guldens, ende nochtans kost ende schade te gelden tot goetduncken dess raitz van onser stat. Actum anno etc. [9]).

---

1) B voegt in „etc.".
2) „dan" ontbreekt in B.
3) „offte" ontbreekt in B.
4) „te" ontbreekt in B.
5) B: „overstonden".
6) A: „eniger".
7) A voegt hier in: „men",
8) B: „wair dat".
9) B: „ut supra".

CCXXVI. *Die raidt Saterdaeges opt huys tsitten.*

Item die nye rait heefft hem verseyt, dat sy dess Saterdaigs opten huyse sitten sal, ende sManendages dat goet [1]) vercopen byt verburen elx een Beyers gulden. Ende men sal hem die weet dairoff doen dess Vrydaigs tvoeren tot hoeren huyse; ende dat sal omghaen, tweeten, dat die overste scepen mit die laexte rait sitten sall, ende voirtan [2]) soe ommegaende. Ende wair hy nijt dess Vrydaichs savonts by huys, dyet sijn buer ware, soe sal men eyn ander, dyet dan dairnae sijn buer wesen souden, in sijn stede bieden, ende wederom dan der anderen in sijn stede bieden, die so in sijn stede geseeten hat. Ende als die dyeners nyet en doen, als voirscreven is [3]), s sullen sy de kuer [4]) selff gelden.

CCXXVII. *Van huysen ende schuyren, die gedect sijn sonder scijndelen in weken daicke.*

Item out rait, nye ende gemeynten sijn overdragen ende hebben gesleeten ende laten weten: soe wie dat enigen schuyren off huysen [5]) gedeckt hebben mit weken daicke sonder schijndelen, ende die nijt mit leem van bijnnen off van [6]) buten gesmeert en hebben [7]), die zullen die huysen offte schuyren bijnnen off buten besmeren mit leem off laten doen by der raidt van onser stat bijnnen een maent, dairna men eyn ygelick die wete dairoff doen doen heeft mitter stadt dyener off openbairlicken mitter clock. Ende wie dan dess nyet en dede, die verbuert tot elker vermanijnge voirscreven 5 Beyersche guldens tot 3 reyse toe, ende vierdewerff op sijn burgerscap; nochtans darenthens salt die rait laten doen op haren luyden cost ende opten derden penninck meer. Actum op Goensdach [8]) post Willebrordi anno [10]) XCI.

---

1) „te" voegt B hier tusschen.
2) B: „ oirt dan".
3) „is" ontbreekt in B.
4) B: „koeren".
5) B: „husen oft scueren".
6) „van" ontbreekt in B.
7) B voegt hier in: „dieselve husen ofte scueren".
8) B voegt hier in „noch".
9) B: „Woensdach".
10) B voegt hier tusschen „etc.".

CCXXVIII. *Nymandt in die richtebanck tweesen, als men recht hout.*

Item die rait doet verbyeden, dat nymant in die richtebanck, als die schout mitten scepenen recht houden [1]), comen noch wesen en sal dan die burgermeysters in der tijt, die statzdieners ende die gerichtzboeden [2]) ende die voirspraken, die dagelix woirden houden om gelt, by alsulcke kueren, als dairup staen, tweeten by een Beyers gulden tot elke reyse. Actum II post Reminiscere anno XLVIII.

CCXXIX. *Der stat schulden in te wijnnen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten, dat men voirtan alle der stat schulden, kueren ende bruecken, die men der stat sculdich is, tot allen tyden, alst die rait behoifft [3]), op alle daegen voir den middaege [4]) in die weken inwijnnen ende dat goet dairvoir vercopen sal moegen, off die sculdenairs [5]) nyet en betailde, ongeropen in der kercken off op der straet ende sonder teykenijng op der stadt huyss. Actum up Vridaigen post Lucie anno etc. III.

CCXXX. *Onse burgers off hoere pachters nyet trecht tstellen van enigen ban.*

Item zoe en sel die schout nymant van onsen burgeren, ondersaeten off hoeren pachteren panden voir [6]) enigen ban, hoeghe [7]) off leeghe, sy en wair hem eirst togewijst mitten gericht, off hy en sal mit ghenen ban wijnnen, by 5 Beyersche guldens.

CCXXXI. *Vant tselve.*

Item wair dat saick, dat die schout onsen burgeren, ondersaeten ofte haeren pachteren pande voir enigen ban, hoege

---

1) B: „hout".
2) B plaatst de stadsdienaars en de gerechtsboden achter de voorsprekers.
3) B: „belieft".
4) B. „voirmiddage off naemiddage".
5) A: „schulders".
6) B: „van".
7) B: „hogen ban".

of leghe, soe moegen onsen burgeren, ondersaeten of hoere pachteren hair uytdoen sonder gelt; ende dat en sell die schout nyet weygeren, op enen kuer van 5 Beyersche guldens, ende sal se opten eirsten rechtdach voirthelpen sonder langer lopende [1]) thouden. Ende en dede hy dess nyet, zoe sellen sy dairmede quyt van den rechte wesen, ende die schout verbuerde an onser stat als voirscreven. Mer wairt [2]) saicke, dat onse burger, ondersaet offte pachteren den ban offgewesen worde, soe soude hy de oirconde mede betalen. [3])

CCXXXII. *Van ban tscouwen.*

Item soe en zullen gheen scepenen in den lande onse burgeren noch ondersaeten scouwen van enigen banwercke off hoege ban, sy en hadden hem eirst die wete gedaen an hoere monde off tot hoeren weren, als recht is, by een kuer van 5 Beyersche guldens, ende nochtans onsen burgeren dair onbelast tblyven [4]). Actum ut supra.

CCXXXIII. *Oirdelen van buten.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten van onser stat [5]) sijn overdragen: tot wat tyden enich oirdelen van buten binnen onser stadt comen omme tvraegen, soe sal men dat versuecken an den burgermeysters van onser stadt in der tijt ende zo sellen dan die burgermeysters de wijsheyt van onser stadt by hem bieden tcomen opten huyse by den burgermeysters; ende alsdan zoe sal men denghene, die mitten ordelen komen, voirthelpen, als syt [6]) best kunnen. Ende men sal den schout nyt meer geven dan eynen quairte wijns, die clerck een quaert ende die knapen onder hem dryen eyn quairte wijns vor hoeren arbeydt. Actum V post Brictii anno ut supra.

CCXXXIV. *Te richten an den bloode.*

Item tot wat tyden, dat men richten sal aen den bloede soe sal die burgermeyster in der tijt enen ygelicken man van den raide, out, nye ende gemeynten by hem laten comen

---

1) A: „loopen".
2) B: „wair dat".
3) B voegt hier achter: „Actum anno LI, II post Johannis ante portam Latinam".
4) B: „te werden".
5) „van onser stat" ontbreekt in B.
6) B: „zy".

ende gebieden by 5 Beyersche guldens; ende wie dan dair nijt en quame, als hem die weet gedaen wair, die verbuerde dieselve keur voirscreven. Ende wanneer die burgermeisters op ander tyden den rait voirscreven tdoen hebben [1]), soe sel mens [2]) gebieden by enen Beyers gulden. Actum V post Laurencii anno etc. LV.

CCXXXV. *Van die graeve in der Grote kerck.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijnt overdraegen ende laten weeten, dat all dieghene, die hem vermeten graven te hebben int Sint-Joriskerck, comen zullen by de kerckmeysters in der tijt, als Jan Brandt ende Henrick van Byler, tusschen dit ind Alreheilgen nu naestkomenden ende wysen hair graeve ende laten se teykenen in der kercken boick. Ende wat grave nijt geteykent en werden int boick voirscreven, die sal die kerck voirscreven an hoir houden. Ende wairt saick, datter ymant enich graff lyet teykenen int boick ende die rait ondervonde, dat hy gheen recht en hadde, die soude verbueren 5 Beyersche guldens totter stat behoeff. Ende quamen dair twee, die hem vermeten rechtz thebben an eyn graft, soe wy dan by ondervindinge dess raitz onrecht heeft, die sal dessglijx verbueren 5 Beyersche guldens. Ende wairt saicke, datter ymant nae Alreheilgendach enich graff lyet openen, dat in der kercken boick nijt geteykent en wair, die soude verbueren 5 Beyersche guldens totter tijmmeringe der kercken; ende nochtans en soude hy dair nymant in graven byt te verbueren van 5 Beyersche guldens. Actum ende uytgeluyt Dijnxdages post Assumptionis Marie anno XCIII.

CCXXXVI. *Ymandt voir den rait tbieden.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten: wanneer enich persoon, man off wijff, voir onsen raidt geboden wordt, ende die voirginge ende nijt komen en woude, als hy de weet gehat heeft, soe sal hy van dyer saicken vellich wesen, off hy sal comen bijnnen 3 naesten rechtdaegen ende verantworden sijn saicken; ende men sal hem die wete laten doen ende seggen hem die saicke, dairvoir

---

1) A: „heeft".
2) B: „men se"

hy geboden wert. Ende en konden men hem die wete nyet doen, alsoe dat hy nyet geboen en woude wesen, soe sel men die wete in dien kercken doen, dat hy come ende verantworde sijn saicke, off hy sal oick vellich weesen. Actum in vigilia Johannis Baptiste anno etc. LXXXV.

CCXXXVII. *Te vvechten op die wal, als men waickt of anders in der statz dyenst of tosicht is.*

Die out rait, nye en gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten, dat alle vechtelick off enigen anderen saicken die geschyen opter stadt muer, dair kuer an hangen, dair sel men an verbueren dubbelde kuer ende dairtoe correctie van den rait, hoe [1]) die saicken gelegen ende geschyet sijn. Ende dessglijx alle vechtelick, die geschyen in der poirt tweeten van die bijnneste voirpoirt tot die bijnneste hamey toe ende twee roden lang dairbuten die hamey, sall oick verbueren als voirscreven dubbelde kuer. Actum anno etc. XVI

CCXXXVIII. *Op eyn Darthyenavont tloot te ghaen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijnt overdragen ende hebben gesleeten, dat soe wy van onsen burgeren, die gebuert tloot tghaen op een Darthyenavont, uytwair of uyttoich off uytbleeff om nijt mede tloot tgaen, die sal verbueren 5 Beyersche guldens; ende denselven sel men nochtans kiesen moegen in denselven raide, off hy mede tloot gegaen had ende in die stadt wair. Ende dessglijx zoe wie in die stat wair optenselven Darthyenavont ende nijt tloot en ginge, die sal dessglijx verbueren 5 Beyersche guldens. Actum upten Darthyenavont anno etc. II.

CCXXXIX. *Van renten, die uyt huysen ghaen, hoe men die lossen mach ende vercopen.*

Zie D. CXXXI.

CCXL. *Gheen steen uyt die bijnnenstadt in die buytenstadt tbrengen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten, dat nymandt gheyn steen van die

---

1) Het H.S. heeft tweemaal „hoe".

butenstadt in die bijnnenstadt ende van die bijnnenstadt in die butenstat brengen off uytvoeren sal, by tverbueren 5 Beyerssche guldens, ende die steen verbuert. Actum anno XCVI.

CCXLI. *Van in harden deck tdecken.*

1. Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten, dat nymant voirtaen meer in weeken daicke decken off stoppen sel in die bijnnenstat, mer salt in harden daecke decken off stoppen, dairtho hem die stadt tbaten comen ende gheven sal dat derden deel, dat gecofft wair voir den oeven, tenwair die stadt eens vantselve huys dairto gegouden had, ende dat huyss in harden daeck geweest wair.

2. Item dessglijx als voirscreven dat yemandt yet stoppen sal off meer boven een vyercante rode dan mit harden daicke, byt verbueren van 5 Beyers guldens: tweeten, die dat leet decken, ende diegheen, die dat deckende, 5 Beyers guldens elck. Ende wairt oick saick, dat ymantz anders deckede off stoppede dan, als voirscreven is, in harden dake, die sal verbueren dieselve kuer voirscreven, ende nochtans tselve weder off te breecken ende tdecken in harden decke tot vermanijnge dess raitz. Ende wairt sake, dess dan nijt en geschiede, soe salt den raidt dan laten doen opten derden penninck meer.

CCXLII. *Van die Pot te hebben ende tsterven.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen, dat alle dieghene, die de Pot hebben ende sterven, zullen hoir goeden, sy achterlaten, erven ende laten in die Pot. Actum anno XVII.

CCXLIII. *Die den Heilgen Geest bewaert.*

Item zoe wie den Heilgen Geest bewairt ende dairin sterfft, twair wijff off man, ende angenomen ende belijft is by die potbruers, die sal hoir goet dairin blyven sonder ijt den erffgenamen dairoff uyt te reyken. Ut supra.

CCXLIV. *Van die Pot op die Camp.*

Item zoe wie an die pestilentie syeckt werdt ende wert gebrocht in die Pot ende dairinne sterfft, die sal alsulck reet goet, tot sijn lijff horende, medebrengen in die Pot, ende sal die Pot

hebben, indien die sterfft, tenwair men kentlick bewysen mocht, dattet goet hem nijt to en hoirden, doe hy syeck werdt; dess sal die Pot wederom betalen sulcke bewijslicke schulde; men sculdich is, eer die Pot dat goet antasten end hebben sal. Ut supra.

CCXLV. *Vant reeht tleggen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdragen: te wat tyden enich der partyen, onder recht van den scepenen staende, dijnget, als dat die scepenen hair volle dach, dese sy mit recht nae vermoegen dess scepenenboicks moegen hebben, gehadt hebben, ende datselve voirscreven hem vermet te bewysen op die selve tijt by gespannen gericht, als recht is, zoe zullen die scepenen, alsdan in der banck sittende een oirdell by gespannen gericht dairoff wysen; ende heefft hy dan bewesen, als hy hem vermeten heefft, zoe zullen die scepenen, voirdattet principaell oirdel gewesen is, gheen recht houden, elkerlick van den scepenen, die dairover recht hielt tsy willichlick recht off ander recht, byt verbueren van een halve Beyersschen gulden, ende dairtoe datselve recht, alsoe gehouden als voirscreven, van geynre weerden tzijn, behoudelick dat punt, als dat voir 5 mannen van den raidt geschyet, van weerden off in sijnre macht off cracht tblyven. Ende tot wat tyden het recht als voirscreven nedergedijnckt is, soe sal de burgermeyster die scepenen tsamen byeen doen bieden op den huyse optenselven dach, als recht nedergedijnct wair, tegens des anderen daiges to 8 uyren, als dit schel opten huyss gelaten is, byalsoe dat die burgermeyster gewitticht wair van enich der partyen voirschreven, tsamen onder recht staende, off van enich van den scepenen off scepenen clerck, dat recht nedergedijnckt wair. Ende als die scepenen geboet sijn als voirscreven, soe sel dieselve dat oirdel onderheefft, die dijngtalen onder die scepenen, alsdan by malcanderen wesende, laten lesen ende hoeren ende seggen sijn goetduncken van dat oirdel, die scepenen om vergadert waeren, den enen gewonnen ende den anderen verloren, ende alsoe voirtan sal doen eyn ygelicken van die scepenen, op den huyss wesende. Ende wie van den scepenen sijn stemme nijt en gave op dieselve tijt, den enen der parthyen gewonnen ende den anderen verloren, die verbuert 5 Beyerssche gulden totter stat behoeff. Ende so souden nochtans den minsten hoop

den meesten hoop volgen, wan dieselve hair stemmen gegeven hadden, wairmede het oirdel gewesen solde sijn. Ende nymant van die scepenen van boven van den huyss tghaen, elkerlick by 5 Beyerssche gulden ter stadt behoeff, eer dat oirdell van den scepenen als voirscreven gewesen ende geteykent wair. Ende als die scepenen geboden sijn als voirscreven, wie dan totter voirscreven uyre, als die schelle gelaten wair, nijt en quame, die verbuerde eyn Beyers gulden, ende die dat oirdel onderhat, 3 Beyerssche gulden totter stat behoeff, indien hy nyet en quaem; ende alsdan soude die burgermeyster tegen dess anderen dages derselver voirschreven uyren ende by dieselve voirschreven kuer die scepenen weder doen bieden, ende alsoe voirtan alle daeghe uytgesondert vierdach, ter tijt toe dattet oirdel geuyt ende gewesen wair. Actum up Manendaich post Palmarum anno etc. V.

CCXLVI. *Van dootslaegers.*

Item die raidt, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten, dat voirtaen alle dieghene, die dootslaeghen hebben gedaen ende noch in tocomende tyden mochten doen ende dairomme buten onser stadt ende onser stadt vredecrucen geluydt (sijn) off geluydt zellen werden op hair lijff, dat dieselve dairbuten blyven zullen. Ende wairt saicke, enich van dyen daerenboven bijnnen derselver stadt of vredecrucen quame off wair off dairoff bedraegen offte ondervonden wert geweest thebben by daeghe off by nachte, dat dieselve dan tot ghenen tyden wederom na luyden tpunts, by out raidt, nye ende gemeynten dairup gemaict, bijnnen der stadt off der stadt vredecrucen comen off wesen sal moegen mer hair uytgeluyde tijt tweeten van die hondert jair voirt uyt te blyven ende wesen zullen, op hair lijff, sonder enich nye overdracht van out raidt, nye ende gemeynten dan dair weder up te doen maicken. Actum in vigilia Thome anno IX.

CCXLVII. *Van ontschult helpen tdoen.*

1. Item die out rait, nye ende gemeynten sijn overdragen ende hebben gesleeten, dat voirtan ymandt, die betegen wert van kueren, ende sijn onscult tdoen mit hulpe, soe sal hy onschout doen, dat hy van dyer saicken onsculdich is; mer sijn hulpe en zullen nyet vorder beswaert wesen om sijn onscult helpen tdoen ofte zweeren, dan dat zy nae hoere beste vijff sijnnen

nyet en weten, dan hy een rechtverdighen eidt gesworen heefft ende gedaen heefft, ende hem dairvoir kennen, dat hy nyet menedich gesworen heefft. Actum up Donredaigen post octavas Passche anno IV.

2. Item dessglijx sall wesen van den boelleidt tdoen.

CCXLVIII. *Van schout- ende scepenenzegelen.*

1. Item die raidt, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten, dat die schout ende schepenen tot allen tyden zegelen sullen tot vermanijnge dergeynre, die de brieven ontfangen hebben, by tverbueren tot elke daeghe als hem die weet by onser gesworen stat dyener gedaen elx 5 Beyerssche guldens, sy nyet en zegelden, van elke daeghe. Actum anno X.

2. Ende zullen tot tweemael dess jairs zegelen, tweeten omtrent Sinte-Lambert ende omtrent Paesschen, als hem oick de weet van den burgermeyster by der stadt dyener voirscreven gedaen waer. Ende die dan nyet en quamen ontzegelen opten dach voirscreven, de verbuerde elx een Beyen gulden. Ut supra.

CCXLIX. *Van kueren, men nijt ondervinden kan.*

1. Item die ouden rait, nye ende gemeynten sijnt overdraegen: wairt saick, dat dair enich vechtelick geboirde, dat men nijt ondervinden en conde ende kentlick wair, soe zullen alle dieghenen, die dair ant vechtelick geweist sijn zullen tsamen dairinne gehouden wesen die kuer tsamen te betalen, tenwair sy tsamen eirst eyn handadigen uytmaicten. Anno XVIII actum.

2. Item voirt als dair 2 persoonen off meer tegen een gevochten hebben, ende men dat anvechten nijt ondervinden en kan, ende sy geboet wesende willen hem vant anvechten mit haere ede onschuldigen, soe zullen sy de kuer vant anvechten tsamen uytmaicken ende betalen, off zy zullen beyden ende elx bysonder vant anvechten bevallen ende die kuere dairoff betalen. Ut supra.

CCL. *By nacht na die wachtschelle op der straeten tvechten.*

Zie D. CCXLVI.

CCLI. *Van den* [1]) *brandt.*

Item die raidt, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen ende hebben gesleeten: wairt saick, datter by ongeval enich brant geviel, dairoff clockeslaege geboirde, ende die brant alsoe geschiede, dat dair schade geschiede van den brandt, tweeten, dat die brandt buten huyss opginck, ende dair schade off quame, soe sel dieselve, dair den brandt gesticht worde off geviell, ende die den brandt stichte, verbueren tot onser stat behoeff 5 Beyerssche gulden, ende nochtans van der schaide tot goetduncken des raitz ende kavingen tverrichten, ansiende tgelech ende die saicke van den brande, soe die geschyet is. Actum up Donredagen post Conversionis Pauli anno etc. XIIII.

CCLII. *Van inleggen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdraegen: soe wie van enich waickgelt, graeffgelt off anderen smaelen kueren gemaent wert, ende nyet en betailde, dat draicht beneden enen Beyers gulden, ende dair men gheen goet en vindt om dat te haelen, tweeten reet goet, die sel men by onsen dyener inleggen; ende soe sal hy dess anderen daeges nae die weet inleggen, ende nyet uyten huyse tgaen, hy en heift eirst datghene betailt, hy omme gemaent is, by tverbueren, tot elken nisse hy uytginge ende bedraegen wort, een Beyers gulden, ende nochtans tselve tbetalen, hy sculdich wair. Actum den anderden dach in Januario anno etc. XXIII.

CCLIII. *Gemaict by den heer van den lande anno etc. LXXXIIII.*

Item wair ymandt, die enighe huer van landen off van huysen opseyde in manyeren bovengeschreven, ende hy den grontheere off denghenen, dyet die grontheere verhuerde off verhueren woude, hinderlick wair mit woirden, mit wercken, mit teykenen, mit geveerde, heymelick off openbair, hoe off in wat manyeren dat geschyede, by hem selven off ymant anders, wairby die grontheere off diegene, dyet huerde off hueren woude, van hem enich letzel off achterdeel dairby creech, dat sel men richten mitten zweerde an hoer lyve als gewelt.

---

1) Het H.S. heeft „der".

CCLIII. *a. Item dit naebescreven sijn die renten ende goeden, die hoeren tot onser stadt vicarie in den Heyligen Geest.*

Item aen onse stadt — 7 1/2 *Vrancrijcsche scelden* — *Ponciaw.*

Item aen onse stadt — 7 1/2 *gulden*, 10 *botgen voir den gulden* — *Paisschen.*

Item aen onse stadt — 43 1/2 *pont*, 4 *botgen voir elke pont* — *Joannis te midsomer.*

Item aen onse stadt — 27 1/2 *Dortsche placken* — *Bartholome.*

Item uyt Goirt Vluggen lant buten de Utersche poirt, dair die Utersche moelenwerff in staet — 13 *Vleems groit* — *Dyonisii* — *Die brieff leyt in der stat kijst.*

Item uuyt die Gulden Sterre aen den Hoff — 6 *pont* — *half Martini, halff Petri.*

Item dat capittell tAmersfort — 6 *scilling* — *Martini.*

Item uyt Evert de Mans hoffstee — 14 *scilling* — *Martini.*

Item Evert Meynss. uyt sijn huys — 1 *Vleemsche groit* — *Martini.*

Item uyt Huge Scerberts hofstee, die nu Dirck Pouwbruyckt — 5 *scilling* — *Martini.*

Item Gerijt van Gheyn — 10 *Vleemsche groit.*

Item Jan Lubbertz. — 1 *Airnemsch gulden.*

Item Gerijt Meuss. uyt een stuck lants op den Enge — 2 *pont* — *Martini.*

Item 2 stuck lants op Amersfoirder Enge, mit here Gysbert van Kolvescoten gemeen.

Item Jan Rijcs. in den Hage — 1 *Rijns gulden.*

CCLIII. *b. Die brieff van die dienren* [1]).

Wij, burgermeistern, scepenen ende raet der stadt van Amersfort doen kondt allen luden, dat wy by wille ende consent der ouden raits ende der gemeenten [2]) *van onser stat voirnomt vercoft hebben Bertelmeeus Evertz.* [3]), *onse burger, om een seker somme gelts, die hy ons voll ende all betailt heeft, den lesten penninck mitten eersten, ende wy voirt in onser stat oirber gekeert hebben, dat knaipampt op den huse, soals Aert de*

1) Eene latere hand schreef hier over heen: „aempte".

2) Dezelfde hand als boven teekende hierbij aan: „gilden".

3) Dezelfde hand als boven teekende hierbij aan: „Rycoutz".

Ruge dat tot deser tijt toe bedient heeft, om all alsulck loen, seker ende onseker, ende accidenciën dairvan te hebben, als van outs dairop gestaen heeft ende noch dairop staen, geduerende tot synen live toe, mijt voirwerden dat hij dit voirscreven ampt selver bedienen sall, ende altijt te wesen by den burgermeister in der tijt des morgens van 8 *uren tot* 10 *uren toe ende des avonts van* 2 *uren tot* 4 *uren toe, tenwair by oirloff van den burgermeisters voirscreven. Ende wairt saicke, dat hy tot eniger tijt bruecachtich hierinne worde, off dat hy raet melde off onrechte gichtinge dede, soedat dat meesten deell van den raet dochte, dat hy boven synen eedt ende punten voirscreven gedaen hadde, so soude hy sinen dienst voirscreven dairan verbuert hebben. Voirt soe sall hy tot allen tyden, alst hem die burgermeister in der tijt te weten doet, terstond by hem koemen ende by hem ende den raede bliven, soe lange men sijnre te doen heeft, om te doen alsulcken dienst, als hy mitten anderen knapen sculdich is te doen. Ende als Bertelmeus voirscreven oflivich geworden is, so coempt dit voirscreven ampt vry, los ende ledich weder an onser stat. Sonder argelist. In oirkonde des briefs bezegelt mit onser stadt zegell. Gegeven int jair ons Heren CIↃIↃ op den laitsten dach in Decembri.*

CCLIII. *c. Dit is dat sekere, dat tot den dienst*[1]) *staet.*

Item eens des jairs gecleet, off dairvoir 14 *lichte gulden,* $7\,^1/_2$ *stuver current voir den gulden.*

Item 3 *Beyersche gulden sjairs, die de chijsmeisters geven ende betalen.*

Item 4 *Beyersche gulden sjairs, die de cameler betaelt,* 15 *stuver current voir den gulden voirnompt.*

Item $1\,^1/_2$ *lichte gulden,* $7\,^1/_2$ *stuver current voir den gulden, van die loot te maicken.*

Item $^1/_2$ *lichte gulden voirscreven van die Viepoirt.*

Item waickvry ende gravevry.

CCLIII. *d.*

Item van verkuerde woirden een Beyers gulden; ende staet hy dairmede in vreden, 2 *Beyerssche guldens; ende gescieden die verkuerde woirden opt kerchoff off in die kerck, so sal men* 8 *dagen uytluden tot die kuer voirscreven.*

Item sceltwoirden in den vrede 2 *Beyersche guldens.*

---

1) Zie het voorgaande art.

Item anxten mit verkuerde wapen 2 Beyersche guldens; opt kerchoff off in die kerck een maent die stadt tot die kuer.

Item aen te veerdigen off te stoten off te roeren in quaden moede 3 pont; ende clederen te scoeren in quaden moede 3 pont in die kerck off kerchoff een maent tot die kuer.

Item te stoten off slaen off roeren met verkuerde wapen in quaden moede 2 Beyerssche guldens, mer wair hy blaeuwe ergens 4 Beyerssche guldens.

Item bloetreysen mitter vuyst 2 Beyerssche guldens, sonder bloetreysen een Beyers gulden.

Item bloetreysen off bloetwonden mit verkuerde wapen 4 Beyerssche guldens.

Item wapendrancken 2 Beyerssche guldens.

Item begeten 2 Beyerssche guldens.

Item huystotinge off in ymants huys te komen sonder sijne wille 25 Beyerssche guldens ende een jair die stadt.

Item dat aenvechten is altijt dubbelde kuer.

Item een kuerwond 8 Beyerssche guldens.

CCLIII. *e.* [1]) *Item een man off wijff onse burger buten belasten.*
Zie art. CXI.

CCLIII. *f.* *Vant selve.*
Zie art. CXII. 1.

Hier beghint dat Raitboick.

CCLIV. *Van lofften.*

Item wie van den stadtzknapen [2]) geboeden wert an sijnre mondt off an [3]) sijnre tegenwordicheyt, ende die nijt en quame op dien rechtdach opt huys, dair hem die wete off gedaen wair, ende gave recht antwordt, als te lyen off nyet te lyen de wair van dyer anspraick vellich, dair hy off geboeden wair ende dair soude men dat recht up vorderen, glijck offt belijf wair, alzoe vere alset beneden 20 pont wair. Ende wairt

1) Dit en het volgende art. zijn gesehreven met eene latere hand.
2) B: „der stadt knapen".
3) B: „in".

pont off daerenboven, soe verbuerde hy van elke bode, als hy nijt en quame, tot 3 werven toe 5 pont, ende vierdewerff worde hy vellich; ende dat soude men voirt uytrichten in allen manyeren, als hijrnae beschreven staet. Ende wie dat 8 daegen voirgaet off hem alsoe sondert, dat mens nijt vinden en can tbieden opt huys, als voirscreven is, die sel men bieden op enen Sonnendach openbairlicken in der kercken; ende dair sal hy recht off plegen bijnnen 14 daegen nae den bode, glijck oft [1]) an synen mondt geboeden wair, ende dat recht voirt uyt tvorderen in sulcker mathen, als der stat boick inhout, alsoe vere als de bijnnen dien bode wair off quame op 7 mylen nae onser stadt of daerenbinnen. Ende bleef enich sacwoudt, die aldus de wete gedaen wair in der kercken, boven 7 mylen van onser stat, alzoe dat mens na dyen bode nijt an hem richten en mochte, soe soude men dat recht voirt opten burgen vorderen ende hoir goet voir die schout vercopen, dair sy voir geloefft hadden.

CCLV. *Wanneer die sacwoudt die lofft lyet.*

Item wanneer die sacwoudt dien loft gelyet heefft, soe sell hy bijnnen 14 daegen dairnae betalen, off men sell sijn goet dairvoir vercopen op 14 dagen dach. Ende is dess sacwouds goet nyet goet genoich, soe sel men der burgen [2]) goet dairvoir vercopen.

CCLVI. *Dat men sacwoudt ende burch glijck doen teykenen sall.*

Item zoe sel men die sacwoudt ende de burgen glijck doen teykenen omme te byeden ende dairinne voirtvaeren, alze der statz boick inhout, ende gheen rechtz opten burgen tdoen, de sacwoudt en is yerste [3]) vervolget, als recht is; ende sacwouden noch burgen goet nijt tvercopen, sy en sijn eirste vervolget ende verwonnen, als recht is.

CCLVII. *Dat men die verwonnen (sijn) [4]) goet eirst [5]) opter stat huys sal laten teykenen.*

Item wanneer ymant den anderen verwonnen heeft, dat men

1) A: „off".
2) A: „burger".
3) „yerste" ontbreekt in B.
4) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in A doch komt in B voor.
5) „eirst" ontbreekt in B.

sijn goet vercopen sal, soe sal hy opten rechtdach, die coem voir die Manendach, als men vercopen sal, opter stat huy comen ende laten dyen teykenen, alsoe dat mens dessgeens goe dat men vercopen sal, openbairlicken in der kercken end dessglijx opter straeten ropen sal [1]). Ende van enen ygelicke mans goet, dat men aldus vercopen sal, dat die weerde is va 3 Vranckrijcxe schilden off daerenboven, die verbuert een duse steens, ende die raidt, dyet vercopen, 2 mijngelen wijnts voi hoeren arbeydt. Ende dese steen ende wijn sal men neme van den eirsten goede, dat men vercopet; ende dat duse steens sellen sy dess naesten rechtdaiges opter stat huyss de burgermeyster ende den raidt overgeven, alsoe dat men di beschryven mach ende rekenijng dairoff doen mach [2]).

CCLVIII. *Ymandt, die om enich goet byet, dat men vercopen sell.*

Item, ymandt, die om enich goet bijt tcopen, ende dyt les bott dairoff houdt off heeft, die sel dair vol voir doen die coop thouden; ende dede hys nijt, ende dieghene, dyt go vercoipt enige schade dairby lede, dien schade sel hy he oprichten, off hy sal dairvoir uyt onser stadt ende uyt onse stadt vryheit [3]) wesen, totter [4]) tijt toe dat hy voldaen [5]) h by den raide denghenen, die den schade had. Sonder arc

CCLIX. *Alst die raidt weygerdt ymantz goet tvercopen.*

Item enich man van den raide, die dairto gesett wert yman goet tvercopen ende dat ymandt weygerde, die verbuerd 5 pont, also dick als hyt dede, ende also mennich als da wair; ende dair mach se een ygelick off becronen. Ende enic man van den raide, die dairoff becroent werdt, sal staen dairoff tot sulcken recht, off hy nijt in den raidt en wair.

CCLX. *Hoe men tgelt, alst [7]) goet vercofft is, wysen sall.*

Item wanneer ymants goet vercoft is, soe sel die raide, d dat goet vercofft hebben, bijnnen 3 weecken na dyer vercoping

---

1) B: „roepen sell openbairlicken in der kercken ende desgelijx openbairlicken op straten".

2) „mach" ontbreekt in B.

3) B: „vredecrusen".

4) B: „tot dier".

5) B: „voll gedaen".

6) B: „sell dairoff staen".

7) A: „als".

wysen dat gelt enen ygelicken, dyet mit recht toebehoirt na den recht van onser stadt.

CCLXI. *Hoe dat die sacwoud eynen voirvanck doen sall.*

Item als [1]) men dat goet wijst, zoe sel die sacwoudt eynen voirvanck doen, off men sel sijn goet voir dyen voirvanck vercopen. Ende [2]) is sijn goet nijt goet genoech, soe zullen die burgen enen voirvanck doen, elck voir al. Ende konden die sacwouden [3]) noch de burghen ghenen voirvanck doen, dat den raide kondich wair, soe soude de maenre eynen voirvanck doen; ende mochten de maenre mit recht dat gelt dan nyet hebben, soe soude men die sacwoudt ende de burgen enen maent lanck uytluyden nijt weder in tcomen, sy en hadden de maenre wel vernueget.

CCLXII. *Als die burgen lyen ende nijt de sacwoudt.*

Item wanneer de burgen eniger lofte lyen, ende hoir sacwout also nijt en lyet, soe sel de maenre voirtvaren op synen burgen ende doen dye hoir goet vercopen, in manyeren als voirscreven is. Ende soe moegen de burgen hoeren sacwoudt anspreecken voir schout ende scepenen ende verwijnnen hem dair van aborscap, off sy moegen, na den recht van onser stadt.

CCLXIII. *Ymandt an te bethyen sacwoudt off burgen* [4]) *tweesen, ende nijt tlyeden.*

Item ynich man, die men beteghe sacwoudt off burghe tweesen, ende die dess nijt en liede, die dairoff [5]) vellich gewonnen worde, die verbuert 5 dusent steens.

CCLXIV. *Hoe men opten burgen of sacwout* [6]) *richten sall, off sy offlivich worden.*

Item worde enich sacwout offlivich, eer hy betailt hadde, off worde enich burge offlivich, na dyen dat hy vellich gewonnen wair, so soude men up hoir erffgenamen, die hem dyer erffnisse onderwijnden, die der doede schout mit recht schul-

1) A: „alst."
2) B voegt hier in: „en".
3) B: „de sacwoud".
4) B: „burch".
5) B: „ende die dair".
6) B: „sacwoudt off burch".

dich sijn te betalen, vorderen alsulck recht, als men op dyen sacwoud off op dyen burgen, die doot waeren, gedaen soude hebben.

CCLXV. *Hoe men die sacwout richten sal, als die burge gegouden heeft.*

Item ymandt van onsen burgeren offte ondersaeten, die voir ymant loofft als een burge, ende ist saick, dat die burge voir den sacwout gelt [1]), alsoe dat die sacwout gheen goet en heeft, dat men voir den burge vercopen mach, off dair men den burghe an richten mach, soe sel men den sacwout uytluyden alzoe vere als die burge begeirt, ene maent lange, ende nijt weder inne tcomen, hy en hadde [2]) den borge eirst vernueget ende gequyt. Ende wanneer een burge voir een sacwout gegouden heift, ende de burge dat an den raidt begheert ende versueckt, zoe zullen die rait dess sacwouts goet dairvoir vercopen [3]), alsoe vere als hy goet heift; ende en heefft hy geen goet, dair men die burge an richten mach, soe sel men uytluyden, als voirschreven is. Mer wairt saick, dat men enich man dess bethege sacwout off burghe tweesen, des hy onsculdich wesen woude, die mochte hem onschuldigen, als onse stat recht gelegen is. Ende nymantz goet tvercopen vans raitz wegen, ten sel openbairlicken geropen wesen in der kercken ende openbairlicken geropen opter straeten. Ende alle goet, dat men vant gerichts off van den raitz wegen vercopen sal, dat en sal men anders nijt vercopen dan op Manendage, alst [4]) gheen vierdaige en is, ende op anders geen daeghe Ende ymandt, die men sijn goet ropen soude, als voirscreven is, ende die seyde, dat men sijn goet vercopen soude ongeropen, hy wouts staen, gelijckerwijs offt geropen wair, nochtans sel ment ropen ende dess ropens nymant verdraegen. Ende enich man off wijff, die men sijn goet vercopen soude, die seyde, dat hy dair mit recht tegen seggen woude, de sel hem verantworden rechtevoirt voir den rait van onser stat, alzoe dattet den rait gelovet, dat hyt mit recht verantwort heefft. Ende dede hy dess nijt, soe verbuert hy 3 dusent steens. Ende wanneer die raidt getoent wert, dat ymant hem vermet dair-

1) B: „gelt voir den sacwoudt".
2) B: „hebbe".
3) B: „vercopen dairvoir".
4) A: „als".

tegen te seggen, dat men sijn goet nijt vercopen en sel, soe zullen de [1]) rait hem vergaderen ende vorderen dat recht, als voirscreven is.

CCLXVI. *Hoe men enen man van buten* [2]) *verwijnnen mach.*

Item wair enich man, die uyt onser stat is ende mit onss te wonen plach, die men van eniger lofften antijt, tsy als een sacwoudt off als een burge, ende die men dairoff byet openbairlicken op enen Sonnendach in der kercken hem dairoff te verantworden, de sel comen bijnnen den naesten 14 daegen, na dyen dat hy alzoe geropen ende geboeden werdt in der kercken, ende verantworden hem off lyeden dairoff, als onser [3]) statz recht gelegen is. Ende mach hy bijnnen onser stadt nijt comen, soe sel hy setten enen goeden man bijnnen onser stat wonafftich, die hem verantworden sel off lieden, als onser [4]) statz recht is [5]). Ende wie dess nijt en dede, die wair bevallen van sulcken anspraick, dair hy voir geboeden wair; dair soude men dan mit recht voirt op varen, als onser stat recht gelegen is.

CCLXVII. *Als die clager geen goet en vijndt an te richten.*

Item weert saicke, dat die raide van onser stadt off dat gericht voir ymandtz huys off in ymantz huys quame dat goet tvercopen, als recht [6]) wijst, ende mitten rechte vervolget wair, ende wairt saicke, dat dieghene, die men sijn goet vercopen soude, gheyn goet en wijsde tvercopen den claeger an te richten, soe souden men denghenen, die men sijn goet vercopen soude, uytluyden een maent lanck, daerenthens nijt weder in te comen, hy en hebbe den claeger voldaen. Actum anno VI in vigilia Nativitatis Domini [7]).

CCLXVIII. *Dat men den sacwout eirst verwijnnen sall.*

Item tott wat tyden ymandt alzoe vere vervolget is vant gerichts wegen off voir den raidt [8]), dat men sijn goet vercopen sel, ende die alsoe veel nijt en wijst, dair [9]) men die claeger

1) „de" ontbreekt in B.
2) B: „butenman".
3) A: „onse".
4) A: „onse".
5) B: „gelegen is".
6) B: „trecht".
7) B: „Christi".
8) B voegt hier in. „ende".
9) A: „dat".

an richten mach, dien sel men enen maent uytluyden, ende daerenthens nijt weder in te comen, hy en hebbe den clager vernueget, alsoe dat die clager dairan genueget, behoudelick den clager sijn recht tvorderen opten burgen [1]), wair gebreck an den sacwoudt.

CCLXIX. *Dat rede goet nae hem tnemen, alst is vercofft.*

Item tott wat tyden dat ymant goet coepet tegen den raet off tegen dat gericht enich tijlbar goet, soe sel dieghene, dye copet, dat goet na hem nemen uyt dyer weren, dairt uyt vercofft is, bijnnen 8 daeghen, na dyen dat vercofft werdt ende dair [2]) voirt uyt houden. Ende dede men dess nijt, ende de rait offt gericht hiernamails [3]) quame in der weren goet tvercopen, soe mach [4]) men datselve goet vercopen voir desghenen scout, de in der weren woende, sonder arch. Ende gheen goet tvercopen dan ellick sonderling by name tnoemen dat men vercopen sal; ende wat 2 gulden weert is off daerenboven, elc stuck bysonderlingen alleen [5]) tvercopen. Ende alle tijlbar goet eirst tvercopen; ende viel daer gebreck an dan huyse ende erve tvercopen, tott dijr tijt toe dat die clager voldaen is. Ende tot wat tyden dat men dess sacwouts goet vercopen sel ende de burgen vervolget sijn, als recht is, off dat hem die burgen mede verwilkuert hebben hoir goet tvercopen, soe zullen die burgen dairby wesen ende wysen den clager alsoe veel goits van dess sacwouts goet, dair men an richten mach. Ende ist saicke, dat sy alsoe vele goits nijt en wysen te vercopen, dair men den clager an richten mach, soe sel men rechtevoirt der [6]) burgen goet doen ropen ende vercopen, alsoe dat men den clager dairan richten mach sonder arch. Ende de aldus bevallen is, sal men uytluyden dess eirsten raitzdach, na dyen dat die claeger vervolget. Actum anno VI in vigilia Nativitatis Christi.

CCLXX. *Gelt uyt te reyken, alst goet vercofft is.*

1. Item wanneer men ymantz goet vercopet vant gerichtz off

---

1) B: „opte burgen te vorderen".
2) „dair" ontbreekt in B.
3) B: „namaels".
4) B: „mocht".
5) Dit woord ontbreekt in B.
6) A: „den".

van [1]) des raitz wegen, soe sel men den clager uytreyken, dair hy voir vervolget heeft, ende dair sel men enen voirvanck voir doen, als onser [2]) statz recht wijst. Mer wairt saicke, dat dair meer clagers waren [3]) ende vervolgers dan een, soe soude dat gelt blyven liggen int gerichtz handen tot dyer tijt toe, dattet gewijst wair, als recht wair.

2. Item als vercofft is enige renten off goet op te geven, dat sel men vijnden in den punt van den gericht.

CCLXXI. *Ymant, die seyde sacwout noch burge tweesen.*

Item woirde ymant ijt angetegen off geëysscht sacwout off burghe tweesen, dess hy onsculdich wesen woude, die hem dess weert voir den rait, die sel dess naesten rechtdaeges dairnae in der bancken comen ende doen dair die onscult [4]), alsoe als onser [5]) stat recht gelegen is. Ende wie dess nijt en doet, de verbuert 5 dusent steens, ende wair dairto vellich, alsoe vere als hy gewacht ende angesproicken worde van den anspreker; ende quame hy nijt voirt recht ende wairden synen dach, als hy sculdich wair tdoen, ende de anspreker hem wachte, soe wair hy dessglijx vellich ende verbuerde den voirscreven kuer.

CCLXXII. *Hoe die burgen loven, die an der stat off in een register loven.*

Item alle burgen, die loven an der stadt handt off in der stat register, dat sel wesen mit gesamender hant elck voir all ende ongescheyden.

CCLXXIII. *Hoe die burgen loven, die samentlick loven mer nijt an der stat hant, als voirscreven is.*

Item alle burgen, die anders samentlick loven, dat sal wesen mit gesamender handt, dat is tverstaen, dat elck burge mit sijn andeel quijt wesen mach. Mer wairt saick, dat [6]) enich burge offlivich worde, eer dat gelt betailt wair, off eer hy van der lofte int recht gelyet hadde ende vellich gewonnen wair, soe souden de burgen, die dairmede geloeft hadden,

---

1) „van" ontbreekt in B.
2) A: „onse".
3) B: „sijn".
4) B voegt hier in: „voir."
5) A: „onse".
6) B: „datter".

ende te lyve blyven, behafft blyven voir dat gelt, dair de dode burge ende de levendige samentlicken voir gelooffte hadden. Mer wair enich burghe vellich geworden, eer hy offlivich wair geworden [1]), soe soude synen erffgenamen, die sijn schout schuldich waeren tbetalen, dairoff wesen glijck die burghe, die offlivich wair, doe hy levendich ende vellich was.

CCLXXIV. *Van onschout tdoen.*

Item wair ymant, die geteykent wair opter stat huys ymants sacwout off burghe tweesen ende dair nijt soe vele en lieden dair die clager an genuechde, ende voir den gericht gewijst worde ontscout tdoen, ende die dan nijt en quame ende deden onscout, soe vere als hy van die clager gewacht worde, die verbuerde 5 dusent steens.

Hier beghint der scepenen boeck [2]).

CCLXXV.

Item ymandt, die dagelix woirde hout om gelt off om enigerhande goet in der bancken off voor den gerichte, den en sal men dess jairs dairnae nyet kyesen in den raidt te sitten.

CCLXXVI.

Item die in den raidt sit, die en sal dess jairs dairna, dat hy affghait, nymandtz woirden houden om gelt off om goet voir den gerichte, by een kuer van 5 Beyers guldens.

CCLXXVII.

Soe [3]) en sal die schout, die scepenen noch die scepen clerck [4]) noch dess gerichtz dyeners hem van nymandt laten machtigen of te gueden schelden, dair se rechtz op [5]) vervolgen zullen, by een kuer van 5 Beyers guldens.

---

1) B: „geworden wair".
2) B: „dat Scepenboick".
3) B: Item so".
4) B; „der scepen clerck".
5) B: „of".

CCLXXVIII.

Item zoe en sellen die schout off die[1]) scepenen over genen maicke staen off over plechten, dan openbair[2]) voir dess gerichtz banck, off ten sel van geynre weerden weesen.

CCLXXIX.

Item soe en sel die[3]) schout off die[4]) scepenen over genen saicken staen, off[5]) die clerck sal dairby weesen ende tøykenen, hoe dat geschyet is[6]), by een kuer van 5 Beyers guldens.

CCLXXX.

Item soe sel die schout alle daeghe 2 werven recht houden na uytwissinge dess scepenboicks, alst[7]) gheen vierdach en is, by 5 Beyersche gulden.

CCLXXXI.

Item tot wat tyden die schout in der bancken sit trecht, als hy die scepenen enich oirdel vraegen sal, soe sal hy dat van den ousten eirst vraegen aen[8]), die dan by hem sitten, totten jonsten toe, alsoe lang als trecht duirt, by 5 Beyerssche guldens.

CCLXXXII.

Item tott wat tyden die schout een oirdel bestaet heefft an enigen scepenen, ende die scepenen hair dach dairaff nemen[9]), soe sellen die scepenen dat oirdel uytwysen bijnnen den naesten dryen 14 daegen, dat is tverstaen bijnnen 6 weken, naedat[10]) oirdel eirst gevraget is, of allen rechten, thent dat recht geëyndt is, sellen leggen.

CCLXXXIII.

Item tot wat tyden hem ymant uyt enigerhande[11]) recht-

1) „die" ontbreekt in B.
2) B: „openbairlick".
3) Dit woord ontbreekt in B.
4) Dit woord ontbreekt in B.
5) Dit woord ontbreekt in B.
6) „is" ontbreekt in B.
7) A: „als".
8) B: „anvragen".
9) B heeft in plaats der beide laatste woorden: „ofnemen".
10) B: „nadattet".
11) B: „enige".

vorderinge uytdoet, soe sel die schout, ist onse burger of ondersaet, hem dess naesten Woensdach dairnae eyn dach van rechten [1]) leggen, ende ist een gast, dess naesten dwersnacht, by 5 Beyerssche guldens.

CCLXXXIV.

Item tot wat tyden dess gerichtz boden ymant enige wete doen sellen [2]) van dess gerichtz wegen bijnnen onser stadt, die sellen sy terstont doen, dyerwylen dattet gericht tsamen is, ende brengen den gerichte weder bootscup, by een kuer van 5 Beyerssche guldens.

CCLXXXV.

Item tot wat tyden dat dess gerichtz bode ymant beset, dyen sel hy dan een dach van recht [3]) leggen [4]), by een kuer van 5 Beyerssche guldens.

CCLXXXVI.

Item tot wat tyden yment opten anderen vairt mit recht, mit pandinge off mit besettinge an sijn goet, ende die voirganger dat uytdoet ende dairvan quyt gewijst wair, soe sel die arclager alsoe veel kueren verbueren tot onser stadt behoef, als die voirganger verbuert soude hebben, off hy vellich gewijst hadde geweest.

CCLXXXVII.

Item soe en sel die schout, scepenen, clerck noch bode ymandtz woirde houden, uytgenomen off ymant alsoe elendich wair, dat hy ghene voirspraick gecrigen en konde, soe mach hy den schout opdijngen die reyse sijn woirde thouden ende nyet meer, by 5 Beyerssche guldens.

CCLXXXVIII.

Item soe en sell die schout nymandt die roden bevelen ofte recht thouden, alzoe vere als hy in der stadt is ende soe sijck nyet en is, dat hy op gaende voet is, by 5 Beyerssche guldens.

CCLXXXIX.

Item ymandt, die buten onser stat woent ende ymandt mach-

---

1) B: „recht".
2) B: „enige wete doen sellen yment".
3) B: „rechten".
4) „ten naisten recht' voegt B hierbij.

ticht, die [1]) up onsen burger offte ondersaet rechtz dairup vervolget [2]) ende dairoff in den onrechten beviel, de soude verburen tot onser stat behoeff 5 Beyers guldens.'

CCXC. *(Van eygendom op te geven.)* [3])

Item ymandt, die enige eygendom opgheven will voir den gericht ende gheen eygendomsbrieff dairoff en thoent, die eygendom sal ghaen behouden een ygelick sijns rechtz; ende dat sel de nywen brieff inhouden.

CCXCI. *Van besetten.*

Aldus is onser stat recht gelegen van outs, dat 2 burgers moegen gasten besetten ende houden, totter tijt toe dat dess heeren bode dairby coempt, uytgenomen dat onse burgers nymant tueven off besetten off houden en zellen, dair sy in vrede mede staen, off in openbair vete mede staen [4]). Ende ymant van onsen burgeren, die hijr weygeringe off dede, alst een ander burger begheirt, die verbuert een dusent steens; ende dair mach men off bekueren. Ende ymandt, die beset worde ende trecht quaem, die sel antworden ende rechtz plegen in der banck, opdat die schout sijns seker [5]) sy, indien dat [6]) hy gheen voldoen en hadde.

CCXCII. *Onse burgeren malcanderen voirt doen tbyen, ende hoe men panden sal, als men lyet.*

Item zoe mach een burger eynen anderen burger van onser stadt van schade ende van schulde doen bieden tot sijnre weren binnen die weke, wanneer hy wil, mitten boede totten naesten Woensdaige, alsoe alse die gelegen is, opdat hy thuys is. Ende wanneer dieghene, die dan geboden is, voirt recht [7]) coemt, soe sel hy denghenen, die anspreet, guld [8]) of recht doen. Ende wes hem die belijt off bekent, dat sal hy hem betalen bijnnen 14 daegen, of die schout selt hem offpanden mit den scepenen. Ende wedt hy [9]) op rekenijng, soe heefft hy dan verst op

---

1) B heeft in plaats der 2 laatste woorden: „machtigde".
2) B: „te vervolgen".
3) Het opschrift ontbreekt in A.
4) B: „dair zij in openbair vete mede staen, off dair zij in vrede mede staen".
5) A voegt hier in: „is".
6) „dat" ontbreekt in B.
7) B: „gericht".
8) A: „hult".
9) B voegt hier in: „hem".

dwersnacht. Ende die schout selt hem offpanden [1]) mit d
scepenen; ende van dyen dat hy hem nyet en lyet, dair
hy hem een [2]) recht voir doen opten eirsten dwersnacht, d
men sel hem offpanden, als voirscreven is.

CCXCIII. *Van aborscap ende erffclage.*

Item soe blyven aborscap ende erffclaighe staende, al
alst [3]) gewoentlick hairtoe heefft geweest bijnnen onser st

CCXCIV. *Van doede hant tbesuecken.*

Item wanneer ymant begheert de dode hant tbesoucke
dat sel staen 14 daegen; ende als de 14 daigen om is [4]),
lyet hy dan, dair hy omme angesproicken is, soe sel hy bi
nen dien naesten 14 daegen dairnae betalen, off die sch
ende scepenen sullent hem offpanden.

CCXCV. *Die voirt recht geboiden wert ende nyet voir* [6]) *en coempt.*

Item enich man off wijff, die geboeden werdt ten recht v
onsen burgeren, off die mit ons wonaftich sijn, op eyn Woe
dach, ende die voirt recht nyet en quame, die en mach m
nyet panden op denselven dach.

CCXCVI. *Van eyn gast ein burgher doen tbieden, end dat voirt mit recht tvervolgen.*

Item wanneer een gast van scoude tachter is an een b
ger van onser stadt, soe mach die gast den burger doen by
tot sijnre weren ten naesten recht [7]), opdat [8]) hy thuys
ende is hy thuys [9]), soe sel hy comen voirt gerichte [10]),
sulcke tijt, als hy geboden wert, ende doen den gast dai
voitstaens gulde off recht. Ende dede hy dess nijt, o
quame hy nijt voirt gerichte, also [12]) als hy geboden wair.

---

1) B: „panden".
2) „een" ontbreekt in B.
3) A: „als".
4) B: „ommegekomen sijn".
5) A voegt hier in: „soe".
6) B: „voirt".
7) B: „rechtdach".
8) B: „dat".
9) „ende is hy thuys" ontbreekt in B.
10) B: „recht".
11) „dair" ontbreekt in B.
12) „also" ontbreekt in B.

zullen hem die schout ende die scepenen voitstaens offpanden dat gelt, dair die (gast) [1]) om claget ten rechte, mit [2]) vorwerden, dat hy die pandinge vervolgen sal drye dwerssnacht, alsoe dat die burger den gast uyt den pande doen mach bijnnen den dryen dwersnachten ende doen den gaste voetstaens gulde of recht. Ende dede hy dess nyet, soe wair hy dairoff bevallen, dair die gast omme geclaget hadde [3]), ende soe sel ment den gast voirt uytrichten op dwersnacht. Ende wair hy oick nijt thuyss, als hy geboden wair tot sijnre weren, soe en mach men op hem nyet clagen ofte [4]) wijnnen, alse voirscreven is.

CCXCVII. *Wanneer die anspreecker houden will.*

Item ymant, die [5]) angesproecken wert int gericht voir enige schulde, ende die dat den anspreker togheven wil, off hyt houden wil mit synen ede, dat hyt hem sculdich is, dat hyt hem dan betalen wil, ende wilt die anspreker houden, als voirscreven is, soe sel hem die schout den eidt staven; ende dede dess die schout nyet [6]), zoe verbuerde die schout 2 dusent steens.

CCXCVIII. *Rechtz tversyen an die schout.*

Item wanneer ymant den anderen doet besetten mitten bode van onser stat, soe sel die bode denselven houden offte trecht brengen, off die bode selt gelden, dair dieselve voir beset wair. Ende dessglijx als ymant hem rechtz versyet an die schout van onser stadt, soe sel die schout [7]) denselven trecht houden off brengen, of die schout selt gelden, dair hy voir beset wair. Ende wanneer die schout ymant overlevert, die op hem rechtz versyet; soe is hy dairmede quyt. Ende wanneer die bode den schout [8]) ymant overlevert, soe is hy dairmede quyt.

CCXCIX. *Van pandijnge boven 3 Franckrijckschen scilden.*

Item ymandt, die den anderen pande [9]) voir enige schout

---

1) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in A maar komt in B voor.
2) B voegt hier in: „sulke".
3) B: „claget".
4) B: „noch".
5) B: „wanneer yment".
6) B: „ende staift hem den eedt die scout niet".
7) De 7 laatste woorden ontbreken in B.
8) „den schout" ontbreekt in B.
9) B: „pant".

ofte loffenisse, dat die weerde is van 3 Franckrijckscher scilden off daerenboven, ende blijfft 14 daegen in sijnre pandingen, soe sel hy dairto doen te heilgen mit synen ede, dat men hem dat sculdich is ende ontbrect [1]), dair hy voir [2]) gepant heefft, eer hy mit recht op die pandinge voirtvaeren sel [3]). Ende enich man, die brieve ofte register heefft van ymandt van pandinge off van [4]) schout, die sel dairto doen te heilgen mit synen ede, dat hem ontbrect alsoe vele, als hy van dess anders goet na inhout dess registers off dyer brieven hebben wil ende voir [5]) beschuldigen wil, al soe dicke als ymant dess begheert, die an denselven man off goede te affteren is.

CCC. *(Van belidinge)* [6]).

Item tot wat tyden dat ymant voirt recht [7]) belijt wert alsoe vele alse die weerde van 3 Franckrijckschen schilden daerenboven, die sal dair rechtevoirt an den heilgen doen, dat men hem dat van gerechter scout schuldich is.

CCCI. *Van eygenijnge.*

Item ymandt, die geëygent wert an enigen goede, roerende off onroerende, ende wairt saick, dat ymant dairna quame, mit recht vervolgede op denselven goede [8]), soe soude men dat goet byden tvercopen op 3 eirste Sonnendaige in der kercken ende then lesten Sonnendaige staets coips tvercopen dairoff te gheven elckermalck tsijn, alsoe vere alst dair waer die mit recht vervolget hadde, elkerlick alse recht [9]) wijst. Ende dat roerende goet sal men eerst vercopen; ende waer dair enich gebreck aen, soe sel men voirt vercopen erve ende huyse, off se dair sijn.

CCCII. *Alst goet vercofft is, op te gheven.*

Item ymantz goet, dat men van dess raitz wegen off van dess gerichtz wegen vercofte, die selt opgheven bijnnen der

---

1) „ende ontbrect" ontbreekt in B.
2) B: „om".
3) B: „op die sacwoud ofte borge voirtvaeren mach".
4) „van" ontbreekt in B.
5) B: „voirt".
6) Het opschrift ontbreekt in A.
7) B: „gericht".
8) B: „optenselven alsoe op dat selve goit".
9) B: „trecht".

naesten maent, na dyen dat men hem een[1]) wete doet. Ende dede hy dess nyet, so wair hy dairmede ontburgert. Ende soe selt[2]) die burgermeister opgheven voir den schout ende scepenen; uytgenomen dat thijnst van den goitzhuysen of van onser stat, dat sel men doen ende opgheven voir den gemenen raide van onser stat[3]). Ende enich goet, dat men vercopet, dat sel men betalen bijnnen 6 weken, na dyen dat die koep ghait; ende gene bode te hoeren van enigen gode, dat men vercoipt, dan opten lesten Sonnendach, als men vercopet, thenwair by[4]) wille ende consent dessgeens, dyet goet sijn wair[5]), dat men vercopen soude. Ende ymantz goet, dat men vercoept, ende[6]) die alzoe vere buten lantz wair[7]), dat men hem genen wete doen en mochte, soe sel nochtans die burgermeyster dat opgheven, alse voirscreven is.

CCCIII. *Die uitwair off uytvairt van scoude.*

Item[8]) ymandt van onsen burgeren, die uytware offte uytvairt uyt onser stadt, alsoe[9]) dat den raide van onser stadt dochte, dat hyt[10]) om scouts wille dede, dair soude men (voirt)[11]) op vaeren, glijckerwijs off hy een gast wair, uytgenomen dat hy sijn ontschout doen sel van aborscap mit hulpen, off hy ende sijn goet angesproken worde bijnnen onser stat vryheit offte bijnnen den gerichte van Amersfort. Ende alsoe lange als hy uytwair buten onser vryheit, soe en sel mens nijt verantworden voir onsen burger, mer men[12]) sels van onsen burgeren nyet daegen buten oirlofs dess raitz.

CCCIV. *Van pandinge.*

Item ymandt, die gepant wert van schade off van sculde an tijlbar have ende[13]) an roerende goede, soe selt gericht dat goet verwaeren, off men sel voldoen an dess gerichtz hant, dat men

---

1) B: „die".
2) A: „sal".
3) „dat sel men . . . . onser stat" ontbreekt in B.
4) A voegt hier in: „synen".
5) A leest hier: „is wair".
6) „ende" ontbreekt in B.
7) B: „is".
8) „Item" ontbreekt in B.
9) „alsoe" ontbreekt in B.
10) B: „hy".
11) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in A doch komt in B voor,
12) B voegt hier in: „en".
13) „ende" ontbreekt in B.

dair voirt an richten mach, tenwair dat die scepenen duchte dat hy also veel staende tijmmers off liggende erve hadde bijnnen den gerichte van Amersfort, dair men voirt an richten mochte [1]). Ende wanneer tgerichte ymant dairto wijnnet dairtoe set enich goet te verwaren, dair en sel men nyet meer off gheven dan van elken atmael 9 wit ende van elker myle dair men die wete doet, [2]) 6 wit.

CCCV. *Van pandinge.*

Item wye ymant pandt van enigen saicken, die sel die pandijnge uyt doen richten bijnnen den eirsten jair na der pandijnge, off dat recht sal doet wesen. Ende ymant, die sijn pandinge langer staen lyet dan sijn rechtdaege, ende een ander vervolgede mit panden op denselven, die voir gepandet wair, alsoe dat dieghene, die na pande, eer geëygent worde die sel voir recht [3]) hebben.

CCCVI. *(Als men die voirganger die wete nyet doen en mach, hoe men die wete dan doen sell)* [4]).

Item tot wat tyden ymant, die [5]) in sijn selffs huys [6]) woent mit den recht vervolget wert, die men an sijn goet eygent ende voirt beleit tot die sevende beleydinge toe, ende hy alsdan soe [8]) voirginck, dat men hem nijt vinden en cond enich wete tdoen, soe sel men sijn goet dess naesten Sonnendaiges in der kercken doen ropen ende dess Manendaiges vercopen om reet gelt ende den derden penninck meer tot onser stat behoeff. Ende dat sellen die scepenen dess naesten Donredages den rait op den huyse anbrengen ende doen den derden pennijnck beschriven ende dat inwijnnen glijck anden kueren, die verschynen.

CCCVII. *Uyt den pande te doen* [9]).

Item soe en zullen die schout ende die [10]) scepenen nyman

---

1) B „mach".
2) B voegt hier in: „den bode".
3) B: „trecht".
4) Het opschrift ontbreekt in A.
5) „die" ontbreekt in B.
6) „huys" ontbreekt in B.
7) B voegt hier in: „ende".
8) B: „also".
9) B voegt hier bij: „ende hoe men panden sell"
10) „die" ontbreekt in B.

panden dan voir sijnre weren, dair hy wonaftich is, buten oirlofs dessgeens, die men panden sell; ende wanneer [1]) ymandt pandt, soe sel dieghene, die gepant wert, den anderen, die pande, uytdoen bijnnen den eirsten 14 daigen, alst gepant is, off hy en machs dairnae nijt uyt den pande doen, alsoe vere als hem van der pandinge eyne wete gedaen wair [2]), alse recht is; dat is tverstaen, dat denghenen, die gepandt wair [3]), rechtevoirt, als hy gepant is, van denselve daege die wete gedaen wair an hem selven off tot synen huyse an ymant van sijnre huysgesijn, die 15 jair out is off daerenboven, die hem de wete voirt doen mach, off tot synen naesten buren an beyden zyden, alsoe vere als dair nyment [4]) in synen huyse wair, dair men die wete an doen mochte, alzoe alst [5]) voirscreven is. Ende ymant, die gepant werdt ende die wete gedaen werdt, alse [6]) als voirscreven is, die hem na den 14 daegen uytdoet, ende die dan vellich wert, die verbuert 5 dusent steens. Ende dede hem ymant uyt den pande na den 14 daegen [7]), dat en soude hem genen stade doen, die clager en soude vortvaeren, als onser [8]) stat recht wijst, tenwair dat die voirganger terstont betalinge bewysen mochte, als recht is, off dair mit recht qwijt wesen soude, als recht is.

CCCVIII. *Van voirplicht off pandijnge tdoen.*

Item zoe en sel men ghenen voirplicht off pandijnge doen dan tot 2 tyden van den daegen, als te primetijt ende tvespertijt.

CCCIX. *Up vierdaegen gheen recht thouden.*

Item zoe en sell die schout op heilge daege geyn recht houden noch pandinge doen, uytgenomen van gasten.

CCCX. *An ymandt te eygenen, die nijt by huyss en wair* [9]).

Item ymant van onsen burgeren off [10]) die mit onss wonaftich is, dair men mit recht op vervolget, alsoe vere dat men ymant

---

1) B voegt hier in: „men".
2) B: „wert".
3) B: „wert".
4) A: „ymant".
5) In plaats van „alzoe alst" heeft B: „als".
6) „alse" ontbreekt in B.
7) B: „na den 14 dagen uyt den pande".
8) A: „onse".
9) B: „is".
10) „off" ontbreekt in B.

an sijn goet eygenen sal, ende wair hy dan by huys nyet [1], alsoe dat die bode van onser stat [2]) ghene wete dairoff doe en mochte an hem selven, dessglijx ymant, die nyet m onss woenaftich en wair, dair die bode an hem selven gen wete doen en mochte, soe sel men die wete dairoff doe openbairlicken in der kercken, dat hy comen sal bijnnen di naester maent ende seggen dairtegen mit recht. Ende de hy dess [3]) nijt, soe sel men denghenen, die alzoe up hem m recht vervolcht heeft, eygenen an synen guede, mit vorwe den, dat dieghene, die men eygent, dair vol voir doen sel dat dieghene, die alsoe an sijn goede geëygent wert, bijnn jairs ende ses weeken comen mach ende seggen dairteg mit recht, off dat men weder uytreyken sell, wes van syne guet opgebuert wair, dair hy ontscout voir dede, alse rec wijst, ende dair hy mit recht weder seggen mach.

CCCXI. *Ymandt tbesetten ofte panden, die men die nijt doen en mach.*

Item tot wat tyden an ymantz goet, gelegen bijnnen onse vryheydt, dat men [4]) pandt off besettijnge doet, ende dieghe dair die besettinge ofte pandinge op gaet, nyet bijnnen ons stadt woenaftich en is, ende dat hy buten landtz is, off alse dat men gene wete an hem selven doen en mach, soe sel me die wete doen by dess schouten bode up eynen Sonnendac openbairlicken in der kercken, dat hy comen mach bijnn eynre maent ende weren hem mit recht, off hy mach; end worde bijnnen der maent ghene weringe gedaen, als rec is, van dyer pandinge ofte besettinge, soe mach die anclag dair mit recht op [5]) voertvaeren ende dat dan voirt uytric ten, in allen manyeren als dat (punt) [6]) hijrvoir geschreven van der eygenijnge, die nijt by huys en is, inhout.

CCCXII. *Dat recht tontseggen.*

Item enich gast, die recht ontseyde ymandt van onsen bu geren off ondersaeten voir onsen gerichte, soe mach dieghe

1) B: „niet by huys".
2) A voegt hier in: „hem".
3) B: „hijs".
4) „dat men" ontbreekt in B.
5) B: „dairop mit recht".
6) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in A doch komt in B voor.
7) „geschreven" ontbreekt in B.

die recht ontseyt is, den raidt van onser stat dat thonen. Ende ist saicke, dattet die scepenen dat huecht, dat hyt recht dyen ontseyt heefft, soe sel men dess naesten Sonnendaiges dairnae in der kercken kondigen ende dien man noemen, diet recht ontseyt is. Ende ymandt van onsen burgeren off ondersaeten, de dyen, die also trecht ontseyt hadde, huysde off hoefde, wijn off byer of broot vercofte, dat hy dronck off aet bijnnen onser stat vredecrucen, die verbuerde elkerlick 5 pont, tot elker tijt off reyse als hyt dede, ende also mennich als dair wair; ende hier mach men ymant off becronen, glijck offt andere kueren waeren, ende ondervinden.

CCCXIII. *Tott wat tyden dat men trecht* [1]) *houden sell* [2]).

Item wairt saicke, dat 2 gaste tegen malcanderen off eynen gast tegen onsen burgeren [3]) off ondersaet yet tdoen hebben voir onsen gerichte, dair hair rechtdaige off sijn tprimetyde, dat op gheen Woensdaige en is, als men recht hout van onsen burgeren, die zullen comen tvoirmiddaeghe tusschen 8 ende 10 uyren ende waren haeren dach. Ende wat rechtdaegen, dat men houden sal te namiddaige, die sel men waren ende houden tusschen dat die clock 2 slait ende dat sy [4]) 4 slait, glijck tusschen 8 ende 10 uyren, als voirscreven is. Ende wie aldus sijn rechtdach nyet en wairt ende oick nyet en coemt voir trecht by spannen gerichte, dat een gast is, die wert vellich van sijnre claeghe, alsoe vere als men recht hout ende dat recht begonnen [5]) wert tot sulcker tijt als voirscreven is, ende hy gewacht wert van sijnre weder-partye; ende dessglijx een burger, die up sijn 14 daegen staet offte up dwersnacht, behoudelick den Woensdach, als men wekerecht hout van onsen burgeren, dat men tvoirmiddaige bestaet, op sijn haircomen tblyven. Ende wanneer dat men [6]) trecht nyet en beghint, alse tvoirmiddaige tusschen dat de clock 8 slaet ende dat se 10 slait, ende na tmiddaige [7]), dat die clock 2 [8]) ende dat se 4 slait, in sulcken schijn, als voirscre-

1) B: „recht".
2) B voegt hier bij: „ende vellich te werden".
3) B: „ons burger".
4) De beide laatste woorden ontbreken in B.
5) B: „begont".
6) A: „ment".
7) B: „te namiddage".
8) B voeg hier in: „slaet"

ven is [1]), ende men voir off nae dat recht begonde ende recht hielde, soe en macht nyemant nyet [2]) versuymen.

CCCXIV. *Van aborscap* [3]).

Item zoe zullen onse burgers, ende die mit onss wonaftich sijn bijnnen onser stadt vryheidt, hair ontschout doen mit hulpe van aborscap.

CCCXV. *Van aborscap.*

Item wie onschult doen sel mit hulpe voirt gericht, die sel die ontschout doen mit sulcker hulpe, als hem die scepenen towysen, ende nijt [4]) handt over handt.

CCCXVI. *Die ontburgert wert, van aborscap onschout tdoen*

Item ymandt van onsen burgeren, die burgen geset heeft, ende worde hy dairnae ontburgert, ende hy van aborscap ansproecken [5]) worde, als hy ontburgert wair, soe soude hy ontschout doen, glijckerwijs off hy burger wair.

CCCXVII. *Van gelt, dat men int gerichtz handen leggen sal*

Item wat gelt, dat men int gerichts handen leggen sal, off dat men van dess gerichts wegen inmanen sell, dat sel men inmanen ende doen by den 3 oversten scepenen ende opboren; ende dat nymandt voirt tgheven dan by den gerichte alse recht is. Ende dat gelt sal blyven in handen der 3 overster scepenen, totter tijt toe dattet gewijst is, alse recht is.

CCCXVIII *Alst gelt in gerichtz* [6]) *hant leyt, ende* [7]) *nijt uyt te reyken, dan als voirscreven is.*

Item wanneer die 3 overste scepenen vant gerichts wegen off ymandt van den raide van ymantz goet, dat vercofft is voir sijn schout, (gelt onder heeft) [8]), soe sel men 3 Sonnendage in der kercken byden, dat elkermalck sijn bethoen brenge [9]).

---

1) B: „stait".
2) B: „so en mocht dan nyement".
3) Het opschrift ontbreekt in B.
4) B: „mit".
5) B: „aengesproken".
6) B: „tgerichtz".
7) „ende" ontbreekt in B.
8) Deze woorden, die de zin vereischt, ontbreken in A doch komen in B voor.
9) B: „bybrengen ende".

op den derden Sonnendage sal men dat gelt gheven by den schout ende schepenen off [1]) by den raide dengenen, die dairto beste bethoen dair [2]) bybrenget; nochtans een voirvanck tdoen van den gelde voirscreven. Ende wairt saicke, dat ymant, die aldus gelt gebuert hadde, ymant yet overghaven, eert alsoe vervolget wair, als [3]) voirscreven is, die verbuert elx 10 duysent steens, ende nochtans weder uyt te reyken, dat se overlevert hadden. Ende wairt saick, dat daerentheynden ymant gebreck hadde van den gelde voirscreven, die mach comen bijnnen een jair ende ses weken ende brengen sijn bethoen. Ende heefft hy dan goet bethoen gelt te bueren [4]), dat gebuert is, soe sel hem recht wederfaeren van den voirvanck; mer die nyet en queme mit synen bethoen bijnnen jairs ende ses weken, na dyen dattet gelt overgegeven wair, alse voirscreven [5]), die en sel nyet wijnnen moegen an dien gelde, alsoe vere als hy bijnnen lantz geweest hadde bijnnen dien jair ende ses weken voirschreven. Ende als ymants goet vercoft is, alse voirschreven is, soe en sel affter dyen dairup gene leystinge off pandinge geschyen, totter tijt toe dattet voirschreven gelt gewijst is, alse voirschreven is.

CCCXIX. *Wattet gericht hebben sal, als sy goet vercopen.*

Item als men ymantz goet vercoipt van dess gerichtz wegen, soe sal dair offghaen een take wijnts. Ende dess sel de schout een mijngelen hebben, [6]) scepenen, die dairby sijnt, 2 mijngelen, ende die schryver ende die bode een mijngelen; ende voirt all uyt te richten ende tbewysen, ende om dese voirscreven take wijnts sullen die schout en die scepenen dit doen. Sonder arch.

CCCXX. *Gelt* [7]) *uyt te reyken, dair voirvanck off gedaen is.*

Item wanneer een voirvanck gedaen is van gelde, dat dieghene gebuert heefft, diet mit rechte nyet toe en behoirt [8]) nae onser stadt recht, soe salt [9]) diegene, die den voirvanck gedaen

1) B: „ende".
2) B: „die tbeste betoen".
3) A: „alsoe",
4) A: „te tbueren".
5) B voegt hier in: „is".
6) B voegt hier in: „die".
7) A: „goet".
8) B: „hoirt".
9) A: „sel".

heefft, bijnnen 14 daegen weder uytreyken, na dien dattet hem die raidt van onser stat tweeten doet; ende dede hy dess nyet, soe sel men dairvoir inleggen. Ende overleverde hys dan nijt bijnnen 14 daegen, na dyen dat hy ingeleyt wair, soe sel ment hem uytpanden mit vol [2]) verboden pande

CCCXXI. *Dat gelt* [3]) *uyt te reyken, als dat goet vercofft* is.

Item wanneer men ymantz goet vercoipt vant [4]) gerichtz wegen, soe sel men die clager uytreyken, dair hy voir vervolget heefft, ende soe soude die clager mit goeden burgen enen voirvanck dairvoir doen [5]). Mer wairt saicke, dat dair [6]) meer clagers ende vervolgers waeren dan een, soe soude dat gelt blyven leggen int gerichtz handen, tot dijr [7]) tijt toe datter gewijst wair, alst recht is [8]).

CCXXII.

Item tot wat tyden ymantz goet vercofft is ende alzoe vervolget is, dat ment wysen sal, soe sal men dat ropen 3 Sonnendaegen in der kercken, ende dat sel men opten derden Sonnendach by denghene, dair dat by gebuert, wysen. Endt wairt saick, dat die schout van onser stadt dairby gebuert twysen ende hy hem dairoff sonderde dairby tkomen off dairby tweesen, soe sel die burgermeyster den schout dairtoe byeden eenwerff ende anderwerff, elke reyse by 5 dusent steens, ende derdewerff by sijn burgerscap. Ende en woude hy, alst hem geboden wair by sijnre burgerscap, nyet dairby comen, soe zullen die burgermeisters mit die scepenen dat wysen, alse recht is, ende dairmede voirtvaeren na den recht van onser stadt.

CCCXXIII. *Te weren ymant sijn goet up te gheven.*

Item ymandt, die enich goet gebyet [9]) op te gheven voir gerichte van onser stat, ende die dat mit recht geweert wert

---

1) B: „hijs".
2) „vol" ontbreekt in B.
3) B: „Tgelt".
4) B: „van des".
5) B: „doen dairvoir".
6) B: „datter".
7) B: totter".
8) B: „wair".
9) B: „biet"

ende in den onrechten bevallet, die verbuert 5 dusent steens; ende ymandt, die den anderen weren wil enich goet weerloes twerden voir den gerichte van onser stadt, ende diegene, die dat weren wil, dairoff in den onrechten bevallet, die verbuert dessglijx 5 dusent steens behouden den heeren sijns rechtz.

CCCXXIV. *Enich goet op te gheven.*

Item tot wat tyden ymant enich goet opgheven wil, tsy eygendom, erffpacht ofte eirste brandt off anders enich goet, dat sel men doen up een Woensdach te voirmiddaige; ende dat sel men eirst ropen 3 Sonnendagen in der kercken, ende wanneer men dat eirste bot doet, soe sel men dat beschryven ende hangen dat voir Schonenfelt, ende dat [1]) sel dair blyven 3 weken langk. Ende wat goet, dat men nyet op en gheeft bijnnen 8 weken nae dyen dat dair 3 weken gehangen heeft, alse voirscreven is, dat en sel men nyet opgheven, thensy weder op en nye geropen ende gehangen voir de banck, alsoe als onser stat recht wijst.

CCXXV. *Eyn man buten synen wyve gheen eygendom tontfangen.*

Item eyn man, die een wijff heefft, die enige erve off huyse, thijnsgoet, erffpacht ofte renthen off enige huerweer van enigen goede, dat gelegen wair bijnnen onser vryheydt, ontfangen soude voir schout ende scepenen, dat soude dat wijff mede ontfaen, off die scepenen en sellen dair nyet over staen. Ende stonden die scepenen dairover, wetende off onwetende, soe selt nochtans twijff half hebben glijckerwijs off syt mede ontfangen hadde, uytgenomen dat bevorwert is in hylixvorwerden, ende behouden een ygelick sijns rechtz, dat voir deser tijt geschijt is. Dit punt is gemaickt anno XCVIII 8 daigen nae Heilge-Sacramentzdach. [2])

CCCXXVI. *Man ende wijff hoir goet malcanderen tmaicken.*

Item wanneer dat man ende wijff hair goet malcanderen maken ter lester doot tgebruycken al [3]) alsulck goet, als sy affterlaten moegen, dair sel diegene, die langeste levet, dess

---

1) „dat" ontbreekt in B.

2) De laatste zinsnede ontbreekt in B.

3) „al" ontbreekt in B.

doden. erffgenamen rekenijnge ende bewysinge off [1]) doen van alsulcken goeden, als die dode voirscreven aftergelaten heefft. by den raide van onser stadt. Al wairt saicke, dat die maick-brieff dair nyet off [2]) en hielde, nochtans zo soude men doen als voirscreven is. Ende voir die guede, dair men rekenijnge off doet, sel men voldoen tot behoeff der erffgenamen, behouden een ygelick sijns rechtz, dat voir deser tijt geschijt is Dit wordt gemaict anno etc. XCVIII nae Lichtmiss. [3])

CCCXXVII. *Te maicken, dat verthijnst van den goitzhuysen*

Item zoe mach men maicken voir den schout ende scepenen allen maicken van allen gueden, dat van den goitzhuysen off van [4]) onser stat thijnst, gelijckerwijs off dat guet verthijnsde van den heere. Sonder arch.

CCCXXVIII. *Man noch wijff te onterven van dess anders doot.*

Item wat tijnsgoet off erffpacht dat enich man off wijff selver ontfangen heefft off angeërfft is van synen ouders bijnnen onser vryheit, dat en sel hem nijt onterven, noch die man van sijns wijfs doode, noch dat wijff van hoirs mans dode; elck en selt vry in synen handen houden, dat hem so angeërfft [5]) is, off dat hy selver ontfangen heefft, behoudelick scepenbrieve off hylixvorwerden in haire macht tblijven.

CCCXXIX. *Van oirdell tversten.*

Item wanneer die scepenen een oirdel versten, soe maict ment versten die eirste drye 14 daegen; ende wanneer die drye 14 daegen ommegecomen sijn, soe sel die scepen, die dat oirdel onderheefft, dairomme vraegen onder die gemeyne scepenen, die dan dair sijn, alsoe dat die mijnneste hoope die meeste volgen sell. Ende wairt saicke, dat die scepenen herdeylden an tween algelijcke, zoe sel ment trecht dairoff vervaren op dessgheens cost, die in den onrechten bevallet, alsovere als hem die partyën verwilkueren willen den costen [6])

---

1) B: „van".
2) B: „dairof niet".
3) De laatste zinsnede ontbreekt in B.
4) A voegt hier in: „den".
5) B: „also geërft".
6) B: „cost".

tgelden; ende willen sy hem nijt verwilkueren, soe zullen die scepenen, die in den onrechten bevallen, den cost gelden.

CCCXXX. *Die uytgeluydt is, goet weerloos twerden.*

Item ymant, die uyt onser stat geluyt is, off die bijnnen onser stat vryheydt van anxt sijns lijfs nijt comen noch wesen en mach, die enich goet heefft, dat hy vertyen sall, dat gelegen is bijnnen den gerichte van Amersfort, soe sel hy dat vertyen voir eynre stede ende sel machticht maicken voir derselver stede ymant dat goet tvertyen ende op te draegen, glijckerwijs off hy selver wair voirt gerichte tAmersfort; ende dess sel men (enen) [1]) brieff brengen van derselver stede, besegelt mit der stede zegell.

CCCXXXI. *Van hoighe bannen.*

Item wanneer men ymant enigen hoegen ban offwijst, soe sel men hem [2]) ene wete dairoff doen, als [3]) hy selve dair nijt tegenwoirdich en is, dat hy den hogen ban betale bijnnen den yersten 14 daegen, na dyen dat hy hem ofgewijst heefft [4]); ende nymant ghenen hoeghe banne off te panden, hy en is hem yerst mit oirdel offgewijst.

CCCXXXII. *Der schepenen clerck dat [5]) register laten besyen.*

Item tot wat tyden dat ymant coemt mit 3 scepenen off meer by der scepenen clerck ende begheert der scepenen register te hoeren, (so) [6]) selt hem der scepenen clerck laten hoeren by 5 dusent steens.

CCCXXXIII. *Van oirconde tnemen.*

Item zoe sel men die scepenen, die over een saicke staen, dair men mit recht oirconde off geven sel, [7]) voir elke oirconde tsamen gheven, tsy datter viel off luttel scepenen by sijn, $^1/_2$ clayken ende nijt meer. Ende die oirconde sellen die scepenen hebben, die dairby sijn, ende die sullent [8])

---

1) Dit woord, dat de zin vordert, ontbreekt in A maar komt in B voor.
2) Dit woord ontbreekt in B.
3) B: „also".
4) B: „is".
5) „dat" ontbreekt in B.
6) „so" ontbreekt in A.
7) A voegt hier in: „soe sel men hem".
8) „die sullent" ontbreekt in B.

glijck deylen, uytgenomen als men enich goet weerlos wert: dair sel men sulcke oirconde off geven, als men van outs gegeven heefft. Ende die gasten zullen die scepenen van oirconde geven tsamen [1]) een clayken, behoudelicken den schout, dess schouten bode ende der scepenen clerck in hoeren recht te blyven, alst van outs geweest is [2]).

CCCXXXIV. *Van oirconde.*

1. Item soe sal een man mit synen [3]) wijff van eynre saicken die [4]) sy int [5]) recht tsamen tdoen hebben, nyet meer dan een huege off een oirconde gheven. Ende van [6]) wat guede die schout een huege off neemt, dair en sal hy geen oirconde of nemen, wanttet van outs zedelicken ende gewoentlick heeft geweest.

2. Die [7]) rait, out, nye ende gemeynten sijnt overdragen, dat soe wes oirconde, dat schoute [8]), die clerck [9]) mit die boc bueren, alsoe veel zullen die scepenen oick bueren. Actum anno XLVI in Vigilia Katheryne.

CCCXXXV. *An te spreecken, dat lijff ruert.*

Item aldus is onser [10]) stat recht gelegen: wair dat ymant van onsen burgeren ansproken [11]) werdt, dat lijff ruert, ende dair ymant sijn lijff by set, soe sel men [12]) onsen burger, die angesproken werdt [13]), antasten by den scepenen, ende setten hem [14]) in dess heeren slot. Mer mochte hem onse burger verborgen voir lijff ende goet, alse bescedelick wair, tcomen [15]) ende rechtz [16]) tplegen, soe sel men onsen burgen nyet sluyten. Ende worde onse burger gesloten, alzoe dat hy gheen borge en

1) B: „tsamen geven".
2) B: „heeft".
3) B voegt hier tusschen „echte".
4) A: „dat".
5) B: „mit".
6) „van" ontbreekt in B.
7) B: „Item die".
8) B: „die scout".
9) A voegt hier in: „ende".
10) A: „onse".
11) B: „aengesproken".
12) B: „ment".
13) B: „wair".
14) „hem" ontbreekt in B.
15) B: „te recht te comen".
16) A: „trechts".

hadde te setten ten eirsten, so mach men hem naverborgen, wanneer hy die burge [1]) hadde, also als voirscreven is; ende die schout van onser stadt sell [2]) onsen burgeren laten verborgen, also alse voirscreven is. Ende woude hys nijt doen soe sel men hem bieden van onser stat wegen tdoen by sijnre burgerscup. Ende dessglijx van den anclager, die onse burger wair, hem tverborgen in allen manyeren, als voirscreven is. Ende ymant, die onse burger nyet en wair, die ymandt van onsen burgeren anspraick, dat lijff ruert, soe sel men [3]) die anclager sluyten in des heeren slot; ende die sel blyven int slot, ter tijt toe dat men recht, alsoe dat mens nyet verburgen en zel. Mer worde ymant, die onse burger nyet en wair, angesproken van onsen burgeren, dat lijf ruert soe mach dieghene, die onse burger nyet en wair, hem verburgen. Ende enige saicke, die ant recht comen, dat lijff ruert van onsen burgeren, die sel men richten by den scepenen van onser stadt. Ende ymant, die gesloeten wair in dess heeren slot, tot dess schouten huys by den raide ende by den scepenen van onser stat, soe en sel die schout die nyet [4]) ontslaen dan by (den) [5]) rade van onser stat, by sijnre burgerscap.

CCCXXXVI.

Item wie hem overgaens off tobrenges vermet, alse recht is, die sal dat doen rechtevoirt als hyt hem vermet ofte over 14 daegen dairna; dat is tverstaen by spannen gericht, als hyt hem vermet off dess eirsten 14 daigen dairnae, alsoe vere als die schout ende scepenen dat recht hielden; ende hielden sy dan gheen recht, soe sel hyt doen ten eirsten dwarsnacht dairnae, als die schout ende scepenen recht hielden, sonder arch. Ende wye dess nyet [6]) en deden, glijck voirscreven is, die verbuerde 5 dusent steens. Ende wairt [7]), dat hem ymant overghaens vermaet mitten nyewen ofte oude scepenen, mitten raide ofte mitten registere, soe sel men die oude scepenen off die rait off die clerck, tsy der stat clerck off der scepenen clerck, doen byden by dess gerichtz boden, dat sy comen by

1) B: „burgen".
2) A: „sullen".
3) B: „ment".
4) B: „de en sell die scout niet".
5) „den" ontbreekt in A.
6) „nyet" ontbreekt in B.
7) A: „wair".

den gerichte, op dijr tijt als hem [1]) die anclager vermeten heeft toe to brengen, ende yechten, soe dat geschijt is, elkerlick by 2 dusent steens. Mer wair ymant van den scepenen, rait ofte clerck voirschreven, die up die tijt, dair hy tegen worden geboden [2]), van noode uytwesen moste, die sel comen tvoeren eer hy uytreyst, ende seggen ende iechten sijn huechnisse den gericht: dair mach hy den voirscreven kuer mede beschudden. Mer wairt saicke, dat hem ymant vermait enigen gast te overghaen, ende die scepenen kenden, dattet der stadt saicke (wair) [3]), ofte dattet onser stadt vryheydt anginge, dit souden die scepenen wysen voir den raidt opt huyss.

CCCXXXVII. *Hoe men goet vercopen sall.*

Item enich persoon van onsen burgeren, ondersaeten, off die mit onss wonaftich zijn, die mitten gerechte ymant vervolgede die onsen burger, ondersaet ofte mit onss woennaftich is, alzo vere dat hy sijn goet vercopen sell, die sel dessgheens goet, die hy alsoe vervolget heeft, eirst by dess gerichtz bode : Sonnendaegen openbairlicken in der kercken doen ropen, endedan selt gericht dat staets coips vercopen; ende ist rede goet, soe sel ment denghenen, dyet coipt, rechtevoirt op der straete leveren; ende hy sal voldoen dat gelt, dair hy omme gecoipt heefft, over 6 weken [4]). Ende ist, dat dieghene, die vervolget is, gheen rede goet en heeft, dattet gericht vinden can soe sel men vercopen liggende erve off staende tijmmer, ter tijt toe dat die vervolger gericht is. Ende dat sel dieghene die dat coept, betalen, soe vroech als [5]) hem dat upgegeven is, alse recht is; ende gheen rede wair tvercopen, dat 2 Alt gulden werdich is, dan elcke stuck bysonder. Ende wie enich goet tegen den gerichte coipt ende dat nijt en betailde glijck voirscreven is, die sel men dat offwijnnen, glijck onser [6] stat boick mede inhout; tenwair dat hem ymant verwilkuerde sijn goet om rede gelt tvercopen, dat en sel men nijt dan eynen Sonnendach in der kercken ropen ende dess Manendaiges dairnae om reet gelt vercopen. Ende wairt saicke dat enich gast offte burger, off die mit onss woende, op ma-

1) „hem" ontbreekt in B.
2) B: „geboden worde".
3) „wair" ontbreekt in A.
4) B voegt hier in: „te betalen".
5) „als" ontbreekt in B.
6) A: „onse".

canderen vervolgede, dat en sel men nijt dan eynen Sonnendach ropen ende om reet gelt vercopen.

CCCXXXVIII.

Item zoe zel dieghene, die der scepenen oirconde upbuert ende bewairt, alle die maent duer die [1]) opbueren ende inhouden tot Satersdaiges savontz toe, als die maent uytgaet; ende [2]) dan sel die scepenclerck alle die brieve, die in der maent geschyet sijn, rede hebben; ende dan sellen die schout ende scepenen, die in die maent dairby gewijst hebben, dair die brieve off enich der brieve [3]) geschijt sijn, mit hair zegel comen, tusschen dat die clock 4 slaet ende dat se 5 slaet, ende besegelen die mit hoeren zegel; ende enich scepen, die dan [4]) dair nijt en quame mit sijn zegel of eynen anderen dair voir hem hadde mit sijn zegel, die verbuerden allen sijnen oirconden, die hem van dyer maent bueren solden; ende dien sel der scepenen clerck hebben. Ende wie sijn oirconde also verbuerde glijck voirscreven [5]), dye sel nochtant sonder [6]) gelt dairoff tnemen den clerck die brieven besegelen, dair hy over gestaen heefft, als die clerck dess op hem begeirde, elkerlick by een Beyers gulden, alsoe mennich als dair wair, ende alsoe dick als hy weygering dairof [7]) dede. Ende dair mach die clerck een ygelick off becronen sonder kuer den clerck dairan te verbueren, thenwair dat enich der scepenen dan buten der stadt vryheit wair: die sel dess yersten daiges, als hy bijnnengecomen wair, totten clerck comen mit sijn zegell ende segelen die brieven, off hy had sijn oirconde verbuert, glijck voirscreven is.

CCCXXXIX.

(Yement voir trecht aen te spreken, als hy geboden is.) [8])

Item wie van onsen burgeren, ondersaeten off die mit onss wonaftich is, angesproecken wert voir den gerichte voir enige schulde ende hy bijt onschult tdoen, ende wil dan die anspreecker den eydt hebben ende hem om Goidts willen ende

---

1) „die" ontbreekt in B.
2) „ende" ontbreekt in B.
3) B: „dier brieff".
4) „dan" ontbreekt in B.
5) B voegt hier in: „stait".
6) B voegt hier in: „enich".
7) „dairof" ontbreekt in B.
8) Het opschrift ontbreekt in A.

onser Liever Vrouwen willen dess nijt verdraegen, soe sel de schout den voirganger seggen, dat hy hem op dyen eyd wyselick beraide ende dedijnge, off hy mach, ofte comen then naesten rechtdaich ende doen die onschout; ende dair sel men se dan op verdaegen. Ende wie alsoe verdaget wert en then naesten rechtdaege, als men recht hielde, nyet en quem ende dede sijn [1]) ontschout, die wair vellich van der anspraick ende verbuerde [2]) dairto een dusent steens, alsoe vere (als) [3]) hy van den anspraicker gewacht worde, behoudelick dat men alle gasten ende sy wederom onvertogen recht doen ende geschyen sal laten.

CCCXL.

1. Item alle dieghene, die onder kuer staen van steen in de bancken, die en sel men by hoeren wille nijt meer verdagen dan eens. Ende wair ymant, die hem overghaens ofte tobrengens vermeten hadde, dair hy onder kuer van steen mede stonde, ende wairt saick, dat hy op synen rechtdaige nijt gewacht en worde van sijnre wedersake, soe sal hy dan nochtant overghaen ende tobrengen doen, als hy hem vermeten hadde, soedattet gericht weet, dat hyt so macht heefft tdoen off hy sal vellich wesen van den steen voirscreven.

2. Item wie hem tobrengens off overgaens vermet, alse recht is, ende dat nyet en doet, die [5]) verbuert 6 [6]) dusent steens.

CCCXLI. (*Van pandinge.*)[7])

Item ymandt van onsen burgeren off ondersaeten off die mit onss wonaftich sijn, die gepandt werden van enigen burgeren off van die mit onss wonen, ende hem uyt den pande liet doen theynden 14 daegen, als hy gepant wair, die verbuert 5 dusent steens; off wair dessglijx ymant van onsen burgeren off die mit onss woenden [8]), die mit scepenenbrieven off registeren van schulde gepant worde, die van weerden waeren, soedat sy nijt uytgeghaen en [9]) waren als verjairt na

1) B: „die".
2) B: „verbuert".
3) „als" ontbreekt in A.
4) A: „verdragen".
5) „die" ontbreekt in B.
6) B: „5".
7) Het opschrift ontbreekt in A.
8) B: „woenen".
9) „en" ontbreekt in B.

onser stat boick, ende ymant, die hem dairtegen [1]) uyten pande lyet doen, die verbuert [2]) 5 dusent steens, tenwair dat hy ten naesten rechtdach betalinge bewijsde, alse recht wair, als hy hem uyt lyet doen.

CCCXLII. [3])

Item wair ymant, die enich goet lyet hangen voir der bancken, ende hem ymandt verwilkuert tegen tseggen ende hem mitten recht weerde, dat hys zoe nijt opgeven en mochte, alst [4]) gehangen wair, off dair vellich off worde [5]), die verbuerde 5 dusent steens.

CCCXLIII.

Item wair oick ymant, die hem verwilkuerde mit recht tseggen tegen enich goet, dat gehangen wair, ende dan dat nijt weren en mochte mit den rechte, soe hy hem verwilkuert hadde, off die dair vellich worde, die verbuerde 5 dusent steens.

CCCXLIV.

Item ymant, die mit onrecht gheert ymantz goet tvercopen, ende mit recht dat geweert worde [6]), die verbuert [7]) 5 dusent steens.

CCCXLV.

Item wair oick ymant, die mit onrecht weerde sijn goet tvercopen, alst [8]) mit recht gegeert [9]) werdt, die verbuert 5 dusent steens.

CCCXLVI. (*Van onscout te doen.*) [10])

Item ymandt [11]), die gedaicht werdt ten naesten rechtdaige sijn ontscout tdoen ende dan nijt en dede, alsoe vere als hy van den clager gewacht wert, die verbuert een duysent steens.

CCCXLVII.

Item wair ymandt, die geteykent wair opter stat huys ymantz sacwouts off borghe tweesen ende dair nyet zoe vele en liede,

---

1) „dairtegen" ontbreekt in B.
2) B: „verbuerde".
3) In B heeft dit art. tot opschrift: „Van tselve"; het volgt daar op art. CCCXXIII.
4) A: „als".
5) B: „ende dairof vellich worde".
6) B: „wert".
7) B: „verbuerde".
8) A: „als".
9) B: „begeert".
10) Het opschrift ontbreekt in A.
11) „ymandt" ontbreekt in B.

dair die clager an genoichde, ende voir den gericht gewijst worde ontscout tdoen, ende die dan nyet en queme ende deide onschout, alsoe vere als hy van den clager gewacht worde. die verbuerde 5 dusent steens.

CCCXLVIII. *Die goet coipt, wisheyt dairvoir tdoen.*

Item ymant, die [1]) goet coipt, die sel dair goede seker wisheyt voir [2]) doen, dat hyt bijnnen 14 daegen betalen sel; ende dat voldoen sal hy rechtevoirt doen [3]). Ende doet hy dess [4]) nyet, soe verbuert hy 10 [5]) duysent steens. Ende is sijn goet goet genoech, soe sel men dan [6]) rechtevoirt voir dat gelt ende steen sijn goet vercopen om reet gelt; ende is sijn goet nijt goet genoich, zoe sel men, datter [7]) vercoft is, anderwerff vercopen. Ende golde dat goet min, dan dair hy voir [8]) gecofft hadde, dat soude hy veroirsaten [9]), off men souden dairvoir uytluyden een maent langk ende daerentheedes, totter tijt toe dat hy den kuer ende dat gebreck [10]) betailt hadde.

CCCXLIX. *Tegen scepenenbrieve off registeren* [11]) *tweren.*

Item zoe en sel hem nymant weren tegen scepenenbrieve off register [12]); ende wairt saicke, dat [13]) hem ymant daerentegens weerde, dat en sel hem gheen stade doen, thenwair dat hy op dieselve tijt betalinge bewysen mochte [14]), alse recht wair.

CCCL. *Staende tijmmer ende* [15]) *liggende erve off renthen te vercopen.*

Item tott wat tyden die rait offt gericht van onser stat

---

1) B (raadboek) en B (schepenboek) voegen hier in „enich".
2) A: „dairvoir".
3) „ende dat ..... doen" ontbreekt in B (s).
4) B (r): „hyt".
5) B (r) „5".
6) A: „dat".
7) B (r) en B (s): „dat".
8) B (s): „om".
9) B (s): „oirsaten".
10) B (s): „gelt".
11) B (s): „scepenbrieff off register".
12) B (r): „tegen scepenbrieve off register weren".
13) „dat" ontbreekt in B (s).
14) B (s): „bewisen mochte betalinge".
15) „ende" ontbreekt in B.

enich staende tijmmer off [1]) liggende erve of renten vercopen sel, soe sel die raidt off dat gerichte op den eirsten dach, als sy dairtoe sitten, dat goet opsetten en hoeren dat hoichste gebot [2]) ende setten dairup, na dyen [3]) dattet goet werdich is. Ende wie dat hoichste bott heefft, die sel dair 3 weken in blyven; ende bijnnen den 3 weken sel men bode hoeren van dien guede om dat goet tschoensten tvercopen. Ende wert dieghene verhoghet, soe sal hy van synen bode qwijt weesen; ende alle die Sonnendage bijnnen den 3 weken sel men openbairlicken ropen in der kercken, wie dat laeste bott van dien gode heefft, ende hoevoel dair geboden is, ende wair ymant, die verhoeghen woude, ende aen wien dat ment versuecken soude; ende opten lesten Sonnendach, soe sel ment openbairlicken kondigen in der kercken, dat men dat goet staitz [4]) coips vercopen sel. Ende wie dan dat leste bott heeft, die sel den coop hebben. Ende voir dat gelt sel men alsulcke voldoen nemen, dat ment op die daege, dair ment op vercoipt, opburen mach enen ygelicken voirt te geven, die dair (recht to heeft) [5]). Ende als die eirste boden gehoirt zijn van enigen guede, als voirscreven is, zoe wie dan dair [6]) voir dat guet bijnnen dryen [7]) weken 50 gulden meer byedt, die sel hebben van elke 50 gulden een gulden ende dairnae meer off mijn, na dyen dat men [8]) byedt. Mer wairt saicke, dat men [9]) in den eirsten alsoe kentlick min om een goet bode [10]), dant [11]) bycant weerdich wair, soe sel ment by den Raide (brengen) [12]), eir men dair meer bode off hoerde [13]), ende doen dair voirt in, alst den raidt nutte dunckt twesen.

CCCLI. *Enich tijlbar goet te beschudden.*

Item tot wat tyden ymant enich tijlbar goet beschudden wil, die dair gheen scepenenbrieff off register off en heefft,

1) „off" ontbreekt in B.
2) B: „bott".
3) B: „dairna".
4) A: „staens".
5) Deze woorden, die de zin vordert, ontbreken in A maar komen in B voor.
6) „dair" ontbreekt in B.
7) B: „dien".
8) A: „ment".
9) A: „ment".
10) B: „biet".
11) A: „dat".
12) Dit woord, dat de zin vordert, ontbreekt in A.
13) A: „hoerende".

die selt houden, hy voir ende sijn 2 naeste bueren nae dattet goet sijn is. Ende willen hem sijn bueren nijt helpen soe mach hyt houden mit 4 goede knapen, die onse burgen sijn, ende bijnnen 8 daegen, na dyen dat [1]) hyt hem vermet behoudelick dat een ygelick sijn huyshuer off pacht houden mach, als zedelick ende gewoentlick hairtoe geweest heeft. Ende wie hem vermet enich goet tbescudden, ende die dese nijt en doet [2]) bijnnen 8 daegen, nae dyen dat [3]) hyt hem vermet, die verbuert 2 dusent steens.

CCCLII. *Alst goet vercoft is, den clager tgelt* [4]) *uyt te reyken*

Item tot wat tyden, dat men ymantz goet vercoipt, soe sel men tgelt, dat dairoff coemt, geven den clager tot alsoe veel als hem gebreckt. Ende ist saicke, dat eens sacwouts [5]) eens borgen goet vercofft wert, soe zullen die sacwout off die burghen off die anclager voirvanck voir doen, alsoe als onser statz recht dairoff gelegen is. Ende wie voirvank doet, dese selt uytreyken, als die [6]) clager offgewijst [7]) wert, of men sel sijn goet off sijnre burgen goet vercopen om reet gelt [8]).

CCCLIII. *Opten burghen trichten* [9]).

Item wanneer die sacwout alsoe veel goetz nyet en heeft dair men den clager an richten mach, soe sel men voirtvaren opten burgen ende hair guet vercopen voir [10]) tgebreck.

CCCLIV. (*Als tgoet* [11]) *vercoft is, hoe* [12]) *ment wysen sell.*) [13]

Item tot wat tyden dat ymantz goet vercoft is ende als vervolget [14]) is, dat ment wysen sel, soe sel men dat ropen Sonnendaige in der kercken ende (dat) [15]) sel men op den derden

---

1) „dat" ontbreekt in B (s).
2) B (r): „dede".
3) „dat" ontbreekt in B (s).
4) A: „dat goet".
5) A: „onse".
6) B (r) en B (s): „alst den".
7) B (s): „toegewijst".
8) B (s): „vercopen om reedt gelt of sijnre burgen goit".
9) B (r): „als de sacwoudt geen goet en heeft opten burgen te richten"
10) A: „voirt".
11) B (s) voegt hier in: „vervolcht ende".
12) B (s): „dat".
13) Het opschrift ontbreekt in A.
14) „is" ontbreekt in B (s).
15) „dat" ontbreekt in A.

Sonnendach wysen by dengenen [1]), dairt by gebuert tdoen [2]). Ende wairt saicke, dat die schout van onser stadt dairby gebuert tweesen ende hy hem dairoff sonderde, soe sel die burgermeyster den schout dairby doen bieden eenwerff ende anderwerff, elcke reyse by 5 dusent steens ende derdewerff by sijnre burgerscap; ende woude hy dan, alst hem geboden wair by sijnre burgerscap, nijt dairby comen, soe sullen die burgermeysters mit den scepenen dat wysen, als [3]) recht is, ende dairmede voirtvaeren na onser stat recht [4]).

CCCLV. *Item* [5]) *wat der scepenen clerck hebben sal van schryven.*

1. Item [6]) zoe sal hy hebben van enen gast een brieff tmaicken 3 botgen ende dessglijx van een vidimus 3 botgen.

2. Item zoe sal hy nemen [7]) van elke teykenijng [8]), dat hy dess Woensdages in der bancken doet [9]), een sestendeel van een out botgen.

3. Item soe sal hy hebben van elken eygendom te teykenen dess Woensdages in der bancken een vierden deel [10]) van een out [11]) botgen. Ende wat eygendom dat upgaet, en sel hy nijt off [12]) hebben.

4. Item zoe sel hy hebben van een register uyt tschryven een botgen ende van een register tsuecken tot synent [13]) een half botgen. Ende in der bancken tsuecken dair [14]) en sel hy nijt off [15]) hebben.

5. [16]) Item brieve, dair men meer dan een eygendom ofte goet-

---

1) A heeft: „wijsen genen".
2) B (r): „dair dat gebuert by te doen".
3) B (s) „alst".
4) B (r): „na den recht van onser stadt".
5) Item ontbreekt in B.
6) Deze alinea ontbreekt in B.
7) „van scriven" voegt B hier tusschen.
8) B: „elck teykenen".
9) B: „teykent".
10) B: „vierdell".
11) „out" ontbreekt in B.
12) B: „van".
13) B: „tot sinen huse".
14) „dair" ontbreekt in B.
15) B: „van".
16) Ook deze alinea ontbreekt in B. Daarentegen komt daar het volgende voor:
„Die rait out, nye ende gemeenten sijn overdragen, dat die scepenclerck hebben sal van butenluden, dair die scepen dubbelt oircondt of hebben ofte of nemen, oick dubbelt

scheldinge in doet setten, dair sel hy dubbelt brieffgelt of hebben. Ende wes hy in enen brieff vijnt ende in enen brief maict, dair sel hy enen botdrager off hebben, ende gheen oirconde off brieffgelt te boeren, eer die brieff besegelt zijn. Actum anno XIIIIc ende LIIII.

CCCLVI.

Item soe en sellen gheen geestlicke geoirden persoonen die in een geestlicke vergaderinge sijn, ghene erve, eygen of renthen, off nymant van hoeren weghen, copen, dat bijnnen onser stat vryheit gelegen is, by een kuer van 25 Beyer guldens ende dat selver goet verbuert tot statz [1]) behoif.

CCCLVII.

Item wairt saicke, dat enige persoon [2]) van onsen burgeren ende inwoenren in enigen cloester ofte vergaderinge ginge ende dairin bleven jair ende dach, ende hy erve, eygen [3]) offte renthen hadde, soe moegen sijn erffgenamen dat copen ende uytlossen bijnnen 3 jaeren dairna den penninck om 1 penninck.

CCCLVIII.

Item zoe en sel men dese voirscreven persoonen gheen goet maicken noch erven, thenwair dat sy bijnnen jairs uytgin gen ende uytblyven.

CCCLIX.

Item soe en zullen man ende wijff voirtan nijt meer den anderen maicken dan ter lester doot toe [4]) tgebruycken ende rekenijnge ende bewysinge tdoen den erffgenamen bij

---

briefgelt of hebben sall sonder wederseggen, ende oick van registeren te sueken of te scriven van allen gasten dubbelt gelt.

„Voirt so wat die scepenclerck als van eygendommen opgift, goitsceldingen, maken diergeliken in enen brief vijnt, dair hy enen brieff of maken sall, en sal hy nyet dan eenvout briefgelt off hebben; ende so menige eygendom, belidinge, opgiften, goitsceldingen, maken off dyergeliken hy all in enen brief maken sall, ende hy niet in enen brief en vijndt, dair die scepen oircond of hebben ofte of nemen, sal hy van elke sonderlinge punt sijn sonderlinge briefgelt van hebben."

1) B: „onser stat".

2) B: „personen."

3) „eygen" ontbreekt in B.

4) A voegt hier in: „ende".

den raide van onser stat, alst hem vermaent wert van den raide van onser stadt [1]).

CCCLX.

Item soe en sel men affter deser tijt gene maicken maken, die van werden wesen zal [2]), ten sel wesen op enen Woensdach voir der banck, dair 5 scepenen off meer over geweest hebben. Ende wairt saick, dat die schout dair dan [3]) niet over staen en woude, soe moegen dan dat [4]) doen ende over staen 7 scepenen; ende dat van weerden tweesen, behoudelick dat van [5]) voir 5 mannen van den raide tdoen van weerden tblyven. Actum anno XIIIIcLIIII, VI post Victoris. [6])

CCCLXI. *Dat vordel van een man* [7]).

Item zoe sel een man tot sijn vordel nemen van sijns wijffs doot een dat beste harnisch, dat tot een mans lijff hoirt, mit alle clederen, riemen, tasschen, die tot synen lijff hoeren, als sijn wyff sterfft, voirt 3 die beste rydepairde, die dan dair sijn, die men billicker ryden mach, ende dair hy synen heere mede dienen mach, sonder arch — ende elck peert sal out wesen 2 jair of daerènboven — [8]) uytgenomen wagenpairde, die dagelix in den wagen ghaen om loon; voirt een sijlveren schael, een paer vlesschen, een dwael, eyn hoofftpuelluwe, eyn oircussen, een deken, een pair slaiplaken, van elke dat beste, alzoe vere alst [9]) dair is, als sijn wijff sterfft.

CCCLXII. *Dat vordel van een wijff* [10]).

Item zoe sel een vrou tot enen [11]) vordel nemen van hoir mans doot alle clederen, die tot hoeren lyve hoeren, als hoir man sterfft, voirt een dat beste cofferen mit allen hooftclederen, voirt een becken, een watervat, een dweel, een [12]) tafel mit een tafelaicken, een tijnnen kan, een stoel mit een kussen,

---

1) „van den raide van onser stadt" ontbreekt in B.
2) B: „sullen".
3) „dan" ontbreekt in B.
4) B: „dat dan".
5) „van" ontbreekt in B.
6) De tijdsbepaling ontbreekt in B.
7) B: „des mans vordell van sijns wijfs doet".
8) B voegt hier tusschen: „ende".
9) B: „als".
10) B: „Des wijfs vordell vants mans dode".
11) B: „hoeren".
12) A: „ende".

eyn bedde, eyn deken, een paar slaiplaicken, een pot. eyn ketel, uytgenomen brouketel [1]), dair men hoppenbyer mede brouwet, een candeler, een hael, een tanghe, een byell met een block, van elke dat beste na den besten, alzoe vere als dair is, als hoir man sterfft. Mer wair [2]) dat saicke, dat van elken dinge mer een en wair, datselve dat [3]) soude die vrouwe nemen.

CCCLXIII. *Van die scepenen tmanen.*

Item tott wat tyden alle die scepenen gemaent zijn van dschout off van den gesworen bode, ende wairt saicke. dat ymant van den scepenen dair nijt by en quame, ofte gemaent en worde, als voirscreven is, soe mach dan die overste scepen, die dair tegenwoirdich is, den anderen scepenen doen manen, by een kuer van 5 dusent steens. Ende wanneer sy al te samen sijn, zoe wie dan totten ommevragen nijt seggen en woude: die eynen gewonnen off den anderen verloeren, die verbuerde 2 duysent steens. Actum in die Symonis et Jude anno XLIII. [4])

CCCLXIV. *Tott wat tyden die schout dat recht lyet valle.*

Item tot wat tyden dat [5]) die schout van onser stat des Woensdages dat recht tusschen onsen burgeren liet vallen alsoe dat hy gheen recht en hielt off [6]) dede houden, buten oirloff van den tweedeel van den scepenen, soe en sal die schout voirscreven bijnnen 8 daegen dairnae gheyn recht houden, uytgenomen van gasten. Actum anno XLIV, II post Epiphanie. [7])

CCCLXV. *Van ontwaringe ende inleydinge.*

Die rait, out, nye ende gemeynten sijnt overdraegen ende hebben gesleeten: soe wie op dess anders goet vairt mit recht als mit inleydinge offte ontwaringe, ende dairvan vellich gewijs

---

1) B: „brouketelen".
2) B: „wairt".
3) „dat" ontbreekt in B.
4) De laatste zinsnede ontbreekt in B.
5) „dat" ontbreekt in B.
6) B voegt hier in: „en".
7) De laatste zinsnede ontbreekt in B.

worden [1]). die sellen staen ende gelden [2]) sulcken kuer als diegenen, die gepant ende beset hadden [3]) mit registeren off zegel ende brieven ende dairvan vellich gewijst wair. Vernyet op Donredagen post Odulphi anno XCIIII.

CCCLXV *a*. *Onser burgeren pachteren niet te recht te stellen.*

Item so en sall die scout onser burgeren pachteren nyet te recht stellen, tenwair dat zy van hairs selves wegen dairvoir den recht te doen hadden, op een kuer van 10 *Beyers guldens; ende dair en sellen die burgerpachteren den scout nyet om geven by een kuer van* 10 *Beyers gulden.*

CCCLXV *b*.

Item die scepen in der tijt, tot wat tiden zy een oirdell uytwysen sullen, dair die stat kueren an hangen, ende dair des Woensdagen op den huse vergadert sijn om tselve oirdell, zij uytten sullen, te vijnden, alsdan mede te vijnden ende overcomen sullen, wee veell kueren aen deselve saick, alstan gevonden ende geuyt sall werden, totter stat behoiff verbuert sijn, ende wie se verbuert heeft.

CCCLXV *c*. *Tegen scepenbrieve off register uyt te doen.*

Item wie hem uytdede tegen enige statbrieven, scepenbrieven of registeren, oick hoe zy waeren, weder van scade of van sculde, ende in den onrechten dairvan bevielen, die soude verbueren tot onser stat behoif 5 *dusent steens; ende die clager ende voirganger sellen tot alre tijt elx hoir rechtdagen wachten, so lange die wisinge gedaen zy, off wie sinen rechtdach niet en bewairde, die sell bevallen van den steen voirscreven.*

CCCLXV *d*. *Als men des voirgangers goet vercopen will ende hy hem dairop weeret.*

Item alst gebuert, dat yment also vervolcht is mitten recht, dat die anclager des voirgangers goit vercopen will, ende die voirganger tzy man of wijf een were dairop dede, ende zy dan, twair by den scepenen off by den rait, des naesten rechtdagen dairna voir den rait om die weer aldair te caven vergadert wor-

---

1) B: „wert".
2) B: „die sell gelden".
3) B: „had".

den ende zy dan, twair anclager of voirganger, niet en quame als hy verdaget wair, die wair vellieh, twair van den weren van die vercopinge.

CCCLXVI. *Die schout weigeringe tdoen over enigen saicken te staen.*

Item die raidt, out, nye ende gemeynten sijnt overdraegen ende hebben gesleeten, dat die schout nymant weygeringe doen sal om over enigen saicken tstaen, dair ymant der anderen yet overgheven off vestigen wille. Ende wairt, dat die schout dair weygeringe in dede ende voirginge ende niet overstaen en wolde, soe verbuert hy 10 Beyersche gulden. Ende alsdan soe sell dan die overste scepen, die dan in de banck is, als een geset schout mit de anderen scepenen die over staen byt tverbueren oick 10 Beyerssche guldens: ende wairt saicke, dat die dan dair oick nijt overstaen en wolde soe sal men dat dan moegen doen ende laten geschyen van 5 mannen van den raide, ende dat sal dan van weerden weesen ende blyven, offt voir den schout ende scepenen geschyet wair. Actum op Manendaige post Letare Jherusalem etc. anno vive.

CCCLXVII. *Van ymant van den cloesteren wegen wat tontfangen.*

Item soe en sal nymant ontfangen enich goet, dair dat gericht an twyvelt, dat tot behoeff der cloesteren wesen ende geschyen sall, hy en sal dair eirst toe doen mit synen eede dat hy dat tot sijns selffs behoeff ontfangen sall ende nijt tot der cloesteren behoeff.

CCCLXVIII. *Van goet twercopen sonder roepen.*

Item die rait, out, nye ende gemeynten sijn overdragen ende hebben gesleten: tot wat tyden dat men voir der bancken goet vercopen sal ende van die dyener voir der bancken nyet geropen en worde by versuem van die dynair, soe sel men evenwel dat goet vercopen moegen, in manyeren offt geropen wair, nyettegenstaende dat scepenenboick; ende die dyenair sijn dyenst verbuert. Actum den 19en dach in Mey anno etc. XIX.

CCCLXIX [1]). *Eyn verandersatijnge dess punts van den dootslagen by out rait, nye ende gemeynten etc.*

1. *Item out rait, nye ende gemeynten sijn eyndrachtelicken overcomen: om die quade nerijnge ende tegenwoirdige armoede onder onsen burgeren ende mede alle ongerusticheit, onlust ende wanverstant onder denselven neder te leggen, is by denselven raidt voirscreven* [2]) *verandersaet dat punt van dootslaegen van eenen onser burger an enen burger als: dat die hantdadige nae crachte van dyen te moeten blyven buyten onser stadt ende statz vredecrucen* 100 [3]) *jair ende dach, glijck tselve punt oick voirmails by den ouden rait wel verandersaet is; als: dat van nu voirtan, wairt, dat een burger een dootslach dede an enen burger, die verbuerde sijn lijff; mer wert hy voirvluchtich, dat mens nyet crygen konde, zoe sel hy blyven buyten onser stadt ende stadt vredecrucen* [4]), *byt verbueren nummermeer bijnnen onser* [5]) *stat tkomen, ter tijt toe* [6]) *hy des dooden maeghen zuen ende beteringe gedaen heefft, ende daertheynden noch een jair nae die zuene. Indyen hy dan bijnnen der stadt wesen wil, zoe sel hy eirst moten doen brengen* 25 *Karolusgulden opter stadt kist; ende dairmede sel hy moegen dan komen bijnnen onser buytenstadt, dair noch te blyven een jair; ende* [7]) *wairt saick, dattet bewyselick bevonden wordt, dat hy by nacht off by ontyden, boven dess voirschreven is, bijnnen die bijnnenstat geweest wair, ende die rait dat kentlick gemaict waere, dat syt geloifde, zoe soude die* 25 *gulden voirschreven verbuert wesen, ende dan wederom den tijt voirsckreven uyt te blijven. Ende* [8]) *indyen hy daerenthenden brenget noch* 25 *Karolusgulden, sel hy dairmede moegen comen voirt in die bijnnenstadt, mit condicien: indyen enige hantdadige, die nu tot* 3 *jaeren toe buten onser stadt vredecrucen ge-*

---

1) Deze bepaling, die in A met latere hand is ingeschreven, komt ook in D op het jaar 1531 voor, waar de aanhef aldus luidt: „Item die burgermeisters mit die nye rait zijn overcomen, dat zy bliven by dat ontworp, dat by denselven burgermeisters ende nye rait geeoncipeert ende gemaict is opt behagen den ouden rait. Item dat ontwerp ende tgeen, dat als voerscreven overcomen is, is dat hiernae volcht. Item omme die quade neringe" etc. — Het art. is doorgeschrapt en in margine staat dan aangeteekend: „Dit is geset, zoet by den ouden rait geconfermeert is, achter in statboick, int cantoer gesloeten leyt".

2) D: „out rait, nye ende gemeente".

3) „100" ontbreekt in D.

4) D: „buten onser stat vredecrucen".

5) D: „der".

6) „toe" ontbreekt in D.

7) De zinsnede: „ende wairt saick ..... uyt te blyven" ontbreekt in D.

8) „Ende" ontbreekt in D.

weist waere sonder inbreeckijnge ende an den maegen zue versocht, daertoe hy bijnnen 3 jaeren nijt en hadt connen ge ken, dieselve sal dan moegen doen brengen 25 gulden voirschr ven op die kist ende ghaen dan in stat slot, dair die raidt wysen sal, dair te blyven 6 weken lang ende daerenthen tzuenen by den rait ofte by den rait die zuene te verburgen dan te moegen blyven in onser buytenstat een jair lang, theynden dat jair dan noch te doen[1]) *brengen 25 gulden schreven, ende dairmede te comen bijnnen die bijnnenstat. Actu anno* XV c XXXI.[2])

2. *Ende mede om grote kommer der stadt ende die tegenwordig armode der burgeren angemerct, heefft out rait, nye ende ge meynten gratioselick gedispensiert ende gegost, dat dieghene onsen burgeren,*[3]) *dootslagen gedaen hebbende*[4]), *ende dair buten onser stat sijn, dat dieselve oick uyt gratiën theynden jaire, dat zy gezuent hebben, zullen mede moegen komen in ser buytenstat op condiciën ende manyeren als voirschreven.*

3. *Oick is overcomen by den rait voirschreven, dat alle dieghe die nu nae cracht van den overcomen voirschreven bijnnen stat gekomen zullen zijn, dat men deselven tot ghenen daeg sel moegen kiesen in den rait van onser stat.*

4.[5]) *Voirt hout den raet een ygelick voir burgers, die ye voirt in den raide geweest hebben; ende die kijnder, die hoir old in den rait geweest hebben, die hout die rait oick voir burge zoewel voir den verleden tijt als voir den tocomende tijt.*

5.[6]) *Voirt is dieselve rait overcomen, dat Goirt van Snuel sel ende nyet breeder noch meerder genyeten sal dan die ande burgers, die hierup incomen sullen, ende sel al dessen voirschr ven punten mede als andere moeten achtervolgen. Actum ut sup*

---

1) D: „te mogen doen".

2) „Actum" etc. ontbreekt in D.

3) D voegt hier in: „die aen onsen burgeren".

4) D: „hebben".

5) Deze alinea ontbreekt in D.

6) D: „Oick is mede overcomen, zoe Goert van Snoel nu over jaer ende dach ge heeft, dat hy sel mogen comen op condiciën voerscreven binnen onser butenstat, dat men alsulcke besceyt, als daer aen beyden zyden is ende voertgebrocht wert op burgerscap van salige Evert van Zyel, dat men op cost van partiën tselve besceyt sloeten overseynden ende scijcken sel binnen jaers, eer Goert noch binnen die binnen sel mogen comen aen enige onpartige steden van Hollant, daert partiën of die rait liven sel; wes die kennen, daer sel hem Goert dan voert nae mogen richten, behoude dat die rait geeft ende belieft, dat die kinder van salige Evert van Zyel burgers wes ende bliven zullen".

EXCERPTEN UIT DE RAADSNOTULEN.

(1523—1544).

Anno 1523.

I.

Item die raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten, dat nymant, tsi van binnen of buten, wijf of kijnderen, wie die sijn, in nymants hof ongewairder hant comen sal, bi tverburen elc een Beyers gulden; ende die ouders sullen betalen voir die kijnderen, half tot behouff die stadt ende half tot behouff, die den hof bruyct of toebehoirt, ende dairtoe den scaede te beteren bi den raidt. *Actum op Donredach post Mauricii ut supra.*

II.

Manendach post Mauricii. — Item dat al diegene, die de willige wacht waken sullen, sullen mit hoir selfs lijf waecken, byt verburen elc 2 stuvers, die den raidt, die des nachts waken, die panden of sullen doen halen, of den burgermeister sal se den raidt of doen haelen.

III.

Manendach post Mauricii. — Item dat nymant op der stadt muer boven climmen, leggen of sitten sal, ende oic nymant uut der stadt uutroepen sal aen die ruteren of knechten, als si tochten doen, aen die een side of aen die ander side, tsi mannen, wive of kijnderen, bi tverburen elc een Beyers gulden; ende die ouders sullen (voir) die kijnderen betalen.

IV.

Item dat nymant geen roufgoet coepen sal, dat van enige side gerouft is, ofte oic gerouft goet binnen onser stadt brengen sal, bi tverburen 10 Beyers gulden ende een jair die stadt, ende dat goet verboert omme onse stadt. *Actum bi den ouden raidt ut supra (d. i. Manendach post Mauricii).*

V.

Manendach post Mauricii. — Item dat nymant enige ryse of teen snyen en sal aen die nye gegraven wal, bi tverburen een Beyers gulden; ende die ouders sullen (voir) die kijnders betalen.

VI.

Item die raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten, dat die olders van die kijnderen hair kijnderen bedwijngen sullen, dat si voir dat scoel, int scoel of in die glase geen ontuycht doen of mit steen werpen sullen of op die clercken ofte meesters tot enigen plaitsen enige onmanyer van handel doen sullen, bi tverburen van elcke reysse 5 Beyers guldens, die de ouders betalen sullen, of die ouders sullen die kijnderen brengen int scoel ende laeten corrigeren. *Actum op Donredach post Lucie ut supra.*

VII.

Donredach post Lucie. — Item die raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten: tot wat tiden enich vechtelic geboert tusschen geestelicken ende weerlicken persoenen, dat sullen die vive ondervijnden moegen, mit sulcker voirwerden, dat die heren van den capittel tot vermaninge van die vive 2 van den horen of 2 andere geestelicke heren, onder den capittel subject, bi die vive scicken, om alsoe tselve vechtelick te moegen ondervijnden, hoe dat gesciet is; ende wie dan alsoe aenvechter undervonden wert, sal sijn koeren betalen nae 'lude onser stadt boick, ende die verweerre geen; ende des capittels camelair, die de memoriën inmaent, sal die koeren van den geestelicken man manen ende die rekenen mitten memoriën om mit den memoriën te beleggen, ende onse camelair die ander koeren item, of onse stadt sal die geestelicke koeren selfs doen manen.

Anno 1524.

VIII.

Donredach post Oculi. — Item die raidt gebiet ende laet weten, dat alle diegene, die botter vercoepen oft botter te coep veyl hebben, geen botter coepen sullen voir 11 uren, bi tverburen een Beyers gulden [1]), half diet aenbrenct.

IX.

Donredach post Translationis Mertini. — Item die raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten, dat nymant van die weerlicke persoenen van genen siden hulp noch bistant doen en sullen mit enich handelinge oft biwesen in woirden of wercken, als die heren van den capittel ondereen twisten of handelinge te samen hebben, bi tverburen van elc 25 Beyers gulden ende een jair die stadt. *Ende voirt van enige van [de]selve saicken, den nyen raidt eorrigiert heeft, confirmiert den ouden raidt vourscreven van weerden, ende sal dair die hant aen houden. Actum Manendach post Mergriet.* [2])

X.

Item die raidt, out, nye ende gemeente sijn overcomen ende hebben gesleten, dat die burgermeister mitten scepenen recht houden sal, soe lange die burgermeister tUtrecht van der stadt wegen dat recht; ende off Willam die Wijs enich belettinge dede voir die banck, soe sal men dat recht houden op den huse; ende soe dick Willam voirnomt dat recht beletten woude, sal verburen tot elcke reyse een Beyers gulden. *Actum op Donredach post Willebrordi ut supra.*

Anno 1525.

XI.

Item die raidt, out, nye ende gemeente sijn overdragen ende hebben gesleten, dat al onse butenburgeren altijt op den Derthienavont comen sullen voir onsen raidt ende vernyen hair burgerscap ende woendtstadt ende betalen hoir burgergelt, of si sullen dairmede ontburgert wesen ende

1) De vijf laatste woorden staan tweemaal in het H.S.

2) De gecursiveerde woorden zijn later bijgeschreven.

nummermeer burger te werden weder, mer sullen nochtr betalen hair voirscreven burgergelt. *Ut supra (d. i. op M nendach post Agate Virginis).*

XII.

Item die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen en hebben gesleten, dat men van alle verscenen onverjarde pachte te weten van huyr van lant, van huyshuer, die men alt voir onse scepenbanck mit recht besprect, en sal men g onscout voir moigen doen, men en sal betalinge doen of betalinge bewisen, als recht is; uutgesondert die gevesticht in segel ende brieve aen enige goeden van renten oft and sullen dat versuecken ende vervolgen moegen ter plaits si in zegel ende brieven gevesticht sijn. *Actum op Manend post Scolastice Virginis ut supra.*

XIII.

Item den raidt is overcomen, dat soe wie van die lantlu enich bier vercoepen om die ruters ende knechts toe te v buten consent van den raede, die sal staen tot correctie den raede, ende nochtans dat gelt vant bier te leveren in raits handen. *Ut supra (d. i. Donredach post Quinquages*

XIV.

Item out rait, nie ende gemeente sijn overdragen, dat cremers niet dan eenrelei sout inslaen en sullen om te ver pen, well te verstaen, dat degene, die basout inheeft, g Lunenburger sout inslaen en sall, ende die Lunenburger en heeft, geen basout inslaen en sall, by tverboren van Beyers gulden. Voert tot wat tiden ymant van onse bur offte ondersaeten coemt tot die cremers om sout te coep sall die cremer altijt gehouden wesen tevoeren te segg wat soudt hy vercoept, by tverboren, als voirscreven st *Actum opten* 19 *dach in Mey anno XXV.*

XV.

Item die raidt is overcomen ende hebben gesleten, niemant voertan privaethuysgen op dat Cleynegraeffgen Hellegraeffgen maken en sall, ende die dair gemaict s dat men deselve offbreken sall tuschen dit ende een Vrida toecoemende. *Actum op Manendach ante Ascensionis.*

Anno 1526.

XVI.

Item oudt rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende hebben gesleeten: tot wat tyden men ymandt op enighen plaitsen bevindt, die om gelt spoelen, die zullen verbueren 2 Beyers gulden, half totter stat behoef ende half totter geenre behoef, diet aenbrengen; ende desgelijcxs die weirden ende weir(d)innen, die alsulcke dobbelspuelen opholden, op alsulcke kueren als voerscreven. *Actum altera Letare.*

XVII.

Altera Letare. — 1. Voert zijnt oudt rait, nye ende gemeente overcomen, dat alle dieghenen, die werdeyns gecoren sullen werden, en sullen nyet mogen drapenieren, terwylen zy werdeyns zijnt.

2. Voert en sullen gheen werdeyns onbezegelde lakenen coepen noch vercoepen noch uuytsnyden by der elle.

3. Voirt en sullen gheen wevers of ghemant enigen lakenen te kort sceren; ende van elcke draet, die zy te kort gescoren hadden, die zullen verbueren alsulcke kueren, als daerop staen. Ende dat sal die wever aenbrengen op alsulcke kueren, als daer oick op staet.

4. Voert en sal men gheen gesneden lakenen verruwen of doen verruwen, die men by der el uuytsnyen sal, gesondert geel, by tverbueren elcker reyse 5 Beyers gulden.

5. Voert sullen alle geverruwede lakenen gerecket ende geramet werden, by tverbueren elcke laken 5 Beyers gulden, behoutelijcken dat die raemers die lakenen al zy bevachten, bewaeren ende leveren sullen; des zoe sal men den ramer een redelijck loon geven, gelijck men op anderen plaitsen gewoentlick is.

XVIII.

Donredaich nae Paischen. — Voert gebiet den rait ende laet weten, dat een ygelijck een strodewijs uuythanghen sal ende een witte rode draeghen, daer die pestilentie regniert of enige sijckten uuytgedragen zijnt of metter pestilentie besmet moghen wesen; oick dieselve sullen 14 dagen nae der sijckte uuyter Groeter kerck ende Onser-Liver-Vrouwenkercke bliven, by tverbueren elcke reyse een Beyers gulden.

XIX.

Donredaieh nae Paischen. — Voert sal elcxs zijn hond[illegible] opbinden ende van der straet houden, by tverbueren [illegible] dage 5 pont.

XX.

Donredaich nae Paischen. — 1. Voert of daer ymant wa[illegible] die mit weick deck gedeckt of doen decken had of ges[illegible] of mit weick deck gebonden mochten hebben, die zull[illegible] tselve tusschen dit ende Meydach ofbreicken, by tverbuer[illegible] alle dage 5 pont.

2. Voert die met hardeck eertijts gedect geweist zijn e[illegible] nu met weick deck zijn, die sullen ofbreken dat weic[illegible] deck tuschen dit ende Sint Jan naistcomende, by tverbuer[illegible] alsulcke kueren, als oudt rait, nye hier voirtijts op geset he[illegible] ben. Ende voert alle diegheen, die de weit gedaen is o[illegible] hardeck te decken, sullen in gelijcken als voerscreven verbuer[illegible]

XXI.

Item den rait heift gesleeten, dat een ygelycken van [illegible] rait zijn zeel uuytmanen ende haelen zal in zijn weick a[illegible] op Vrydach in de weick, ende op denselven dach dat g[illegible] daerof te leveren, by tverbueren elcker reyse elcxs een Beye[illegible] gulden, ende belyen mede, wes die burgermeister Claes verle[illegible] hen daerof te vryen. *Actum ut supra (d. i. den 12 Aprilis.*

XXII.

Item den rait is overcomen, dat men voertaen van dese[illegible] dach of op een Saterdach recht houwen sal van boven ne[illegible] te weten die overste scepen mit die onderste rait ende [illegible] voert nae advenant, als den rait sit, of then sel van gee[illegible] weirden wesen; ende dat sal hem die dienres alzoe verwi[illegible] tigen. *Actum ut supra (d. i. Donredach post Sacramenti)*

XXIII.

Item den rait is overdragen, dat een ygelijcken zijn ho[illegible] den op die Beick tusschen tScam ende die stadt opbreke[illegible] sullen tusschen dit ende Sinte Merten Scuddecorff, by tverbu[illegible] ren alle daich 5 pont. *Actum ut supra (d. i. in profesto P[illegible] et Pauli).*

XXIV.

Item den rait gebiet ende lait weten, dat alle diegheen, die binnen onser stadt enige meisterye setten oft ampten doen ende exerceren, dat dieselve tuschen dit ende tween rechtdagen naistcomende voer onsen rait commen sullen ende winnen ofte versuecken die burgerscap, by verbueren een Beyers gulden ende die ouderman van alsulcke gilde oft ambuchte, daer dieselve in mach wesen, 2 Beyers gulden, half totter stadt behoef ende half tottergeenre behoef, diet aenbrenget, ende nochtans die burgerscap te winnen. *Actum in festo Johannis.*

XXV.

Voert sal een ygelijcken zijn lyessen ende werven elcxs voer zijn duer afsnyen ende maicken ende die grafften reynigen [1]), by tverbueren alle daich 5 pont, tuschen dit ende en Donredach naistcomende: den raet wil omgaen scouwen. *Actum ut supra.*

XXVI.

Item den rait heift gesleten, dat die secretarijs alle registeren en alletgeen voer den rait geschyet, een ygelijck om presentie uuyteykenen ende copie geven mach, uuytgesondert crimineel saicken, of die de stat angaen moghen. *Actum den 3 Septembris.*

XXVII.

II post Victoris. — Item den rait gebiet ende lait weten, dat alle weirden ende weirtinnen sullen die borgermeister aenbrengen wes vreemden gasten zy in hoeren huysen hebben; ende dieselve gasten sal men seggen, dat zy dessavents te 8 uren nae onser clockluyden van der straten bliven sullen, by tverbueren elke reys een Beyers gulden.

XXVIII.

1. Item oudt rait, nye ende gemeente zijn eenpairlijcken overcomen ende hebben gesleten, dattet convent van Sint-Aichten binnen onser stadt ende allen anderen cloisteren voertaen gheen waegen, peert noch ploich noch geenrehande bouwerye, uuytgesondert alleen koen ende 2 pert in den rossmolen,

---

1) Elders is dit aldus bepaald: „voer zijn werven dat ruyt ende lyes utplucken ende reynigen".

houwen en sullen binnen tgericht van Amersfort of doen houwen of doen bouwen, by tverbueren elcker reys dieselve wagen, peert, ploich ende koen[1]), behalven dat convent van Sint-Jan, die nyet meer bouwen en sullen dan hoere selfs lant, gelijck zy tot dezen dagen toe gebout hebben.[2])

2. Voirt ist denselven rait overcomen, dat alle die conventen binnen Amersfort nyet meer conventualen aennemen en sullen dan tot getal toe van 50 Sint-Aichten, Sinte-Berberaen ende Sint-Agnyeten 30; ende geen aen te nemen, zy en sullen eerst verstorven wesen tot tgetal toe voerscreven, ende ghen vreemden susteren voert aen te nemen dan alleenlijcken onser burger kinderen ende ghemant anders; oick dieselve nyet aen te nemen dan by consent den rait van onser stat. Ende daertoe sullen die paters oft convent uuytleveren alsulcke gaden die susteren, die daeruuyt geloopen zijnt, als zy daer gebrocht hebben, of zy zullen dieselve sonder enich letsel moynisse weder innemen, die daer weder in willen wesen.

3. Voert sullen alle die susteren van den conventen voerscreven tweemael of driemael int jaer moghen kyesen een gaden vreemden byechtvader als onsen pastoer of een gardiaen observant oft werlijc priester, die goet van fame is, dien den susteren believen sal.

4. Ende voert zal die pater van stonden aen van zijn regiment verlaeten wesen ende al die sloetelen van al hoeren goeden als gelt, brieven ende anderen guwelen, van stonden aen overte leveren in handen die conventualen van Sint-Aichten, dien den rait daertoe scijcken ende ordonneren sal. Ende dat traly van Sint-Aichtencloister te openen gelijck ende in alre manieren als die tralie Sinte-Barbara ende Agnyeten geopent is.

5. Desgelixs heer Peter ende her Peters suster sullen oick int selve cloister int cleyn of int groet geen regiment voertaen hebben; dan heer Peter voerscreven sal zijn misdoen, eeten ende drincken, als des behoert; ende die paters van stonden aen ganselijcken verlaeten wesen van zij(n) paterscap. *Actum in profesto Mertini Hiemalis anno etc. XXVI.*

XXIX.

Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat die

1) Het H.S. heeft: „koeren".

2) In margine staat: „Dieselve rait is overcomen, dat se wagen ende peirt hebben sel ende haer eygen lant bouwen ende nyet meer in den gerichte van Amersfort. Actum den 16 Novembris anno XXIX, ter tijt toe dat dieselve rait hen anders laet weten".

burgermeister Claes Gerijts. in der tijt dat schoutampt gebruycken sal ter tijt toe onsen genedigen heere hem daerof een weit doet, hy tselve nyet bruycke(n) en sal; ende wes hinder, letsel ende scae Claes voerscreven daerof vercrygen mach, daer sel hem die stat een hoeft of wesen. *Actum den* 12 *Novembris.*

XXX.

Donredach post Mertini. — Item voert gebiet den rait ende lait weten, dat alle diegheen, die haer pant opt stathuys staende hebben, dattet dieselve sullen comen lossen, of den rait wil daer en Donredach toecomende te 12 uren een erfhuys of houwen.

XXXI.

Voert gebiet den rait ende lait weten, dat een ygelijcken, die de brugghen behoren te maicken, die gebreckelijcken zijn, dat se dieselve laeten maicken tusschen dit ende 8 dagen, of den rait sal se doen maicken op hoerluyder cost ende op die helft meer. *Actum ipso festo Mertini.*

XXXII.

Item den rait heeft gesleten, dat die ofslager van alle visch, die buyten gevoirt wert ende alhier gecoft of geleverd wert, daer sal hy of hebben den 40^{en} penning; ende al dat binnen gesleten wert, daer zal hy of hebben den 24^{en} penning, wair dieselve visch ofgeslegen of vercoft wert of nyet. *Actum ut supra (d. i. den* 19 *Decembris.*)

Anno 1527.

XXXIII.

Item die nye rait is overcomen: tot wat tyden op een sitdach enich van den rait opstaet ende seyt zijn goetduncken ende meninge van enige saicken, zoe sal men dieselve heel uuythoeren ende zwygen, ter tijt toe hy weder gait sitten. Ende wairt, datter enich van den rait darenboven opstont ende spraick ende voer in sanders woirden, eer diegeen, die voer opgeweist waer uuytgeseyt had, die sal verbueren een pont totter gemeen raits profijt dan in der tijt. *Actum op Manendach post Trium Regum.*

XXXIV.

In profesto Pauli. — Item den rait heift gesleten, dat alle

diegeen, die op eens anders straet zijn messen ende vulnis brenget, dieselve, die se alzoe opten zynen gebrocht is. ... mach se daerof bekueren mit een dienre tot een stuver Holl... toe tot desgeens behoeff, die op zijn plaits gebrocht is.

XXXV.

Donredach ante Purificationis. — Item den rait is overcom... dat se sullen ondervinden op alle wegen ende achter alle ... muerhusen, ende waer die statgront betijmmert ende te ver... of bepaelt is, ende daer zy gheen zegel ende brieff o... bevinden, dat sal die stat aen hem behouwen ende die ... hoer oirbaer daermede doen.

XXXVI.

Manendach post Septuagesima. — Item den rait is overcom... tot wat tyden enich clockegeslach geboirde ende alsdan e... waeren, die nyet te muer en quamen onder sijn hoeffman ... daertoe gescijct, die sal verbueren alsulcke kuer, als daer ... outs op staet [1]), ende noch daerenboven tot correctie van ... rait, nye ende gemeente; ende waer daer enighe, die ... die muer ghinck buyten consent elxs zijn hoefman [2]), die ... verbueren (5) pont.

XXXVII.

Manendach post Septuagesima. — Voert gebiet die rait e... laet weten, dat een ygelijcken een goet weir in zijn h... hebben sal, daer den raet aen benoicht, by tverbueren elcks reys, hy bekuert wort, 5 pont, waerof den rait sal mogen gaen schouwen tallen tyden.

XXXVIII.

Manendach post Septuagesima. — 1. Voert dat ghemaect voertaen enich houdt opten cijngel brengen sal, byt verbuer... zoe lange datselve hout leyt, alle dage 5 pont.

2. Voert sal een ygelijcken zijn straten rumen vant hout

---

1) Donredach ante Quinquagesima van hetzelfde jaar is de keur een Beyers g... terwijl daar nog wordt aangeteekend: „ende enich van die hoefmeisters inge... nyet en quame, die sal verbueren 2 Beyers gulden oick als voerscreven tot correctie half tot stats behoef ende half tot die hoefmeisters behoeff".

2) Elders heet dit: „eer daeruuyt opgeblasen is".

dat men dieselve gebruycken mach tusschen dit ende 8 dagen, die de rait wil omgaen schouwen.

XXXIX.

Voert sal een ygelijcken zijn watergangen openen ende opmaken laten binnen 8 dagen [1]): die rait wil omgaen schouwen. *Actum den* 21 *Februarii.*

XL.

Den eersten Manendach in de Vasten. — Voert dat een ygelijck gilt, die hiervoirmaels op haickbussen geset zijn, dat zy dieselve ree maken sellen mit cruyt ende loet van stonden aen ende brengen se ter plaitsen, daer se behoeren, by tverbueren alsulcke kueren, als daerop staen.

XLI.

Donredach ante Marie Conceptionis. — Item voert gebiet den rait ende lait weten, dat nyemant voirtaen enige uutgang ende ofludinge ofschoeren noch ewech nemen sal, by tverbueren 25 Beyers gulden totter stat behoeff, ende den olderen van den kinderen denselven kuer te verbueren.

XLII.

Donredach ante Marie Conceptionis. — Voert dat ghemant tot wat tijden scout ende schepenen recht houden, binnen der banck comen sal, by alsulcke kueren, als daerop staen.

XLIII.

Voert dat een ygelijcken alle Saterdach zijn straten schoenmaken sal, by tverburen elckers reyse een braspenninck. *Actum alle, des voirscreven is, op Donredach voer Conceptionis Marie.*

XLIV.

Item die rait is overcomen ende hebben gesleten, zoe verre enighe voerspraken woirt holden voer den rait of in der bancken om gelt, dat dieselve een ygenlijcken hoer woirden

---

1) Het HS. heeft: „daden".

sellen houwen, diet begeren, nymant uutgesondert, op ge-
woentelijcke sallaris, by tverbueren, die dat weygerde, da
jaer gheemants woirt te holden. *Actum op Donredach per*
Conceptionis Marie.

XLV.

Voert alle diegheen, die assen of ander onreynicheyt in
de graften werpt, die sal verbueren een Beyers gulden: end
ymant, die tselve onse vive aenbrocht, die sal die kuer h
hebben. *Ut supra* (*d. i. den* 1 *Aprilis nae Vasten-Manendac*

XLVI.

Donredach nae Midfasten. — Item den rait is overcome
ende hebben eendrachtelijcken gesleten: tot wat tijden m
ofluyt ende die secretarius een publicatie doet ende tselve
scrifte mittet secreit bezegelt uuthanget, zoe sal die secretari
hebben voer zijn sallaris elcker reys een mingelen wins, als
der tijt gelt; ende wes hy extraordinarie scrieft boven ver-
mogen het register, hy op aengenomen is, daer sal men he
of loenen.

XLVII.

Item die rait is overcomen: tot wat tyden enige parthye
voer den rait comen ende den rait seyt: „keert u of, eer-
werff, anderwerf ende derdewerf", indien enige daerenbove
nyet of en keerde, sal verbueren 2 pont. *Actum ut supra* (
i. op Manendach voer Palmarum).

XLVIII.

Den 11 *Aprilis.* — Item oudt rait, nye ende gemeente
overcomen: tot wat tyden enige der voerscreven rait op
huyse comen, als die saick, zy om geladen waeren, aen-
gheheven is, zoe sal diegheen dan alzoe voercoempt, ver-
bueren evenwel 5 pont, of hy daer nye(t) geweest en wae

XLIX.

Voert gebiet den rait ende lait weten, zoe men en Witte
Donredach in Onser-Vrouwencapelle die passy ons Heer
preken sal, dat nymant enige ongesturicheyt alder onder d
passy ende voer ende nae ofte gerucht mit cloppen of m

roepen maken en sal, by tverbueren een Beyers gulden, half tot die stat behoeff ende half tottesgeens [1]) behoeff, die aenbrenget, ende noch tot correctie van onsen rait. *Actum op Palmdach.*

L.

Altera Palmarum. — Item die rait gebiet ende lait weten, dat een ygelijck burgermeister of haer erfgenamen van tjaer van honderden of herwers hoer kueren elxs in zijn jaer, die de stadt noch resten, inmanen ende claren sellen tusschen dit ende Sint-Jansdach, of zy sellen gehouden wesen dieselve kueren op te leggen, die gheen renten en hebben.

LI.

Altera Palmarum. — 1. Item voert dat nymant staen of sitten sal middens in Sint-Joriskerck binnen der bancken, als dat koer of die processie daer staen sal, by tverbueren een braspenninck totter dienders behoeff.

2. Item voert dat ghemant, jonck ende oudt, zoe wanneer men processie houdt binnen onser stadt, gaen sal onder die processe, mer achter Sint Joris ende die processie gaen ende te volgen, by tverbueren een braspenning totter stat dienders behoeff.

LII.

Altera Palmarum. — Voert alle diegheen, die pant onder die exchijsmeisters ofte stat staende hebben van den jaer van XXIV ende XXV, dat sy dieselve lossen binnen 14 dagen, of daerenteynden mogen die camelers of excijsmeisters die mogen vercopen.

LIII.

Den 9 *Mey.* — Item die nyen rait is overcomen, dat tot wat tyden Peter Bot spoywachter die Coppel openen sal, dat hy alsdan altijt by hem sal nemen een van den rait of een van die overste dienders, waerdurch dieselve, alzoe op helpt doen, te presentie hebben sal elcke reyse een loetgen; ende indien Wouter [2]) als voerscreven nyet en dede, sal verbueren zijn dienst.

---

1) Het H.S. heeft: „tottergeens".
2) Sic.

LIV.

Den 23 Mey. — Item den rait is overcomen: tot wat tyden daer craemheeren zijnt ende hoeren wacht nyet en bewaren die sal men ofhalen dat volle gelt, dat daerop staet, ende indien daer enich gebrech inne veel, van den rait, dat nyet uut en haelt.

LV.

Den 23 Mey. — 1. Die rait gebiet ende lait weten, dat gheen vreemde uutheemsche luyden hier met ghenen gewere noch lange messen langes den straet gaen sal, byt verbueren derselver weer.

2. Voert dat een ygelijck weirt ofte weirtinne elxs hoere gasten waerschywen ende seggen sal, dat se hoer geweir ende messen in der herberge laeten ende ofleggen sellen, by tverbueren 5 pont.

LVI.

Den 23 Mey. — Voert dat nymant gheen privaten ver laeten sal op eniger straeten, by tverbueren alsulcke kueren als daerop staen.

LVII.

Item den rait heift gesleten, dat men voertaen gheen ballinge van onsen genedigen heeren van Utrecht meer innemen sal dan alleen by consent (van) den rait. [1]) *Actum altera Bonifacii.*

LVIII.

Altera Bonifacii. — Item die rait is overcomen, dat nymant van den ballinge uut onser stat gaen noch in onsen poert comen sal, thenwaer by consent den burgermeisteren, by tverbueren buyten onser stat te bliven. Ende wairt, byalzoe nymant misdeden, twaer buyten of binnen onser stat, hoewel zy oick oerlof hadden van den burgermeisteren buyten der stat te wesen, solden desgelijcxs daer dan nyet weder inne comen.

LIX.

Item die rait is overcomen: tot wat tyden enige per-

1) Hier stond eerst: „onser burgermeisters".

nen van enige singulaere saicken buyten tdoen hebben, zoe moghen zy den rait aenroepen ende sal se de rait voerstaen op die parthyen cost ende nyet op statscost; ende wes hinder ende schade onsen burgeren durch enige private saken vercregen, datselve sal diegheen beteren ende ofdoen, daer die scade om gedaen ende gecomen is. *Actum ut supra (d. i. op Donredach ante Maddalene).*

LX.

Den 6 Augusti. — 1. Die rait gebiet ende lait weten, dat een ygelick van onsen burgeren ende ondersaeten voertaen waken sellen mit haer selfs lijf, thenwair sy enen goeden weirachtigen man in haer stede setten, daer den rait aen genoicht, diewelck eerst een placet halen sal van die burgermeister Zeger die Wilt, eer hy toegelaeten sal werden; ende wy alzoe zijn placet nyet en toenden, als die rait des nachts mitter ceel omgaet, sal men mogen bekoeren denghenen, hy voer waickten.

2. Item voirt gebiet den rait ende lait weten, dat nymant uuytheems [1]), die onsen burgers ofte ondersaeten nyet en zijn, tusschen enich van onsen poerten noch die 2 hameyen sitten noch vertoven sellen, mer strecks doergaen, by tverbueren 5 pont tot behoeff derghenen van den rait ofte poertiers, die se dairoff b(e)kueren.

LXI.

Item die rait is overcomen, dat gheen knechten, waer die in dienst moghen leggen, in onser stat selle(n) comen, terwilen dieselve dienst hebben *ende die veede duert* [2]). *Actum ut supra (d. i. op Donredach ante Bertelmei).*

LXII.

Item die rait heift gesleten, dat een ygelick van den rait elxs een lanck mes dragen sal, ter tijt toe dat die rait van ander meninge wert, by tverbueren elcker reys een stooter; ende daer sel se elx den een den anderen of mogen bekoeren, en tselve sal den rait tsamen verdrincken. *Actum ut supra.*

---

1) Elders heeten deze: „uytheemsche paeppen, ballingen ofte ymant anders uytheems".

2) De gecursiveerde woorden zijn later bijgeschreven.

LXIII.

Donredach ante Bertelmei. — Voert gebiet dieselve rait ende laet weten, dat een ygelicken, die te loet gaet, een goet harnis hebben sellen binnen 6 weken, by tverbueren, elcke reys sy daerop bescout werden, een pont, half totter stadt behoef ende half totter hoefluyden behoef. Des zoe sullen die hoefluyden elxs in zijn quartier driemael tsjaers omgaen scouwen.

LXIV.

Item voirt gebiet die rait ende lait weten, tot wat tyden daer enich geruft coempt, datter volck in varende velt is, dat ter nymant alsdan van onse burgeren noch ondersaet, wijf noch man, cleyn noch groet, hem geven sal tusschen die binnen- ende poert ende buytenste amey om aldaer te vertoven, uytgesondert den rait in der tijt, by tverbueren elker reyse 5 pont; desghenen van den raits behoef, die se bekuert; ende van olders sellen se gelden voer haer kinderen. *Actum* 1 *Septembris*.

LXV.

Item die rait is overcomen: zoe wye wagen ende pert heeft binnen onser stadt, dat se elx een voert poynts uuyt de Noort poert haelen sellen ende brenge(n)t, daer dat den rait wijst binnen 8 dagen, ende die cloisteren, die wagen hebben, elx 3 voer, ende die molenaers elx een, by tverbueren zoe dicke syet weygerde, 5 pont. *Actum ut supra (den* 5 *Septembr.*

LXVI.

Oudt rait, nye ende gemeente gebieden ende laeten weten dat alle diegheen, die onsen burgeren ende ondersaeten nyet en zijn ende hier mit ons gastgewijs vernachten, dat desel- commen sellen, als merghen tusschen 12 ende 1 uyre Sint-Janskerckhof by den rait, by tverbueren, die daer nyet quame, van stonden aen uyt onser stadt te gaen ende dat nyet weder in te comen. *Actum den* 9 *Septembris*.

LXVII.

Den 9 *Septembris.* — Voert gebiet deselve rait ende laet weten, dat nymant van onsen burgeren ende ondersaeten sal bergen en sal enige vreemde luyden om te vernachten.

en sel gehouden wesen denselven vreemde eerst aen te brengen dessavonts den burgermeister van den vijf, by tverbueren 5 pont totten vijf behoeff.

LXVIII.

Item die rait is overcomen ende hebben gesleten, dat men van stonden aen die soutchijs toeslaen sal; ende aen nymants handen te betalen dan sraits handen, als Jacop van Syel ende Zeger Hert daertoe gescijckt, ter tijt toe Evert, Jan, Thonis Jan Claessen kinderen achtervolgen tgheen, daer se onlanxs hoer in verwillekuert hebben ende voir den rait en Manendach lestleden ontworpen was, by tverbueren diegheen, die de soutchijs anders betaelden dan voerscreven, elcke reys 5 pont ende noch eens dieselve chijs te betalen. *Actum den* 26 *Septembris anno etc. XXVII.*

LXIX.

Item voirt sal een ygelick alle zynen honden quyt maken van den straten, gesondert winthonden ende hasshonden, die men des nacht(s) opbinden sal, by tverbueren, elcker reys se daerop bekuert werden, 5 pont tot behoef, die se daerof bekuert. *Actum den* 6 *Octobris.*

LXX.

Den 17 *Octobris.* — 1. Die rait gebiet ende lait weten, dat nymant uytheems binnen Amersfort botter copen sal by der clut, byt verbueren derselven botter.

2. Voert dat onse burgers, ondersaeten ende inwoenders nyet meer dan elxs 2 cluten op een merkendach copen sal, byt verbueren derselver botter.

3. Item voert sal nymant botter by der clute uuyter stadt brengen noch voeren, byt verbueren derselver botter.

LXXI.

Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende hebben gesleten, dat se by tpundt bliven, te weten, tot wat tyden die scepenen een oirdel ontfangen mit die volle dintalen, dat se alsdan binnen 6 weken tselve uyten sellen. *Actum op Vrydach ante Omnium Sanctorum.*

LXXII.

Item die rait gebiet ende lait weten, dat een ygelijck[1] boeren sal alle snaphaenen, hoedanich die zijn, ende [1] anderen paymenten nae vermogen der laisten valuwat[1] ende uytluydinge, by tverbueren, elcker reys ymant die we- geringe daerof dede, 5 pont ende daerbehalven te volst[1] mitter presentatie van dien, waerof een ygelick van ons burgeren sal se mogen bekueren, die se geweygert wert- leen op hoeren eedt, half totter stat behoef ende half tot[2] dergen behoeff, die se daerof bekuert. *Actum ipso festo Martin.*

LXXIII.

Item oudt rait, nye ende gemeente zijn overcomen- staende ende durende de tijt, dat overmits den tegenwoirdi- veede in den lande gheen recht is, dat men voer alle scul- oick buyten onsen gericht beleden, ende voir renten ende b- ven, jairsche pachten uyt enige goeden, oick buyten ons gericht gelegen, denselven uytheemsche sculdenaers e- pachters, comende binnen onser stadt vryheyt, sal mogen i- spreken ende recht op vorderen, of die goeden binnen ons gericht gelegen ende die sculden beleden waeren. *Actum* 9 *Novembris.*

LXXIV.

Item out rait, nye ende gemeente hebben gesleeten. [1] men voer(t)aen in de poirthuysges noch op die muer, tzy p- tier of ymant anders, gheen gelaich houden en sal, uuyt- sondert den rait ofte burgeren, die hoer buert is die poer- bewaeren, ende wanneer sy selfs waken, by tverbueren 5 [1] daerof se [3]) out rait, nye ende gemeente sel [3]) mogen bek- ren tot profijt, se daer of bekuert. *Actum* 16 *Novembris*

LXXV.

16 *Novembris.* — Item out rait, nye ende gemeente hebb gesleten, dat nymant voertaen, tzy weil hy zy, enige wi- uuyt onser poirten brengen ende voeren en sal, *mer* so-

---

1) De talrijke in de notulen voorkomende valuaties zijn niet opgenomen.
2) Het H.S. heeft: „dot".
3) Het H.S. voegt hier in: „se".

dieselve vitalie wederomme inne brengen [1]), uuytgesondert lantluyden, die hoer eygen vitalie binnen onser stat gevlucht ende staende hebben, dat se datselve sellen mogen uytbrengen by perceelen ende tot discretie van den rait, waerop zy oick den burgermeisters hoeren eedt doen sellen, tot behoeff half totten ermen elendigen ende half tot desgheens behoeff, die se daerop bevindt ende bekuert [2]). Ende dairof sel se mogen bekueren out rait, nye ende gemeente ende alle statsdienaers, uytgesondert alle poertiers, die hoeren hameyen ende poirten bewaeren sellen. Ende van uytvoeren van bier houdt den rait voerscreven noch aen hoerselven.

LXXVI.

16 *Novembris.* — Item voert dat nymant voertaen benedens in de stat thoern comen sal noch die busschen daeruyt haelen, als der een gerucht coempt, dan alleen die daerinne van den hoefluyden geordoniert zijn, ende by consent denselven, by tverbueren een Beyers gulden.

LXXVII.

16 *Novembris.* — Voirt dat alle diegheen, die den rait die tweten doet omme de willegen ende hout of te houden ende die hoppestaken inne te haelen, dat se datselve van stonden aen doen sellen, by tverbueren 5 Beyers guldens ende dat hout.

LXXVIII.

16 *Novembris.* — Voert sellen alle uytheemsche luyden, die onse burgers ofte ondersaeten nyet en zijn ende mit ons gastgewijs leggen, dat dieselve elx mit hoeren geweer te namiddach teen uyer commen sellen op Sint-Janskerckhof, by tverbueren elx 5 pont.

LXXIX.

16 *Novembris.* — 1. Voirt tot wat tyden daer enich brant geboirde, dat dan alle geistelicke geoirde luyde, mannen of vrouwen, ende voert alle vrouwen mit die gezworen dragers te brant commen sellen ende anders nymant, by tverbueren alsulcken kueren, als daerop staen.

---

1) De gecursiveerde woorden zijn later ingevoegd.

2) 1528, Donredach post Purificationis, is de straf: „5 Beyers gulden, helft totter stad behoeft ende half, diet anbrengt".

2. Voert dat een ygelicken by zynen schueren ende b... gen water ende leren hebben sellen, by tverbueren alsu... kueren, als daerop staen.

LXXX.

16 *Novembris.* — Voert dat een ygelicken zijn wagens ... der straet setten sal, dat men die straet gebruycken ma... by verbueren den wagens.

LXXXI.

16 *Novembris.* — Voert [1]) dat nymant in de Beeck of i... Eem by die spoy scuyten houwen sal, by tverbueren ... scuyten.

LXXXII.

Donredach ante Lucie. — Item die rait is overcomen... se bliven by die taeffel van den ofslach, te weten tpunt. d... men gheen visch ewech voeren sal dan by consent burgermeister in der tijt, dairof an die stat verbuer... Beyers gulden.

Anno 1528.

LXXXIII.

Item oudt rait, nye ende gemeente zijn eendrachtelic... overcomen ende gebieden ende laten weten, dat alle dieghe... die onlanxs mede opten huyse te Eem gelegen hebben. ... tselve huys opgegeven wert, dat dieselve altesamen uuyt ... stadt ende stadts vredecrucen van stonden aen gaen ... bliven sellen, op hoer lijf, ter tijt toe sy hoer voer ... genedigen lieven heeren van Uytrecht verantwordt he... ende out rait, nye ende gemeenten hoer weder inneslijt. ... 2 *Januarii.*

LXXXIV.

Item oudt rait, nye ende gemeente zijn overcomen ... hebben gesleeten, dat die chijsmeisters altijt in der tijt, tot ... tyden men hoer tweten doet, omme glijck anderen opten hu... te commen, als men van statsaicken tracteeren sal, indien ... dan glijck anderen nyet en compareren in den rait, sell...

---

1) „Voert" staat tweemaal in het H.S.

verbueren den kuer, of zy gheen chijsmeisters en waeren, uytgesondert sManendaichs; alse ommegaen. *Actum in profesto E(pi)phanie.*

LXXXV.

Item dieselve rait is overcomen ende hebben gesleten: tot wat tyden die camelaer zijn rekening doen sal, ende daer dan nyet by en is, eer dat eerste blat gelesen is, die en sal geen presentie hebben; ende zoe wie daer present is, eer dat eerste blat gelesen is ende voert then eynden uytsit, sal een braspenninck hebben. *Actum ut supra.*

LXXXVI.

Item noch is dieselve rait overcomen: zoe wie diegheen aenspreckt ofte toeluystert int heymelicken, die de loot op Darthyenavont genomen hebben, eer sy gekoeren hebben, sellen verbueren een Beyers gulden *Actum ut supra*

LXXXVII.

In profesto Epiphanie. — 1. Item oudt rait, nye ende gemeente hebben gesleeten, dat die nye scutten, nu mitten hantbusschen geordonneirt, alle die proffijtten hebben sellen, die de scutten plagen thebben.

2. Item daerenboven des jaers op Karsavont elxs een half pont cruyts; ende des sellen se elx wederomme een vierdel pont cruyts altijt in hoer hoern hebben ende hoeren busschen elx reet ende bequaem om te scyeten, by tverbueren elcke reys, sy daerop bescout worden, 2 stuvers current.

3. Item tot wat tyden sy geboden worden te waken ende nyet en quamen, verbuerde 2 stuvers totter scutten behoeff.

4. Item wanneer sy geboet worden te mergenspraick of doeden te volgen ende dan nyet en quame, verbuerde een stuver, by dubbelde boeten 2 stuver.

5. Item wanneer men die clocke slaet, sellen de scutten[1]) op die Twystraet wesen by den burgermeisters.

LXXXVIII.

Item voert is dieselve rait overcomen: wairt sake, dat die een den anderen in rait wesende ijtwes overseyde ende tselve

---

1) De drie laatste woorden komen tweemaal in het H.S. voor.

nyet bybrengen ende overgaen en can, sal verbueren 5 Beyers gulden. *Actum op Vrydach post Purificationis Marie.*

LXXXIX.

Item dieselve rait is overcomen, dat men alle diegheen, de weit gedaen is ende hoeren bomen ende staken nyet afgehouden ende die staken innegevoert hebben, dat men dieselve op huyden elx 5 pont ofhaelen sal, ende voert weit doen, dat se mergen dien dach voer gans, afhouden ende die staken in doen voeren sellen, by tverbueren elxs alle dage een Beyers gulden. *Actum ut supra.*

XC.

Den 5 *Marcii.* — Item die rait out, nye ende gemeente overcomen ende hebben gesleten: zoe wanneer daer een ruft coempt, *clockgeslach*, of volcker in varende velt of voer die poirten zijn, [1]) zoe wat kinder daer alsdan sich op de mueren ofte opter borstweer van dien ende in der poirten ende tusschen die hameyen sich geven, of ymant, out ofte jonc *dat sy man of vrouw*, souden weren by der muer of in de poirten ende tusschen die hameyen comen, die sellen verbueren elcke reys 5 pont, half totter stat behoef ende half totter geenre behoeff, diet aenbrengt; ende die olders sellen voer den kindere gelden.

XCI.

Den 5 *Marcii.* — Item out rait, nye ende gemeente overcomen ende hebben gesleten, dat alle diegheen, die onser genedigen heeren sout leggen, dat dieselve voert nyet meer te raide comen sellen.

XCII.

Manendach na Midfasten. — Voert gebiet die rait ende l. weten, dat gheen geistelicke susteren of weirlicke personen ymant van enigen cloisteren wegen binnen onser stadt ghenen plaitzen binnen onser vryheit botter coopen sellen alleen op onser merckt; oick nymant op dieselve merckt b

1) Hier is later tusschengevoegd: „So sel een yglick in sijn quertier ghaen ende blyven, ter tijt toe die schouwen by den hoeffman gescijt is en off beter werdt; ende die also nye en quaem opter selver onser stadt muer ofte offginck screven, dan als voirscreven, soude staen tot scerpe correctie des raidts".

ter te coopen totten cloisteren behoeff dan susteren selfs, by tverbueren een Beyers gulden ende der botter, halff totter stadt behoeff ende half tottergeenre behoeff, diet aenbrenget.

XCIII.

Manendach na Midfasten. — Voert dat nymant als die processie middens in de kerck staen sal, dat alsdan nymant op of voir die bancken sitten ofte staen sal, by tverbueren 5 pont totter dienres behoeff.

XCIV.

Den 23 (?) [1]) *Aprilis.* — Item die rait gebiet ende laet weten, dat alle diegheen van onsen burgeren ende ondersaeten, die alhier in onsen genedigen heeren dienst leggen, dat dieselve alsulcke kueren ende broicken sellen mogen verbueren nae vermogen onser stat boick, of se in onsen genedigen heeren dienst nyet en laegen.

XCV.

Den 23 (?) [1]) *Aprilis.* — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende hebben gesleten, dat een ygelicken van onsen burgeren, die van die zes, van ons daertoe geordonneert omme zekere peirden te logeeren, geboeden worden ofte daerop se van haerluyden geordonneert werden te holden, dat se dieselve stalleren ende onderholden sellen, opt verbueren 10 Beyers guldens ende tot correctie van den rait.

XCVI.

Item dieselve rait is overcomen: zoe wie mit 2 goede tuych bybrengen can ofte den rait genoechsam kennelicken maken, dat ymandt zijn weyde ofte grass ofgeweyt is, die sel denselven deervoer mogen beset(ten) ofte mit recht spreken omme zynen scade gebetert thebben; ende sal van elcken groff stuck beist hebben een gouden gulden van gewicht van elcken beist, ende sal daer geen onscult voer mogen doen. *Actum den* 21 *Aprilis.* [2])

---

1) Zie n°. XCVI.

2) In margine staat: „Ende dit alleen Zeldert, Haer, Slaich, Eemslant. Bunschootsche lant, Duyst ende voert allen anderen landen tot discretie van den rait".

XCVII.

Den 21 Aprilis. — Item die rait is overcomen, dat die chijmeisters in der tijt nyet te rait comen sellen.

XCVIII.

Den 21 Aprilis. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat gheen knechten ofte nymant anders enige schuttinge onderwinden sal dan alleen diegheen, die de schuttinge angaet, daer ment alleen oick aen versoicken sal; en wes scae daer ymant van vercreech, sal men aen den verhalen, die se doen scutten heeft.

XCIX.

Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat nymant voertaen uytheems, die int lant nyet geseten zijn, oft enige knechten ofte ymant van Uytrecht, man ofte vrou binnen onser stat inhaelen ofte inne heeten gaen sal dan alleen by consent den heelen rait, by tverbueren elcke reys Beyers gulden. *Actum den 28 Aprilis.*

C.

Den lesten Aprilis. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen: zoe wye eten of drincken uytbrenget of doen uytbrengen voer die poirten of in die moelenairshuys om enige knechten daermede te spyesen, die verbuert een Beyers gulden.

CI.

Item die rait mit die burgermeisters zijn overcomen ende hebben gesleten, wes hinder, scaede ende gebreckt aen lijf of aen goet, waer dat gelegen is, om des wille, dat hy van stadts wegen zeker reyse aen onsen genedigen heeren ende anders gedaen heift, dat die stadt hem dat of doen sal quyten ende zijn scade daerof verrichten. *Actum den 13 Maii.*

CII.

Den 13 Maii. — Item die rait gebiet ende lait weten, dat nymant voirtaen, hy zy weil hy zy, mit busch of borch aen Onser-Vrouwenthoerne sceten en sal, by tverbueren elcke reys een Horensche gulden.

CIII.

1. Item oudt rait, nye ende gemeente gebien ende laten weten, dat een ygelicken van onsen burgers ende ondersaeten een tonne biers, zoe volle als men se op die wagens voeren mach, dese tijt nyet duere geven noch vercopen sellen dan 18 stuvers Hollants of die weirt daervoer, by tverbueren elcke reys, die daerof bekuert wert, 5 Beyers gulden, half totter stadt behoeff ende half tottergeenen behoeff, die se daerof bekuert ende diet aenbrenget.

2. Item voert alle weggen ende broet, dat men dus lange gegeven heift voer een Uytersche stuver, sal men geven voer een Hollantsche stuver ende voert alle waer nae advenant, ende al by derselver wicht blivende, die se voertijts gehadt hebben, by tverbueren den kuer voerscreven. *Actum den* 24 *Maii.*

CIV.

Den 21 *Junii.*— Item voert gebiet dien rait ende laet weten, dat nymant alhier opten Hoff vullens ofte onreynicheyt brengen sal anders dan een yegelick voer zijn duer ende nyet meer over een hoep dan een karre volle, by tverbueren elcker reys 5 pont, half totter stat behoeff ende half, die se daerof bekuert.

CV.

Den 13 *Julii.* — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat een yegelicken die willige wacht mit zijn selfs lijf waken sal ende desgelix die poirten bewaeren, als hy in der stat is; als hy buyten is, zoe sal hy nymant in zijn stede setten, hy en zy van out rait, nye ende gemeente, by tverbueren elcke reys 5 pont.

CVI.

Donredach ante Bertelmeus. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat men alle die goeten aen die Lange Heerestraet voer die bancken nu leggen sellen ende die bancken zoe breit laten, dat daer 2 luyde sitten mogen; dat vorder uytstaet, sal men ofbreken, by tverbueren, die dat alzoe nyet laten maken wilde, 5 Beyers gulden.

CVII.

1. Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende hebben gesleeten, dat nymant van onsen burgeren ende ondersaten uyt doen voeren sellen ofte brengen den Gelderschen luyden enige vitalie, als bier, botter, broet, herinck, vis ende anders, by tverbueren dieselve vitalie ende daerenboven 5 pont, halff totter stat behoeff ende half totterghéenbehoeff, die se daeroff bekuert. Voert sal men in den gesticht opt lant op Stichsche wagens nyet meer tot enen mael dan enen tonne biers teffens uyt doen voeren, by tverbueren als voerscreven. *Actum den 7 Septembris.*

2. Item dieselve rait is overcomen: zoe wie van onsburgeren ofte ondersaeten enige Gelresche man- ofte vrouwepersoonen in der stat ofte binnen den poirten brengen ofinhaelen ofte doen haelen buyten consent den rait, die sal verbueren 5 Beyers gulden; ende men sal dieselven Gelreschepersonen daerenboven gevenckelicken setten. *Actum* den 7 *Septembris.*

CVIII.

Den 28 *Septembris.* — Voert gebiet die rait ende lait weten dat een yegelick, die binnen onser stat zijn ende in dese veede in den Gelreschen dienst ende zoudie gelegen hebben ende hier geen dienst en hebben, dat dieselve voer sonneschijn uyt ons(er) stat sich geven sellen, ende daer nyet weder inne te comen thenzy by oirlof den rait.

CIX.

Den 15 *Octobris.* — Out rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende hebben gesleten omme te ordonneren ende op te straten dat Mercktvelt mit sulcke conditiën, dat daer die burgermeister 2 uyten ouden rait, 2 uyter gemeente en 2 uyter nyet rait daertoe setten zellen, die daer bequamelixte toe dienen; ende wes die 6 gescijcte mit die stratemakers ordonneren ende maken laten, daer sal een yegelick mede tevreden zijn; ende des zoe sellen dieselve geschijckte altijt by twerck wesen, of- ende aengaen, ter tijt toe dat voleynt ende opgemaict is. Ende sellen zant ende kezellingen doen halen ende graven, indien die daer van noede zijn sullen, ende dat altijt op die minste cost. Ende sellen den waterganck wyen mogen

daert haer alreoirberlixt ende nut duncket, op die minste cost; daer sellen se doen leggen sonder ymants opspraick. Ende sal elx zijn veynsteren ende bancken voer zijn duer zoe breit uyt- ende insetten laten, daer se dese gescijcte ordonneren sellen. Voer(t) sellen diesellve geschijckte, die Merck gemaict wesende, een yegelicken zijn stede ordonneren, daer elx mit zijn koerne, hart ende weick, turff, hout, appelen, hoy, broet, botter veyl holden sulden. Ende indien daer yemande van onsen burgeren ofte ondersaten deertegens deden mit woirden of mit werken, die sellen verbueren 5 Beyers gulden. [1])

CX.

Den 21 Octobris. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat alle diegeen, die anderdages by denselven rait uytgeluyt zijn, die opt huys ter Eem gelegen hebben, dat die altesamen, *dat onse burgers zijn ende inwoenres* [2]), nu weder innecomen mogen vry, onbehindert van yemande.

CXI.

Den 21 Octobris. — 1. Die rait laet weten enen yegelick: zoe onsen genedigen heeren van Uytrecht onlanx openbairlicken in den capittelhuyse getransporteirt, geresigneirt ende overgegeven heift die ganse temporalyte ende weirlicke gebie(t) deser stat van Amersfoert ende allen anderen steden, staeten, dorpen ende landen van desen onsen Nedergestichte tot profijt der Keyserlicke Majesteyt, is geaccordeert ende belieft by out rait, nye ende gemeente, dat die edele wailgeboeren heere, heere Anthonis van Laleyn, grave van Hoichstraten, here van Culenburch, statholder van Hollant etc. als ambatiatoer, statholder, procuratoer ende gemachticht van den alderhoichsten, alderdoerlochtichsten, aldermogendsten ende alderonverwinste Forst ende Heer, heer Kairll, van Goits genaden Roemschen Keyser die vijfste, Coninx van Spaenguen, alsnu en Manendach toecomende ontfangen sal werden binnen onser stat tot onse tytelicke ende ewige lantforst ende erfheer als Hertoge van Brabant ende Grave van Hollant etc., daernae als een Dins-

---

1) In margine staat: „Item geconfirmeert den 15 Februarii van denselven rait, ende die Langestraet mede te leggen tusschen der Plaits ende Roden thoern, indient nut is".

2) De gecursiveerde woorden zijn later ingevoegd.

dage toecomende van onser ganse gemeent als gemachticht voerscreven daervoer gehult ende geëedt sal werden.

2. Hieromme gebiet die rait ende laet weten eenen yeglicken, by tverbueren 5 Beyers gulden ende tot correctie van den rait, dat een yegelick gilt en Manendage toecomend mit haeren vaendel ofte wimpel comen sal tegen den avont omtrint te 3 uren aen die Langestraet, blivende binnen der poerten, een yegelick daeronder by zijn ouderman mit zijn beste habijt ende cleet.

3. Voert dat alle die scutten, zoewel van buten als van binnen, in haer harnis mit haer vaendel comen sullen buten der poirten ende moetich gaen den edelen ende waelgeboren grave voerscreven.

4. Voert dat een yegelick een Dinsdage toecomende vieren ende solemniseren sal dien dach al tot eere der Keyserlicke Majesteyt voersceven mit zijn beste clederen in alle manieren als op den heylich Paesdach.

5. Noch gebiet die rait, dat wanneer een Dinsdage voermiddage de clock driemael geluet is, een yegelick comen sal voer onser stat huys aldaer te helpen hulden ende eedt te doen, als voer vercondicht[1]) is, by tverbueren een yegelick al zijn goeder.

6. Noch gebiet die rait ende lait weten, dat men tot eer ende triumff der Keyserlicke Majesteyt en Dinsdage savont opten Hof, Twistraet, Plaits ende alle principael straten end bruggen vueren sal ende een yegelick haer brant daerby brengen van blyscapen.

7. Eedt, die de borgeren ende ingesetenen van der stadt van Amersfoert der Keyserlicke Majesteyt als Hertoge van Brabant ende Greve van Hollant ende Here van der stadt ende landen van Amersfoert doen sullen:

„Gy zweirt samentlicken ende elx bysonder, dat ghy voertaen den alrehoichsten, alremoegensten, alderdoerlochtichsten ende alderonverwinlicsche Forst ende Here Kairle, van Godts genaden Roemsche Keyser die vijfste, Coninck van Spaenguen etc. Eersthertoge van Oistenricke, Hertoge van Burgoenguen, van Brabant etc., Greve van Vlaenderen, van Hollant, Zeelant etc ende Here van der stadt, steden ende landen van Uytrecht voer hem, zynen erven ende nacommers, Heeren ende Vrouwen van Brabant ende van Hollant, als uwen erffiantforst, heer

1) Het H.S. heeft: „ververcondicht".

ende natuerlicke prinse te ewigen dagen goet, getrouwe ende gehoirsaem sult wesen, zijn schaede te verhueden, zijn proffijt te vorderen ende hem in als te obediëren, by te staen ende te dienen, zijn staete, hoicheyt ende heirlicheyt te helpen bewaren ende defenderen ende in als doen, zoe goede, getrouwe ende onderdanige ondersaeten hoeren erfflantforst, heer ende natuerlicke prinse sculdich zijn te doen. Zoe moet u God helpen ende alle Zijn Heyligen."

8. Eedt, die de grave van Hoichstraten, als ambassiatoer ende procuratoer van den Keyser, den burgeren ende inwoender der stadt van Amersfoert wederdoen sal:

„Wy, als ambassiatoer, stadtholder, procuratoer ende gemachticht van den alderhoichsten, alderdoerlochtichste, aldermogenste ende onverwinlicste Furst ende Heer, Heer Kairl, van Goids genaden Roemsch Keyser die vijfste, Coninck van Spaenguen etc., Eersthertoge van Oistenrijcke, Hertoge van Burgoenguen, van Brabant etc., Grave van Vlaenderen, van Hollant, Zeelant etc. ende Here van der stadt, steden ende landen van Uytrecht, blijckende by Zijnre Majesteyt opene briven van procuratie ende commissie, hier in onsen handen wesende, zweren ende geloven in den name ende van wegen Zijnre Majesteyt, dat Hy uluyden ende allen den burgers, ingeseten ende inwonende der stede ende vryheyt van Amersfoert voertaen van alle gewalt, fortse, vyelentie ende injuriën bewaren, beschermen ende defenderen sal, ende uluyden voertaen in goede justitie ende polliecye tracteren ende regieren sal, als een froom, eerlick ende een oprecht furst, here ende natuerlicke prinse zynen landen, steden, luyden ende ondersaeten behoert ende sculdich is te doen. Alzoe moet God Zyne Majesteyt helpen."

CXII.

Den 4 December. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende hebben gesleten, dat, indien daer enige Gelresche ofte uytheemsche luyden, raubauwen ende anderen ballingen, die in de cryge gaen hebben, inne der stat comen, soe sellen elx poertier ende dienre ende beveilres in der poirten gelden elx 2 braspenningen; dat sel hem de cameler aen haer wedden mogen corten, thenwaer by consent den nyen rait, ende dit zoewel buyten die hamei als die dienres binnen ende in de poerten.

CXIII.

Den 4 December. — Item die rait gebiet ende laet weten dat alle uytheemsche luyden ende trisknechten, die in tyd der veede in enigen heeren dienst gelegen hebben, dat al doe onsen vianden geweist zijn, die sellen hem voer sonneschi uytter stadt geven; ende indien onse stadt zodanige toecomen binnen ons(er) stat becomen, sellen se gecorrigeirt werde then exemple van anderen.

CXIV.

Den 4 December. — Item die rait is overcomen, dat all broet, dat binnen ons(er) stat vercoft wert, zoewel roggenbroe als schoen broet, dat se van dat meel, dat broet of gebacke wert, hoeren chijs geven sellen.

CXV.

Op Donredach post Nativitatis Domini.— Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende hebben gesleten, dat me voertaen gheen kueren wilt of can laten verburgen, noch dac geven sal dan opten stathuys voir den rait.

Anno 1529.

CXVI.

(Op Derthienenavont.) — Item die rait heeft gesleten: zo wie van den rait nyet op zijn stede en sit, eer 2 saicke gehoert zijn, die en sel geen loot hebben.

CXVII.

(Op Derthienenavont.) — Item dieselve rait is overcomen wanneer die rait sit ende dan ymant van den rait enige saken of zijn goetduncken openen wil, dieselve sal op zijn beer gaen staen; voert wanneer enige pertiën voer die kist staen ende wie van den rait dan spreckt, die sellen verbueren al sulcke kueren, als daerop staen.

CXVIII.

Op Woensdach post Pauli. — 1. Item oudt rait, nye ende gemeente zijn overdragen, dat die secretarijs mit die overste dienaers nu voertaen alle die kueren der stat, die camele ter boick gestelt plegen te werden ende uyt te manen, ende voert alle der stat sculden ende renten nu voertaen manen

ende inbueren sullen ende van stonden aen, zonder dat gelt by haer te vernachten, den cameler in der tijt hantreycken alsnu ingaende Derthinendach anno XXIX, alzoe dat alle kueren, broicken ende sculden, die verschinen ende vervallen in een vierdel jaers, van denselven, voert uytgaen vant ander vierdel jaers daernaevolgende gelt, pant of recht leveren sullen, te weten, die verschynen tusscen Dertinendach ende Paisschen, voer Sint-Jansmisse te leveren; item die verschynen tusschen Paisschen ende Sint-Jansmisse, te leveren voer Victoris; item die verscynen tusschen Johannis ende Victoris, te leveren voer Kersmisse; item die verschynen tusschen Victoris ende Nativitatis, te leveren voer Paisschen.

2. Item waer zy ghene goet en vinden, zullen zy gehouden wesen binnen 14 dagen, daernae dat die kueren voir den rait aengebrocht zijn, dieselve bekuerde over te leveren die vive.

3. Item een yegelick, die in kueren of broicken vervallen is, zullen zy twemaal eerst moten manen aen hoer persone of aen hoer woenstal; ende dat is genoich, dat zy dat gichten by haeren eede, zy die stat gedaen hebben. Ende daernae sullen die dienaers voerscreven gelijck mitten anderen daer pant haelen, tenwaer ymant bedleger ende anders nootsake behindert; dieselve sal men nochtans aen zijn presentie corten nae advenant zijnre absentie; ende waer zij pant haelen, sullen zy ofnemen boven die kuer een braspenninck nae older gewoenten.

4. Item hoewel die rait voerscreven dese dienaers op haer dienste hiertoe bezwairt ende belast heift als voerscreven, heift nochtans die rait tot hoer presentie gestelt hierof te zullen hebben 20 gulden tsjaers voer hoeren erbeit, tboeren int eynde vant jaer, als zy innegeboert hebben als voerscreven. Ende wes zy hierinne versuemde, solden zy selver opleggen.

5. Item den rait sal die dienaers voerscreven, als zy die sculden inmanen, ende in al, des voerscreven staet, inne voerstaen ende die hant aen houden ende in sulcken schijn staen, of zy die ganze rait selver waeren, zoe zyt in den name van der stat doen sellen.

6. Item aldus sullen zy hoeren dienst bewaren, als dat die secretaris van stonden aen, als die kueren aengebrocht zijn voir den rait, die kueren te stellen in een ceedel, een yegelick dienaer in zijn straet tmanen. Mer waer men pant haelen sal of anders vervolgen, daer sal altijt die secretaris medegaen,

ende die 3 dienaers sellen simpelick alleen die maninge d... als voerscreven sonder die secretaris mede te gaen, daervo... dieselve secretaris die kueren in scrift leveren sel en... anders die rekenijng maken.

CXIX.

Den 4 *Februarii.* — Item die rait is overcomen, dat alle d... burgers, die nu nae Emden reysen sellen, dat, indien se ald... enich hinder ofte gebrek vercregen aen haeren goeden, be... comende van dat aengehaeltde scip, die ondersaten van En... lant toebehorende, dat tselve diegeen uytrichten sellen, d... dat scip genoten hebben, of die stat sel daeraen die h... houden ende uytrichten.

CXX.

Den 14 *Februarii.* — Item voert dat een yegelicken, di... stat sculdich of bruyckich sellen werden, dat dieselve voert... van haeren kueren geen uytstellinge of hebben sellen, m... van stonden aen die kueren betalen aen handen die 4 overs... dienres, die van out rait, nye ende gemeente daertoe gebo... ende geset zijn omme alle kueren ende sculden tot stats b... hoeff in te manen ende pant te nemen, als die camelers v... dien dus lange gedaen hebben; ende ymant, die als voerscre... nyet en betailt ofte geen goet gevonden worde, die sel m... ter clocken uytluen ende mit recht daerop procederen ... vermogen onser stat boick. Ende ymant, die deshalve e... van die 4 dienres misdede mit woirden of mit werck... die sellen daeraen verbueren, of zy die rait misdeden, n... vermogen onser stat boick.

CXXI.

Den 14 *Februarii.* — Item voert dat nymant voertaen e... lakenen op die kerckmuer of op kerckhoff te drogen han... sellen, by tverbueren elcke reyes 5 pont tot [1]) die anbreng... behoeff.

CXXII.

Den 14 *Februarii.* — Item voert dat nymant mit werr... of appelen by Claes Meuss. of daeromtrint staen en sellen d... by Aert Servaiss. Roessters, by tverbueren als voerscre...

1) Het H.S. heeft: „dot".

CXXIII.

Donredach voer Midfasten. — Die rait gebiet ende lait weten, dat nymant voertaen zandt op die weich graven sal, by tverbueren elcke reys 5 pont, half tot desgeens behoeff, die se daerof bekuert.

CXXIV.

Donredach nae Paisschen. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat zy nyet meer van elx vat biers nemen ende ontfangen sellen dan $6^1/_2$ stuver Brabants ende een deut Brabants.

CXXV.

Dordenantie van betalen, den 5 Aprilis mitter stat clock gepubliceert. — 1. In den eersten alle sculden, hoedanich die zijn, tzy van coepmanscapen, van geleende penningen, van beloefde gelde ofte van verschenen pachten, hueren ofte renten, staende by currenten gelde sonder breder specificatie daerby ende voer dese tijt gemact zijn, sel men betalen elcken gulden voerscreven voer 16 stuvers Brabants.

2. Item alle sculden, tzy van coopmanscapen ende voirwarden ofte anders, voer deze tijt gemaict, daer die dage van betalen noch nyet of ommegecomen en zijn, sel men betalen then dage, alse verschijnen, mit alsulcken prijs ende weirde van currente gelde als boven.

3. Ende wye nyet en betaelde binnen 2 maenden, nae dien dat den dach van betalen ommegecomen waer, die soude daernae betalen voer elcken currente gulden 20 stuvers Brabants.

4. Behoutelicken dat alle coepmanscapen, geschiet by currente gelde op aventuer van der ofsettinge van den paymente kennelick wesende, daer die dage noch nyet of ommegecomen en zijn, staen sellen tot discretie ende wisinge des gerichts.

5. Item (dat) alle dieghene, die erfpachten of huerweir hebben, staende by gouden paymente, by mercke ofte by loeden van silver ofte koern, betalen sellen nae inhout haer brieven ende voirwerden.

6. Item alle losrenten, die voer dese tijt, te weten voer den jaere 1491 vercoft zijn, die by current gelt staen sonder breder

specificatie, als men die lossen wilt, sel men die lossen ... ende oick die jairlixe rente betalen nae voerpublicatiën ... overdrachten, daervan anno 1491 opte Beloicken Paissch... ter stat clocken gepubliceert ende gemaict.

7. Item voert renten, naederhant vercoft by currenten ... sonder breder specificatie daerby staende, die sel men lo... mogen ende die jairlixe renten betalen mit alsulcke prijs ... payment, als dat gelt goudt in elcke jaer, als die rente ... geslegen zijn.

8. Item alle huer van landt ende anders, die noch ... aengetast en is, sel of ende te nyet wesen, thenwaer dat ... huerman die huer houden woude ende betalen voertaen ... stuvers Brabants voer den Rijnsgulden current. Ende ... sal hy seggen binnen 8 dagen nae der publicatie.

9. Item alle hueren van huysen, die noch nyet aengetast ... zijn, staende by currente gelde sonder breder specificatie ... by ende voer dese tijt gemaict, sel men betalen voir ... currente gulden 16 stuvers Brabants een jaer lang duerende ende teynden dat jaer sel men betalen voer den curr... gulden 20 stuvers Brabants, of die huerman sel die huer ... goeder tijt opseggen mogen ende anders mit die verh... overcomen.

10. Item dat boedeloen, nu verscenen ofte noch te ... naistcomende verschynen sal, dat bedongen is by curren... Rijnsgulden, sel men betalen elcken gulden current mit ... stuvers Brabants.

11. Item tbodeloen, dat bedongen is by Aernschen gul... sel men den Aernschen gulden betalen mit 10 stuvers Holl...

CXXVI.

Den 5 *Aprilis.* — Item voert gebiet die rait ende ... weten, dat alle backers, zoewel van grof broet als van sch... ende cleyn broet, die wicht nu voertaen dat vijftendeel zw... der maken sellen, op alsulcke kueren, als daerop staen. ... rait wil omgaen wegen.

CXXVII.

Donredach post Pentecostis. — Item out rait, nye ende ... meente zijn overcomen, dat die 3 overste dienaers des smor... van 8 uren tot 10 uren toe ende des snamidages van 2 uren ... 4 uren toe by den burgermeisters wesen sellen ende voe...

doen nae vermogen haer breyf, ende nochtans dieselve breifven in weerden te bliven, by tverbueren elcke reys 5 pont tot stats behoeff.

CXXVIII.

Donredach post Pentecostis. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende gebieden ende laten weten, dat men dat merckfelt ende anderen straten ende watergangen, waer die gelegen zijn, opmaken sal ende allen leufelen ende bancken ofbreken ende uyt- ende insetten by die ses gescijcte, van out rait, nye ende gemeente daertoe geset, die daerinne doen sellen mogen, als die overcoempste daerof inholt. Indien daer ymant tegen waer mit woirden of mit weerken, die sellen verbueren alsulcke kueren, als daerop staen.

CXXIX.

Manendach ante Divisio Apostolorum. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen ende hebben gesleeten, dat zoe wanneer die werdeyns een laken geoirdelt hebben, ende die dan dat geoirdelde laken onder dat scependom laet comen, ende dat scependom kent, dattet laken wel van den werdeyn geoirdelt is, zoe sal diegene, dat laken toebehoert, boven die 10 pont, hy verbuert heeft, noch 3 Beiers gulden totter stat behoef gelden van elcken laken; ende indien die werdeins dan bevonden werden, dat zy tonrecht geoirdelt hadden, solden insgelix oick 3 Beyers gulden gelden onder hem tsamen totter stats behoeft.

CXXX.

Item die rait heift gesleten, dat die borgermeisters anno XXVII ende anno XXVIII haer wilde kueren [1]) claeren sullen ende brengen die aen, ende dat gelt daerof coumpt op statskist, dat den raet kent, dat se geclaert zijnt, binnen 8 dagen of ten naisten rechtdach nae die 8 dagen, by tverbueren alle dagen 5 pont. *Actum op Manendach ante Michaelis.* [2])

---

1) = willekueren?

1) In margine staat: „De weit gedaen op datum onderscreven"

CXXXI.

Manendach ante Michaelis. — Voert en sal nymant zijn visch staen op die Plaits, dan daer hy nae ouder woente ende van rechtswegen behoert, by tverbueren voerscreven *(elcke reys 5 pont tot des aenbrengers behoef).*

CXXXII.

Voert dat nymant mit enige waere oft mit enige cremerstaen sel tusschen die 2 roesters of voer die 2 roesters tverbueren als voerscreven. *Actum den 5 Octobris.*

CXXXIII.

Donredach post Galli. — Voert gebiet (die rait) ende weten, dat een yegelick zijn straten scoen maken sal. vulnisse ende messen gans van der straten laten tusschen dit ende Saterdach voer vespertijt, by dubbel kueren: die rait wil omgaen scouwen; ende als die rait gaet scouwen, ende dan beginnen te reynigen, en sel nyet scouen om die pant nyet te nemen.

CXXXIV.

Item tot wat tyden dat men enige visch ofslaet ende twist inne valt onder den vischwiven ende wederom slegen wert, datselve, dat die visch dan duerder gemerwerdt, dat alsdan dieselve gelden, die (de) visch dan meer altijt comen sel tot profijt van die broderscap, die de proyt voirscreven sullen comen laten tot Goits dienst van die Heyl. Drievoudicheyt; ende die broderscap sal daer een toe scijcken die dat bewairt ende boert. *Actum by den helen rait 14 Novembris.*

CXXXV.

2 *Decembris.* — Item den rait is overcomen, dat die ondienres bewaren zullen de straeten tuschen Sunte-Barbara ende Sunt-Agnietenconventen ende voert voir ende besi Raitstoren, alsoe datter geen messen, poin noch vullens brocht en werden dan binnen die bogen onser stat mu Indien dair ymant van onse burgeren oft ondersaeten bevden worde, dair enich vullens brochte, sullen die dienvoirscreven moegen becoiren by een coer van 2 stuver en

dairvoir pand halen ende de vullens voert brengen in de bogen voirscreven. Indien dair enige vullens van ymant van den rade bevonden wirde, sall deselve rait by der coer voirscreven een ygelick dienre voirscreven moegen becoeren ende dairvoir pandt halen.

CXXXVI.

Item die rait is overcomen opt behagen den ouden rait, dat die cloesteren, die nu peirt hebben ende die se noch vercrigen mogen, twemael ter weick mit haer wagen ende peirt ommevaren sellen binnen die stat omme alle den stat ende straeten buten alleen die 4 heerstraeten ende voeren alle sclijck ende onreynicheyt ewech ende brengen dat aen den statwal, daer (die) dienre dat wysen sel, ter tijt toe hen dat die rait verlaet; des zoe ssellen die dienders ommegaen ende halen uyt elcken huys, daer se dat slijck ofgehaelt hebben, $^1/_2$ stuver des jaers tot den cloesteren behoef; ende wairt saicke zy dat nyet en deden ende voer den huysen op enige straet bevonden worde, dat daer slijck of vulnisse laich tot een car vol, zoe sellen se elcke reys (verbueren) 5 pont, dat men haer aen die $^1/_2$ (stuver), die zy van elcken huys hebben sellen, corten sel. *Actum den* 9 *Decembris.*

Anno 1530.

CXXXVII.

Den 25 *Februarii.* — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen: zoe wie nu voertaen van den burgermeisters in der tijt ende gemeen rait gescijct werden ende dan nyet en reysde, de sel verbueren 25 Beyers gulden van stonden aen uyt zijn huys te haelen, eer men (een) ander scijct, thenwaer se haer vernoetsaickten, dat den heelen rait kenden, dat se overmits anxt ende vreis haers lijf nyet reysen costen.

CXXXVIII.

Manendach ante Palmarum. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat een yegelick, die nu van den gescijcte geset zijn ende in de ceel staen op 1 $^1/_2$ stuver, sellen een Philipsgulden geven op 4 termynen, als zy daer die weit of crigen; die op een stuver nu in de ceel staen, sellen geven een Hollantsen gulden; die op een blanck staen, sellen

geven 15 stuvers op 4 termynen, ende die op $^1/_2$ stuver sellen geven 10 stuver op 4 termynen, ende die cloesteren sellen elx geven nae advenant, te weten: zoe menich [illegible] cken zy plegen te geven, sellen se nu geven als onser burger van elx $1^1/_2$ stuver nae advenant. Ende diegeen, die [illegible] gelden opt stathuys nyet en brochte, als hy die weit heeft die sel men des sanderen daich ofnemen 5 pont, ende [illegible] alle daich by 5 pont.

CXXXIX.

Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat [illegible] mant van onsen burgeren ende grasburgeren zijn goet, dat [illegible] leggende heeft in Eemlant of anders, waer die goeden gele[illegible] mogen wesen, nyet aenbrengen en sullen aen enige scou[illegible] int lant; ende ijs daerenboven ymant van onsen burgeren [illegible] grasburgeren, die zijn goet aenbrocht nae desen dach. en[illegible] dat men in der waerheyt dat bevonde, die soude verbu[illegible] aen onser stat 50 Keysersgulden ende noch staen tot corre[illegible] van den rait. *Actum II post Philippi et Jacobi.*

CXL.

Den 19 [1]) *Maii.* — Item die rait confirmiren die overdra[illegible] van die scepenen, te weeten, dat tot wat tyden die scout [illegible] tegenwoirdich en is ende nyet ter banck en coempt [illegible] in persoen, zoe wat presentie daer dan coempt, die en [illegible] diegheen nyet opbueren, die in zijn stede sit, mer sel [illegible] presentie comen altijt tot alle die scepenen behoeff ende d[illegible] ghenen, die daermede zijnt, als men zegelt, die de presen[illegible] dan samentelicken genyeten ende verdrincken sullen; in[illegible] des nyet en gescyede, soe sellen die scepenen gheen [illegible] houden mittenselven, die de scout geset heeft, behouden [illegible] punten opten scout in weirde.

CXLI.

Den 16 [1]) *Mei.* — Item voert gebiet die rait ende [illegible] weeten, dat een yegelick gilt in de vaert op zijn stede [illegible] in zijn ordonnancie achter ende voer gaen sellen, als zy [illegible] older gewoente plegen te gaen, by tverbueren, die dat [illegible] en deden, 5 Beyers gulden.

---

1) Sic.

CXLII.

Den 16 [1]) *Mei.* — Item zoe die visvercopers die Plaits int vis vercopen soe besetten [2]), datter minsschen noch wagen doer en mach, zoe sellen daer bancken geordonneirt worden aen Henrick Voncken ende Geertgen de Bruyns weduwe zyde, ende sel dan een yegelick staen ende zijn visch vercopen, daer hem die straetmeisters wysen, by tverbueren, daer nyet en stonde, 5 pont totter dienres behoeff.

CXLIII.

Item voert confirmieret dieselve rait ende houden van weerden, dat nymant, die enige officie oft enige profyten van den heer hebben, dat dieselve nyet te loet gaen noch helpen raitsplegen sellen. *Actum ut supra (d. i. den* 13 *Junii).*

CXLIV.

Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat se de bernewinchijs laten belenen willen op sulcker condiciën: zoe wie dieselve chijs beleent, die sel hebben die seste quairt of die 6^{en} penninck nae advenant, al wairt oick daer maer eenen stuver wert wins tot eenen mael innegeslegen ofte vercoft worde; ende wes men min tot eenen mael dan een aem of halff aem buten vercoept, daer sel men chijs of geven; ende die die bernewin nyet aen en brocht, tgeen hy innegeslegen hadde, als de chijsmeister ommegaet, die verbuert 5 Beyers gulden, half totter stat behoef ende half totter chijsmeysters behoeff. *Actum den* 9 *Julii*, *Mary Confermacionis.*

CXLV.

Manendach voer Mergriete. — Item die rait gebiet ende lait weeten, dat nymant meer hoys in huysen in onser binnenstat leggen sel dan 2 voer, daer geen roick uytgaet, ende mer een voer, daer roick uytgaet; ende die meer inne hebben, sellent van stonden aen wederom uytvoeren, by tverbueren alsulcke kueren als daerop staen: die rait wil omgaen scouwen.

---

1) Sic.

2) Het H.S. heeft: „toebesetten".

CXLVI.

Item out rait, nye ende gemeente verleyngen alle register totten naesten openen rechtdach in sulcken thoen, die ... staen; ende dat alle pertiën, die huyden voir den rait te d... hebben, in sulcken toen staen sellen, alse nu staen, then n... ten rechtdage toe. *Actum op Manendach ante Remigii.*

CXLVII.

Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat ... secretarijs copie sel mogen geven een yegelick van zijn goet ... tgeen, dat hy bruyct; desgelijcks mogen geven copie ... rentmeisters van landen ende goeden, zy rentmeysters verwarders of zijn, ende nyet vorder. *Actum ut supra.*

CXLVIII.

Donredach post Remigii. — Item die oude burgermeis... zijn overcomen opt behagen out rait, nye ende gemeente dat indien daer enige besmet werdden mitter pestilencie en... in de Pot coempt ofte gebrocht werdde, datzy se dan daerin sterven ofte nyet, dat dieselve of haer erfgenamen als... wederom hebben ende nemen sellen alle haer clederen en... al, dat se daerinne gebrocht hadden, mit sulcke voirwerdd... of daer ymant inne quame, die rijcke genoich waeren, die ... men een steede alleen wysen in deselve Pot, ende die sel... haeren cost daer betalen by discrecie van den rait.

CXLIX.

Manendach post Galli. — 1. Item die outden rait is ov... comen: zoe wes die nyen rait in alle Pots saicken hande... in hoer tijt, dat sel van weerden wesen, ende daer is ... ouden rait mede tevreeden.

2. Item die rait is overcomen, dat die geestelicke perso... in Pots saicken geen beveel hebben, noeh Pots [2]) saick... onderwinden sellen, noch solliciteren ofte mit recht daer... spreecken, want zy haer selfs dienst in de kerck behoer... te bewaeren.

---

1) In margine staat: „geconfirmeert by den ouden rait".
2) Het H S. heeft: „pont".

Anno 1531.

CL.

Item die out rait, nye ende gemeente zijn overcomen [1]), dat die brouwers van nu voirtaen nyet meer chijsvry wesen sellen dan van elx brout, zy brouwen, een halff vat ende nyet meer. Indien zy daerop bevonden worden, ende die chijsmeister versouckt, of zy meer dan $^1/_2$ vat innegeslegen hebben ofte meer in haeren huyse gedronken hadde dan $^1/_2$ vat voerscreven van elx brout, zoe sel die brouwer verbueren als ander, glijck dat punt daerof inhout, indien dat se daerop bevonden werden, dat se meer innegeslegen of gedronken hadden. *Actum ut supra (d. i. op Donredach post Ponciani).*

CLI.

Donredach post Ponciani. — 1. Item voert is als voerscreven die rait overcomen, (dat) alle die molenaers haer eedt doen sel(len), dat sy altijt den chijsmeisters van den backchijs aenbrengen sellen allet meel, zy totten backers brengen, dat chijsber is.

2. Item desgelijcxs die dragers als de molenaers van de cremerychijs aen te brengen, dat zy dragen.

3. Item desgelijcxs van de vleyschijs ende gruytchijs als voerscreven haer eedt te doen als die scomakers.

CLII.

Donredach post Ponciani. — Item die rait is overcomen, dat men geen poerten op noch toe des mergens noch savonts doen sel dan by den rait, diet zijn buert is, die daer presente wesen sel; ende sel een ander in de stede mogen setten van den rait in der tijt.

CLIII.

Item die rait is overcomen, dat men geen calck voertaen meten sel dan mit tobben, die statsbrant hebben, ende sel tselve calck meten als coern ende nyet als sant, op sulcken kueren, als diegeen die mit ongebrande maet meet. *Actum ut supra (den 28 Januarii).*

---

3) Oorspronkelijk stond hier in het H. S.: „Item die nye rait is eendrachtelicken overcomen opt behagen den ouden rait".

CLIV.

Manendach post Matie. — Item voert dat nymant d... mitten netten vangen of mit bogen binnen onser vri... sceten en sel aen enige kercken ofte husen, op alsul... kueren, als daerop staen.

CLV.

Manendach nae den dach van der Roes. — Item zoe w... breven ontfangen hebben van die Keyserlicke Majesteyt, d... nymant enige vreemde luyden herbergen en sel etc., zoe g... biet die rait ende laet weten: alzoe hier verkeringe van vol... is ende dagelix binnen onser stat vernachtende zijn, waerdu... onse stat wel verrast mocht werden, dat nymant, tzy burg... ofte weert, voertaen en logere noch en herberge enich vreem... ofte uytheems, tsy man ofte vrouw, over nacht, hy en bre... den name een half ure, daernae onse poirte gesloeten z... op scrift aen handen onse onderste burgermeister, op e... peene, zoe dijck daer ymant in gebreecke bevonden wor... 12 Karolusgulden.

CLVI.

Manendach nae die Roes. — Item die nyen rait is ov... comen opt behagen den ouden rait, dat die stat voertaen d... vleysbancken voir in den Heligen-Geestkerck ordineren s... indien, glijck wy verstaen, die vorste kerck nyet gewiet e... is; ende dat men nergens vleys by den pont uytsliten s... dan in den Heiligen-Geest, ende verkesvleys ende scaepvle... mede, indien men bevindt, datter stede is, by tverbueren e... Beyers gulden. [1])

CLVII.

Donredach nae Mitfasten. — Item voert indien daer e... clockegeslach gebuerde, dat God verhueden moet, dat dan e... yegelick mit zijn harnas ende een goet geweer op die mu... elx in zijn quartier onder zijn hofman come, ende dat e... yegelick een goet geweer ende zijn bussecruit heeft, daer s...

---

1) In margine staat: „Dit is weder doet ende te nyet gesleten van out rait, nye e... gemeente in Julio anno XXX" (sic.).

op geset zijn ende die stat hem eensdeels gegeven heeft, op alsulcke kueren, als daer van outs op staen: die rait wil omgaen scouwen.

CLVIII.

Donredach voer Palmarum. — 1. Voert vernyet die rait, dat een yegelick, tzy rijck ofte arm, zijn harnas ende een goet geweer ende die speetsen ende cruyt van die stat voertijts ontfangen hebben, bereyt hebben: die hoeftluyden wil(len) van stonden aen gaen scouwen ende ofnemen den kuer, die daerop staet.

2. Item voerts die bussecruyt gebreck heeft, die come tot den cameler Rijck van Biler, die selt vercopen ten pryse, als ment tAmsterdam coepe.

CLIX.

Donredach post Jacobi. — Item die rait gebiet ende laet weten, dat alle diegeen, die by enige, die aan die Goidsgaeff sieck zijn geweest of die by sieke sijnt ofte de ov(er)bue(re)n zijn, dat dieselve hem kennen sellen ende geven haer uyten vollick; ende sellen nergent dan in Sint-Janskerck te kercken gaen; ende voert sel men voer den huysen, die besmet zijn, een strowijs uythangen ende sellen mit een wit roetgen van 1 ½ el lang gaen, by tverbueren alsulcke kueren, die daerop staen.

CLX.

Donredach post Marie Assumptionis. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat zoe wanneer dat recht nedergedongen werdt van pertiën, alzoe dattet recht leyt, zoe sellet gerecht [1]) evenwel open wesen den butenman, die in middeler tijt haer behelpen mogen mit recht, ende daer sellet gerecht over staen, glijck oft dat recht nyet neder en laich, te weten van schade ende scult.

CLXI.

Altera Lamberti. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat die pensie innegehouden sel werden, ter tijt toe

---

1) Het H.S. heeft: „tgerecht".

die Keyserlicke Majesteyt 300 gulden betaelt ofte betalinge bewijst, die de stat Amersfoert in tractaet toebeloeft is.

CLXII.

Altera Lamberti. — Item out rait, nye ende gemeente te overcomen: waert saick, datter ymant waer, die zijn gelt ende aendeel, dat sutpheen(?) wesen sel, ter goeder tijt nae vermogen de weet nyet en betaelde, dat sel die nye raet te stonden aen uythaelen ende pant nemen ende sel verbueren[1] hebben 5 pont, ende dan noch alle dage 5 pont, zoe menige dach die pant staet; ende men sel geen rente daervoer mogen nemen, mer men sel dat gelt leenen, ter tijt die stat vermach dan sel ment een yegelick wedergeven.

CLXIII.

Manendach voer Symonis et Jude. — Item die rait is overcomen, dat voertaen nymants uytheems in de poert comen sal omme voerts in onser stadt te gaen, hy en sel zijn mes ende geweer int molenhuys of int vorste poerthuisgen laten blijven thenwaer daer enige coepluyden waeren, die voerts streck door die stat reysen; ende dat voertaen nymants uytheems te messen langes die straet gaen sel, by tverbueren dat mes ende weer; ende die kuer sellen die vijf hebben ende (die) dienaers ende hier sellen se die vijf ende dienaers of mogen bekueren.

CLXIV.

Zie A. art. CCCLXIX.

CLXV.

Altera Nicolai. — Item die rait van XXX hebben hem eendrachtelick verbonden op een Beyers gulden, dat zye en Woensdach des morgens, als de scel gelaten is, opt huys comen sellen om den kueren te helpen halen, zoe wes in midderler tijt nyet betaelt en wert, *indien dat se pantweringen doen*, [2]) des sellen die dienaers all haer neerstícheyt doen om te manen.

CLXVI.

Item voert is dieselve rait overcomen, dat men voertaen onderholden sel, dat een yegelick, des versocht zijnde, een

---

1) Het H.S. heeft: „verbueren".

2) De gecursiveerde woorden zijn later door dezelfde hand ingevoegd.

getuychnisse der wairheyt sel moeten geven, by tverbueren . . . . [1]) *Actum ut supra* (*d. i. op Saterdach voer Thome*).

Anno 1532.

CLXVII.

Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat elx rait zijn jaer, dat onclaer is van kueren, broicken, sculden, waickgelt, vriheyt oft anderen snaphaen, de stat aengaende, van alle jaeren verleden ende van den jaeren XXIX, XXX ende XXXI, zoe wes statsculden dat wesen mogen, die sel elx mit zijn rait ende vijf elx in zijn jaer, daer de sculden in gevallen zijn, glijckelicken ommegaen ende haelen dat in; ende daer men geen goet en vindt, daer sel men op procederen mit recht ofte mit de clock, als dat behoert, tusschen dit ende de vasten, by tverbueren elx burgermeister, scepenen ende rait elx 5 Beyers guldens op diegeen, die hiertoe onwillich waer; ende hier sel se die nye raet toe benauwen. *Actum op Manendach post Agnetis.*

CLXVIII.

Item voert is dieselve out rait, nye ende gemeente overcomen, dat elx kuper die tonnen, die zy voertaen maken zullen, stats brant elx mit zijn letter daerop setten sellen op elx ton, die hy maict, ende die ton sel groet wesen ten minsten hondert ende twintich mingelen, by tverbueren, indien dat se geen brant en hadden of dat se te cleyn bevonden worden, de kuper 2 Beyers gulden ende den brouwer den ton mit bier. *Actum ut supra.*

CLXIX.

Item voert is dieselve rait overcomen, datter mer 4 werdeins voertaen wesen sullen, daerof men alle jaer 3 kiesen sal, die den stat alreoirberlixste zijn, nae older gewoente; ende die vierde persoen ofte werdeynscap sel men belenen, ende diegeen, die dit beleenen, die sel zoeveel hebben van presentie ende profijt, die daerof comen, alleen zoeveel als die ander drie, die daeraen gekoren zijn ofte gekoeren zullen werden; ende

---

1) Oningevuld in het H.S.

die drie sel men alle jaer, half jaer ofte vierdel jaers moge versetten ende andere kisen nae older gewoenten. En indien dese ordonnancie ofte beleninge die stat nyet profi en duncket, zoe selt dieselve stat weder of mogen stelle ende geven dengenen, diet beleent had, zijn penninge wederom; ende diet beleent, sel een man wesen, daer de rait aen genoicht. *Actum ut supra.*

CLXX.

Item voert is dieselve rait overcomen, dat men die calck maet altijt mede opt stathuys ijcken ende branden sel a andere maeten; ende men sel mit een loep ende half loep, a tUtrecht is, meten, groet wesende een mud of half mud: ende men sel voertaen geven van elx mud een Hollantsen penninck ten excise. Ende deze chijs sal men verpachten ende sel staen op de calck, die in onse stat ofte vriheyt coemt. *Actum ut supra.*

CLXXI.

Manendach post Agnetis. — Item voert is dieselve rait overcomen, dat nymant, tzy geestelicke of weerlick, winchijvry wesen sellen; oick en sel nymant, tzy geestelic of weerlic van vreemde bieren chijsvry wesen uytgesondert mijswin.

CLXXII.

Manendach post Agnetis. — Item voert is dieselve rait overcomen, dat men den edickexcijs, zoewel van winedick als gebrouwen ofte bieredick, verpachten sel, ende dat men voertaen geven sel van binnen gebrouwen ofte gemaicte edicken zoeveel ten exchijs, als een ton biers hierbinnen gebrouwen geeft ten exchijs, ende edick, die van buten coempt in de stat, die sel geven ten excijs, als die vreemde bieren geven, die van buten in onse stat comen. *Ende waert saken dat dese eeckchijs ofte biercijs toecomende ofgeset worde, die sel den rait verstoren ende haer gelt dan wederom geven, dat sij vuer gegeven is.* [1]) Ende deze chijs sel men altijt aenbrengen als de chijs van win ende bier aengebrocht werden; *ende de dese betalen, sel gescyen als van twerdeynscap* [1]); ende

---

1) De gecursiveerde woorden zijn later ingevoegd.

deze chijs sel zoewel wesen op de geestelicheyt als op de weerlicheyt, te weten zoewel de cloesters als andere. Ende dese chijs sel staen op sulcke kueren ende broicken ende rechten als win- ende bier- ende andere grote excysen; ende dese chijs sel ingaen op Sinte-Blasiusdach, ende wes daer dan onvercoft is, sel chijs nae advenant, daer dan is, geven, als dan daer in de ton is.

CLXXIII.

In Februario. — Item die nye rait is overcomen opt behagen den ouden rait: zoe die nye rait altijt op rechtdagen lang bliven sijtten opten huse zomweile tot 12 of 1 uer toe, oirsakelicke datter telcken rechtdage om cleyne saicken somtijts veele pertyën tegens den anderen geteykent werden sonder presentie, ende nu de nye rait hoept, als daer een weynich presentie op staet, datter zoeveele teykeninge, die een tegens den anderen, nyet gebueren sel, zoe sellen die dienaers onder hem vieren van elcken naem, zy teykenen, hebben een deut, uytgesondert statsaicken sullen se altijt om nyet byden; *ende sellen die dienaers dienen, alse sculdich zijn te doen.* [1])

CLXXIV.

Item die raet gebiet ende laet weten, dat een yegelic dese weeck, als de schel gelaten is, die enige renten hebben op die stat, haer breven daerof thonen sellen, of men sel die renten nyet betalen; voert sel een yegelick binnen 14 dagen zijn scattelgelt van dat anderde termijn betalen: die rait sel daertoe sitten op stats huys; indien yemant nyet en betaelde als voerscreven, sel die stat nyet voerstaen. *Actum III post Oculi.*

CLXXV.

Mitfasten, als de merckt geluyt werdt. — 1. Item voert gebiet die rait ende laet weten, dat nymant koern uyter stadt voeren en sel boven een halff mud; oick en sel nymant meer dan $^1/_2$ mudt hart koerns op een merckendach copen; ende nymant, die koern veil hout of doet veil houden, die en sel geen koern binnen onser stat opcoepen op merckendage, uytgesondert die backers: die sellen zoeveel mogen copen, als

---

1) De gecursiveerde woorden zijn later ingevoegd.

zy backen, by tverbueren, die hiertegen dede, dat koern en daerenboven 5 Beyers gulden; ende die 5 Beyers gulden sullen half hebben, diet aenbrenget.

2. Voert ymant, die zijn selfs koern cofte ofte enige andere subtile vonden opt koern gevonden worde, die sellen verbueren den kuer voerscreven ende daarenboven tot correctie van den rait.

CLXXVI.

Den 17 Aprilis. — Item die rait is overcomen, zoe dat veel honden in der stadt zijn, die dach ende nacht groot gerucht ende onsturicheyt in der kercken maicken, dat elck ygelick zijn honden ewech uyter stat brengen sel binnen 3 dagen; ende jachhonden ende winthonden sel een ygelick daichs ende nacht opbinden, by tverbueren, die zijn hondt buyten der stat of binnens huys, dat geen jachthonden zijn, bevonden werdt, elcke dach 5 pont ende nochtans den hond ewech te brengen. Ende hierof sellen se die dienaers, hoich ende leech, of mogen bekueren, tzy voer die kerckdueren of in straet of in die huysen, ende die kueren sellen die dienaers hebben. Indien dat se die dienaers nyet en bekueren ende die rait die honden als voerscreven in der stat bevindt, sy sel den rait alle den dienaers glijck pant ofhaelen, elx van 5 pont toe elcke reys. [1])

CLXXVII.

Manendach voer Meydage. — 1. Item die rait is overcomen opt behagen den ouden rait, dat diegeen, die voertijts 1 stuver tot graven (ge)geven heeft, sel noch $^1/_2$ stuver geven of een dach graven ter maent; die op een blanc staet, die sel $1\,^1/_2$ dach ter maent graven of een blanc geven; die op 1 stuver staen, sel 2 dagen ter maent graven; die op $1\,^1/_2$ stuver staen, sellen nyet graven mer weeckgelt geven, ende elck ygelick sel een man setten, daer de rait aen genoicht.

2. [2]) Voert dat die burgers, die goede neringe (hebben

---

1) Woensdach ante Bertelmei werd hieraan nog toegevoegd: „Ende dat een yeghelick by dach ende nach(t) denselven honden sonder kueren doet slaen ofte doet scheiten sel betalen, die stat sel hem daeroff een hoeft wesen".

2) Deze bepaling is in margine bijgeschreven.

of rijck zijn ende nyet of weynich buten tot scattinge gegeven hebben, dat die nu nae advenant geven sellen.

CLXXVIII.

In Mey. — Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat die burgermeisters 6 goeden mannen uyt out rait, nye ende gemeente by hem nemen sel omme denghenen te setten nae haer goet, die tot dese scattinge van 80.000 gulden buten noch in de vryheyt nyet of weyndich gegeven hebben; ende weel die burgermeister daertoe scijct, die sel daerby comen, by tverbueren 5 Beyers gulden tot stats behoe(f). Ende zoe wes dieselve gescijcten mitten burgermeisters in der tijt een yegelicken op setten, dat confirmeert de ouden rait, ende dat sellen se geven, by tverbueren oick 5 Beyers gulden ende nochtans te betalen.

CLXXIX

Op die Octaeff van Sacramenti. — Item die rait is overcomen, indien die geestelicheyt onsen weerlicke burgers geen recht en laet wedervaren, dat dan trecht der stadt van Amersfort inglijcke wederomme gesloten sel wesen voer haer geestlicke personen.

CLXXX.

Die grave van Hoichstraten tegenwordich ende out rait, nye ende gemeente gebieden ende laten weeten, dat van nu voertaen nymants enige vergaderinge maict sonder weeten ende consent des burgermeisters ende rait in der tijt, op pene van gestraft te werden van lif ende goet. Ende werdt verboeden een yegelicken van alle voergaenden saicken, tzy van oproer, onvree, twist, geschillen ende anders, hoe ende in wat manieren die onderlinge mitten officieren van der Keyserlicke Majesteyt tot desen dage toe geschiet mogen zijn, datselve die ene den anderen nyet te verwiten ende hem wachte onvreede voertaen meer te maicken, op pene van gecorrigeert te werden nae behoeren. *Ende de broickochtich werdt, daervoer en sel dan nyet vergeven wesen als angaende de oproer.* [1]) *Actum in presencie mijn heer van Hoichstraten op Woensdach ante Magdalene.*

---

1) De gecursiveerde woorden zijn later bijgevoegd.

CLXXXI.

Woensdach ante Bertelmei. — Voert alzoe — God zy gebenediet — dat koern tot afslach gecomen is, dat een yegelick backer die penningen daerof licht nae advenant, ende de weytenbroet groeter ende zwaerder maicken elx op zijn gewicht, nae advenant die weyt nu gelt: die rait wil omgaen wegen ende schouwen.

CLXXXII.

Item voert sel een yegelic voer zijn huys, daer ymant in gestorven is of syeck leyt aen der pestilentie, een strouw uythangen ende alle dieghene, die daeraen sieck geweest zijn of over siecken gaen ofte die enige besmette huysen schoinen mit een wit roetgen gaen ende nergens onder den volck noch te kercken comen binnen 6 weecken dan Sint-Jan, by twe bueren elckerlick 5 pont tot desghenen behoeff, die se daertoe bekuert. Ende voert een yegelick, die der pestelencie halven in de Pot coempt ofte wil wesen, die mach zijn selfs bedde ende gerescap mede daerin [1]) nemen; ende al dat een yegelick, hy zy rijck of arm, in de Pot brenget, datzy hy daerinne sterft ofte nyet, die mogen haer bed, cleder, gelt ende al dat sy daerinne gebrocht hadden, wederomme daeruyt nemen ende hebben, behoutelicken dat die rijcke luyden haer cost betalen sellen ende die arme luyde om Goids wille haer logijs, cost, dranck ende bewaer hebben sellen, vermogens de overdracht by out rait, nye ende gemeente onlanx daerop gemaect. *Actum ut supra.*

CLXXXIII.

II ante Galli. — Die rait laet weten: so wie die Godlijcke gave crijcht, te weten de pestelentie, sal ghaen opt kerckhoff ende laten hem dat heylige Sacrament gheven, eer sy in de Pot ghaen; ende indien ymant also nyet en doet ende ghaet in de Pot, sonder (dat hy) dat heylige Sacrament ontfangen heeft, ende sal de pastoer nyet gehouden wesen van synen dienst aldaer te ghaen mit dat heylige Sacrament.

CLXXXIV.

Item die rait is overcomen, dat alle die burgermeisters ende

---

2) Het H.S. voegt hier in: „mogen".

haeren rait elx zijn jaer van die restanden van kueren ende die gebreecken van die chijsboicken binnen 8 dagen claren ende uytmanen sellen, alzoe dat die rait in der tijt geloeft, dat se haer chijsboick ende kueren geclaert hebben; ende de chijsboicken daerof van den jaeren XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX ende XXX ende XXXI voer den gansen rait opt stathuys te thonen, dat se claer zijn. Ende indien dattet van noode is, zoe sel hem die nye rait bystandt doen, by alsulx kueren elx burgermeister, als out rait, nye ende gemeente in dit jaer daerop gesleten heeft, ende noch daerenboven alle dagen teynden die 8 dagen 5 pont. *Actum op Woensdach ante Marie Presentationis.*

Anno 1533.

CLXXXV.

Donredach voer Lichmisse. — Item die rait gebiet ende laet weeten: alsoe die rait goet gesocht heeft ende nyet gevonden op kueren, die voirtijts mit vechtelic ende ondaet aen onse stadt verbuert zijn, zoe sellen dese nabescreven personen uyt onser stadt ende stats vredecrusen voir sonneschijn gaen ende bliven uyterselver stat, ter tijt zy haer kueren betaelt hebben aen cämelers handen in der tijt mit gelt. Ingevalle elx zijn kueren als voirscreven nyet en betaelde ende dairenboven inquame, daer wil die rait ten naesten rechtdage dan op vervolgen ende corrigeren dat vermogens onse stat recht.

CLXXXVI.

Donredach ante Valentini — Item die rait mit die gemeente zijn overcomen, dat die ouden rait anno XXXII bequame middelen ende wegen vinden sellen om gelt te vinden ende te vercrygen, daermede alle stadtsculden betaelt sellen werden, die in haer jaer onbetaelt staen ende gemaict zijn; ende dese middelen sel(len) in den iersten gevonden werden opten rijcksten in de stadt, die tot dat mergengelt nyet of luttel gegeven hebben, te weten tot 250 gulden Hollants toe voer dat eerste; indien daer dan onbreckt, sellen verder rait ende (gemeente) bequamer middelen vinden ende overleggen, daer die sculden mede betaelt mogen worden, binnen een maent na datum van dese; *hier sel hem de rait een hoeft of wesen*

ende die hant aen houden[1]), by tverbueren teynden die maer elx rait alle dage een Beyers gulden.

CLXXXVII.

Item out rait, nye ende gemeente zijn overcomen, dat die diegeen, die woerden voer der banck of opt stathuys ongehouden willen, dat die haer eedt doen sellen, dat zy nymmer weygeren sellen woirden te houden, als zy des versocht worden, ende dat zy dan van elcke reys, zy worden houden, nyt meer dan een stuver hebben sellen; ende wairt saick ymants woirden te houden weygerden ende meer dan een stuver van elcke reys namen, die verbuerde 5 Beyers gulden van elcke reyse. Ende des zoe en sel hy zyne wederpart in een saick nyet dienen, tenwair dieselve saick gans ten eyn waer, ende denselven saick dan tot genen tyden contrarie dienen, by tverbueren 5 Beyers gulden van elcke reys: ende hier sellen se haeren eedt op doen. *Actum op Vridage ; Valentini.*

CLXXXVIII.

Donredach post Petri. — Item die rait is overcomen: zoe enich laet teykenen op een rechtdach, ende die selfs nyet en coemt, die sel verbueren elcke reys een pont, half stats behoef ende half tot die vier overste dienaers behoef ende dat sellen die drie overste uythaelen.

CLXXXIX.

Saterdach post Letare Jherusalem. — Voert gebiet den raid ende laet weten, dat een (ygelick) sijn privaten ende [2]) secrete de in onse stat graften lopen, ofbreken sall binnen 14 dage opt tverbueren alle daich teynden de 14 dagen 5 pont.

CXC.

Op Palmdach. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten dat nyemant van enige vulders eenigen ael ofte vullis sullen laten lopen in onse stadt graft, of geen lakenen spoelen noch uutsteecken sullen in onse stadt grafte alleen op die trap van de Spoey, op tverbueren elcke reys 5 pont, deen helft totter stadt behoef dander helft tot behoef diet anbrenget.

---

1) De gecursiveerde woorden zijn later bijgevoegd.

2) Hiertusschen staat in het H.S. een onleesbaar woord.

CXCI.

Op Donredach post Pasche. — Item voirt alle Spakenburchs vvijsch, de smorgens afgeslagen is, sal men geen mael meer mede houden dan deen dach, op verbueren elke reyse 5 pont; ende dat sel den raidt mit die dienres elx bisonder mogen becoeren, die een helft totter stadt behoef, dander helft tot behoef, di(e)t anbrenget.

CXCII.

Actum den 8 *Octobris.* — Out raidt, nye ende gemeenten sijn overcomen ende hebben gesleten, dat men voirtan van desen dach off gheen lijfrenten noch lossrenten vercopen sell dan by wijll, consent ende in tegenwoirdicheyt des ouden raidts; ende wairt saick, dat in tocomende tyden enich raidt, sy burgermeister, camelair ofte anders, enige rente vercoften, dan als voirscreven is, zullen dieghene, die se vercoept, deselve renten betalen, ende de brieff dairvan van geenre weerden wesen sullen; ende als men renten vercopt by den ouden raidt, sal men daichs daerna de brieven bezegelen.

CXCIII.

Uutludinge op Sinte-Mertinsdach. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat een ygelick sijn kueren binnen 14 dagen naestcomende an camelers handen betaelen sal, of den raidt sell alsdan, die 14 dagen omgecomen wesende, [1]) halen een ygelick pant uut sijn huis, die kueren sculdich sijn; ende wair de raidt gheen goet en vijnt [2]), dair de stadt an gehouden is, sel deselve raidt then naisten rechtdach dairnae op vervolgen mit recht na vermogen onse stadt boick ende mitter clock uutluden, ter tijt toe sy voldaen hebben.

CXCIV

Donredaichs ante Lucie. — Den raidt is eendrachtelick overcomen ende hebben gesleten, dat alle dieghene, die vva(l)scheyt heefft gedaen in den eeck *te vercopen*[3]) ende valsche gewicht *dit jair*[3]), de sal verbuert hebben alle dat goit, dat sy dit jair vercoft hebben ende voirt noch tot correctie van den raidt staen.

---

1) Het H.S. voegt hier in: „ende".
2) In het H.S. staat: „wy".
3) De gecursiveerde woorden zijn later met dezelfde hand bijgevoegd.

Anno 1534.

CXCV.

Donredaichs post Pontiani. — Voirt gebiedt den raidt ende laet weten, dat nymant hout, tu(r)ven, plancken off ander brant op de muir by nacht brengen off branden sullen alsulcke koeren, dairop staen, ende voirts tot raidts corre-

CXCVI.

Donredaichs post Invocavit. — Den raidt is overcomen e hebben gesleten, dat [1]) van desen dach off gheen regis- sullen voir den raidt gepasseert werden, denghene. die beliden wert, sell eerst sijn presentie op stadtkijst of secretarius' handen brengen. Ende dair en sel nymant van selven raidt over enich register staen, sy sijn van den bu- meyster dairthoe geschijckt; ende de presentie van eik- raidt sel een stuver wesen.

CCXVII.

Donredaichs ante Letare Jherusalem. — Den raet ge- ende laet weten, dat een ygelick, de hoven leggende b- buten de Bloimendalsche poert aen de Steenstraet, hoir h- ofsteken sullen bijnnen 8 dagen, alsoe veer de raidt de st- nu gesteken heefft, off den raidt sal(t) laten doen op den d- penninck meer tyenden de 8 dagen. Ende dieghene hoven leggende hebben an die wech na Bollerspoert, s- dieselve hair hoven ofsteken ende de wech breet maken stadtroede, dat men die mit een wagen vvaeren mach bij- 8 dagen, of de stadt salt laten doen op den derden penn- meer.

CXCVIII.

Donredaichs ante Letare Jherusalem. — Voert gebie- raidt ende laet weten, dat een ygelick backer die ou- weygen backen sall op een pont, ende die deuts op halff pont: die raidt sell alle weeck omghaen weegen: e- dat weytenbroet op sijn wicht na advenant, by tverb- dat broet, dat te licht is, ende 5 pont.

---

1) Het H.S. voegt hier in: „men".

CXCIX.

Palmdach. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat nymant enige koyen, peerden, vercken off enige beesten weteren sal buten die Campoert in de sloot by den molen, op tverboeren elcke reys 5 pont.

CC.

Donredaichs nae Paeschen. — Den raidt is overcomen ende hebben gesleten, dat een ygelick backer [1]) een oirtgensbroot backen sell op 30 loot; ende den raidt sal omghaen wegen. Ende wye nijt backen en wil op de wicht als boven, die sal 4 jair geen nering doen of backen [1]).

CCI.

Den 2 Maii. — Out raidt, nye ende gemeente sijn overcomen ende hebben gesleten: waer dat zaick, dat enich van onse burgeren ofte ondersaten in enige heeren dyenst hem gave, name off laech, die soude terstont, hy dienst had of lage, by sonnenschijn uut onse stadt ende stadt vredecrusen ghaen ende blyven een maent nae den dach, hair dyenst uutgeghaen is; ende wairt dat zaick, enich van onsen burgers ende ondersaten dairenboven in onse stadt quame off bleeff, die soude verbueren an onser stadt 25 Beyers [2]) gulden, so menich als dair wair, ende een jair de stadt. [3])

CCII.

Den 2 Maii. — Denselven out raidt voirscreven is overcomen ende hebben gesleten: zoe wye van onse burgers ende ondersaten ofte ymant anders mitter clock uut onse stadt ende stadt vredecrusen geluyt zijn ende noch in toecomende tyden uutgeluyt sullen werden, die en sullen nyet, den tijt zy uutgeluyt sijn, naeder onse stadt comen dan buten der stadt staeckketinge; ende wairt dat saick, enich van onse burgere ofte ondersate of ymant anders dairenboven bijnnen onse stadt stakettingen queme, dair sel men alsdan voirt op vervolgen mit onse stadt clock in allen manieren, of se in ons(e) stadt geweest hadden.

---

1) Het H.S. voegt hier in: „sal".

2) In het H.S. staat: „Beyerers".

3) In margine staat aangeteekend: „Dit punt is verclaert by out raidt, nye ende gemeente anno 36, VI feria post Remigii".

CCIII.

Out raidt, nye ende gemeente sijn overdragen, dat nymant v... onse burgers ofte ondersaten enige goeden van den vvelde ... uut huysen over besatingen enwech voeren sal, hy en ... eerst 2 goide burgen setten voir datghene te voldoen. ... raidt van onser stadt ofte tgericht denselven ofslytende ... ofwysende wert, op tverbueren 10 Beyers gulden ... nochtans dairenboven tselve besette goet wederom te breng... ter plaitsen, dairt ofgehaelt is. *Actum den 2 Maii.*

CCIV.

Frydaichs voir den Vaert gepuppliceert. — Den raidt geb... ende laet weten, dat een ygelick, de hier met turff ende h... te merckt comen, sullen elx mit hair wagen gaen staen a... ende verby de put opten Hoff, op tverbueren elcke reyse ... 5 pont, half totter stadt behoeff ende halft tot behoeff degh... die se bekuert.

CCV.

Frydaichs voir den Vaert gepuppliceert. — 1. Voirt geb... den raidt ende laet weten, dat nyemant van onse burge... ofte ondersaten husen off hoeven sall enige uutheemsche lud... de besmet ende berufticht sijn van dyer nye secten e... mede tsceep geweest sijn op de reyse bijnnen Munster ... reysen; ende wair dat saick, dairenboven ymant huysd... hoeffden ofte herbergden, die van dier secten sijn, die sou... verboeren een jair sijn neringe ende nochtans dairenbov... tstaen tot raidts correctie.

2. Ende wair dat saick, dair altans ymant in onse st... waer, die mittenselven nye secten besmet ende berucht... waer ende voirvluchtich sijn, sullen van stonden an by sonne... schijn uut onse stadt ende stadt vredecrusen gaen ende blyv... op tverbueren yglick, dairenboven binne(n) *onse stadt* [1]) quam ende gehuyssden ende hoeffden, die soude verbueren *... staen* [1]) in allen manieren, als voirscreven is.

CCVI.

Donredaichs post Symonis et Jude. — Voirt gebiet den raid ende laet weten: wair dat saick, dat dair ymant na datum v... desen by avont mit stenen na ymant worpen, die sall ver... bueren 25 Beyers gulden ende noch dairenboven een jair ...

1) De cursief gedrukte woorden zijn later met dezelfde hand ingevoegd.

onse stadt ende stadts vredecrusen wesen ende blyven [1]); ende dieghene, de dat anbrengt, sall hebben 5 Beyers gulden.

CCVII.

Saterdaichs post Barbare. — Out raidt, nye ende gemeente sijn overcomen ende hebben gesleten, dat alle die knechtges in enige schoell schoelgaen bijnnen onser stadt dan int groete schoell; ende die also bevvonden werden, sullen die ouders noch soeveel loen gheven, als sy in dat groten schoell geven boven tloen, dat sy in een ander school geven.

CCVIII.

Saterdaichs post Barbare. — Out raidt, nye ende gemeente sijn overcomen ende hebben gesleten, dat een ygelick grontheer betalen sall van sijn arff buten gelegen dat groeffgelt an camelers handen, dair hy op geset is, voir hoir pachters bijnnen 8 dagen, op tverbueren alle daich 5 pont, dair men se terstont die weet of doen sell.

Anno 1535.

CCIX.

Actum op Derthienavont, doe men den nyen raidt eden solde. — Den raidt anno XXXIV hebben hoir verseyt, dat sy alle kueren ende bruycken, in hoir jair geschiet, claren sullen ende alle schulden ende ontschulden betalen sullen, in hair jair gemaict; dęs soe heefft den raidt nu anno XXXV beloefft, indien dat dair enige is, dair se die koeren nijt off becomen connen, sel den raidt hoir de hant an helpen houden omme tot betalinge te comen, datsy mit uutluden ende diergelijcken.

CCX.

Säterdaichs in profesto Valentini. [2]) — Out raidt, nye ende gemeente sijn overcomen ende hebben gesleten, dat voirtan nyemant, wye hy sy, enige turff, mut, mul ofte ballast werpen of schieten sall in onser stadts [3]) Eem ende stroem by tverbueren elcke reyse 5 Beyers gulden, also dijck als ymant dat dede, ende alsoe menich als dair wair, die een helft tot behoeff die stadt van Amersfoert ende die ander helfft tot behoeff denghenen, die dat anbrengt.

---

1) Het H.S. voegt hier in: „sall".
2) In margine staat: „luyden III post Invocavit".
3) Er staat: „stam".

CCXI.

III post Invocavit. — Alsoe den raidt in der wairheyt b... gebrocht ende kentlick gemaickt is, dat men op zekere plae... sen ende husen bijnnen onser stadt zekere vergaderinge v... enige van de nye secte berufticht ende schoell houdende s... by daich ende oick by nachte, zoe gebiet out raidt, nye e... gemeente ende laet weten: wair dat zaick, dat den rait bevonde, dat in enige husen ofte plaetse in onser stadt enig... vergaderingen van de nye secte scoel hielden, dieghene, di... also bevonden worden, die scoel helden, dieselve soude v... boeren 50 Beyers gulden ende die ander een jair de stat... alsoe menich als dair wair, ende nyet weder in te com... teynden jairs dan by consent dgemenen raidt.

CCXII.

III post Invocavit. — Voirt gebiet den raidt ende la... weten, dat nymant van onse burgeren, die ambochten do... bijnnen onser stadt, en sullen gheen uutheemsche ambocht... gesellen te werck stellen ende werck gheven [1]), desel... knechts sullen eirst mit hoir meyster by de burgermeyster... comen ende sullen de stadt een eedt doen ende elx hair naem int schrijfft gheven, op tverboeren 5 Beyers gulde... also dicke als dat geschiede, ende also menich als dair wair

CCXIII.

III post Invocavit. — Voirt gebiet den raidt ende laet w... ten, dat nymant hout in die Beeck, butenste ende bijnnens... stadtgraften doir dat verlaet dryven sullen, op tverbuer... elcke reyse elx [2]) een Beyers gulden ende dat hout.

CCXIV.

III post Invocavit. — Voirt gebiet den raidt ende la... weten, dat nymant zijn kijnderen hair gevoich laten doen s... len op Sint-Joriskerckhoff, op tverboeren elc reys een oirtge... ende die ouders sullen van hair kijnder gelden, dair de do... grever een ygelick of bekoeren sell.

---

1) Het H.S. voegt hier in: „sullen".
2) „elx" staat tweemaal in het H.S.

CCXV.

Donredaich ante Letare Jherusalem. — Den raidt is overcomen ende hebben gesleten, dat den raidt anno XXXIV voirleden hoir koeren claren sullen, op tverbueren alle daich[1]) 5 pont teynden 8 dagen ende al hoer lijfrenten uut dat chijsboec te setten, ter tijt toe dat geclaert is.

CCXVI.

Donredaich nae Paeschen. — Den raidt gebiet ende laet weten, dat die backers backen sullen dat scoenbroet op hair gewicht, tweten die oirtgensweggen sullen wegen 30 loot ende die deutsweggen 15 loot, op tverboeren telcke reys dat broet ende 5 pont.

CCXVII.

Donredaich nae Paeschen. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat nymant mit slingeren werpen sall, op tverbueren telcken reys 5 pont; ende die ouders sullen voir hair kijnder de kuer gelden ende betalen.

CCXVIII.

Saterdaichs post Octavas Pasche. — Denselven raidt, out nye ende gemeente sijn overcomen ende (hebben) eendrachtelick gesleten, dat een ygelick sijn muir opmaicken ende metselen sell voir hoir husen ende hoeven, gelegen an onser stadt cijngell van de Teyssgesstraet off tot an Havickerpoert toe ende voirts by de brug off, dair Jan Lubben houttuyn is, ende mede voir dat gasthuis totten Observanten muir ofte cloester toe tuscen dijt ende Sint-Jacop naestcomende, op tverboeren elx alle daich 5 pont, de na Sint-Jacopsdach over liet staen ende nijt en maickten hair muir, als voirscreven is; ende die gasthuismeysters sullen de muir vant gasthuyss wegen laten maicken op tverboren als voirscreven. *Dit is weder geluyt op Sint-Jansdach ende op een nye verlengt.*

CCXIX.

Dijnsdages post Remigii die merckt ingeluyt. — Voirt gebiet den raedt ende laet weten, dat een ygelick mit sijn wair appelen, kesen, vlas ende ander vortelen mit alle hoeren ancleven staen sullen op den Hoff after cruis, op tverboeren elck reysse elc 5 pont.

---

1) Het H.S. voegt hier in: „by".

CCXX.

Dijnsdages post Remigii. — Voirt gebiet den raidt endlaet weten, dat nymant sijn vullnis op [1]) de plaets brengen sall, dair men ofslaet, op tverboeren elc reys 5 pont.

CCXXI.

Out raidt, nye ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende (hebben) gesleten, dat alle die cloesteren ende goetshuysen sowell kueren ende broecken gelden sullen voir die banck ofte opten huyse als die gemene burgeren, dair sy van den rechte eerst anleggers off sijn. *Actum VII ante Simonis et Jude*

Anno 1536.

CCXXII.

sManendaichs ante Epiphanie Domini. — Out raidt, nye ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende hebben gesleten, dat die brouwers alle hoir tonnen, dair men hoppenbier in doet, groot laten maicken sullen 10 emmer, elck emmer 12 mingelen; ende dair en sullen gheen brouwers byer uutleveren ende vercopen, dair sall op de ton der stadt brandt staen, by dat verbueren elc ton een Beyers gulden, also dijck als de mit bier bevonden worde, ende also menich dair wairt ende dair sullen die kuirmeysters een yglick of becoren.

CCXXIII.

sManendages post Letare Jherusalem. — Item die raidt, out nye ende gemeente sijn overcomen ende hebben gesleten, dat men van alle verschenen onverjairde pachten, te wetenen van huir van landt, van huyshuir, die men allhyer voir onsen scepenbanck mit recht bespreckt, en sal men gheen onscout voir mogen doen, men en sal betalinge doen off betalinge bewysen, als recht is, mer gesondert die gevesticht sijn in segell ende brieven aen enigen goeden van reynten offt anders, sullen dat versoeken ende vervolgen mogen ter plaetsen, sy in zegell ende brieff gevesticht zijn; ende soe wy hem tot enyger tijt, die gepant is ofte gepant wordt van bijnnenjairsche pacht ofte bijnnenjairsche huyshuir, tegens uutdoet, sell hy ofte sy alsdan den yersten Woensdach dairnae of te weten den naesten recht, dairnae hy hem uutter pandinge gedaen

---

1) Het H.S. heeft: „opt".

heeft, sijn rechtdach wesen ende sijn rechtdach wairnemen sall ende ter selver tijt antwoirt geven; mer denselven, die hem also uutter pant gedaen heeft, nijt vellich werden en sall voir 12 uren.

CCXXIV.

sManendaichs post Letare Jherusalem. — Denselven raidt voirscreven is overcomen ende hebben gesleten, dat tot wat tyden ymant van onsen burgeren ende ondersaten van enige onsen burgeren ofte ondersaten, in onser stadt vrijheyt wonende, den dyenres van onser stadt een wete doen laten van pandinge ofte besatinge ofte dyergelijcken, en sullen die dyenres nyet meer off hebben ende nemen dan hair oircoinde. Ende voirt van alle weten, datsy van cronen ofte andere, onse burgere tegen burgere ofte ondersaten angaende ende in onser stadt vryheyt wonende, nijt off hebben sullen; mer ymant, die een dyenre van den raidt begeert enige weten vant raidts wegen te doen, sullen sy een halfve stuver tsamen off hebben. Ende wairt saick, die dyenres tot eniger tijt in der wairheit bevonden worden brueckachtich in enich die punten voirscreven, die soude verboeren telcke reyse een Beyers gulden totter stadt behoeff.

CCXXV.

sManendages ante Ramis Palmarum. — Den raidt is overcomen ende hebben gesleten, dat nu voirtan voir den raidt opt stadthuis noch voir de banck gheen getugen, voir notarius geschijt, van weerlicke luden van weerlicken saicken van weerden kennen sell.

CCXXVI.

Donredaichs in die Georgii Martiris in de kerck geropen. — 1. Den raidt gebiet ende laet weten, dat een ygelick sijn Beeck teynden ende besyden sijn landt duirgaens graven sall 3 spit diepper, dan deselve Beeck nu is, ende voirt dat men die Beeck opgraven ende oprumen sall, also dat een Manendach verleden by den raidt geteyckent ende offgestickt is, bijnnen 14 dagen naestcomende, by dat verboren van 5 pont van elcke slach 8 dagen lang durende; ende teynden die 8 dagen salt den raidt laten maicken op den derden penninck meer.

2. Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat nymant fuicken noch enige scuttinge off ander onruyem in de Beeck setten sall, by dat verboeren 5 pont ende die fuicken ofte korven.

CCXXVII.

Saterdach post Inventionis Sancte Crucis. — Out raidt, nye ende gemeente sijn overcomen, dat men die Eem ende die butenstadtgrafften graven sall, dairtho die burger 6 weken graeffgelts toegheven sullen ende die scamelen sullen een dach graeven.

CCXXVIII.

Op Manendaich ante Bartolomei. — Den raidt gebiet ende laet weten, dat nymant van onse burgeren ende ondersaten geen beest ter banck slaen sullen om te vercopen, sy sullen dieselve beest, sy slaen ende vercopen willen, eerst brengen by Nye Schonefelt staende by stadthuis ende bindende. ende dair nijt of te halen, eer dat enige uut onsen rade ter waerheit gesyen hebben die beeste wel etende als behoirt. op tverboeren alsulcke kueren, daerop staen, ende voirts by dat verboeren raidts correctie.

CCXXIX.

Op Saterdaich Sinte-Lambertsavont. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat een ygelick die sijn boert is de willige wacht te waicken, selfs mit sijn eygen lijff waken sall. uutgesondert die boven hair tsestich jaeren out sijn, zullen een goet man in hoir plaetse stellen, out wesende 20 jaeren in manieren als boven. Ende voirt alle diegheene, die hair boert is de willige wacht te waken, die sullen des morgens also lang op de muir blyven, totdat die poerten opghaen ende opsijn; ende dieselve, die in der Bruel waken, sullen die Utreche poirt op helpen doen, die in de Langestraet waken, sullen die Campoirt op helpen doen, ende dieghenen die op de Spoey waken, sullen die een helft die Campoirt ende die ander helft de Utersche poirt op helpen doen, dair men se off bekoiren sall mogen, of sy nijt gewaickt en hadden die willige wacht.

CCXXX.

In die Mauritii. — 1. Alsoe burgermeysteren, oude ende nye raidt int seker onderrecht zijn, dat veele uytheemsche persoonen hen bijnnen deser stadt Amersfort onthouden ende woenachtich sijn ende tot noch toe geen eedt gedaen der Keyserlicke Majesteyt ende dese stadt Amersfort, als dat van rechte ende

·eedenen well behoirt, soe ijst, dat de voirscreven burgermeys-
:eren ende raidt voirscreven ordoneren ende bevelen een ygelick
woenachtich bijnnen die voirscreven stadt, hy zy geestelick offt
weerlick, man off vrow, arm ende rijck, meyster offt knecht,
wye ofte van wat condicie hy zy ende den Keyser ende de
stadt gheen eedt gedaen hebben, hem te vinden op morgen-
ochtent tneegen uren op Sint-Janskerckhoff omme de behoir-
licken eedt te doen de Keyserlicke Majesteyt ende de stadt
van Amersfort in handen van mijn heere die grave van
Hoichstraten ofte sijn gecommitteerden ende den burgermeys-
teren voirgenompt, op peyne dat den tijt overstreken zijnde,
dieghene, die gheen eedt gedaen en hebben, te doen ver-
trecken uuytter voirscreven stadt ende als vianden der Keyser-
licke Majesteyt gehouden. Ende ijndien ymant buten der
stadt ware desen tegenwoirdigen tijt ende gheen eedt gedaen
en heeft, dat sulx, wye hy sy, gehouden sall sijn bijnnen den
tijt van 2 dagen, nae hy gecomen sall wesen, den behoirlicken
eedt te doen, op pene als hiervoren verhaelt.

2. Den eedt, sy gedaen hebben: „Dat zweer ick de Keyser-
licke Majesteyt als Graeve van Hollant ende Erffheer der
landen van Utrecht ende Syne Majesteyt stadt van Amersfort
gehou ende getrow wesen sall; ende soe verre ick yet ver-
neme, dat Sijn Keyserlicke Majesteyt ofte de stadt van Amers-
fort enichsins soude mogen tegenghaen, tselve sall ick terstondt
te kennen gheven den stadthouder der landen van Utrecht ofte
den burgermeysters deser stadt van Amersfoirdt, ende voirts
all tdoen, dat een goet getrow ondersaet synen heer sculdich
is ende behoirt te doen, gedurende den tijt ick bijnnen die-
selve stadt ofte landen der Keyserlicke Majesteyt moet ont-
houden. So moet my Godt helpen ende Sijn Heyligen."

CCXXXI.

Op Saterdaich in die Jeronimi. — Den raidt is overcomen
ende (heeft) eendrachtelick gesleten, dat nymant, datzy bijnnen-
offt butenluyden, gheen byer noch geenrehande wair te water
noch te lande uut onser stadt voeren noch doen voeren off
dragen ofte seynden sall, zy en sullen eerst expresselick [1])
comen by twe van den raide, dairtho geschickt, dair hoeren
solempnelen eede voir doen, dat sy datselve byer noch wair
uut Keysers landen voeren, brengen noch voirt vercopen sullen,

1) Later is hier met dezelfde hand ingevoegd: „eerst".

noch doen voeren, noch voirt vercopen dan alleen ondersaten der Keyserlicke Majesteyt, op tverboeren raedts correctie. Ende die butenlieden, die allhier byer ofte wair allhyer uuter stadt haelen off voeren, sullen al eerstvoeren goede burch stellen allhier bijnnen onser stadt, dair den raidt de correctie op sel mogen verhalen.

CCXXXII. [1])

Den 6 Octobris der stadt clock gepuppliceert. — Out raidt nye ende gemeente gebieden ende laten weten: wair dat saick, dat enich van onsen burgeren ofte ondersaten in enigen vreemden heren dyenst hem gave, name off laich, die sel terstondt by sonneschijn uut onser stadt ende stadt vreden cruyssen ghaen ende blyven een maendt, nae den dach har dyenst uutgegaen is. Ende wairt saicke, enich van onse burgeren ende ondersaten dairenboven in onser stadt quam off bleeff, die soude verboeren an onser stadt 25 Beyers gulden ende een jair de stadt, also menich als dair wair; beheltelick dat onsen burgeren ende ondersaten sich well ghever mogen in dyenst onder hair rechten lantsheer, dewelcke wel in de stadt comen mogen, als hair dyenst uut is, ende aldair eerst voer den burgermeisters in der tijt hoeren eede doen sullen, dat dieselve in gheenen heeren dyenst leggen; mer allhier in der stadt en sall nymant van onsen burgeren ofte ondersaten in enigen heren dyenst leggen noch solt hebben, nymant uutgesondert. Ende wair dat saick, dat den raidt tot enigen tijt bevijnden can, dat enich van onsen burgeren ofte ondersaten, mit ons wonende, sich in enigen heren dyenst allhier in onser stadt gave of name off gehadt hadde, soude verboeren elx 50 Beyers guldens ende een jair de stadt.

CCXXXIII.

Den 6 Octobris. — Deselve raidt gebiet ende laet weten, dat nymant by nacht op onse stadt muir in toirnen ofte poirten mit enige bussen schieten en sall, dan alst viants noet is ofte die vianden voer de stadt sijn, op tverbueren elcke reys een Beyers gulden, also dijck als dat geschijt, ende alsmenich als dair wair.

Anno 1537.

CCXXXIV.

Op Manendach post Letare Jherusalem. — 1. Den raidt

1) Vgl. nº. CCI.

gebiet ende laet weten: also daer gebreck, daer gheen deutgens gemunt ende geslegen sijn om de kerck te gheven ende den armen te deyllen, so gebiet den raidt ende laet weten, dat een ygelick van onsen burgeren ende ondersaten gehouden sullen wesen te boeren de corten ofte dubbelde, mijts gestempelt mit Sint-Jorisschijlt, loep ende koers sullen hebben, in allen manieren die deutgens geboeret *werden* [1]), tot een oirtgen tot enen mael, op tverboeren elc reyse 5 pont.

2. Item voert alle Utersche ende Camper placken, gestempelt mit Sint-Jorisschijlt, sullen hoir loep ende gang hebben voir 2 deutgens, ende die sel men gehouden wesen te boeren tot $^1/_2$ stuver toe, op tverboeren 5 pont, ende de kerckmeesters van Sint-Joriskercke sullen dieselve altijt voir hair prijs doen wisselen tot allen tyden, enich des begeert.

CCXXXV.

In die Palmarum. — 1. Alsoe die Staten van Utrecht hem dagelix vervvoerderen onse burgerpachters tdoen panden van den huysgelde ende ander outschiltgelde ende dieselve panden vercopen om half gelt ofte mijnder prijs, ende oick in meninge sijn om van onsen burgerbieren tonnegelt tontfangen, ende dat tot betalinge van sekere schulden, eertijts by den van Utrecht alleen gemaickt als by namen den oirloge van IJsselsteyn ende andere meuteryden, pertyën zeer den jare van elf bijnnen derselver stadt hebben, wairduir sy in groote verderfelicke schulden verloopen sijn, welcke nochtans al angeheven ende gemaict' sijn contrary onser lantforst ende ons, ende wy altijt sulcke handelingen contrary ende yegengestaen hebben, ende wy altijt ons oprecht ende neutraell in denselve oirloge ende meuteryen gedragen, alst gehele lant notoir ende kentlick is, also van dien ancleven nyet en behoirden tgelden noch te contribueren vermogens ons verschelinge der Keyserlicke Majesteyt hoichylick beloeft ende beswoeren heeft, soe laet die raidt, out, nye ende gemeente een ygelick weten, dat alle dieghene, die onse burgerpachters huysgelt, outschiltgelt ofte tonnegelt manen, eyschen ofte panden, ende die de exschysen hueren omme

---

1) Dit woord is later met dezelfde hand ingevoegd.

tselve als voirscreven tontfangen van onsen burgerbyeen dieselve hout die raidt voirgenoempt voir vianden en willen dairop vorderen, in manieren als men op openbre vianden behoirt te doen.

2. Voirt laet dieselve raidt weten een ygelick, dat nyma van onsen burgere ofte ondersaten tUrecht een reyse doen op hair selfs geleyde, ter tijt toe dat men henluden and laet weten.

CCXXXVI.

Op Manendage Meyavont. — Also den raidt ther waire onderricht is, dat dagelicx sich vele ende diverscheuutheem luden alhyer in onser stadt ghaen ende boven verbot ende plicatie, (by) out raidt, nye ende gemeente geschijt in date op Sint-Mauriciusdach [1]), hoeren eede nijt gedaen en hebb so gebiet den raidt ende laet weten, dat alle uutheems luden, die zedert den tijt in onser stadt gecomen sijn, sonneschijn uut onser stadt ende stadt vredecrussen ghe wesen ende blyven sullen, op verboeren hoir lijff.

CCXXXVII.

Op Sinte-Martijnsdach. — Den raidt gebiet ende laet wet dat nymant van onsen burgeren ofte ondersaten voirt e rijsch op den Berch houden sullen ende mit wagens in stadt voeren sullen, op tverboeren, die se ment, wagen peerd; ende oick mede nymants mit croywagens rijs mit vortelen in onser stadt brengen sullen, op tverboeren crowagens ende rijsch ende voirts tot correctie van den ra

CCXXXVIII.

Op Saterdach post Natalis Christi. — Item den raidt der tijt heeft geconsenteert ende toegelaten, dat Henr Henricks. de Roper alle vierendeel jairs halen, manen, fen ende boeren sall van een ygelick, an den Hoff wone een halfve stuver; ende hiervoir sel Henrick voirscreven de vullnis, op den Hoff ende voir die husinge vallen e gebrocht werden, alle weeck des Saterdaichs, alst mogel ende veer is, deselve vulnis enwech doen voeren op sy

1) Het H.S. voegt hier in: „geschijt".

cost. Ende ingevalle hy des alle weeck nyet en dede, als voirscreven, sal hy van elcke hoep vullnis, voir enich van de husinge voirscreven liggende, verboren een stuver, also dijck als dat geschiede, ende also menich als dair wair; ende hiervan sullen hem altijt 2 eerlicke luden van den buren weegen mogen bekoeren ende mit een onderdyenre pant mogen halen. Ende dese condicie sal ingaen Jacobi tocomende, ende van de tijt off sal dat eerste vierdel jairs ingaen, ende tot dien dach tho sal hy den Hoff schoenmaicken als voirscreven sonder gelt van den buir(en) of thalen durende der tijt voirscreven. Dair en sall oick nymant messen off vullnis op den Hoff brengen, dan. de dairop wonen, op tverboren tot elcke reyse een stuver, als dat geboerde.

Anno 1538.

CCXXXIX.

Op Palmdach. — Voirt gebyet den raidt ende laet weten, dat nyemant, wye hy sy, enige zwanen in die Eem schyet, smit off slaet ofte name, op tverboren elcke reyse 5 Beyers guldens, also dijck als dat geschyede, ende alsoo menich als dair wair, na vermogen onser stadt boick.

CCXL.

Op Donredach nae Paeschdach. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat een ygelick, als men processe generael houdende is, voir Sint Joris ende nae de processe gaen sullen ende nyet besyden, op tverboeren een ygelick 5 pont, dair se de oeverdyenres een ygelick off bekoeren sall.

CCXLI.

Gepuppliceert op Woensdach ante Bartelmei. [1]) — Out raidt, nye ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende hebben gesleten, gebyeden ende laten weten: also deselve raidt voirgenompt ther wairheit bevonden heeft, datter dagelicx veel abuyssen ende diversche onmanierlicke spoelen ende andere in herbergen ende op andere plaetssen van onsen burgeren, ondersaten, die een den anderen sijn gelt offwijnnende waren, ende beduchtende is verder quaet in tocomende tyden uut

1) Deze tijdsbepaling bevindt zich in margine van het H.S.

spruyten souden mogen, zoe gebiet den raidt, out, nye en
gemeente ende laten weten, dat voirtan nymant van on
burgers noch ondersaten, zoe wye hy sy, geestelick off we
lick, in ghenen herbergen, huysen noch op enige plaet
wair dat sy, met ghenen spuelen, hoe men die versijnnen
ramen soude mogen, om gelt spuelen sullen, op tverbue
also dijck dat geschyede, ende also menich als dair wair.
10 Beyers guldens ende voirts tot correctie van den ra
ende die weerdt, werdijnne ofte ymant anders, dair sulx
boirden, 5 Beyers guldens ende oick tot correctie des rai
ende dieghene, dyt anbrengt, sall den kuer altijt half hebb

CCXLII.

Op Woensdach ante Bartolomei. — Voirt gebiet den
ende laet weten, dat een yegelick gehouden sall wesen
boeren ende tontfangen alsulcke deutgens, die eertijts by
heren van den lande ende by de Keyserlicke Majesteyt on
ende oick by de stadt van Utrecht gemunt ende geslagen
ende anders geen, op tverboeren een ygelick tot elcke
5 pont totter stadt behoeff.

CCXLIII.

Op Vrydach ante Symonis et Jude. — Item out raidt.
ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende hebb
gesleten tot verclaringe van sekere oude punten, oick ee
by out raidt, nye ende gemeente gemaict, roerende vrede
geleydebrekijng, twelck ons hoechste ende meeste recht is.
indient voertmeer tot enigen tyden geboerde, dat ymant,
wat condicie of state hy waere, datsy geestelick off w
lick, [1]) den vrede ofte geley nae uutvisingen onser stadt
verbraick off gebroecken hadde, dat dieselve sonder e
exceptie altijt then ewygen dagen sall wesen ende blyven
onse stadt ende stadt vredecruyssen op tverboren sijn lijff, e
dat nymant dairinne verschonen en sall, off hy na den
dattet geley ofte vrede gebroicken werde, sijn leven ende
verwandelde ofte verwandelt had, mits verdende een geeste
geoirde monnick, priester of dyergelijcken; ende dit voirsc
punt te verstaen soewell op mannen als vrouwen ende vrou
als mannen sonder enich indracht, hoe dat toecomen soude m

1) Het H.S. voegt hier in: „ende".

CCXLIV.

Op Donredach post Mertini Hyemalis. — Dat alle hilixvoirwairden, by vrienden ende megen van beyden perthyen dairover geroepen gemaickt, uutgesproken ende mit den hylixmannen hoir segelen voll besegelt, alle condiciën ende voirwairden nae der teneur ende inhout der hilixvoirwarden allhyer bijnnen onser stadt van weerden gekent ende gehouden werden als den by den raidt gedaen.

CCLLV.

Dit nabescreven punt is den Smedegilde gegust: Item zoe en sall ghene meyster van onser ampt ghene knecht te werck stellen, datsy leerknapen ofte anders, nymant uuytgesondert nae desen dach, off dieselve sall geven enen gulden, 10 currente stuvers voir de gulden, dair die meyster voirstaen sall ende den gilde betaling off doen, thenwair dat die knecht bewysen konde, dat hy in een stede van recht sijn ambocht geleert ende den gilde aldaer vant leerkijntsgelt voldaen ende betaelt hadde. *Gemaict by den raidt anno* 1538 *Donredage voir Sinte-Katherinendach, ende dat oick by will der gemeen gildebroeders.*

CCXLVI.

Op Manendach post Thome. — Item out raedt, nye ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende hebben gesleten: alsoe de weerdt den coepman bijnnen 6 uren, naedat die zeevvijsch afgeslegen is, gehouden ende verbonden is op sijn kueren sijn gelt te geven, dat den ofslager insgelijcx gehouden sell wesen den weerdt alsulcke gelde ende penningen, hy dagelicx van den zeevvijsch betalende is, hem wederomme geven ende betalen sell bijnnen een atmaell, by tverbueren 5 Beyers gulden, die een helft dairoff totter stadt behoef, indien die weerdt dairover claechde ende sijn gebreck den burgermeysteren of den raidt te kennen gave, ende die ander helft tot des weerdts behoeff; ende die voirscreven comenscappen die gelden van dyen mit die kueren altijt inmanen ende uuthalen mit een dyenre van den weerdt, oft stadtexchysen waren.

Anno 1539.

CCXLVII.

Op Manendach post Letare Jerusalem. — Item out raidt,

nye ende gemeente sijn overcomen, gebyeden ende l
weten, tot wat tyden dat enige uutheemsche ende buteni
allhyer van den scoutendyenre oft stadsdyenres gearreste
werden ende hair recht dairom attempteren, van der besa
vellich wesen sullen ende boven tselve noch verboren
onser stadt 5 Beyers guldens, also dijck als dat geboert.
also menich als dair wair.

CCXLVIII.

Op Manendach post Letare Jerusalem. — Voirt gebiet d
raidt ende laet weten, dat nymant, wye hy sy, die mi
nyer suyckten den buyckhoevell onsteken werden, dat
uut de huyse, dair syecken liggen, ghene onreynicheyt
de huyse gieten en sullen in de goten, op straet of in
stadt graften, op tverboren elcke reyse 5 pont ende voer
correctie van den raidt.

CCXLIX.

Oick op tFrydach voir Sinte Pancraes geschijt. — I
den raidt, out, nye ende gemeenten sijn eendrachtelick o
comen ende hebben gesleten, dat alle onsen burgeren e
ondersaten, geestelick ende weerlick, enige wijn by aem h
meer ofte min inleggen sullen, deselve de seste can dair
then exchijs geven, ende betalen voir elcke can also v
chijs, als sy ther plaitsen der sy de wijn gecoft hebben,
brengende certificatie van dengenen, sy de wijn gecoft. h
veel sy dairvoir gegeven ende betailt hebben, gesonder
wijncopers sullen then exchijs geven ende betalen voir el
can, als sy deselve vercopen.

CCL.

Op Sinte-Victorsdach. — Voirt gebiet den raidt ende l
weten, dat nymant, wye hy sy, geen sant van der stadt va
halen sall, op tverboren tot elcke reyse een Beyers guld
halff totter stadt behoeff ende halff tot behoeff dengenen
dat anbrengt.

CCLI.

Op Manendach ante Mertini Hyemalis. — Voert geb
den raidt ende laet weten, tot wat tyden dat ymant overle
ende gestorven is, dat men alsdan op ghenen uuttaird

nijt int schoele die vrienden oft erfgenamen enige deyllinge (?) in der schoele doen sullen, op tverboren elcke reyse 5 pont ende voert tot correctie des raidts.

CCLII.

Op Dijnsdach post Lucie. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat een yglick grasburger ende in der stad vryheit wonende hair burgergelt tuschen dit ende Lichtmis tocomende betalen sullen, of men sel se voir geen burgers verantwoirden.

Anno 1540.

CCLIII.

Op Donredach post Agnetis. — 1. Out raidt, nye ende gemeente hebben die schuts op de Camp noch 5 tonne byers ende 7 vaet exchijs meer gegost jairlix tot hoir wederseggen boven hoir gewoentliche presentie mit voirwairden, dat sy dair harnisch ende geweer voir helden sullen, als den raidt in der tijt altijt ordoneren sall.

2. Voirt is denselven raidt voirgenompt overcomen ende (heeft) gesleten, also eertijts by den raidt out, nye ende gemeente eendrachtelick overcomen is, dat alle dieghene, die te lote ghaen, een goet harniseh hebben ende houden moten, dat den raidt in der tijt noch dairenboven enige goede burgeren ende eenloepen gesellen tot des raidts goetduncken ordineren ende op harnisch ende geweer setten ende stellen sullen, diewelcke dieselve, die also geset werde, houden sall, op tverboeren een Beyers gulden, dair se den raidt in der tijt al(t)ijt tot hoir geduncken of sall mogen beschouwen, welcke gulden wesen ende comen sall tot profijt. . . . . [1])

CCLIV.

Op Sonnendach Invocavit in de kerck geropen. — 1. Item den raidt gebiet ende laet weten, dat nymant en sall rog, weyt *of boqueyt* [2]) copen op een merckendach of buten merckendach meer dan een halff mud op enen dach ende dat opten Hoff, by tverbueren 5 Beyers gulden tot behoeff half, diet

---

1) Oningevuld in het H.S.

2) De cursief gedrukte woorden zijn later ingevoegd.

anbrengt, ende die ander helft tot behoeff die stadt; ende e
backer, die broot om gelt te coep backt, een mud; en
wye rog oft weyt *of boqueyt* [1]) veylt, en sall gheen ro
weyt *noch boqueyt* [1]) copen, by dieselve kuer te verboe
2. Item die oertgensweggen heeft den raidt tot hair wel
verbot geset ende sullen wegen 24 loot ende die deuts 12 lo
ende soe wes broet te licht is, op tverboren tbroet ende
broet ofte weg 5 pont.

CCLV.

Op Dinsdach post Crucis. — Voirt gebiet den raidt en
laet weten, dat nymant van die Bunscoters, die allhier
vijsch ter merct comen ende wederom enige vijsch uutfo
nijt by de poirt oft int Molenbroick uutstorten of laten v
sall, op tverboren elcke reyse een Beyers gulden, die een
tot (behoeff) die stadt ende die ander helft tot behoeff.
dat anbrengt, ende dair se een yglick of bekoren sel mog

CCLVI.

Op denselven dach. — 1. Out raidt, nye ende gemeente
eendrachtelick overcomen ende (hebben) gesleten, dat een yg
burger ende ondersaet, wye hy sy, sijn goet, hy in den lan
van Utrecht liggende heeft ende voir die translatie bes
heeft, die mergentalen sonder die weerden van dyen
schouten, aldair sy onder gelegen sijn, anbrengen sullen, en
die goeden, zedert der translatie vercregen ende geconquest
die mergentalen ende die weerde van dyen anbrengen, en
dat all op protestatie sonder der stadt rechten te verminder
gedurende ter tijt toe anders by der Keyserlicke Majest
ordoneert sell werden.

2. Voert gebyet denselven raidt ende laet weten, dat e
yglick die goeden, na der translatie vercregen, op mer
ende Vrydach toecomende na 12 uren allhyer opt stadth
comen ende anbrengen sellen.

CCLVII.

Op Saterdach na den Heyligen Pinxterdach. — Item de
raidt gebiet ende laet weten, dat een ygelick, die goeden en
landen liggende hebben bijnnen den districten van Utre

1) De cursief gedrukte woorden zijn later ingevoegd.

ende voir den jare van XXVIII by ons vercregen ofte beseten, die grote van de mergentalen ende dammaten die bruycker van dyen den schouten, dair se onder gelegen sijn, by clare specificatie bijnnen 8 dagen anbrengen sullen sonder estimatie ofte weerde van dyen; ende die goeden, by onsen burgeren vercregen hebbende, datsy mit hylick, coep, vermangelt oft anders na den jaire van XXVIII ende bijnnen districten van Utrecht gelegen, die grote van den mergentalen ende dammaten den scouten, dair se onder gelegen sijn, bijnnen 8 dagen anbrengen sullen, ende die estimatie ofte weerde by den bruyckers van dyen den commissarissen tUtrecht bijnnen 8 dagen anbrengen sullen; ende indyen ymant waere, die sijn mergentalen mit clare specificatie als voirscreven bijnnen den tijt nijt an en brengt, ende in toecomende tyden enich gebreck by lede, sel de stadt denselven alsdan nijt voirstaen noch verantwoirden.

CCLVIII.

Op Saterdach na den Heyligen Pinxterdach. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat een ygelick, wye hy sy [1]), jonck oft out, nijt bijnnen onser stadt graften zwemmen noch naeckt bayen en sullen, op tverboren elcke reyse 5 pont, also dijck als dat geschyede, ende also menich als dair wair, dair se een yglick of becoren sal mogen ende den kuer heel hebben, ende voirt tot correctie van den raidt; ende de ouders sullen voir hoir kijnder de kuer betalen.

CCLIX.

Op Donredach ante Odulphi. — Den raidt is eendrachtelick overcomen ende hebben gesleten, dat den prior, procurator nochghe conventualen van den Birckt noch (mit) wagen, peerden oft ezell in onser stadt comen en sullen, noch oick nymant van onsen burgeren oft ondersaten denselven convent voirscreven yet seynden sall, ther tijt toe ende zoelange den convent oft procurator van dyen alsulcke clachte, sy over de stadt van Amersfort den 29 Mey lestleden qualicken an den heere van den Hoeve tUtrecht gesuppliëert, gerevoceert hebben ende ons dairvan sekere auctentyke scrijfften, by den Hove van Utreeht gedaen, thonen, dat zy zulx ende allet in denselven requeste gementioneert, gerevoceert hebben.

---

1) Het H.S. heeft: „sijt".

CCLX.

Op Manendaeh ante Margarete. — Item den raidt is overcomen ende hebben gesleten, dat die geschijckte van de raidt in die saicken van de sluys, die nu nyewes geleyt sijn werden by Coelhorst, dair die malen, Coelhorster meenten ende butenlanden hoir wateren doer weteren, sullen die sluys doen maicken, dairtho die lantgenoten van de malen in tweedendell voir dese reyse ende die lantgenoten van der Coelhorster meenten dat ander derdendell ende die butenlanden tot moderatie ende discretie by den raidt van onser stad mede toe contribueren ende gheven sullen. Ende indyen ymmer onwillich in der betalinge bevonden worde, sal men dat mogen halen ende manen, als men der stadt sculden inhalen ende maendt.

CCLXI.

Op Saterdach post Laurenti. — Out raidt, nye ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen, alsoe die stadt in grote merckelicke sculden duer dpretentiën, oncosten van tijmmerage, wakers, poirtyers gevallen is, ende dair men die stadt dagelix mede onderhouden moet ende gene gelden te weten terlanden dat men sel vercopen ter somme van eens 400 gulden Hollants lijffrenten, de penninck negen. Ende indien dat men ter somme nijt vercopen en can, dat alsdan die ses geschijckte [1]) ende uutsettingen van lijffrenten te copen doen sullen, tweede dat dair een deell van die alrerijckste burger zullen copen 6 stadtgulden jairlicx, ende soe voirt elx na sijn staet 4 gulden, 3 ende 2; ende indyen die dairvan onwillich waren soude de stadt gheven die rijckste 3 gulden Hollants ende soe voirt de vier 2, die dre $1\frac{1}{2}$ ende de twe 1 gulden omme der stadt sculden mede te betalen.

CCLXII.

Op Manendach post Martini Hyemalis. — Item out raidt nye ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende (hebben) gesleten, dat soe wye van onsen burgeren enige huysgenoten buten belyven van denselven raidt voirgenompt an hoir huisinge ofte enige huyssen uutgesteken ende gemaict hebben op

1) Hier volgen de 6 namen in het H.S.

stadt gront, van stonden an wederom offbrecken sullen, op tverboren 5 Beyers guldens; ende voirt soe wye dat sy, in wat straten dat wesen mach, hoir straten[1]) wederom op nye boven hair buer verhoget ende enige bancken anders set off in tocomende tyden sijn straten vermaicken of hoir bancken setten boven dordonantie desselven raidts, sel se van stonden an ofbreecken, op tverbueren dieselve kuer voirscreven.

CCLXIII.

Den raidt, out, nye ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende hebben gesleten, dat alsulcke maicken, die voir dese tijt gemaict sijn, ende die luden noch in levende lyve sijn, ende voerts alle maicken, na datum van desen gemaict sullen werden, inhoudende sonder wederroep, ende protocollen van sijn, sullen van weerden wesen ende gehouden werden, ende die maicken, inhoudende te vermeren ende te vermijnderen, mede in weerden thouden ende wesen sullen, thenwair by denghenen wedergeropen, deselve also voir den gerechte gemaict had, ofte voir 2 scepenen in der tijt den brieff gecanselleert, ofte te minsten dat by den scepenclerck protocol dairvan doirgedaen ware, van denghenen, die also sijn goet gemaict hadde als voirscreven. Ende voert alle maicken, voir datum van desen gemaict, ende die luden ofgestorven sijn, sall staen tot verclaringe den raidt ofte den gerecht van onser stadt, dairt versocht werdt. *Actum* VI *ante Nativitatis Christi.*

Anno 1541.

CCLXIV.

Op Donredach post Pauli Conversionis. — Den raidt is overcomen, dat nymant voirtan enige ossen ofte coyen ther banck slaen sal, hy sal een besboemtgen by dat ossenvleysch, bij dat coevleysch een roelapgen op een stockgen setten sall, elc reyse op tverboren 5 pont ende raits correctie.

CCLXV.

Op Dijnsdach post Pauli Conversionis. — Voirt is deselve raidt voirgenompt overcomen, dat soe wye van onsen burgeren

---

2) „hoir straten" staat tweemaal in het H.S.

enige getuichgenisse voir [1]) tscependom beleggen will. e
boven gewoentlicke solaris gheven een oirtgen, die een hel
tot behoeff der 2 scepen, die in elcker tijt sitten sullen om
getugen te examineren, ende voirt die ander helft ged
an tween, tweten den secretaris die een helft ende die dyene
die ander helft.

CCLXVI.

Op Manendach post Invocavit. — Item voirt is denselv
raidt voirgenompt overcomen ende (heeft) gesleten, dat van
voirtan elx cuper die tonnen, die sy nu voirtan maken, e
hoir merck op setten sullen, ende dair sal die stad brant hebb
elc ton, de sy maiken; ende die tonnen sullen groot wesen
mingelen, by dat verburen, dat sy geen stadtbrant en hadde
oft dat se te cleyn bevonden worde, de cuper, de die ton g
maict had, 2 Beyers guldens ende de brouwer de ton mit d
byer; en ditselfde sal geschyen tuschen dit ende Halfvas
naestcomende, ende de tonnen, die gemerct sijn ende hair m
hebben, sal men branden mitter stadt brant, ende die te cle
sijn, sal men te nijt doen; ende dese ijckinge sal altijt geschy
by den brantmeysters in der tijt ende die dyenres.

CCLXVII.

Op tFrydach ante Gregorii. — Wy burgermeisteren e
dat hyer gewoentlick is ende voir recht gehouden werdt, d
een moeder, als roerende hoir goederen the arven, ghee
basteert en voot. Ende indyen enich vrouwe in onechten en
kijnder procreëert by sulcken man, dair anders echte me
souden mogen gestaen, dat alsulcke kijnder hair moed
succederen, sonderlinge als dair gheen echte kijnder en s
tsy of die goeder heerlick off erffpacht oft sijn deylbair.

CCLXVIII.

Op Manendach post Letare Jerusalem. — Den raidt geb
ende laet weten, dat voertan nymant van onsen burgeren o
ondersaten enige vreemde of uutheemsche luyden herberg
ofte ophouden sall, ofte enige meysters knechten te wer
stellen sullen, hy en sal tselfde doen by consent ende wet
der burgermeysteren in der tijt, die kennisse sullen nem

1) Het H.S. heeft: „voirt".

ende bewijs horen, van wat staet ende conditie die voirscreven luyden sijn, by tverboren, die anders dede, een Beyers gulden ende correctie van den raidt.

CCLXIX.

Op Manendach post Letare Jerusalem. — Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat voertan nymant enige scaep ofte lammen opblasen noch opmaicken sall omme te vercopen, op tverboren tot elcke reyse 5 pont, half tot behoeft die stadt ende half tot behoeff, die dat anbrengt, ende voert tot correctie des raidts.

CCLXX.

In die Zervatii. — Out raidt, nye ende gemeente sijn overcomen ende hebben gesleten, dat men mit een dyenre van der stadt [1]) die pandèr, diewelcke an onsen burger ossen angaende dat outschiltgelt gepant heeft, een weet doen sall als angaende van anbrenginge, die estimatie ende betalinge van die 2 termynen, burger bruycken van burger, die bruycker sijn helft dairof te betalen, wesende vry out goet voir die translatie der temporaliteyt, soude costeloes ende scadeloes mit frijntscap ontslaen; ende ingevalle indien hy des weygerde, souden die burger hoir ossen uutten gerechte mogen halen op ons goede recht, twelck de stadt hoirluden voirstaen ende tselve verantwoirden (sell).

CCLXXI.

Out raidt, nye ende gemeente der stadt Amersfort, als representerende 't gehele corpus der stadt van dien, protesteren mits desen, dat sy geensins en consenteren, cleyn ofte groot, totten contributiën van den outschiltgelt, soe sy daerinne achtervolgende hoir oude goede gebruyck, previlegiën ende versegelingen nijt verbonden en sijn te contribueren; ende indyen die Majesteyt van de Coninginne ijmmers soude belyeven ende willen mitter stercker handt tegens hairluyden pretenderen, twelck sy nijt en hopen, sullen tselve Godt Almachtich moten clagen ende hair goede recht. *Geschijt anno etc.* 1541, *den* 27 *Junii.*

---

1) Het H.S. voegt hier in: „dat men '.

CCLXXII.

Dit nabescreven punt heft den raidt den **Wevergildt** to-laten ende consentiert: Item den raidt is **overdragen** ende hebben gesleten, dat men voirtan de Wevergildt **of de gildbroede**- werden will in den Wevergildt, dat deselfde **sal** ghever Keysergulden, 20 Hollants stuvers voir de **gulden**, voir de croen, sy plegen te geven, de ondermeesteren **ende** busmeesteren elx een quaert wijns ende elx raidtsheer **een** mingel wijns; des so verseggen hem de gemeen **gildtbroeders** the ewigen dagen 2 eerlike toirssen thouden tot **allen** tyden, dat men dat Heylige Sacrament om de cingel **dreecht**, welke toirtsen altijt by 2 van den jongeste giltbroeders **gedrage**- sullen werden, op tverboren elcke reyse **een pont** wasc. *Actum Donredach ante Margarete.*

CCLXXIII.

Op Donredach post Laurenti. — Item out **raidt**, nye ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende (**hebben**) gesloten: wairt saicke, dat in toecomende tyden **geboirden**, de enige onse burgeren an hoir goeden, ossen **ende andere** dyergelijcke goeden gepandt werden angaende **dat outschiltgelt** sel dieselve, die also gepant werdt, den **burgermeisteren** tkennen gheven, dair men alsdan den ouden **raidt** terstont sal doen vergaderen omme dairop te raden **tot welvairt** der gemeene burgeren; ende wairt byalso dat **enich van** onse burgeren oft ondersaten, die gepant ofte nijt **gepant en** ware yet dairtegens dede buten will ende consent des **gemenen** raidts out ende nye, sell tselve op synen last ende **cost uutdragen**

CCLXXIV.

Op Sonnendach post Egidii. — Out **raidt**, nye ende gemeente der stadt van Amersfort sijn overcomen, **dat een** yeglick burgerpachter die helft van de outschiltgelt van den goeden, landen ende erven, by den burgers voir den jaere **XXVII** beseten, op protestatie ende sonder prejudici hoir **goede** rechte betalen sullen, beheltelick die goeden, den enen **vry** burger van den ander alsulcke vry goede bruyckende **sijn**, ende consentiert den raidt voirscreven nijt meer daervan te **contribueren** ende wairt byalsoe, dat enich van onsen burgers dair enige

scade . meer of lydende oft gepant wert, sal men de scade gemeenlick voir helpen staen ende uutdregen. [1])

CCLXXV.

Op s Woensdach post Remigii. — Voirt dat nymant, out off jonck, by daich ofte by avont enige tromme ofte akenhorns blasen ofte op slaen en sall, op tverboren elx 5 pont, dair se een ygelick of sall mogen becoren; ende die ouders sullen voir hair kijnder die kuer betalen.

CCLXXVI.

Item zoe wye dat Cremergilt sal wijnnen, sal eerst burger wesen der stadt Amersfort ende geven den gilde van Sinte Nicolaes 2 gouden Beyers gulden; des hebben hem die gemeen giltbroeders verseyt then ewygen dagen 2 eerlicke thoertsen thouden tot allen tyden, als men dat weerdige Heylige Sacrament om de cijngel dreecht, welcke toertsen altijt by twe van den jo(n)geste giltbroeders eerlick in hoir beste habijt gedragen sullen werden, op verboren elcke reyse een pont was totten ghilde voirscreven behoeff. *Geschijt by den nyen raedt anno* 1541 *sManendach post Martini Hyemalis.*

CCLXXVII.

Op Manendach post Barbare. — Voert gebyet den raidt ende laet weten, dat alle dieghene, die enige dootslagen gedaen ende dairvan ongesoent ende sonder geley alhyer op der straten ghaen, dat dieselve by sonnenschijn uut der stadt ende stadt vryheyt vertrecken sullen, off men sall dair an hoir lijff recht over doen nae vermogen onser stadt recht.

CCLXXVIII.

Soe wye dat Schomakergijlt sall wijnnen, sall eerst burger wesen der stadt Amersfort ende gheven den gilde 3 Hollantsche gulden 5 stuver, mit sulcke voirwarden, dat die burgers ende burgerskijnder van bijnnen, die allhyer hoir leerkijntsgelt betalen, tot wat tyden dat sy den gilden wijnnen,

---

[1]) In margine staat: „Out raidt, nye ende gemeente hebben dit doirgedaen anno XLII, II post Ramis Palmarum". Behoudens de laatste zinsnede werd de bepaling echter herhaald in 1542, Donredach nae die Octave van Paesch.

sullen zy 15 stuvers an die 3 gulden een oirt voirscreven corten; des hebben hem die gemeen giltbroeders verseyt dat ewygen dagen 2 eerlicke toertsen thouden tot allen tyden, als men dat weerdige Heylige Sacrament omme de cijngelt draget welcke toertsen altijt by twe van den jongeste giltbroeders eerlick in hair beste habijt gedragen sullen worden, op tverboren elcke reyse een pont was totter gilde voirscreven behoeff. *Geschijt by den nye raidt anno* 1541 *Donredach post Lucie.*

CCLXXIX.

Op Saterdach post Natalis Christi. — Item die raidt voirscreven is overcomen: indien dair enige besatinge geschijt: Utrecht op onsen burgeren, sel men ingelicx alhyer op hoir burger de besatinge doen na inhout hoir brieff.

Anno 1542.

CCLXXX.

Op Manendach post Agnetis. — Den nye raidt mit den gemeen burgermeysteren, out ende nye, sijn eendrachtlick overcomen ende (hebben) gesleten, dat men de exchijsmeisters een weet doen sall, dat se gheen renten, den burger van Utrecht thoebehorende, hulden sullen, ende indi(e)n dairboven van den burgers van Utrecht op onsen burger en hair goede geschyeden, sal men alsdan hair burger ende goeden allhyer wederom besetten.

CCLXXXI.

Op Manendach post Letare Jherusalem. — Voirt gebiden raidt ende laet weten, dat een ygelick, wye hy sy, nyghene wair op den Hoff te coep staen en sall dan after dblau cruys by den roester, op tverboren elc reys elx 5 pen dair se de overste dyenres ende een ygelick of sall mogen bekuren, ende sullen de kuer heel hebben; mer sullen wy mogen mit hoir waer besieën de goet voir de luden huysen staende an den Hoff, mogen staen.

CCLXXXII.

Op Donredach nae den Heyligen Paesdach. — 1. Voirt gebiet den raidt ende laet weten, dat nyemant enige peerde

copen off vercopen en sall dan alleen by Sint-Jan op de Nyestraet ant kerkhoff ende dairomtrent, op tverboeren als voirscreven *elc reyse 5 pont tot behoeff, die se becoert; ende die ouders sullen voir kinderen ende meechden betaelen.* [1])

2. Voirt gebiet den raidt ende laet weten; dat men de principael peerdtmerckt van Sinte-Bartelmeusmerckt al(t)ijt houden sall in toecomende tyden op Sint-Bartelmeusavont.

CCLXXXIII.

Op Dinsdach post Crucis Inventionis. — Out raidt, nye ende gemeente der stadt Amersfort sijn eendrachtelick overcomen, dat die gemeen scutterry buten den Roden toern van desen dach off ende te nijt ende nedegeleyt sal wesen, ter tijt toe ende so lange als anders by denselven raidt dairinne geordoneert sall werden, mer sullen dieselve alle hoir veer ende harnichs houden, als een yglick op gordoneert sal werden.

CCLXXXIV.

Op Donredach ante Joannis Baptiste. — Voert gebiet den raidt ende laet weten, dat nymant (sich) nae desen dach off in enigen heren dyenst geve of soutdy nemen en sell dan expres by beveel ende consent den burgermeyster in der tijt, op tverboren raidts correctie.

CCLXXXV.

In die Johannis Baptiste. — Den raidt gebiet ende laet weten, dat nyemant, wye hy sy, van buten off bijnnen, enige peerd off karren an de tralyen van Schonefelt ofte aen de nye trappen voir an dat stadthuys bijnden of setten sall, op tverboren elc reyse 5 pont, also dijck dat geschyeden, ende also menich als dair wair.

CCLXXXVI.

Op Mane(n)dach ante Margarete. — Voert gebiet den raidt ende laet weten, dat een ygelick sijn beesten graven sall, op tverboren elc reyse een Beyers gulden, half tot behoeff die stadt ende dander helft tot behoeff Hubert de stocker, die se daroff bekoren sell.

CCLXXXVII.

Op Manendaeh ante Margarete. — Voert gebiet den raidt

1) De gecursiveerde woorden zijn later bijgevoegd.

ende laet weten, dat nymant enige beesten ther banck [1]) slaen en sall, sy sullen deselve eerst 2 uren voir Schonefelt bijnden ende aldair staende, gevende deselve water ende hoy. tweten des morgens van 8 uren thot tyenen ende snamiddachs van 2 tot 4 uren, op tverboren elck reyse 5 (?) Beyers gulden ende tot raidts correctie.

CCLXXXVIII.

Op Manendach ante Bartelmei. — Voert gebiet den raidt ende laet weten, dat (men) geen sout 8 (dagen) voir de ossenmerckt ende 8 dagen na de merckt in de schuyten meten en sell, dieselve schuyten sullen liggen in de grafft by de Papenho(f)stede ende op Havick, op tverboren elx reyse elx 5 pont, dair se een ygelick of sall mogen bekoeren.

CCLXXXIX.

Op Manendach post Conceptionis Marie. — Den raidt gebiet ende laet weten, dat een ygelick uutheensch, tsy man oft vrouw, der stadt gesworen, geboren oft ongeboren burger nijt en sijn, sullen comen mergen te 12 uren op Sint-Jans-kerckhoff, ende hoir naem int scrijfft, ende de stadt Amerfort hult ende eedt doen sullen; ende indien enich bevonden worde, die aldair nijt en quame ende dede als voirscreven, die sel alsdan by sonneschijn uut onser stadt ende stadt-vredecruysen gaen, wesen ende blyven ende nijt weder in the comen, op tverboren sijn lijff.

CCXC.

Op Manendach post Conceptionis Marie. — Den raidt is overcomen ende (heeft) gesleten, dat men voertan onderholden sall, dat soe wye des nachts is sijn boert die willige wacht te waken, die sullen des morgens also lang op de muer blyven, totdat die poorten opgedaen ende opsijn, ende sullen elx de poert op helpen doen int quertyer, sy waken, dair men (se) off sell mogen bekoeren, off sy de willige wacht nijt gewaickt en hadden.

CCXCI.

sManendachs post Lucie. — Out raidt, nye ende gemeente

1) Het H.S. heeft: „blanck".

sijn eendrachtich overcomen ende (hebben) gesleten, dat nymant, wye hy (sy), enige vitalie uut onse stadt brengen, voeren off doen voeren en sall int cleyn ofte groot mit wagen, karren, crowagen, hoe dat sijn mach, om mede die Geldersche ofte Cleeffsche te spysen, op tverboren die wair ende vitali ende elx 5 Beyers gulden. Ende den raedt, de tsijn[1]) poirtdach is, dat uut leet varen, sell oick verboren dieselve kuer; ende oick mede die poirtyer, in absentie den raidt uut leet varen, oick sel verboren tot elcke reyse 5 Beyers gulden, so dijck ende menichmael dat geboerden.

CCXCII.

Donredach post Circumsitionis Domini. — Out raidt, nye ende gemeente sijn overcomen ende laten weten, dat een ygelick weerdt ende weertdijn, die by die ses geschijckte[2]) op knechten gevoerreert sijn, een ygelick innemen ende herbergen sal na vermogen de voerering, op tverboren elx knecht, sy uutkeren, een Beyers gulden.

Anno 1543.

CCXCIII.

Op Woensdach post Pontiani. — Item out raedt, nye ende gemeente sijn overcomen ende (hebben) gesleten: wair dat saick, dat in toecomende tyden gebuerden, enige, in denselven raidt sittende, der stadt exchysen hurende waren, sellen tot alretijt, als men van der stadt exchysen yetwes int cleyn oft groot tracteren, hem off sullen keren, op tverboren elc reyse elx 5 Beyers gulden ende soe (?) de burgermeyster of heet keren; ende desgelicx, als out raidt, nye ende gemeente van enige saicke, der stadt exchysen betreffende, vergadert sullen werden, dieselve exchijsmeysters alsdan ongeloet sullen laten, ende nijt te rade comen, ende en sullen oick nijt ymant, der stadt exchysen in huer hebbende, op een Dartyenavont te loet ghaen om den raidt helpen kyesen.

---

1) Het H.S. heeft: „sijnt".

2) Den vorigen dag was het volgende besloten: „Out raidt, nye ende gemeente sijn eendrachtich overcomen ende (hebben) ses geschijck(t) uut denselven raidt voirgenompt, als Ghijsbert Lumen, Thonis Buys, Jan Jan Gerijts., Jacop Gerijts., Joist Hermensz ende Cornelis van Byler, wair die knechten in den herbergen gevoerert sullen werden, by welcke voerering den raidt voirgenompt gelieft hefft de geschijckte voirscreven dairvan te vryen".

CCXCIV.

Op Saterdach post Valentini. — Denselven raidt voirgenoem is overcomen, dat dair nymant enige Geldersche luden, man of vrow, jonck ende out, inhalen sullen, *sy hebben pasye of geen* [1]), op tverboren elx reyse 5 Beyers gulden toten stadt behoeff, ende geen vitalie en sullen uut laten voeren, tijt toe die stadt de puplicatie vant Hoff tUtrecht en .....

CCXCV.

Op Manendach post Octavas Pasche. — Out raidt, nye en gemeente sijn eendrachtelick overcomen ende (hebben) gesle dat voertan nyemant, wye hy sy, de allhyer te loet gaen o onsen burger ende inwoenders, die van stade sijn, gheen dyen oft sout te voet ofte peerdt ingaen ofte nemen sall dan expres oirlof, beveel ende discretie den raidt in der tijt; en indyen ymant als voirscreven dairenboven dede, sall de s terstont een man wijnnen ende leggen dieselve in desgee huys [3]), ende sel aldair onderhouden werden mit co dranck ende onderhout by den raidt, ter tijt toe ende soe la dieselve also in dyenst gegeven hadde, wederom ingeco ware ende inbleve.

CCXCVI.

Op Donredach post Petri ad Vincula. — Out raidt, n ende gemeente sijn eendrachtelick overcomen, gebieden e laeten weten, omme der stadt lasten ende sculden te verval dair die stadt onlanxleden, Godt betert, in gevallen e gecomen sijn, opdat men in gheen vorder verloep, als w gescapen is, nijt comen en souden, dat een ygelick burg ondersaet, van wat staet hy sy, geestlick of weerlick, j ende out, nymant uutgesondert, op sijn eer ende eedt synen landen, goeden, arven, huysen, renten, thijnsen, ende onrede, thyenden, in wat gericht die gelegen ind bevon sullen werden, elx bysonder tuschen dit ende mergen midd op der stadt huys in scrijfft in der stadts handen brengen

1) De gecursiveerde woorden zijn later ingevoegd.
2) Hier volgt een onleesbaar woord in het H.S.
3) Het H.S. voegt hier in: „leggen"

op tverboren, die des nijt en dede, alle hoir goet; ende sullen gehouden wesen van denselven goeden een jair pachts te contribueren totter last van den 68 dusent rydergulden, mits condiciën: elx sal dair mogen oftrecken alsulcke bewyselicke renten, een ygelick uut synen goeden gaende, ende nomen elx in scrijft bysonder, die dairuut hebben. Ende wairt saicke, dat ymant enigen goeden als voren verswege, ende de raidt in toecomende tyden bevijndt, die nijt angebrocht en sijn, sullen comen ende vervallen wesen tot behoeff de stadt ende dair die gemeen lasten als voirscreven mede helpen dragen.

CCXCVII.

Op Woensdach ante Bartelmei. — Out raidt, nye ende gemeente sijn eendrachtich overcomen, dat een ygelick burger ende ondersaeten by sonneschijn sijn gelden, een yglic nae vermogen de cedulen, laest uutgeset, op geset sijn, betalen sullen, ende men sell deselven hyer onwillich in bevonden worde, overleveren; ende wes in toecomende tyden bevonden worde, meer dan een jaar renten, een ygelick jairlix hebbende, gebrocht ind betaelt hebben, sel men deselve in tocomende tyden wederom gheven ofte an der eerster uutsettinge te corten.

CCXCVIII.

Op Donredach post Martini Hyemalis. — Voert dat een ygelick, wye hy sy, enige geweer ofte stadtbussen ofte burgergeweer [1]) hebben sullen, dieselve bijnnen der tijt van 8 dagen op der stadt huys brengen, op corrigert the werden then exempel van een ander, dair den raidt een Saterdach tocomende op der stadt huys wachten sullen.

Anno 1544.

CCXCIX.

Gepubliceert binnen der stadt Amersfort den 4 *Februarii* 1544.— 1. Schout, borgermeisteren, scepenen ende raiden statueren, dat die brouwers van nu voortaen geen byer uuyt en zullen moegen leveren dan by vaten, halve vaten oft vierendeelen, op pene van 3 stuvers telcker reyse te verbueren.

---

1) In margine staat er bijgevoegd: „houwelen, scuppen, leren emmers ende smehamers, laden mit cruyt".

2. Item zoe en zullen geen brouwers vryheyt van ex[illegible] genyeten, dan die 12 mael int jaer brouwen, tot sulcke [illegible] als des van outs gewoonlijck is; ende anders zal men [illegible] elcke vat biers, binnen der stadt gebrouwen ende gedroncke[illegible] ten exchijs betalen 7 stuvers.

CCC.

Van den 18 *Februarii* 1544. — Schout, borgermeister[illegible] scepenen ende raidt statueren ende verbieden zeer scerpelick, dat nyemant, van wat state ofte condicie 'hy zy, hem voorta[illegible] en onderwijnde op ymanden injurieuselick oft qualick te spr[illegible] ken, int heymelick oft int openbair, dat een ander aen [illegible] lijff, naem, faem off aen zijn goet ende bloot raicken moch[illegible] daer eenige onlust oft twist onder den burgere uuyt comm[illegible] ende volgen mochte, op peene gestraft te worden aen lijff en[illegible] goet nae gelegentheyt van der saicke. *Gepubliceert ut s[illegible]*

CCCI.

Op Mane(n)dach den 24 *Marcii* 1544. — Dat nyemant een[illegible] van den schoutendieners en misdoe mit woorden ofte [illegible] wercken, op pene van aen haer lieve oft anders arbytraelick gecorrigeert ende gestraft te worden nae gelegentheyt [illegible] misdaet.

CCCII.

Den 30 *Junii* 1544. — Op huyden is ter presentie v[illegible] schout, borgermeisteren ende schepenen gepubliceert dord[illegible] nancie, nyeuws van sKeysers wegen verleendt; ende es bev[illegible] een yegelick hem daernae te reguleren, daer den eersten rec[illegible] dach van gehouden zal worden op morgen.

ORDONNANTIE OP DE ADMINISTRATIE DER JUSTITIE EN POLICIE.

(1544).

Kaerle, by der gracie Godts Roomsch Keyser, altijt vermeerder sRijcx, Coninck van Germanië, van Castilliën, van Leon, van Grenade, van Arragon, van Navarre, van Naples, van Cecillië, van Maillorcque, van Sardaine, van den eylanden Indiën ende vasten landen der zee Oceane etc., Eertshertoge van Oistenrijck, van Bourgoinguen, van Lothric, van Brabant, van Lemborch, van Luxemborch ende van Gelre, Grave van Vlaendren, van Artois, van Bourgoinguen Palsgrave ende van Henegouwe, van Hollant, van Zeellant, van Ferrette, van Haguenault, van Namen ende van Zutphen, Prince van Zwave, Marcgrave des Heylicx Rijcx, Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, van der stadt, steden ende landen van Utrecht, Overijssel ende Groeningen, ende Dominateur in Asie ende in Affrijcke: allen denghenen, die dese jegewoirdige zullen zien, saluyt.

Alsoe onse stadt van Amersfoort over lange jaeren zeere zoberlijcken geregeert ende de justicie ende pollicie aldair nyet gedaen noch onderhouden en es geweest, alst tamelijck ende nootlijck was ende van rechtswegen behoirde te geschiene, zoedat eensdeels by gebreke van dien onse voirscreven stadt in ongehoirsaemheyt, soe tegen Ons, hueren erflantsfurst, als oic tegens Onse statholders, gevallen es, in zulcker vuegen dat deselve Onse stadt tvoirleden jaer by den vyanden ingenomen ende geoccupeert es geweest; ende want wy zedert —

by der hulpen Godts — de voirscreven stadt in Onser onde-danicheyt wederbrocht ende gereduceert hebben, doen : wetene, dat wy, begeerende in toecommende tyden gelijck inconveniënten verhueden, regele ende ordene stellen, in Onse voirscreven stadt bat geregieert ende onderhouden wort tot gemeyne ruste, welvaren ende versekerheyt van den bur-geren ende ingesetene van diere, zunderlinge ter eeren God almechtich, ende opdat de justicie — zonder dewelcke gheen-steden en mogen voirspoet hebben — eenen yegelijcken rechtverdelijcken gedaen ende geadministreert worde, hebben uuyt Onser rechter wetentheyt, auctoriteyt ende volle macht gemaect, geordineert ende geconstitueert, maken, ordineren ende constitueeren by forme van nyeuwe wet ende concessie die puncten ende articlen hierna volgende, dewelcke wy willen tèn eeuwigen dagen onverbrekelijcken onderhouden ende geobserveert te wordene bijnnen Onsen voirscreven stadt van Amersfoort.

I.

1. In den eersten, dat wy committeren zullen bijnnen der-selver Onser stadt een schout, diewelcke macht zal hebben : vangen ende tapprehenderen alle delinquanten, mits hebbende voirgaende informatie precedent ofte kennisse hebbende van tmisdaet, ten waer saecke, hy den misdadigen opt feyt minne daet bevonden hadde; diewelcke hy, zoe gevangen ende geapprehendeert zijnde, gehouden zal wesen mitten eerste zonder vertrecke voir scepenen te rechte stellen ende recht laten wedervaren.

2. Item sal dieselve schoudt by advis van Onsen stadhou-der ende in zijn absentie van Onsen raide tUtrecht moegen hebben ende ordonneren een lieutenant ofte substituyt, de-welcke in zijn absentie alles doen sal, wes die schoudt, present zijnde, zelffs soude mogen doen; die gehouden sal wesen eede te doene in handen van den schoudt in presentie van der borgemeesteren ende scepenen, ende sal scepenen van Onsen wegen moegen vermanen om recht te doene ende justicie te administreren, in aller manieren oft die schoudt selffs jegen-woirdich waere. Ende in weygeringe van beyde sullen bur-gemeesteren en scepenen dairaff Onsen stadhouder ende raide adverteren om dairinne te versiene na gelegenheyt van der saecken.

3. Item die schoudt en sal nyemant ter torture leggen ofte doen leggen dan by voirgaenden vonnisse van scepenen ende in presentie ten minsten van 2 scepenen, die by borgemeesteren ende scepenen dairtoe geordonneerd zullen worden.

4. Item die schout sal alle Dijnsdage ende Woensdage recht houden, alst gheen vierdach en es, ende alst vierdach es, des dages dairna, zoewel in criminele saken als civile. Ende alle Donredage, alst geen vierdach en es, ende ist vierdach, sdages dairna, zullen schout, borgemeesteren, scepenen ende raiden vergaderen opt stadhuys ende aldaer tracteren zaken, politiën, neringe ende twelvaren der stadt aengaende.

II. *Gheen vergaderinge te maken buyten consent van den schoudt.*

Item dat die borgermeysteren, scepenen ende raiden gheen vergaderinge en zullen mogen maecken buyten consent, wille ende bywesen van den schoudt oft zynen onderschoudt in zijn absentie, op peyne van gestraefft te worden nae gelegenheyt van der zake.

III. *Van vergaderinge van gilden, ambachten, etc.*

Zullen insgelijcx geen vergaderinge moegen wesen van gilden, ambachten ofte broederscapen zonder oirloff ende consent van den schout ofte zynen substituyt, die hem in zulcke vergaderinge zelver in persoone vinden sal ofte yemants van de wet dairtoe te committeren; ende en sal aldaer anders nyet getracteert mogen werden dan alleen van zaken, huere ambacht aengaende. Ende men sal maer een gilde consent geven op eenen dach vergaderinge te maeken.

IV. *Van ordonnancie opte ambochten te maken.* [1])

Dieghene, die van eenige ambochte zijn bijnnen Amersfoort, en zullen gheen willekuer oft ordonnancie, haere ambocht aengaende, moegen maecken buyten *advijs, wille ende consent van den schoudt, borgemeesteren, scepenen ende raedt* aldaer, op een boete, indien hy contrarie van desen deden, van 2 *Carolusgulden tot Onsen proffyte; ende hierenboven zullen zulcke ordonnancie van geenre weerden zijn.*

---

1) Zie Keurboek art. CXXIX.

V. *Van gilden ende ambochten.*

Item in den voirscreven gilden, ambochten ofte vergaderinge van dien en sal nyemant mogen wesen, die van de ambochte ofte neringe nyet en es noch geweest en es. En die in de gilde ofte ambochte nyet en zijn, en zullen in vergaderinge nyet mogen commen op peyne van arbitralijck gecorrigieert te worden; ende hier sal die schout neerstich opsich nemen.

VI. *Bewaringe der sloetelen.*

Item sal diezelve schoudt ofte zijn substituyt bewaren en houden die sloetelen van den stadpoirten, hecken en ameyden, ende en sal daer nyemant by nachte ofte ontyde uuyt ofte inne moegen zonder eenige merckelijcke saecke tot discretie van den schout oft zynen substuyt ende een den borgemeesteren.

VII. *Ontfanck van boeten.*

Item sal die voirscreven schout ontfanck hebben van alle boeten, bruecken ende confiscatiën, vallende binnen die voirscreven stadt van Amersfoort ende de vryheyt van dien.

VIII. *Vonnisse te manen.*

Item sal die schout ofte zijn substituyt in zijn absentie alleen maenre wesen van alle vonnissen, tzy crimineel ende civijl, alsoewel oirspronck nemende uuyt zake van politie ende fraulden, gecommitteert in den accysen, als andergheen uuytgesondert, welverstaende, dat die borgemeesters in saecken, daer zy pretenderen willen die stadt by te interresseert te zijn, zullen mogen ageren ende concluderen ofte doen concluderen tot interest.

IX. *Van twoirt te vueren.*

Item dat die schout in allen saecken twoirt vueren sal als die van den gerechte vergadert zullen wesen, tenware dat die van den gerechte ofte den raidt, vergadert zijnde daer eenige saicken vielen ofte te doen waren, concernerende die politiën, neringe oft incommen van de stadt, die geopent zullen mogen werden by den borgemeesteren in presentie van den scout offte zynen substituyt.

X. *Vrede te leggen.*

Dat die scout by de stadboden den innewoenders van Amersfoort ende andere, bijnnen die vryheyt commende, sal mogen doen vrede leggen ende verbieden malcanderen nyet te misdoen mit woirden noch mit wercken, op correctie van scepenen tot Onsen behouff.

XI. *Van tgerecht opt stadhuys te commen.*

Dat die borgemeesteren ende scepenen, geladen zijnde duer bevel van den schout van Onsen wegen om recht ende justitie tadministreren, gehouden zullen wesen opt stadhuys te erschynen, tenwaere dat zy merckelijcken te doen hadden in de stadts saecken ofte andere nootsaecken, in welcken gefalle zy gehouden zullen wesen huer onschoudt den schout te kennen te geven.

XII. *Die schout sal opiniën mogen hoiren.*

Item dat die schout int delibereren van saecken present sal mogen bliven ende die opiniën hoiren in allen saecken, daer hy nyet en contendeert tot zijn proffijt; ende en sal derselver scepenen opiniën verstueren noch daerjegens arguëren, terwylen zy huer opinie zeggen zullen. Ende daer die schout contendeert tot zijns zelffs prouffijt, sal hy vertrecken, ter tijt toe die zake geconcludeert es.

XIII. *Van zware zaken.*

Dat in allen zwaren saecken die schout nyet doen en sal zonder advijs van stadhouder ende raiden Ons Hoffs provincial.

XIV. *Gheen geleyde te mogen geven.*

Dat schout, borgemeesteren ende scepenen geen geleyde voirtaen en zullen mogen geven in geenreley saecken, civile ofte criminele, noch nyemant die stadt ofte vryheyt verbieden zonder expres bevel van den stadhouder ofte raiden, tenwaere dat alsulck verbot ofte uuytbanninge geschiede gerechtelijck by sentencie ende oirdeele.

XV. *Van de stadgrafften te schouwen.*

Dat die schout ende die van de gerechte oft eenige gecommitteerden zullen bewaeren ende beschouwen die stad-

grafften ende borchwal ende andere diepten bijnnen die v... heyt van de voirscreven stadt om die te doen ladicken e... zuveren nae behoiren ende als dat van noode wesen sal, ... older gewoenten.

XVI. *Gheen briefven van vreemde heeren te ontfangen.*

Dat die borgemeesteren ofte die van den gerechte v... Amersfoort gheen missive van vreemde princen, ffurste... heeren ofte gemeenten, Ons nyet subject zijnde, opbre... en zullen, maer die besloten leveren in handen van ... schout; ende en zullen oic gheen missiven mogen scri... ofte seynden aen eenigen princen, ffursten ofte vremde g... meenten zonder consent oft wille van den schout. Ind... oic eenige missiven van alsulcken heeren, princen ofte g... meenten commen aen eenige borgers ofte inwoenders ... stadt van Amersfoort, zullen die voirscreven es thoonen ... schout ende borgemeesteren noch dairop eenige antw... scryven, tenzy dat zy dieselve antwoirde eerst gethoent heb... den schout ende borgemeesteren voirscreven.

XVII. *Die stadclock te luyden.*

Dat van nu voirtaen die stadclock nyet geluydt en ... werden dan by bevel van den schout, ende in zijn affwes... van zynen substituyt. Ende indien die wet van Amersfo... eenige publicatie ofte uuytroupinge willen laten doen, zu... deselve gelesen worden by den secretaris der voirscrev... stadt; indien oic eenige publicatie ofte uytroupinge van noo... wesen sal van Onsen wegen aldaer te doene, zal desel... geschien by dengheenen, die dairtoe geordonneert wort, de... welcken schout, borgemeesteren ende scepenen assisten... dair doen zullen.

XVIII. *Rekeninge van den gasthuysmeesters te ontfangen.*

Dat die schoudt van nu voirtaen sal doen doen alle ja... rekeninge, bewijs ende relicqua denghenen, die dadministra... ende ontfanck gehadt hebben van gasthuysen, fabrijcken v... kercken ende andere weerlijcke godshuyseren, ende, als m... die rekeninge doen sal, present wesen ende neerstelijck... verstaen, wat renten ende incommen elck van denzelv... gasthuyseren ende godshuyseren hebben, ende helpen, d... die goederen ende erfven van dien ten hoichsten pryse ver-

huert ende verpacht werden; ende gheen uuytgeven passeren dan by quictantie, ten ware dattet ordinaris ende cleyne sommekens waeren, diewelcke hy mit alle die rekenscap den godshuysmeesters [1]) offte fabrijckmeesters by eede sal doen veriffiëren, daervan hy hebben sal van elcke rekeninge een take wijns.

Van borgemeesteren, scepenen ende anderen officieren ende van haer officiën.

XIX. *Wie alle ampten geven sal.*

Alle ampten bijnnen die stadt van Amersfoort zullen van Onsen wegen gegeven worden, zonder dat die van Amersfoort hem dier onderwinden zullen.

XX. *Jaerlicx 2 borgemeesters te stellen.*

Item daer zullen van nu voirtaen gestelt worden jaerlicx by Ons ofte Onsen stadhouder ende zyne gecommitteerde 2 borgemeesteren, die last zullen hebben neerstelijck tot die stadgoederen te zien ende mitten scepenen recht ende justitie te helpen administreren ende allet doen, dat goede ende getrouwe borgemeesters schuldich zijn ende behoiren te doen tot Onser eeren, eendrachticheyt ende welvaren van de stadt.

XXI. *Van borgeren te gebieden.*

Item een borgemeester en sal alleen over die borgeren geen gebot hebben; maer indien hy yemandt yet gebieden wil, sal tselven doen mit schoudt ende scepenen ofte ten minsten duer huer ordonnancie. Ende zoe wie alzulck gebot dan nyet en obedierde, sal vervallen in een boete van 3 Carolusgulden tOnsen proffyte.

XXII. *Scepenen te stellen op Nieujaersdach.*

Zullen oic daertoe gestelt ende gecommitteert worden by Onss oft Onsen stadhouder jaerlijcx op Nieuwejaersdach 8 scepenen, diewelcke mitte voirscreven 2 borgemeysteren kennisse hebben zullen van alle criminele ende civile saecken, vallende bijnnen haere bedrijff, uuytgesondert lese majestatis,

---

1) Het H.S. heeft: „gadshuysmeesters".

ketterye ende rebellions, welcke saecken staen zullen t
kennisse van Onsen raide sHoffs van Utrecht; ende zul
eenen yegelijcken recht ende justicie administreren, uuyt
sondert dat zy in criminele saecken geen kennisse en z
nemen over suppoosten van den Hove provinciael ofte On
officiers, diewelcke die schout, indien die geapprehende
worden, gehouden sal wesen te brengen in handen van d
raide provinciael Onses Hoffs van Utrecht voirscreven.

XXIII. *Die saken van den Keyser te voirderen voir andere partiën.*

Zullen oic gehouden wesen Onse saecken te voirde
ende termineren voir alle andere saecken van partiën. En
in alle saken, daer de schout gevoeght is, zullen de scepe
die saecke van den partiën ende des schouten sake mit e
sentencie termineren.

XXIV. *Wie de kennisse competeert van stadssaecke.*

In saecken aengaende die stadvryheyt van Amersfoort o
die goeden ende incommen van dien zal die kennisse dair
toecommen ende toebehoiren Onsen raidt provinciael v
Utrecht.

XXV. *tRecht van den raedt aff es.*

Item zullen die voirscreven borgemeesteren ende scepe
haer commissie bedienen, recht ende justicie administreren
tijt toe het recht vernyeuwet zal zijn; daermede oic cesse
sal alle kennisse van saecken, diewelcke die van den ra
voirtijts plagen te nemen.

XXVI. *Van den camelaer.*

Item sal oic van Onsen wegen gestelt ende geordonne
worden bijnnen Amersfoort een camelaer, die den ontfan
sal hebben van alle den incompsten van der voirscreven sta
nyet uuytgesondert, ende doende betalinge van den rentie
ende tgeen, dat men behouven sal van tijmmeraige, reparac
bodeloon, wakers, poortiers ende andere, ende dat by ord
nancie van scout, borgemeesteren, scepenen ende raidt; en
zal van als jaerlicx doen een rekeninge met behoirlijcke ord
nancie ende acquiten in presencie van eenen commissaris, dai
toe by Ons geordonneert, ende van schoudt, borgemeestere

scepenen ende raidt der stadt voirscreven; dairvoir hy hebben sal voir zynen sallaris 40 Carolusgulden, dairvoir hy gehouden sal wesen te leveren 2 rekeningen, een voir die stadt ende dandere voir Onsen voirscreven commissaris. Ende indien hy eenige extraordinaris arbeyt doet, sal daervan geloent worden tot tauxatie van denselven Onsen commissaris.

XXVII. *Van verpachtinge der stadgoederen.*

Dincomen van der stadt Amersfoort, als accysen van wijn, bier ende andere, zullen van nu voortaen elcx bysonder ende in specie openbaerlijck verpacht worden tot zulcken termynen, als hem dat oirboirlicxt beduncken sal, den meesten dairvoir biedende in presentie van schout oft zynen substityt, beyde de borgemeesteren, 2 scepenen, 2 raiden, den camelaer ende secretaris, van welcke parcheelen ende den incommen van dien die cameraer elcx ende in specie ende byzonder zijn ontfanck maken zal. Ende dairmede zal geaboleert wesen die maniere van doen, by die van Amersfoort dus lange geobserveert, by dewelcke de stadtsgoederen ende incommen in een masse zonder distinctie plegen verpacht te worden ende den pachter overgegeven die namen van dengheenen, die lijff- oft andere renten van der stadt hadden, ende dairvan, dat men compensatie plach te maken ende tsurplus alleen in ontfanck te stellen.

XXVIII. *Van tsallaris voir dengheenen, die over die verpachtinge zitten.*

Ende zullen die persoonen voirnoemt hebben voir hueren sallaris van over tverpachten te zitten telcken termijn die schoudt ende 2 borgemeesteren elcx 6 stuvers ende die andere elcx 3 stuvers.

XXIX. *Van* 16 *raiden.*

Item noch zullen van Onsen wegen gestatueert ende geordonneert worden 16 persoonen ofte raiden, die mitten voirscreven schout, borgemeesteren, scepenen ende camelaer representeren zullen tlichaem van der stadt, diewelcke geroupen zullen worden by den schout ende borgemeesteren in allen saecken, politiën, neringe ende welffaert der stadt aengaende, ende dairinne helpen raiden ende sluyten dat tot die meeste eere, proffijt ende welvaren van Ons ende Onser stadt Amers-

foort best dienen zal; welverstaende, indien daer gro
merckelijcke ende zware saecken voirvallen ende anders
dat in zulcken gevalle die schoudt ende borgemeesteren
16 van den treffelijcxten borgeren ende innewoenders
hem zullen mogen roupen in de communicatie, diewelcke
saecken sullen helpen beleyden tot eere ende welvaren
Ons ende derselver Onser stadt Amersfoort.

XXX. *Van tofficium van den secretaris ende zynen sallar*

1. Item die secretaris zal gehouden wesen register
houden van allen ordonnanciën ende placcaten, die van On
wegen gemaect ende gepubliceert zullen worden, ende
int lange van woirde te woirde te bouck stellen, ende
wat dach ende by wien die gepubliceert zijn.

2. Item hy zal oic goet register houden van allen plecht
overdrachten ende transporten, stellende die namen, by
ende voir wien die geschiet zijn.

3. Zal oic bewaren alle missiven, die an de stadt
Amersfoort commen zullen, ende die minute ofte copie
der antwoirde, die daerop gescreven zullen worden,
dairop stellende die date, wanneer die ontfangen, ende
neer die antwoirde dairop gescreven zullen zijn.

4. Zal oic goet register houden van allen sentenciën,
penenvonnissen, appointementen ende decreten ende van all
acten judicialen, zulcx als die by den gerechte gegeven
gewesen zullen worden.

5. Sal oic bewaren alle dingtalen, bewijs ende munimente
dienende tot recht van partiën, daer eenige sentenciën
gewesen zijn, ende deselve besloten overseynden den Ho
indien van zulcke sentencie geappelleert wort, als hem zul
by compulsoriael van den Hove bevolen worde; ende
hebben voir zijn bewaernisse van 'elck van partiën 3 stuver

6. Item soe wie eenige overgiften ofte vertichten doet
tgerecht, die de secretaris in den scepenenbouck scryven
daer sal die verlyder offte overgiffter zoe lange by blyve
dattet die secretaris in den boucke gescreven heeft, ende
sal hem dan die secretaris, hebbende te boucke, oplesen. End
sal die secretaris hebben van elcke overgiffte, plechte
vertichte 3 groet van den brieven te scryven, ten ware
se zeer groet waren, dat sal staen tot tauxatie van

gerechte. Ende indien der meer pesoonen zijn, die zulcke overgiften, plechten oft vertichten doen, cloisteren offte gemeenten, sal dieghene, die de briefven begeert, betalen dubbelt gelt.

7. Item zoe wie eenige copie versoeckt uuyt eenige briefven ofte munimenten, zullen dezelve copiën by den secretaris geauctentiseert ende gecollationneert worden, partiën daerover geroupen; ende zal hebben van auctentiseren een halfve stuver, ende als hy de copiën zelffs scrijfft oft doet scryven by zynen clerck, van tblat eene stuver.

8. Item die secretaris, houdende die rolle, sal hebben voir elcke presentacie een doyt, ende van elcke extrait oic zoeveel, ende van textenderen van een sentencie, op dingtaelen gemaect, in welcke sentencie hy verhalen sal die meeste ende principaelste middelen, in die dingtaelen begrepen, daervan hy hebben sal voir onderteyckenen 3 stuvers.

9. Die secretaris sal deselve rolle opten rechtdach oplesen by alsulcker ordene, als die gescreven es, zonder yemant over te slaen ofte den eenen voir den anderen te voirderen.

10. Sal oic die secretaris zijn rolle volmaect hebben sdaechs te voiren, eer den rechtdach dienen sal, ofte ten minsten zoe lange te voiren, dattet gerecht dairby nyet verachtert en es.

11. Dat scepenen, secretaris nyet meer van hueren sallaris nemen en zullen van buytenluyden dan van binnenluyden.

12. Item van een missive te scryven tot versouck van partiën sal de secretaris hebben 2 stuver.

13. Item van boelcedulen ende inventaris te maecken zal de secretaris hebben van elck blat een stuver.

14. Als die secretaris yet affleest ende publiceert mitter clocke tot versouck van eenige singuliere persoonen, sal dairaff hebben 2 stuvers.

15. Item van allen plechten ende beloefften aen te teyckenen zal die secretaris hebben eenen halfven stuver; ende indien daervan acte begeert wort onder secretaris handt, sal daervan hebben eenen stuver.

XXXI. *Van opiniën te colligeren.*

Item dat die borgemeesteren ende scepenen, van den schoudt rechts vermaent zijnde, huer opiniën zullen zeggen, te weten dat die overste borgemeester ofte in zijn absentie die oudste scepen een omvrage zullen doen by oirdene ende een yegelijc-

ken opinie ende redenen verstaen. Ende tgene by de mee stemmen geopineert sal worden, sal die borgemeester conc deren ende tvonnisse by gescriffte laten stellen ende de secretaris alsoe doen pronunciëren, uuytgesondert cleyne sake onder die 6 Carolusgulden, die de borgemeyster by mo sal mogen pronunciëren ende gehouden wesen den secreta te boucke te laten stellen.

XXXII. *Van vonnissen te concluderen.*

Item en sal voirtaen geen vonnisse geconcludeert, gesl oft gewesen worden dan by dat meestendeel van den sce nen; dat nochtans partiën hare saecken zullen moegen ding ende pleyten voir schoudt oft zynen substituyt ende d den scepenen, die den anderen van denzelven dingtalen r port doen zullen.

XXXIII. *Van den duerwaerders ofte dienaers.*

Dat die duerwaerders ofte dienaers en zullen nyet pre wesen, daer bij den scepenen ofte raidt van eenigen saec gedelibereert wort, dan zullen buuten die camer blyven st ende nyet innecommen, dan als zy geroupen worden.

XXXIV. *Van den kerckmeesters ende Heilich-Geestmee*

Dat schout, borgemeesteren ende scepenen van nu voir zullen stellen kerckmeesters, Heylich-Geestmeesters ende gas huysmeesters ende andere officiën, in der kercken ende go huyseren behoirende, tenwaere by fondatiën anders gedis neert waere.

XXXV. *Als yemant van den scepenen oft raiden geschickt worden.*

Item als yemandt van den scepenen ofte raiden by d schout ofte borgemeesters geschickt worden tot eenige sake die stadt ofte justitie roerende, zoe en sal zulcke gheschick gheen onschult mogen nemen off weygeringe doen op arbit correctie, tenzy dat zy merckelijcke redenen hebben v weygeringe oft onschult.

XXXVI. *Gheen pensiën van vreemden heeren tontfangen.*

Item die schout, borgemeesteren, scepenen, raiden, camelaer off secretarissen ofte yemant van hemluyden en zullen in den dienst van eenigen anderen ffursten ofte heeren, hoedanich die zijn, mogen wesen noch eenige pensie van hem hebben ofte ontfangen noch oic gedoogen yemant van den borgers ofte innewoenders, hy zy geestelijck ofte weerlijck, pensie te ontfangen, op peyne van gestraefft te worden aen lijfve ende aen goede nae gelegentheyt van der zaecke.

XXXVII. *Aengaende die voirspraken.*

1. Item dat die schout, borgemeesteren ende scepenen zullen aennemen ende toelaten tot voirspraken, die hem nut ende bequaem ende tot zulcken getale, als hem goetduncken zal, tenwaere dat yemaents zijn eygen woirt houden wilde, die gehoudcn zullen wesen in handen van den schout eedt te doen Ons getrouwe te wesen, den schout, borgemeesteren ende scepenen eere ende reverentie te bewysen, ende dat zy in gheene saecken partie dienen en zullen, daer zy weten onrechtverdicheyt inne te zyne.

2. Dat nyemant van den voirspraken part ofte deel hebben en sal in saken, daer zy partiën inne dienen, op correctie van scepenen.

3. Dat nyemant over oirdeel dingen en sal opte verbuerte van 10 stuvers, zoe dicke hy by den schoudt daervan in boete geslagen ende by scepenen daerinne gekent waere, tot behouff van den schoudt.

4. Zullen oic die voirscreven voirspraken hebben voir consultacie, eer men proces aenleggen sal, van elcke saecke, cleyne offte groot, 4 stuvers.

5. Ende zullen die voirspraken hebben van elcke termijn, te weten: eyssch, antwoirt, replijcke ende duplijcke, 2 stuvers, ende indien zy van scriftueren dienen doir ordonnancie van schoudt ende scepenen, van elck blat eenen stuver, insgelijcx oic van reprochen ende salvatiën. Ende indien zy eenich versouck doen, zullen zy hebben van elck versouck eenen stuver.

6. Item indien eenich voirsprake versuymde trecht van zijn partie, midts dat hy zijn termijn nyet waer en name nae behoiren, dieselve sal gehouden wesen zijn partie te betalen

schaden ende interest tot tauxatie van borgemeesteren e... scepenen.

7. Item indien yemant gheen voirsprake crygen en con... sal die schoudt hem van eenen behoirlijcken voirsprake ... sien om hem te dienen om zijn behoirlijcke loon, ofte in... hij arm ware, om Godswille.

HOE MEN VOIR SCHOUT ENDE SCEPENEN PROCEDEREN SAL.

XXXVIII. *Van rechts te plegen.*

Item zoe wie den anderen mit recht aenspreken wil, ... denselven by den gerechtsbode doen bieden ofte verdachffa... den voir schout ende scepenen te commen opten naesten rech... dach, als men recht houdt. Maer opten rechtdach en sal m... nyemant verdachffaerden moegen om op dien rechtdach ... rechte te commen. Ende off men op dien dach, daer ... jegens gedaecht waere, gheen recht en hielde, zoe zal ... citatie blyven openstaen totten naesten rechtdach daernae.

XXXIX. *Van citaciën.*

Item als yemant by den gezworen boden te rechte geroup... ofte gecciteert es, sal dieselve bode gehouden wesen, alsulc... citatie mit namen ende toenamen van partiën ende den ... teyckende rechtdach den secretaris aenbrengen, diewelc... secretaris dairaff gehouden sal wesen jegens den voirscrev... rechtdach een rolle ofte register te maecken, ende uuytese... rolle partiën oproupen, ende die conclusiën, by partiën geda... mitsgaders tappointement ofte uuytsprake van tgerecht alda... aen te teyckenen, ende dieselve rolle alsoe bewaeren v... rechtdage tot rechtdage.

XL. *Arresten.*

1. Item offt eenige borgers ofte inwoenders van Amersfo... eenige vreemde, buyten hare vryheyt woenende, dede ar... teeren, twelck zy aen den voirscreven persoonen zull... mogen doen, sal denselven gearresteerde terstont te rec... gestelt worden, te weten desselven dages ofte ten lancx... dages daernae, ofte by gebreke van dien sal die gearresteer... van tarrest ontslagen wesen, tenware dat sdages daern... heylich dage waere, ende in dien geval sdages daeraen.

2. Item een man van buyten, willende spreken mit rec...

op eenigen borger off inwoender van Amersfoort, zal men denselven cort ende o(n)vertogen recht doen, twelk men heet overdweersnacht-recht.

3. Item wanneer bijnnen Amersfoort yemant bezet wordt by den schout ofte zijn dienaers mit eenige plechten ende beloofft te rechte te commen oft te betalen op zekere boeten, soe en sal die schoudt, indien hy nyet te recht en compt noch en betaelt zijn boet, nyet innewinnen, ofte die clager en zal voldaen zijn.

4. Indien yemant, gearresteerd wesende ende te recht staende, begeert dach off termijn omme tantwoirden, sal den schoudt gehouden wesen borch te stellen om hem ten benoempden dage te rechte te commen. Ende indien die gearresteerde alsdan nyet en quame, soe sal men jegens den borge procederen, gelijck als men jegens den principale gedaen soude hebben, zonder dat die borge naemaels mits leverende den principael sal mogen volstaen. Ende oft die schoudt yemant aenslouch van den arrest zonder consent van partie ende ten dage dienende nyet te recht en quame, sal die schout voir die schult moeten responderen.

5. Item indien die schoudt eenige besette persoonen levert in vangenisse, soe sal zulcke gevangen persoen daer wesen tot perikele ende laste van den aenclager, die alsdan zijn recht vervolgen mach jegens den gevangen, als recht es; ende sal die schoudt dairaff ontlast wesen, behoudelijcken dat die schoudt tot allen rechtdagen, als die ghevanghen persoon voir recht te doen heeft, denselven gevangen versekert aen trecht leveren sal om rechts te plegen, ende wederomme in gevangenisse leveren, tot dat rech geëyndt sal wesen tot zyne laste.

6. Item indien yemant versocht aan den schoudt ofte zijn dienaers yemant beset te hebben, sal dieghene, die de besettinge begeert, mitten schoudt ofte zynen knecht gaen tottenghenen, die hy beset wil hebben. Ende waert, dat die voirscreven gearresteerde geen borgen zetten en woude ofte en conde, ende dat dieghene, die besettinge begeert, hem srechts versochte aen den schoudt ofte zynen dienaer, ende die schout oft zynen dienaer nyet machtich en waeren alleen die gearresteerde te apprehenderen ofte te houden oft in vangenisse te brengen, zoe sal die besitter mede zijn handt daeraen mogen slaen ende mogen voirts te hulpe nemen dengheenen,

die zy crigen connen; ende ontloopt die besette daerenboven zoe sal die schoudt ofte zynen dienaer daer vry af wesen. Ende die besette persoen, die ze ontcoempt, sal verbeueren tot Onsen prouffijt 6 Carolusgulden; ende sal die besetter zijn recht jegens den ontlopen gearresteerde persoen moegen vervolgen.

7. Item dat men den borger noch ondersaten goederen bijnnen der stadt nyet en zal mogen arresteren dan van hare huere, ofte dat men den huusraet geladen vonde op wagen ofte in scepen dryvende offte dravende.

8. Item die borgers van Amersfoort en zullen malcanderen voir geenen vreemde rechter [1]) buyten der stadt in personele actiën in rechte moegen betrecken ofte aenspreken noch arresteren; ende wie zulcx dede, sal arbitralijck gecorrigeert worden.

XLI. *Defaulten in criminele saecken.*

1. In crimineel saecken, zoe wanneer die schoudt zijn informatie precedent nemen wil, ende die getuygen, by een stadbode voir hem geroupen, nyet en commen, sal die schoudt dieselve getuygen andermael voir hem doen roupen op een peyne van eene Carolusgulden voir die reyse, die andere reyse van 2 Carolusgulden. Ende indien hy alsdan nyet en compt, sal hy denselven mogen apprehenderen ende houden ter tijt toe hy getuyght sal hebben, tenwaere dat die getuygen zulcke nootelijcken saecken te doen hadden, dat zy nyet commen en mochten, twelcke zy den bode te kennen geven zullen, die tselve den schoudt relateren ende te kennen geven sal.

2. Als die schoudt zijn informatie precedent genomen heeft sal, indien de informatie souffisant dunct, procederen tot apprehensie van den misdadigen ende hen versekeren van zijn persoen, indien hy can.

3. Ende indien de schoudt den delinquant nyet becommen en conde, sal hy tgoet van denselven delinquant doen arresteren ende besetten, tenwaere hy cautie souffisant wiste te stellen om tgewijsde te voldoen, voir zoeveel alst aengaet de pecuniëele boete.

4. Dit gedaen zijnde, sal die schoudt den delinquant ende misdadigen mitter clocke doen roupen om hem in persoen

---

1) Het H.S. heeft: „rechten".

te commen verantwoirden op tgeen, dat die schoudt hem opleggen ofte aenseggen wil, die gehoirt sal worden, indien hy compareert. Ende sal die questie van zijn apprehensie — off die schoudt zijnder versekert zal zijn dan nyet — terstont by die van den gerechte getermineert worden. Ende zullen voirts procederen van rechtdage tot rechtdage totter diffinitive toe.

5. Ende indien hy nyet en compt noch en verschijnt, alsoe geroupen zijnde, sal noch 2 reysen mitter clocke als boven geroupen worden van 14 dagen tot 14 dagen; ende indien hy alsdan noch nyet en compt, sal die schoudt toegelaten worden zijn intendit over te leggen ende te veriffiëren, ende sal die delinquant oft misdadige vierdemael geroupen worden om tselve te zien doen ende sentencie te hoiren.

6. Die van den gerechte, ontfangen hebbende tintendit van den schout ende die verificatiën van dien, zullen nae gelegenheyt van der zake ende misdaet den misdadigen corrigeren oft oic quyt ende loss wysen, hem nyetemin condempnerende in de costen, als zy hem quyt wysen; welverstaende dat zy den delinquant ende deffaillant nyet hooger en zullen condempneren dan tot bannissement uuyter stadt van Amersfoort ende die vryheyt van dien zekere jaeren ofte ten eeuwigen dagen nae gelegentheyt van der saecke.

XLII. *Defaulten in civile saeken.*

1. Item als yemant te rechte geroupen es, ende hy zijn rechtdach waerneempt, indien die aenclager nyet en compareerde oft den geciteerde nyet en heyschte, ende die gedaechde bewese, dat den dach diende, zal deselve gedaechde geabsolveert worden van der instantie ende nyet gehouden wesen weder te rechte te commen, tenwaere hy van nyeuws gerechtelijcken geroupen waere; ende zal die eysscher in de costen gecondempneert worden. Ende indien hy nyet en dede blijcken, dat den dach diende, sal mogen laten aenteyckenen, dat hy gecompareert es geweest, ende versoucken van tgerecht citatie om den aenclager te doen verdachfaerden om hem te zien absolveren van der instancie, welcke citatie sal hebben die clausule van inthimatie, tenzy hy comme dan nyet, tgerecht hem absolveren sal van der instancie.

2. Item indien die gedaechde nyet en compareerde ten dage, als hy verdaecht es, zal die eysscher hem moegen be-

schuldigen van zijn default, te weten dat hy nyet gecomme en es, ende sal wederomme verdachffaert worden ende de costen betalen, ende te betalen tot Onsen prouffyte eene stuve Indien hy, andermael geroupen zijnde, nyet en compareert sal als boven default jegens hem gegeven worden, ende betalen tot behouff als voiren 2 stuvers ende derdemail geroupe worden. Ende indien hy oic alsoe nyet en erschijnt, s derdemael jegens hem default gegeven worden; ende vo tproffijt van dien sal die aenclager toegelaten worden zyne eyssch scrifftelijcken over te leggen ende die te bewysen, end sal die deffaillant betalen tot Onsen behouff 3 stuvers, ende voirts recht te zien doen. Ende sal die gedaechde om tselv te zien doen vierdemael verdachffaert worden, welverstaend nochtans indien hy, ten andermael oft derdemael verdachffaer zijnde, compareert, sal in rechte ontfangen worden, mits betalende alle voirgaende costen van den deffaulten ende boete voirscreven, tenwaere dat hy telcker reyse nootelijck onschu hadde, daervan hy den gerechte genouchsaem sal doen blicken

XLIII. *Van defaulten in materie van scriftinge ende scheydinge.*

1. Item zoe wie een ander roupt omme te hebben sciftinge ofte sceydinge van den gemeenen boedel, sal denghenen daertegens hy zulcke scheydingen versoeckt, laten roupe ende citeren voir schout ende scepenen; ende indien hy nyt en quame, derdewerff geciteert zijnde, zal vierdemael gec teert ende geroupen worden omme te zien by den schout end gerechte geprocedeert te worden tot die versochte sciftinge ende sceydinge, diewelcke schoudt ende scepenen, den ge citeerde nyet comparerende, zullen van Onsen wegen mitte eysscher alsulke sciftinge ende sceydinge doen alst behoirt

2. In saecken aengaende vercoopinge van goederen b executie, indien die gecondempneerde, wiens goederen me by executie vercoopen wil, daerjegens mit recht yet wilde zeggen, sal hem by den gerechte eenen bequamen dach ge gunt worden omme zyne redenen te verclaeren omme, de winder dairop gehoirt, by die van den gerechte dairop geor donneert te worden nae behoiren. Ende indien die gecon dempneerde ten beteyckenden dage nyet en quame, sal hy vervallen wesen van zijn redenen van oppositie ende weeren ende sal die vercoopinge voirtganck hebben. Maer indien di

winder nyet en quame tenselven dage maer alleenlijcken die gecondempneerde, sal dieselve winder betalen die costen van die dagen zonder te vervallen van zijn executie; dan indien hy van nyeuwes execucie docn wil, sal gehouden wesen den gecondempneerde van nyews dairtoe te roupen.

XLIV. *Van denghenen, die hem vermeten actie tegen yemant te hebben.*

Indien yemant hem vermeet eenich recht ofte actie jegens yemants te hebben ende tselve mit recht nyet en vervolghde, zal diegheen, jegens wien zulck recht gepretendeert wort, mit recht moegen bedwingen zijn actie te intenteren, ende sal aldan tgerecht hem een behoirlijcke termijn prefigeren ende stellen om zijn actie te institueren, bijnnen denwelcken hy sulcke recht institueren sal, off by gebreke van dien, den geprefigeerden tijt overstreken zijnde, zal van zijn recht versteken zijn.

XLV. *Van den defaillant in materie van ontwaeringe.*

Item indien questie van ruminge ofte ontwaringe van erfven ofte huysen viele, ende die gedaeghde nyet en compareerde, geciteert zijnde, sal terstont gecondempneert worden zijn handen te trecken van den lande ofte erfve ende van den huysen ruyminge te doen. Indien hy oic achterstellige pachten sculdich weere, sal om betalinge van dien tweemael geroupen worden; ende indien hy alsdan nyet en compt, sal die aenclager toegelaten worden zijn meyninge ende eysch over te leggen ende bewysen, als hierboven verclaert es.

XLVI. *Van den defaillant nae litis contestatie.*

Item indien nadat partyen dingplechtich mitten anderen geworden ende eysch ende antwoirde overgegeven zijn, eenich van hem uuytbleefft, sal trecht moegen voirtvaren na tghene, dat voir hem ingebracht zal wesen, nae zy bevinden zullen te behoiren.

XLVII. *Van te recht te commen.*

Item dieghene, die verdachffaert es, zal selver ofte by zynen volmechtigen verschynen voir recht, als hy by den secretaris opgeroupen wort, ende sal die aanclager ofte zynen volmechtige vragen, oft die gedaechde ofte yemant van zynent

weegen daer es. Ende indien hy dan daer es, sal deysscher zijn ansprake by monde ofte gescrifte doen. Ende indien hy aen de aensprake lijt int geheel ofte deel, sal hy gecondempneert worden die aensprake te voldoen achtervolgende de belydinge binnen 14 dagen, tenwaere hem by de gerechte om redelijcke saecken langer termijn gegunt waere; ende dese selve te teyckenen opte rolle, ende indien hy bijnnen de geprefigeerde tijt nyet en voldede, sal die schult by executie van zijn goet uuytgehaelt worden. Ende in gevalle hy die nyet aen en kende noch en lijt dan rechtelijck verantwoirt zullen partiën toegelaten worden ten beyden zyden, te weten elck int zijn, zijn vermeten te bewysen. Weert oic, dat de gedaechde, gehoirt hebbende des aenclagers eysch, hem begeerde te beraden, sal hem by den gerechte daertoe der tijt van 8 dagen gegonst werden ofte langer tijt nae gelegenheit van der saecke.

XLVIII. *Van eedt te doene.*

1. Item en sal voirtaen nyemant toegelaten worden om zynen eedt yet te houden, dairaff dat gerecht by tuygen anderssins sal moegen blijcken; indien oic die aencleger of verweerder zynen eysch mit eenen genouchsaemen ende oprechten getuyge wiste te bewysen, ende die wederpartie te contrarie nyet en dede blijcken, sal hy toegelaten worden zynen getuyge mit zynen eedt te stercken nae dispositie van gescreven rechten.

2. Wanneer yemant den anderen die saecke op zynen eedt stelt, sal sculdich wesen te zweeren oft den eedt te referereren ofte indien hy geen van beyden doen en wilde, sal gecondempneert worden die schult te betalen, behoudelijck een welverstaende, dat die eysscher yerst ende voiral gehouden sal zijn, des van den verweerder versocht zijnde, den eedt van nyet te calumpnieren te doen, te weten dat hy ander nyet en geloofft noch en weet, hy heeft een rechtferdige saecke.

3. Zoe wanneer yemant van partiën by den gerechte of zijn wederpartie den eedt gedefereert wort, sal hy moegen begeren ende nemen den tijt van 8 dagen om hem te beraden ofte in wat forme ende maniere hy den eedt zal willen doen ende indien hy zonder merckelijcke oirsaeke ten dage dienende

nyet en compareerde, sal die schult gehouden worden voir bekent, ende by scepenvonnisse gecondempneert worden.

XLIX. *Van dingtalen over te leggen.*

Item als partiën bevolen wert huere dingtalen by gescriffte over te leggen, sal die eysscher zynen eysch by articulen int gescriffte int gerecht opte rolle bijnnen 8 dagen overleveren, indien die schout dan recht houdt, ofte opten naesten rechtdach, welcken eysch die gedaeghde ontfangen sal uuyt handen van den secretaris, daer hy weder op schriftelijcken antwoirden sal bijnnen gelijcke 8 dagen daernae, ende deysscher die naeste 8 dagen daerop repliceren, ende voirts die naestvolgende 8 dagen te dupliceren, ende telcken termyne die scriftueren te wisselen, als van den eysch geseyt es, sonder meer te scriven, tenwaere dat zy merckelijcke redenen hadden ter contrarie, dat staen sal tot kenninge van den gerechte.

L. *Als daer feyten zijn, productie te doene.*

Item indien die saecke volscreven zijnde bevonden wordt in feyten ende bewijs gelegen te zijn, sal tgerecht partiën toelaten om huere vermeten ende meyninge te bewysen bijnnen 14 dagen, tenwaere tgerecht bevonde hem van langer tijt van noode te zijn; om welck bewijs van getuygen te hoiren ende tonfangen sal die schoudt een van den scepenen mitten secretaris mogen committeren, welcke commissie die secretaris gehouden sal wesen opte rolle te teyckenen.

LI. *Van materie van rechten.*

Indien oic die saecke in rechte gelegen es, ende datter geen feyten en zijn te bewysen totter saken dienende, zullen alle huere bescheyt vougen by huere scriftueren.

LII. *Van tbewijs by den dingtalen over te leggen.*

Item als partiën geordonneert es by den gerechte haer dingetalen by gescrifte over te leggen, zullen zy huer scriftueren overleggen ende vougen alle alsulcke brieven ende munimenten ofte copie auctentijck van dien, daermede zy hoir vermeten, in deselve scriftueren gealligeert, meenen te verifiëren ende te bewysen.

LIII. *Van certificatiën.*

Zullen oic geen certifficatiën int gerecht ontfangen worde
om daer recht nae te doene, ten ware sake, dat die tuyge
dairinne genoempt, wederomme van nieuws by commissa
van den gerechte gehoirt waere op alsulcke articulen va
den scriftueren, als den commissaris by partiën overgelever
zullen werden; daerop nochtans die wederpartie, by commi
saris verdachvaert zijnde, zijn interrogatoren denselven co
missaris over te geven ende die getuygen te zien zweere
indient hem goetdunckt.

LIV. *Van te renunciëren van productie.*

Item als partiën huer getuygen beleyt hebben, ende d
tijt, hem by den gerechte geprefigeert, overstreken es, zul
alsdan renunciëren van wyder productie ofte meer tuyge
beleyden ende publicatie der tuygenisse te begeeren, twelc
hem tgerecht gunnen sal; ende daernae sal partiën jegens d
tuygen ende huere tuychnisse te mogen zeggen, dat he
goetduncken sal, ende dat bijnnen 8 dagen, ende daern
bijnnen 8 dagen haer tuygen ende haer depositie beschermen
ende salveren ende voirts in der sake concluderen ende rec
ende justitie begeeren.

LV. *Van mondelinge dingtalen opte rolle te teyckenen.*

Item in zaecken van cleyner importancie, daer die scepene
partiën nyet en ordonneren van scriftueren te dienen, sal d
secretaris die mondelinge dingtalen int corte opte rolle aen
teyckenen ende daer oic tvonnisse, appointement ofte vluch
oerdel, daerop gegeven, by vougen, daervan die secretar
hebben sal eenen stuver.

LVI. *Van partiën te condempneren ofte absolveren.*

Item scepenen zullen voirtaen haer sentencie pronuncië
by condempnatie ofte absolutie; ende zal die secretaris da
affteraen stellen die date van dien, zonder dat zy rechte oft
onrechte aenspraeke, inleydinge ofte uuytleydinge offte die
gelijcke woirden meer bruycken zullen.

LVII. *Van costen te betalen.*

Item in allen rechtsforderingen, die voir schoudt end

scepenen gehouden zullen worden, zoe wie van partiën in den onrechten valt, sal alle die costen betalen van der wederpartie, tenwaere uuyt merckelijcke redenen by vonnisse van scepenen die costen gecompenseert waeren.

LVIII. *Op gheen copiën te wysen.*

Item en zullen scepenen nyet wysen dan op originale briefven ofte copiën, geauctentiseert by den secretaris, partiën daerover geroupen.

LIX. *Van appelleren.*

Item van alle vonnissen, gewesen by schoudt ende scepenen van Amersfoort, zullen partiën, die hen laten duncken bezwaert te zyne, daervan bijnnen 10 dagen mogen appelleren aen den Hove provinciael ende haer appel aldaer verheffen binnen een maent, ende binnen een maent daernae introduceren ende vervolgen opte gewoenlijcke boete, ofte by gebreke van dien sal tberoup, by hem gedaen, defect ende zonder cracht wesen, ende dat gewesen vonnisse ter executie gelacht, ende die boete tOnsen behouff geexecuteert worden zonder eenige simulatie.

LX. *Van pandinge ende executie.*

1. Item dat van nu voertaen nyemant geëxecuteert ofte gepant sal worden, tenzy hy by voirgaende vonnisse ofte plechte gecondempneert zy; ende sal dieselve executie eerst geschien aen de tilber have van de gecondempneerde. Ende indien der geen tilber have en ware, ofte datter nyet genouch en waere, zal men voirts executeren aen de eygelijcke onroerende goederen ende andere vordelijcke goederen, indien der eenige zijn; indien nyet ofte nyet genouch, voirt executeren aen de vruchten van den thijnsgoederen, leengoederen ende alle vordelijcke goederen by vercoopinge, behouden altijt den overheer zijn recht. Ofte by gebreke van al tgeen voirscreven es, sal die gecondempneerde geapprehendeert worden, indient die winre begeert, ende gevanckelijcken gehouden worden tot zyne coste.

2. Item als yemant in eenige personnele actie gecondempneert es, zal des schouten dienaer nae behoirlijcke sommatie

die haeffelijcke goederen, by hem aengetast, in presentie v. schoudt ende eenige van den gerechte by goeden invent- stellen in versekerder handt ende aldaer houden 6 dage ende alsdan, indien der bijnnen middeler tijt geen betale- en geschiede, sal hy zulcke goederen openbaerlijcken ver.. pen aen gereede penningen, daermede alvoeren betalen d. winre zijn toegewesen penningen, ende daernae afftrecken. behoirlijcke sallaris mitten oncosten van de vercoopinge, en. dat overschot den gecondempneerde wedergeven.

3. Die schoudt, wanneer hy pandt, sal hebben voir sallaris eenen stuver, ende wanneer hy leveringe doet, sal hebben 8 stuvers.

4. Item zoe wanneer yemant gecondempneert word: wederpartie te betalen, daer eenige boete ofte peenen op st sal die schoudt zijn boeten ofte peenen nyet mogen executen tenzy partie eerst ende voir al voldaen es.

5. Item indien yemant aengesproken wort mit scepen- briefven, inhoudende condempnatie, oft met eenige plecht nyet verjaert zijnde, zullen by provisie ende op cautie geëx- cuteert worden, tenware dat die gecondempneerde in 3 dage conde doceren van betalingen ofte van eenige andere rech- lijcke weer ende peremptoir middel ter contrarie, daerom nyet gehouden en soude wesen zulcx te doen.

6. Item als yemant hem mit recht opposeert jegens pa dinge ende executie, sal gehoirt worden in zijn alligat- ende men sal die redenen van zijn oppositie sommierlij ende int cort verstaen. Ende sal nochtans die begon- executie hueren voirtganck hebben, tenwaere dat uuyt merck- lijcke redenen deselve by den gerechte opgehouden en gesurceert worden.

7. Item oft yemant tonrechte geëxecuteert worde o boven die somme, dan hy sculdich es, zal diegheene, wiens versoucke alsulcke executie gedaen wort, gecondem- neert worden partie geïnteresseert te betalen alle costen, scad ende interesten, hy ter cause van dien geleden heeft, en dairtoe denselven geïnteresseerde betalen 2 Carolusgul- ende daerenboven tot Onsen prouffyte eenen Carolusgulde welverstaende dat dexecutie evenwel voirtsgaen sal to somme, ongeëxecuteert zijnde, int tvonnisse ofte plech begrepen.

8. Item indien yemant mitter daet executie belette.

weten den schoudt, scepenen ofte dienaars buyten den huyse te sluyten ofte daeruuyt te keeren ofte die panden uuyter handt te nemen, ofte die gheene panden genomen en woude hebben, die soude verbeuren 10 Carolusgulden tot Onsen behouff. Ende zoe wie dat eenich van den schoudt, scepenen ofte hueren dienaers uuyten huyse stieten ofte schoven, die zoude verbueren 20 Carolusguldenen tot Onsen behouff. Ende zoe wie dat mit stocken, steenen ofte wapenen sloege ofte stake, dat zoude men rechten mitten zweerde aen zijn lijf.

9. Item als yemant by sentencie ende vonnisse van scepenen gecondempneert es, ende van tselve vonnisse nyet geappelleert en waere, zal men nae de 10 dagen hem doen sommeren ofte vermanen, dat hy bijnnen 14 dagen tvonnisse voldoe; ende indien hy des nyet en dede, sal hy alsdan geëxecuteert worden aen zijn goederen, in manieren als boven geseyt es.

LXI. *In saecken van uuytheemschen ende borgeren jegens uuytheemschen.*

Wanneer een uuytheemsche eenen borger voir recht aenspreken wil, sal hy den borger voir recht doen bieden ten naesten rechtdach ende die weete aen zijn persoen doen doen ofte tot zynen huyse ofte woenstadt, welcken dach die borger gehouden wert waer te nemen ende opte staende voet opte aensprake van den uuytheemsche tantwoirden. Ofte by gebreke van dien sal die uuytheemsche toegelaten worden zijn vermeten te bewysen om, dat gedaen zijnde, hem alsdan by scepenen recht gedaen te worden nae behoiren. Ende indien die uuytheemsche winre der saecken es, sal die sentencie, tot zyne voordeele gegeven, zonder eenich vertreck geexecuteert worden yerst op die haeffelijcke goederen van den gecondempneerden borger ende, indien daer geen haeffelijcke goederen en waeren ofte nyet genouch en waeren, op zijn andere goederen, zonder die vercoopinge van dien te vertrecken ofte uuyt te stellen ofte eenige kerckgeboden te doen, dan zullen die ten naesten rechtdage openbaerlijcken geroupen ende vercoft den meesten daervoiren biedende ende laetste verhooger, denwelcken cooper dairaff behoirlijcke briefven by die van de gerechte gegeven zullen worden, indien hy zulcx aen hem versoeckt, mits opleggende die penningen van de coop, van denwelcke die winre der saecken betaelt sal worden;

ende die costen van der executie affgetogen zijnde, zal t overschot den gecondempneerde gegeven worden.

LXII. *Van onrechte executie.*

Indien yemant mit onrecht eens anders goet by execu ofte anderssins doet vercoopen, ende dat gerechtelijck wede staen wort, sal die vercooper verbueren tot Onsen profy 6 Carolusgulden; ende indien yemant te onrechte execu belette, die sal gecondempneert worden in de costen, scade ende interessen den vercooper te betalen.

LXIII. *Van borch te stellen, die goet by executie coopt*

Item yemant, die eenich goet coopt, dat by executie verco wordt, sal deselve terstont wisheyt doen ende borge stellen om betalen op zulcke termynen, als int vercoopen bevoirweer sal zijn by consent van den crediteurs. Ende indien hy zu nyet en dede, zoe sal men dat vercoffte goet wedervercope tot zyne perikele ende costen.

LXIV. *Van executie op sententiën.*

Zoe wanneer eenich goet by executie ofte anderssins by d van den gerechte vercocht wordt, zal die schoudt voir z sallaris dairaff hebben telcke reyse 4 stuvers, die 2 scepene elcx 2 stuvers ende die secretaris, die van als pertine register sal houden, oic 2 stuvers.

LXV. *Van goet om reet gelt te vercoopen.*

Zoe wie voir recht verwillekuert ende consenteert, dat b gebreck van betalingen zijn goet om reet gelt vercocht s moegen worden, diens goet sal men by gebreck derselv betalinge mit een Sonnendaechsche gebot in der kerck roupen, ende des Manendaechs daernae om gereet gelt ve coopen zonder meer geboden dairom te doene.

LXVI. *Van consignatie van penningen.*

Zoe wanneer eenige penningen duer ordonnancie van d van de gerechte ofte anderssins by eenich van partiën ond tgerecht gebracht worden, zullen alzulcken penningen gelever worden in handen van een van den scepenen, die tgerech

daertoe ordineren sal, omme by hem bewaert te worden tot behouff van dengheenen, die int uuyteynde van der saecke bevonden zullen worden daertoe gerechticht te wesen. Ende en sal die voirscreven scepen alsulcke penningen nyemant moegen overgeven sonder ordonnancie van schoudt ende scepenen, op peyne van daervoiren inne te staen; ende sal hebben van zijn bewaernisse den hondersten penninck. Ende die secretaris sal in zijn register stellen die penningen in specie, die den scepenen ondergegeven zullen worden, daervan hy geloont sal worden tot tauxatie van schoudt, borgemeesteren ende scepenen.

LXVII. *Van preferencie tusschen veel crediteurs.*

Zoe wanneer goet by executie vercocht es, ende daer veel creditueren zijn, zullen die penningen, van den vercochten goederen commende, onder een van den scepenen, daertoe by den gerechte geordonneert, gebracht worden omme by hem die te bewaeren, ter tijt toe dat opte preferencie geordonneert sal zijn. Ende ten eynde dat nyemant van den creditueren hierinne vercort en zy, zullen alle die creditueren die 3 Sonnendaechs-geboden aeneencommende openbaerlijcken in die prochiekerck geroupen worden omme op eenen zekeren betamelijcken rechtdach voir tgerecht te commen ende van haere recht te thonen, tzy van prefencie ofte concurrencie, dat es te weten, tzy dat zy willen zeggen voir die andere crediteurs betaelt te worden te behoiren, ofte dat zy gelijckelijcken allegader na advenant van huere sculden van den vorscreven penningen betaelt behoiren te werden. Ende de materie van preferencie getermineert zijnde, sal die scepen, onder wien die voirscreven penningen leggen, eenen yegelijcken van den creditueren leveren achtervolgende tvonnisse, by scepenen dairop gewesen; ende dit al op caucie, die elck van den voirscreven creditueren zal stellen, van te restitueren, van tgeen hy ontfangen zal hebben, indien yemant bijnnen sjaers ende zes weken nae date van tvoirscreven vonnisse quame, die van beter recht dede blijcken, ofte mit hem te deelen nae advenant als boven, indien hy van gelijcke recht conste bewysen. Ende en sal die scepen, onder wien die penningen rusten, deselve onder die creditueren nyet anders mogen deylen, dan voiren geseyt es, op peyne dat hy gehouden sal zijn de creditueren daer-

voiren te responderen ter somme van den penningen toe. hem anders, dan voirscreven staet, gedeylt.

SCEPENRECHT.

LXVIII. *Van cloisteren geen eygen te mogen cooper.*

Item gheen geestelijcke geoirde personen, collegiën, g huyseren, kercken, cluysen, capellen ofte eenige geestel vergaderinge, hoe die zijn mogen, by hem ofte eenige an voir hem tot hoeren prouffyte en zullen moegen coopen vercrigen eenige erfven, eygen ofte eenigerhande imm goederen, op peyne dat alsulck contract ofte coop van onw den sal wesen, ende dat die vercooper daerenboven arbitra gecorrigeert sal worden. Ende waert oic zake, dat dies voirscreven religieuse plaetsen eenich onruerende goe geven ofte by testamente gemaeckt wordt, zullen ts moegen ontfangen, dan zullen gehouden wesen bijnnen j tselve uuyt hueren handen te stellen ende aliëneren in w lijcker handen, opt verbueren, indien zy zulcx nyet en de van denselven goeden tot Onsen proffijt; ende die z aenbrocht ende te kennen gave, sal van tselve goet geny den thiensten penninck.

LXIX. *Gheen erfven te mogen ontfangen.*

Item en zullen gheen geestelijcke geoerde personen m geen geestlijcke plaetsen eenige erfven moegen ontfangen successie, tenwaere by testament ofte maecken, dan als int voirgaende articule verclaert es; waert oic, dat ee persoen, man ofte wijff, hem mit zijn goet in een clois begave, zullen die naeste vrunden ende magen tselve g mogen lossen ende wederomme incoopen bijnnen jaer e dach den penninck achtiene. Ende indien zy zulcx nyet deden, sal tselve cloister tvoirscreven goet bijnnen tam volgende jaer weerloes worden, als voirscreven es.

LXX. *Van transporten.*

Zoe wie eenich lant, huys, erff ofte eenige onroerlijc goederen, bijnnen der stadt ofte der stad vryheyt gele sal willen transporteren ofte oic mit eenige renten ofte p

ningen belasten, zal zulcx gehouden wesen te doen voir den schoudt ofte zynen substituyt ende die van de gerechte van Amersfoort, ofte ten minsten voir 2 scepenen in tegenwoirdicheyt van den secretaris, ende sal tselve moegen doen by hem selven ofte by zyne gemachtichde, specialijcken daertoe onder eenich auctentijck zegel gedeputeert.

LXXI. *Van overdracht van thijnsgoederen, gehouden van godshuuseren.*

1. Item thijnsgoederen, die gehouden worden van eenige godshuuseren ofte van de stadt, die zullen overgaen voir schoudt ende scepenen zonder prejuditie van den tijnsheere, als dat zynen thijns aengaet, uutgenomen Onse thijnsgoederen, die overgaen zullen voir onsen landrentmeyster.

2. Wanneer yemant zijn goet voir schoudt ende scepenen overdraeght zonder zijn eygendomsbriefven aldaer te thoonen, zoe sal diesnyettegenstaende die overdracht by die van den gerechte gepasseert ende besegelt worden, des sal in de scepenenbrieff gestelt werden dese clausule: „Behoudelijcken eene ygelijck zijns rechts".

LXXII. *Van tsallaris om over transporten te staen.*

Item die schoudt sal hebben van een overgiffte 3 stuvers, indien der mer een overgever en es; ende indien 2 ofte meer es, die samentlijck huer gemeen recht overgeven willen, zoe zal hy hebben dubbelt gelt, te weten 6 stuvers. Ende die scepenen zullen van een overgiffte hebben elcx 3 groot; ende indien der meer overgevers zijn, sal elcx van den 2 scepenen daervan hebben dubbelt. Ende omme denselven brieff te besegelen, tzy ofter veel overgevers zijn dan nyet, sal die schoudt hebben voir zijn zegel 2 Carolusgulden 2 stuvers ende die scepenen elcx 3 groot; tenwaere datter meer overgevers waeren, dan salt dubbel wesen, als voirscreven es.

LXXIII. *Die secretaris registre te houden.*

Item die secretaris sal gehouden wesen registre te houden van allen overgiften, die voir schout ende scepenen geschien, daervoir hy hebben sal van elcke overgifte 3 groot; tenwaere datter meer overgevers waeren, dan sal hy hebben dubbelt gelt.

LXXIV. *Van certificatiën.*

Item van alle certifficatiën, die voir schoudt ende scepen- gepasseert worden, sal die schoudt van toverstaen hebbe- 2 stuvers, die scepenen elcx eene stuver, die secretaris v- tscryven insgelijcx eene stuver.

LXXV. *Van plechten ende renten aen te brengen bijnnen een maent.*

Ende ten eynde dat nyemant, die eenich transport s- willen ontfangen ofte eenige renten uuyter voirscreven onroer- lijcke goederen coopen, sal men nu bijnnen Amersfoort mit- clocke afluyden ende vercundigen, indien yemant eenig- plechten, renten ofte eenige penningen staende hadde - eenige onroerlijcke goederen, bijnnen Amersfoort oft die vry- heyt gelegen, bijnnen eenre maent naestcommende gehoude- sal wesen by den secretaris int register laten aenteyckene- ofte by gebreke van dien en zullen alsulcke plechten - materie van preferencie denghenen, die jonger plechten hebben, nyet prejudiciërcn, dairaff die secretaris van taenteycke- nen sal hebben van elcx eenen halfven stuver. Ende s- dieselve secretaris, des van yemande versocht zijnde, gehoude- wesen te doirsien ende te visiteren alle zyne registren, en- partie zekerlijcken onderrichten, off alsulcke goet als [1]) belast int registre aengeteyckent is ofte nyet, dairaff dat hy hebbe- sal voir zijn moeyte ende aerbeyt van te doirsien tregist- van elcke jaere, daer hy soeckt, een halfve stuver.

LXXVI. *Goet te belasten mit losrenten.*

Item zoe wie zijn huus, erfve ofte goet sal willen belast- mit eenige losrenten, sal dat commen belyën ende verpleg- voir schoudt ende scepenen, als voirscreven es, zonder de- eygen over te geven, ende wederomme in erfpacht te ont- fangen op alsulcke losrenten, als daeruuyt vercocht zijn nyetjegenstaende dat men van oudts zulcx placht te doen.

LXXVII. *Van yemant te beletten zijn goet over te geven.*

Zoe wanneer yemant belet wort zijn goet over te geven ofte te transporteren, zalt transport opstaen, ter tijt ende

---

1) Het H.S. heeft: „alst".

wylen toe scepenen kennisse genomen hebben, wie van hem beyden recht ofte onrecht heeft; ende dieghene, die in den onrechten bevonden wort, sal tot behouff van zijn partie gecondempneert worden in alle costen, scaden ende interesten.

LXXVIII. *Van renten op huysen.*

Dat men van nu voirtan bijnnen Amerfoort geen huysinge, erfven ofte hoffsteden bezwaeren noch belasten en sal mogen mit eenige jaerlicxsche onlosbaer thijnsen ofte erffrenten; maer die zijn huysen ofte erfven bijnnen Amersfsort sal willen belasten, sal tselve mogen doen, mits die ypothequerende den penninck twintich ende nyet hooger ofte den penninck zesthien ende nyet daironder, welcke renten die vercoopers ofte hueren erffgenamen altijt tot huere gelieffte zullen mogen lossen, mits betalende die verlopen ende verschenen renten ende pachten mitte hoofftsomme.

LXXIX. *Van stadsculden.*

Dat alle briefven, ypoteke houdende, zullen voir der stad sculden gaen, indien die ouder zijn van date dan der stad schult.

LXXX. *Te mogen disponeren by testamente etc.*

Item zoe wie van zyne goederen sal willen disponeren by testamente, codicille ofte uuyterste willen zoewel van mobile als immobile goederen, bijnnen Amersfoort ofte die vryheyt gelegen, sal zulcx mogen doen voir schoudt, 2 scepenen ende secretaris, ofte voir notaris, geapprobeert by den ffurst van den lande oft by den Hove provincial van Utrecht, ende 3 getuygen, manspersonen, ten minsten 18 jaeren oudt zijnde, welcke notaris ende getuygen in presentie van den testatoer tselve instrument zullen onderscryven. Indien oic die testateur zijn testament by monde maect zonder te begeeren eenige scriften dairoff gemaect te worden, sal die notaris gehouden zijn binnen 3 dagen alsulcke testament ofte uuyterste wille by gescriffte te stellen ende een openbaer instrument dairaff te maecken ende te onderscryven ende tselve by 3 tuygen, die aldaer present geweest zijn, mede doen onderteyckenen.

LXXXI. *Van kinderen, die henselven hylijcken.*

Item een weduwe, joñckvrouw offt jongelinck, die henselven voir 25 jaeren hylict buyten zijns vaders ofte vaderlijcke ouders, denselven en zullen die vader ofte moeder nyet gehouden zijn eenige goeden tot voirderinge van dhuwelijcke te geven, noch by testamente ofte uuyterste wille gehouden wesen yet achter te laten.

LXXXII. *Van man ende wijff.*

1. Item die goederen van man ende wijff, gelegen inden lande van Utrecht, en zullen nyet gemeen wesen, tenzij dat zy yerst huer geboden in der kercken gehadt ende malcanderen voir der kercken getrouwet ende innegeleyt hebben by consent van vrunden ende magen aen beyde zyden ende daernae tot eenre tafele geweest ende malcanderen beslapen hebbende; ende dat gedaen zijnde, zoe sal huere beyder goet eerst gemeen zijn, ende zullen gelijck deylen ende tscheyden van den bedde ofte huwelicke.

2. Man ende wijff, zy hebben geboorte by malcanderen ofte nyet, en zullen gheen huysingen, hoffsteden, erfven ofte renten mogen overgeven, weerloes worden noch bezwaeren in eeniger manieren tenzy gesamender handt ende by gemeen consent.

3. Item alle sculden, die man ofte wijff tsamen ofte elck bysonder voir ofte staende huwelicke gemaect hadden ende sculdich waeren, sal men mit recht aen huer beyder goederen mogen verhalen.

4. Item dat staende huwelijcke gheen wijff buyten consent van haere man eenige sculden sal mogen maecken, zy en waere een openbaer coopwijff, in welcken gefalle zy schulden sal mogen maecken ende huer gemeen guederen verbinden in saecken, hare comanscap aengaende.

5. Item alle leengoederen, tijnsgoederen, erffpachten ende andere heerlijcke ende vordelijcke goederen, die eenich man ofte wijff ontfangen heeft ofte hem aengeërfft zijn van hueren ouders, zullen succederen opte zyde, daervan zy gecommen zijn.

LXXXIII. *Van lijfftochten.*

Item dat man noch wijff malcanderen geen goet geven noch maecken en zullen staende huwelijcke dan lijfftocht alleen, welcke lijfftocht zy malcanderen zullen mogen maken zonder daerby te prejudiceren die kinderen van den voirbedde, in welcken gevalle zy hem reguleren zullen nae bescreven rechten.

LXXXIV. *Van goet in lijfftochte te besitten.*

Zoe wie eenich goet in lijftochte besit, sal tselve gebruycken, als men zulck goet gewoentelijcken es ende behoirt te gebruycken, ende tselve in rake en dake houden. Ende indien hy zulcx nyet en dede, sal hy den eygenaer van zyne scaden ende interesten, ter cause van dien geleden, tot tauxatie van die van de gerechte opleggen ende betalen, zonder dat hy van zyne lijfftochte vervallen sal.

LXXXV. *Van boedelrecht.*

Item man off wijff, die boedelherder gebleven es, sal den erffgenamen, daer hy sculdich es jegens te deylen, rechte bewysinge doen van allen goederen, die de persoen, die daer doot gebleven es, int laetste van zyne leven beseten hadde, hetzy dat die goederen zijn in den sterfhuyse ofte daerbuyten, binnen der stadt ofte daerbuyten. Ende indien eenich goet by den rechte in den sterfhuyse bevonden wort, alsoe verre alst die erfgenamen begeren, soe sal dat gerecht des goets zeker wesen, dattet den erfgenamen nyet ontverret en werde, ende men hem daeraen rechten mach, als trecht wijst.

LXXXVI. *Van boedelcedulen.*

1. Item als yemant boedelcedulen overleveren sal, dat sal hy doen tot zulcken daege, als hem by den recht gestelt wort; ende als die boedelcedulle overgelevert sal wesen den erfgenamen, zoe zullen deselve erffgenamen huer beraet dairop hebben 14 dagen lanck. Ende indient dan rechtdach es, oft ten naesten oepenen rechtdage daernae zoe zullen die erfgenamen deselve boedelcedule int heel ofte deel moegen wederspreken ende huer gebreecken, die zy dairop weten, int scrifft dien dach den boedelharde overleveren, dair die boedel-

harde dan oic zijn beraet op hebben sal totten naesten rec- dage over 14 dagen daernae, wairop zy dan dingplecht zullen werden, ende die scepenen zullen recht wysen.

2. Item zoe wanneer die boedelcedule geclaert es weten by middele ofte wysingen der scepenen ofte by te- latinge der partiën, dat zy nyet gewraeckt en wert, zoe sa die boedelharde daer dan mede volstaen, behoudelijcken die boedelharde zynen eedt daer dan op doen sal, als rec- es, zonder bedroch, indien denselven boedel binnen sie- ende daechs met recht aengesproken werdt.

LXXXVII. *Van goet toe te bezegelen.*

Item wanneer die schoudt ende scepenen eenich goet te- besegelen, dairaff sal de schoudt hebben 8 stuvers, elck v- den 2 scepenen, die dairtoe gestelt werden, 4 stuvers. En- waert, dat eenich boedelharde, hy zy man ofte wijff, eeni- sloten, die mitten schoudt, scepenen ende des gerechts se- besegelt waeren, ontsegelde, ofte brake, oft dede ontsege- ofte breecken heymelijck ofte openbaer by hem selven buy- den gerechte, dat soude men rechten tot arbitraige van de- scepenen nae gelegentheyt van der saecke. Ende als me- dat goet weder ontsegelen sal, dairaff sal elck van den scepenen, diet bevolen wert, hebben 2 stuvers.

LXXXVIII. *Van briefven in gemeen boedel.*

Item als 2 ofte meer in eenige goeden bestorven zijn, d- briefven, die in den boedel zijn, zullen geleyt worden onde- den oudtsten, prefererende altijt een manspersoen voir ee- vrouwspersoen, die bewaerer derzelver briefven wesen z- ende die ander moegen dan vidimus uuyt zulcke briefve- nemen op huere cost. Maer waer dat saecke, dat huerde- eenich te voiren deel in dien goeden hadde, zoedat hy d- die besterffte het meerdendeel in die goeden hadde, die sa- bewaerder dier briefven werden, behoudelijck dat die ande- alle vidimus daeruuyt nemen moegen, als voirscreven es.

LXXXIX. *Van weduwen voir de baer uuyt te gaen.*

Item een weduwe, zittende in gemeen boedel mit haer man, die voir de baer uuytgaen wil, sal mit huere dag-

lixsche clederen uuyten boedel gaen zonder yet anders met haer te dragen ofte versteken te hebben; ende dat gedaen hebbende, sal zy van den sculden ende lasten des boedels ongehouden zijn. Waert oic, dat namaels bevonden worde, dat zy yet van den boedel versteken ende ewech gedragen hadde, zal zy des boedels plechtich zijn.

XC. *Van man ende wijf.*

Een gehylickt man, die eenige gronden van erfven, renten ofte huyrwere van eenige goeden, gelegen bijnnen der stadt ofte vryheyt van dien, ontfanget, staende huwelijcke coopt oft vercrijght mit penningen, uuyten gemeenen boedel commende, sal dat ontfangen tot zijn ende zijns huusfrouwen behouff halff ende halff. Ende aengaende van leengoederen, thijnsgoederen, erffpachten ofte andere voirdelijcke goederen, die de man staende huwelijcke ontfangen sal als boven, dairaff sal hy zijn wijff ofte hueren erffgenamen begrooten ofte verstooren van de een helft van der weerde van den voirscreven goederen.

XCI. *Van tvoirdeel van een man.* [1])

Item een man sal ten overlyden van zyne wijfve tzyne voirdeele hebben ende nemen voir uuyten boedel dat beste harnasch, tot zyne lijfve behoirende, mit alle clederen, riemen, tasschen, tzyne lijfve behoirende, voirt drie de beste peerden, die dan daer zijn, die men ryden ende daer hy zynen heere mede dienen mach, ten minsten oudt wesende 2 jaeren, uuytgenomen wagenpeerden, die dagelijcx in de wagen gaen om loon dienende. Noch sal hy hebben een zilveren schael, een paer vlesschen, een dweele, *een bedde*, een hooftpeuluwe, een oircussen, een deken, een paer slaeplaken, van elcken dat beste, zoe verre alst daer es, als zijn wijff sterfft.

XCII. *Van tvoirdel van der vrouwe.* [2])

Een vrouwe sal tot hare voirdeele nemen ten overlyden van hare man uuyten gemeen boedel alle clederen, alsdan

---

1) = Keurboek art. CCCLXI.
2) = Keurboek art. CCCLXII.

thuere lijtve behoirende, voirtaen dat beste coffere mit [illegible] hooftclederen, een becken, een watervat, een dweel, [illegible] tafel mit een tafellaken, een tinne kan, een stoel mit [illegible] cussen, een bedde, een deken, een paer slaeplaken, een [illegible] een ketel, uuytgenomen brouketelen, daer men hoppen [illegible] mede brouwet, een candelaer, een hael, een tange, een [illegible] mit een block, van elcken dat beste na den beste, als verre alst daer es, als haer man sterfft. Maer waert sake dat van elcken dinge mer een waere, datselve sal die vrou tot hare voirdeele nemen.

XCIII. *Van tvoirdel van den oudtsten zoen.* [1])

Die outste zoen sal tot zyne voirdeele nemen voir zyn moeder ofte stieffmoeder uuyt zijn vaderlijcke goederen, zoveel als een man neempt voir zijn voirdele nae zijn wijfs doode uuyten gemeen boedel.

XCIV. *Van gemeen goet.* [2])

Wanneer eenige borgeren oft andere gemeen goet tsamen hebben bijnnen de vryheyt van Amersfoort, ende wanneer zy nyet en connen verdragen omme die te samen gebruycken ofte die te verhueren, zoe sal moegen dieghene, die van den anderen gesceyden wil wesen, tselve gemeen goet stellen op een zekere huere te geven oft te nemen, ende sal die weder partie gehouden wesen tselve zoe te accepterene ofte daervoir te verlaten, *tenwaere dat zy van de proprieteyt ende deyse domme scheydinge begeerden, dat zy in zulcken gevalle doen zullen, alst behoirt.*

XCV. *Van nyeuwe werken te verbieden.* [3])

Item indien dat yemant den anderen te nae ofte te hoich tijmmerde, sal dieghene, diet hinderlijck es ofte te nae gaet, mit recht mogen verbieden ende dat ter plaetsen, daer tweert gemaect wort. Ende wes naederhant op ofte aen begonnen werck getijmmert wort, sal by provisie ende zonder ander kennisse van saecken gedemoliert ende affgebroken werden tot coste van denghenen, die jegens zulck verbot gedaen heeft.

---

1) = Keurboek art. CXXXV.
2) = Keurboek art. CLXV.
3) Vergelijk Keurboek art. CLXXIV.

welverstaende nochtans dat dieselve, die alsulck werck begonnen heefft, mits stellende souffisante cautie om twerck aff te breken, indien dat bevonden wort alsoe te behoiren, voirts sal mogen tijmmeren.

XCVI. *Van tijmmeraige.*

1. Item indient gebuerde, dat yemant van nu voirtaen zoude willen nyeuwe fondamenten leggen om te tijmmeren, sal gehouden wesen dat zijn naeste gebuer gerechtelijck te laten weten 8 dagen te voiren, eer dat hy dat fondament sal willen leggen, hoe, waer ende in wat manieren, ende die gezworen daerby nemen; ende als hy dan begonnen heefft zulcke fondament te leggen, sal voirts moegen tijmmeren, tenware zijn naeste buer hem dat verbode, eer twerck 4 voeten hooch boven die eerde waere. Ende indien hem nyet verboden en worde voirts te tijmmeren, eer twerck 4 voeten hooch waere boven der eerden, sal mogen voirtsfaren zonder verbueren ende zijn begonnen werck volmaecken, ten waer saecke, die naebuer absent ware, diewelcke in zulcken gevalle zulcx in 8 dagen nae zijn wedercompste de tijmmeringe sal mogen verbieden. Waert oic soe, dat thuys ofte getijmmer volmaect waer, eer de naegebuer weder thuys quame, sal zijn scaden ende interesten mogen eysschen; ende thuys oft getijmmer sal mogen blyven staen.

2. Waert oic zoe, dat yemant eenich werck ofte huysinge tijmmerde zonder die weet te laten doen an denghenen, dien zulcx hinderlick zoude mogen zijn, ende datselve getijmmer jaer ende dach in calck gelegen ende gestaen heefft, zoe sal dat getijmmer moegen blyven staen; maer men sal denghenen, die alsulcke getijmmer te nae gebouwet es, verstoringe daervan doen tot kennisse van tgerechte.

3. Als een den anderen zijn tijmmeringe verbiet, wie in den onrechten bevonden wort, sal zijn wederpartie zijn costen ende scaden opleggen tot tauxatie van schoudt ende scepenen, ende sal dieghene, die twerck verboden heefft, tot behouff des gerechts verbueren eenen Carolusgulden.

XCVII. *Van huysen ofte schueren, daer renten uut gaen, nyet off te breken.* [1]

Item huysen ofte schueren, daer yemant eenige renten uuyt

1) = Keurboek art. CCXXII.

ofte op heeft, en zullen in geenre manieren int geheel o deel affgebroken moegen worden ofte oic daeruyt nem tgeen, dat eertvast ofte nagelvast es, dan by advyse en oirloff van den raedt van Amersfoort, *tenwaere hy sti cautie van datzelve huys weder te vertijmmeren, op een b van 25 Carolusguldenen.*

XCVIII. *Van borger te worden.*

Zoe wie van buyten bijnnen Amersfoort compt woenen en borger van Amersfoort begeert te wesen, sal commen v schoudt, borgemeesteren ende scepenen ende laten h inscryven eedt te doene ende betalen die gerechticheyde dairtoe staende, te weten 12 stuvers tot proffijt van der stad daervan die secretaris gehouden sal wesen register te houd ende teyckenen den dach ende date, wanneert geschiet, da van hy hebben sal van een yegelijcken 3 stuvers. Ende w een jaer ende dach woende zonder vuer ende licht te houd sal zijn borgerscap verliesen.

XCIX. *Van grasborgers.*

Dat van nu voirtaen die van Amersfoort geen grasburger meer annemen en zullen; ende dieghene, die der nu zijn, zull ontborgert zijn ende nyet genyeten die borgerscap van d stadt. Ende indien zy hem onderwonden ter contrarie te doe zullen deghene, die daerover staen zullen, tzy schout, burg meester, scepenen ende secretaris, verbueren telcker reys 10 Carolusgulden ende bovendien by den Hove provincia van Utrecht arbitralijcken gestrafft werden.

C. *Van kueren ende bruecken.*

1. Indien yemants den anderen injurieert in woorden ofte wercken, sal dieselve geinjurieerde gehouden wesen zijn act te institueren bijnnen tsjaers, ofte sal daervan vervallen zijn

2. Indien yemant den anderen zulcke injuriën aengeseyt hadde, daer bannissement behoiren soude te volgen, sal d injuriant gecondempneert worden tot Onsen proffyte in ee boete van 10 Carolusgulden ende tot behouff van partie dub belt. Ende soe verde yemant den officier ofte anderen i gelijcke state injurieerde, sal die boete verdubbelt worde tenware dattet feyt zulcx gequalificeert waere, datter meerde

correctie zoude schynen te vallen, sal die injuriant gecondempneert worden tot discretie van den gerechte.

3. Alle injuriën zullen oic eerlijcken gerepareert ende gebetert worden tot discretie van den gerechte, welverstaende dat infame ende oneerlijcke persoonen ofte anderen van cleyne estimatie geen honorable emende geschien en sal. Waert oic, dat dieselve persoonen yemant geinjurieert hadden ende geen goet en hadden om die injuriën profitelijcken te repareren, zullen deselve gecondempneert worden den steen te dragen, opte kaeck te staen ofte mit andere peenen gestrafft te worden tot discretie van den gerechte.

4. Zoe wanneer yemant over den anderen claecht in civile saecken, daer sheeren bruecken ofte boeten toe staen, indien die aenclager zijn vermeten nyet bewysen en can, zal verbueren alle die boeten ende bruecken, die de verwerer verbueren soude, indient hem overwesen waere.

5. [1]) Indien deen den anderen injurieert oft te cort doet op gewyde plaetse, daerdoer dieselve plaetsen beslagen ofte in interdict geleyt worden, sal dieghene, die dair oirsake off waere, dat op zyne costen doen repareren ende reconciliëren. Ende off hy alsulcx mit goet geen macht en hadde te doen, sal dieselve gecondempneert worden gegeesselt ofte anders gecorrigieert nae gelegentheyt van der saecke.

6. [2]) Dieghene, die een mes treckt ofte yemant beanxste mit verboden wapenen zonder quetsten, sal verbueren tot Onsen prouffyte 5 Carolusguldenen; ende indien hy oic gequetst wort, sal gecondempneert worden in een boete tot Onsen prouffyte nae gelegentheyt van der saecke.

7. Zoe wie den anderen slaet ofte stoot mitter handt ofte vuyste, sal verbueren 2 Carolusgulden tot Onsen prouffyte. Worde oic yemant geslegen mit onverboden wapen, dairoff die geslagen nergens bloedich noch blauwe en waere, sal verbueren 5 Carolusgulden; ende indien daer bloet na volchde, zal verbueren 10 Carolusgulden; ende indien oic deen den anderen cleederen schuerde, die sal verbueren 2 Carolusgulden.

8. [3]) Indien yemant den anderen wapendrencte *ende onderdruckte zonder te drencken*, sal verbueren 10 *Carolusgulden.*

---

1) Vergelijk Keurboek art. XXV.
2) Vergelijk Keurboek art. XXVII.
3) = Keurboek art. XXXIV.

9. [1]) Wie den anderen begiet mit wijn, bier, water o
andere onreynicheyt *in quaden moede*, die sal verba
2 *Carolusgulden.*

10. [2]) Zoe wie jegens yemants wille in zijn huys gi
off mit fortse ende gewalt eenige dueren oft veynste
opsloech ofte stiete, sal by den schoudt criminelick gecau
ende aengesproken worden ende nae gelegentheyt van
saecke ende grootheyt van zijnder mesdaet gecorrigieert e
gestrafft worden. Ende wes schaden hy aldaer gedaen
hebben, zoe sal hy gehouden wesen civilick te beteren e
die injuriën, den anderen aengedaen, sculdich wesen te re
reren tot kennisse van den gerechte.

11, Indien yemant vechtende op gewyde plaetse ofte
trecke, die sal verbueren dubbelde keuren.

12. [3]) Dieghene, die yemant van den schoutendienaers.
hy yemant apprehenderen sal, wont of sloech, datter
nae volchde, sal gestrafft worden aen zijn lijff, tenwaere
nae gelegentheyt der saecke ende feyts zulcke peyne by
van de gerechte gemodereert ofte gemindert worde.

13. [4]) Item oft yemant int exerceren van zijn officie gest
ofte geslagen worde, sal dieghene, die zulcx doet, nae
legentheyt van der saecke ende qualiteyt van den pers
van den officier aen zijn lijff ofte anders tot arbitraige
den gerechte gecorrigieert worden.

14. [5]) Item indien yemant na den anderen schote mit
busse oft armborst ende hem nyet en raeckt, sal verbue
25 Carolusgulden; ende indien hy hem raeckte, sal verbuer
zijn lijff. Ende diegheen, die mit wapenen opter straten
om eenige vergaderinge ofte oploop te maken, sal insge
verbueren zijn lijff.

15. Item indien yemant gewont worde, daer hy aen ste
tfeyt sel gecorrigieert worden aen den lijfve, zonder
derfgenamen van den geëxecuteerde gehouden zullen zij
daervan te betalen. Ende daermede sal geaboleert wor
die oude quade gewoente ende corruptele van 3 dagen uyt
lande te gaen ende, mits dat doende, Onss voldaen te hebb

---

1) = Keurboek art. XXXV.
2) Vergelijk Keurboek art. XLI.
3) Vergelijk Keurboek art. XXXVIII.
4) Vergelijk Keurboek art. XXXIX.
5) Vergelijk Keurboek art. XL.

16. Indien yemant den anderen verleemt, te weten een lam handt, arm oft been maeckte, sal verbueren jegens Onss 25 Carolusgulden, ende eene lamme vinger 12 Carolusgulden, behouden partie, die geleemt es, zijn actie van injuriën, scaden ende interest, die getauxeert sal worden nae qualiteyt van de leempte ende des persoens.

17. Item wie eenen anderen dootslaet, die sal verbueren zijn lijff, ende indien hy voirvluchtich wordt, sal verbueren 80 Carolusgulden uuyt zijn goet ende sal uuyter stad tende lande blyven, tenwaere hy remissie van Onss vercrege, zonder onderscheyt te maecken tusschen uuytheemsschen ofte borgeren.

18. [1]) Die yemant uuyteyschte van tgewyde plaetse oft uuyt zijn huys om hem te misdoen, die sal verbueren 2 Carolusgulden, die uuytgeëyschte comme uuyt dan nyet.

19. [2]) Indien yemant den anderen lagen leyde *ofte insidieert* in heymelijcke plaetsen, steegen ofte straten, die sal verbueren 25 *Carolusgulden*, zoe dicke als hy dat doet, *ende datter anders nyet nae en volght.*

20. Indien die borgers van Amersfoort yet delinqueerden ofte misdeden buyten die jurisdictie van Amersfoort, zullen nochtans die breucken sculdich zijn, gelijck oft feyt bijnnen die jurisdictie geschiet waere, tenwaere zy van te voiren by den officier van der plecken, daer tfeyt geschiet es, gecorrigieert waere, ofte anders ter cause van dien voir hem in rechte stonden.

21. Indien yemant, hy zy borger oft uuytheemsch, by nachte, naedat die clocke geluyt sal zijn, mit wapenen opter straeten gevonden worde sonder licht, sal verbueren 2 Carolusgulden.

22. [3]) Item diegheen, die cruynbriefven ofte accolitusbriefven hadden, zullen keuren ende breucken verbueren als andere weerlijcke persoonen.

CI. *Van gevangens te bewaeren.*

Item indien de stockmeester ofte dieghene, die de gevangenisse bewaert, den gevangen liet uuytbreecken, sal nae gelegentheyt der saecke ende negligencie, by hem gecommitteert, gestrafft worden.

---

1) Vergelijk Keurboek art. LV.
2) = Keurboek art. LVI.
3) = Keurboek art. LXIV.

CII. *sHeeren gevangenisse ende sloten op te breecke*

Wie stadpoorten, mueren, sloten ofte Onse gevange
brake offte opsloech mit gewalt, die zal verbueren zijn
ende indien hy ontquame, sal tot Onse proffijt verb
uuyt zijn goet 80 Carolusgulden ende daerenboven zijn
lanck uuyter stadt ende vryheyt van dien gebannen wo
zonder daer weder in te commen, opte verbuerte zijns

CIII. *Vrede te leggen.*

Als vreede tusschen partiën by tgerechte geleyt es,
daermede bevreet zijn alle onsculdige vrunden ende ma
welcke vrede vercundicht sal worden by den schout
clocken, die altijt dueren sal, zonder dat men gehoude
zijn deselve te vernyeuwen; ende sal deselve publicatie
vrede verbinden zoewel denghenen, die absent zijn, al
jegewordich zijn.

CIV. *Van vredebrekers.*

Zoe wie vrede, die by den schoudt ende gerechte ge
es, breeckt ende infringeert mitter daet, die sal verbue
zijn lijff, tenwaere by merckelijcke oirsake die pene by
schoudt ende scepenen gemodereert worde.

CV. *Van huysen te openen by tgerecht.* [1])

Item tot alle tyden, als die van den gerechte eenige hu
ofte huysen begeeren geoepent te worden, sal dieghene
dairinne woent, tselve gehouden wesen henluyden te ope
zonder wederseggen, op een boete, indien hy gheen openi
en dede, van 5 Carolusgulden tot Onsen behouff. Ende ind
hem boven die weygeringe, van thuys henluyden te ope
gedaen, eenige resistentie mit woerden dede, sal verbue
10 Carolusgulden. Ende zoe wie denselven beancxste
bevreesde mit verboden wapen, die sal verbueren 25 Caro
gulden; ende hierenboven sal hy ter cause van desen by d
schoudt aengesproken mogen werden omme hieroff ge
gieert te worden nae eysch ende gelegentheyt van den fe

1) Vergelijk Keurboek art. CXL.

CVI. *Van yemants kint te ontfueren.* [1])

Zoe wie yemants kint buyten consent van zynen ouders, oft by gebreke van dien, van zynen naeste vrienden, zoe van svaders als moeders zyde, roeffde oft ontfuerde, die sal verbueren zijn lijff. Ende aengaende tgeroeffde kint, tselve en sal daerom nyet verbueren, indient int ontfueren geen consent en geefft; maer indient dairinne consenteerde, ende dairaff bleecke, sal by zijn ouders om dier sake wille onterfft ende geëxheredeert moegen werden.

CVII. *Van imboedel ewech te vueren.* [2])

Dat nyemant eenige imboedel ewech fueren, noch brengen, noch doen brengen en sal dan by *claren* dage *ende zonneschijn* ende anders nyet, *tenwaere by consent van dengheenen, dient aengaen mach*, op een peene van 3 *Carolusguldens*, by dengheenen, die contrarie dede, te verbueren.

CVIII. *Van nachtkueren.* [3])

Alle kueren ende boeten, die by nacht, naedat die clock geluyt es, opter straten vallen offte verbuert worden, zullen gedubbelt werden.

CIX. *Van brant.* [4])

In wiens huys ofte op wiens erfve by ongevalle brant geviele ende opginck, zulcx dat die clocke dairover geslagen worde, sal die inwoenre des huyses verbueren 5 Carolusgulden tot Onsen behouff.

CX. *Van vechtelick off misdaet opter stad mueren ende poorten.* [5])

Alle vechtelicken ofte misdaden, die geschien opter stadt mueren ende in der stad poorten bijnnen der ameyde, zullen mit dubbelde boeten gecorrigieert worden ende daerenboven noch arbitralijcken tot kennisse van scepenen.

---

1) Vergelijk Keurboek art. CLX.
2) = Keurboek art. CLXVIII.
3) = Keurboek art. CCL.
4) Vergelijk Keurboek art. CCLI.
5) Vergelijk Keurboek art. CCXXXVII.

Policiën der stadt Amersfoort.

CXI. *Eedt van den vinders.* [1])

Die vinders ofte kuermeesters van den visch zullen zwee
int aennemen van hueren officiën, dat zy gheenen visch
en zullen laten slaen, zy en zullen daer zelffs eerst by wee
ende den visch besien, off men denselven vercoopen sal mo
dan nyet. Ende waert saecke, datter eenich van hem by de
offslach nyet commen en mochten om eenige merkel
redenen, dat sal hy gehouden wesen den borghmeester in
tijt te kennen te geven, diewelcke alsdan daerby gaen
eenen uuyten raedt daerby schicken sal.

CXII. *Van gardatich vleysch.* [2])

Zoe wie gardatich, *ongans ofte ongaeff* vleysch vercoope
wil, die en sal dat nyet mogen doen, dan mits daerby
gende openbaerlijcken zoudt *tot een teycken van onganssi*
ende indien yemant contrarie dede, sal verbueren *eenen Car*
gulden, telcker reyse als dat gebuerde, *tOnsen proffijt*, en
hierenboven sal hem verboden worden een jaer lanck g
vleysch te vercopen.

CXIII. *Van vogelen, hoender, eyeren ende dier-gelijcken te coopen.* [3])

Nyemant en sal eenige vogelen, ganssen, eyeren oft b
coopen binnen der myle omgaende van de stadt van Am
foort omme weder te vercoopen, op een boete, telcker r
dat yemant contrarie dede, van *eenen Carolusgulden t*
prouffyte.

CXIV. *Van visch te coopen.*

1. [4]) Nyemant en sal visch coopen bijnnen der stadt vr
oft bijnnen die myle omgaende omme die weder te verco
elders dan bijnnen Amersfoort an de vischmerct, op een bo
die contrarie dede, van 2 *Carolusgulden tOnsen proffyte.*

---

1) Vergelijk Keurboek art. CCXIX.
2) = Keurboek art. CXXIV.
3) = Keurboek art. CXXV.
4) = Keurboek art. CXXVI.

2. [1]) Alle visch, die bijnnen Amersfoort compt uuyt ofte duer die Eeme, die sal men die eerste mael aldaer ter merct brengen, eer men daermede elders varen sal mogen, op een boete, die contrarie dede, elcke reyse te verbueren *tOnsen proffyte 2 Carolusgulden.*

CXV. *Van stinckende visch.* [2])

Zoe wie herinck ofte andere vuyle stinckende visch, *by de kuermeysters van Amersfoort de merct verboden*, ter merckt brenght om te vercoopen, die sal verbueren een boete van 2 *Carolusgulden tOnsen proffyte*, telcker reyse hy zulcx dede; *ende hierenboven sal alsulcke visch de merct verboden worden.*

CXVI. *Van coorn te coopen.* [3])

1. Yemant, die coorn cochte ofte vercochte van des Manendages, dat men vesper luyt, tot des Dijnsdages nae der schelle, die verbuert eenen Carolusgulden tOnsen prouffyte, ende desgelijcx des Donderdages, naedat men vesper luyt, tot des Vrydages na der schelle. Ende zoe wie eens anders coorn op dede houden ofte ophielde om den prijs, als die merckt uuytwysen zal, oft zoe hy zijn ander, dat hy meer heeft, vercopen sal, item zoe wie den sack ontbonde ofte stal van coorn droege, daer hy coorn by vercoopen wilde, ofte wie eenich coorn veylde, eer men schelde, die verbuerde eenen Carolusgulden.

2. Item yemant, die weyt, coorn ofte haver ter merckt brochte om te vercoopen ofte veylde, die en sal selver gheen weyt, haver ofte cooren mogen coopen, opte boete, telcker reyse hy contrarie dede, van eenen Carolusgulden tOnsen proffyte.

3. Item zoe wie coorn coopt mit luysteren ofte mit heymelijcken teycken, die verbuert tOnsen proffyte eenen Carolusgulden.

4. Nyemant en sal cooren te coop brengen ofte houden mit scottelen oft buydelen mit eenige stal, dan alleen mit sacken ofte in cuypen opten Hoff voir stadthuys, daer een halff mudde

---

1) = Keurboek art. CXXVII.
2) = Keurboek art. CXXVIII.
3) Vergelijk Keurboek art. CXXXI.

coorns inne es ofte meer, opte boete van 3 Carolusg... tOnsen proffyte; uuytgenomen coorn, dat men op een ander dach leveren sal, ende oic uuytgenomen uuytheymsche... van der zee commende, gheen coorn alsdan bijnnen Ar... foort en hebben.

5. Soe wie coorn vercoopt in sacken ende nyet zoe ... en levert, als dat vertoent ende vercofft heefft, die ver... eene Carolusgulden.

CXVII. *Van goet, dat men op een merctdach vercoept.*

Man ofte wijff, die op eenen mercktdach eenigerhan... waere coopt zonder dach van betalinge te bescheyden ... sal gehouden wesen terstont mit gereden gelde dat te betal... ofte by gebreke van betalinge sal terstont daervoiren by ... van den gerechte geëxecuteert worden.

CXVIII. *Van gheen waer opt kerckhoff te vercoopen.*

Nyemant en sal opt kerckhoff eenighe veeren, boucken ... eenigerhande waere vercoopen, op een boete *tot Onsen pr... van eene Carolusgulden.*

CXIX. *Van straten te onderhouden.* [3])

Een yegelijck sal onse straten, zoe verre zijn huys ... erfve streckende es, tzyne cost onderhouden, ende als die ... broken es, vermaken; ende indien hy zulcx nyet en dede ... der stadt cameraer zulcx mogen doen doen op des onwil... coste; welverstaende, dat indien zulcke huysen ofte erfve... erffpacht gehouden worden, soe sal die erffpachter zulcx ... houden wesen te doene ende betalen, ofte sal van zy... erfpacht vervallen tot behouff van dengheenen, daer ... aff houdende es, diewelcke in dien gevalle de voirscr... lasten dragen zal. Ende indien hy mede in gebreke w... ende uuytetselve huys ofte erfve oudteygen ginck, sal ... insgelijcx vervallen van zijn recht tot behouff van den ... eygenaer, die alsdan tvoirscreven huys ofte eygen aen ... nemen sal, mits onderhoudende ende betalende als boven

---

1) Vergelijk Keurboek art. CXXXIII.
2) = Keurboek art. CXXXIV.
3) Vergelijk Keurboek art. CXLI.

CXX. *Van beesten te schutten.*

Soe wiens beesten by den gezwoeren schutter in eens anders et bevonden worden, die sal dengeenen, dien tgoet toebeirt ende schaden daerdoer geleden heeft, zijn schaden teren tot seggen van de gerechte ende allen costen, zoe n tscutten als anders, betalen.

CXXI. *Van verckens te coopen.* [1]

Item eenich borger ofte inwoenre, die hem geneert mit ɪrcken te coopen ende weder te vercoopen, en sal gheen ɪrcken coopen in der stadt ofte die vryheyt van dien om ɜder bijnnen Amersfoort te vercoopen, opte peene van *een ɪrolusgulden tOnsen proffyte.*

CXXII. *Van geijckte maten.* [2]

Item zoe wie eenich goet, als cooren, wijn ofte anders, ɪytmeet mit eenige ongeijckte mate, die sal verbueren een arolusgulden tot behouff als boven, zoe dicke hy zulcx dede.

CXXIII. *Van dienstboden.* [3]

Item soe wie, tzy knecht ofte meecht, hem verhuert heefft te ienen, sal gehouden wesen in zijn dienst te gaen ende uuyt te ienen; ofte by gebreke van dien en sal nyet geduerende ie tijt in der stadt van Amersfoort yemant moegen dienen.

CXXIV. *Van tijmmeringe buyten die poorten.* [4]

Dat voirtaen geen getijmmer buyten aen de poorten ofte esten van de stadt ofte dairomtrent geset noch opgerecht ɪl worden, die sterckte van de stadt eenichsins hinderlijck ijnde, ende dat op arbitrale correctie ende op zyne cost tgetelde getijmmer weder aff te breken, uuytgesondert die ɪoelens, ter plaatse daer die nu staen, die elck een huys ɪaerby hebben zullen mogen.

---

1) = Keurboek art. CL.
2) Vergelijk Keurboek art. CLI.
3) Vergelijk Keurboek art. CLIII.
4) Vergelijk Keurboek art. CLXXVII.

CXXV. *Van erf off lant, tot fortificatie van de stadt dienende.*[1])

Soe wanneer die stadt van Amersfoort tot fortificatie ofte reparatie derselver eenige erfve ofte lant van doen hebben sal, zullen zy dat mogen nae hem nemen, mits daervoiren betalende, als die landen, ten beyden zyden leggende, zouden mogen gelden ter scattinge ende estimatie van goede luyden, hem des verstaende.

CXXVI. *Van dack opte huysen.*[2])

En sal bijnnen Amersfoort gheen ander dack opte huysen, schueren, kercken ofte andere getijmmer geleyt worden dan mit tegelen, leyen ofte pannen, op een peen van 10 Carolusgulden ende tselve dack terstont op zyne cost weder aff te breken ende wederomme mit harden daecke te decken; en zullen oic nyet mogen stoppen eenige gaten in den dake mit weeck dack, wyer zijnde dan een roede, op een pene van 5 Carolusgulden.

CXXVII. *Vant groote zegel van der stadt.*

tZegel van der stadt sal voirtaen bewaert worden in een kist ofte slot opter stad huys, daer ten minsten 2 sloten voir zullen wesen van verscheyden sloetelen, dairaff den eenen sloetel bewaert sal worden by den schoudt, ende die ander by den oudtsten borgemeyster, welcke zegel men nyet gebruycken en sal dan by ordonnancie van schoudt, schepenen ende raidt; welverstaende nochtans, dat zy van hueren, renten ende incommen van der stadt nyet en zullen moegen becommeren, aliëneren ofte der stadt segel in zulcke saecken gebruycken dan by Onsen octroye.

CXXVIII. *Van onreyne clederen.*[3])

Nyemant en sal *onreyne* clederen, gaern ofte leder, noch geenrehande onreynicheyt, daer dat water doer onreyn ofte bedorven wort, spoelen in der stad grafften binnen Ketelaersbrugge, op een boete telker reyse te verbueren *tOnsen proffyte van* 6 *stuvers.*

---

1) Vergelijk Keurboek art. CLXXVIII.
2) Vergelijk Keurboek art. CCII.
3) = Keurboek art. CCVI.

CXXIX. *Van den verwers.* [1])

Soe wie verwen wilt, die sal alsoe woenen by advise van die van den raidt, dat zijn water nyemants water en sal mogen hinderen *ofte bederfven.*

CXXX. *Van de wateringe van der stadt.* [2])

Alle wateringen binnen der stadt zullen een voet wijt wesen ende een voet diep; ende sal een yegelijck zijn waterganck ruym houden ende nyet stoppen, op een boete, die contrarie dede, van anderhalfven Carolusgulden.

CXXXI. *Van graven opt kerckhoff.* [3])

Soe wie eenige graven opt kerckhoff openen ende daer yemandt inne graven zullen, die zullen dieselve weder doen stoppèn ende maecken omme daerover te moegen gaen als te voiren, opte boete van eenen halfve Carolusgulden.

CXXXII. *Van graven in de kercke.* [4])

Soe wanneer by yemant eenige graven bijnnen der kercken geopend worden, zullen die kerckmeesters, in der tijt wesende, deselve graven weder doen stoppen mit alsulcke steen, als daer van te voiren lach, opte coste van dengheenen, die de graven toebehoiren ende geopent hebben.

CXXXIII. *Van eenighe van onser liever Vrouwe teyckenen te vercoopen.* [5])

Nyemant en sal eenige teyckenen van onser liever Vrouwen bijnnen Amersfoort vercoopen dan by oirloff ende consent van den kerckmeester derselver kercken, op een boete telcker reyse van eene Carolusgulden, deen helfft tot proffyte van den officier ende dander helfft tot proffyte van derselver kercke.

CXXXIV. *Van watergangen ende sloten binnen der vryheyt.* [6])

Alle watergangen ende sloten, bijnnen der stadt ende die

---

1) = Keurboek art. CCVII.
2) Vergelijk Keurboek art. CCVIII.
3) Vergelijk Keurboek art. CCIX.
4) Vergelijk Keurboek art. CCXI.
5) Vergelijk Keurboek art. CCXII.
6) Vergelijk Keurboek art. CCXIV.

vryheyt van dien gelegen, sal men schouwen op Sin-
dach; ende zoe wie zijn waterganck ende sloten nyet
maeckte nae doude thoon ofte schouwe binnen 8 daghen
die schout die doen maken ende voir tverleggen va
penningen dubbelt gelt wedernemen.

CXXXV. *Van steen van oudt getijmmer aff te breecken.*

Nyemant en sal mogen voirtaen eenigen steen *van getijmmer off gemaect werck moegen affbreken* ende vu
van de buytenstadt in de bijnnenstadt off van de bijnnens
in de buytenstadt *om aldaer te vertijmmeren*, by een pe
van 5 *Carolusgulden* ende opte verbuerte van den steen.

CXXXVI. *Camere van de weesmeesters.*

1. Zullen bijnnen Amersfoort geordonneert worden 3 w
meesters van den treffelicxsten, rijcxsten ende bequaems
diewelcke op sich zullen nemen op alle der weeskinde
goederen bijnnen Amersfort omme die te doen regieren e
bewaeren tot proffyte van den weesen, in allen manieren
hierna volght, tenzy dat by vader ende moeder samender h
ter contrarie gedisponeert worde, ende tot dien eynde hu
behoirlijcken eedt doen in handen van den gerechte om h
officie wel ende getrouwelijcken te bedienen ende den s
van den weeskinderen goederen nyemant te reveleren.

2. Dat den voirscreven weesmeesters geordonneert
wesen by schoudt, borgemeesteren ende schepenen een
zworen clerck ofte secretaris, die registre sal houden
allen den goederen ende incompsten derselver weeskinde
ende die registeren tot zyne laste bewaeren in de weescam
zonder dieselve daeruuyt te mogen dragen ofte oic een
extracten ofte copiën daeruuyt te mogen geven sonder
sent van den weesmeesters.

3. Item als een sterffhuys bijnnen Amersfoort gevallen
daer weeskijnderen aen gerechticht zijn, soe en sal nyem
geoirloofft zijn eenige goederen te moegen aentasten te
int bywesen van den weesmeesters ende hueren secretaris.

4. Die weesmeesters, ten sterffhuuse gecommen zijnd
zullen terstont alle die sloten, int sterffhuys wesende, t

1) = Keurboek art. CCXL.

segelen mit hueren segele, terwylen dat men die goederen in presentie van dandere erffgenamen sal inventoriseren.

5. Item zullen die weesmeesters mitten naesten vrunden van den weeskinderen bijnnen 8 dagen, nadat tsterffhuys gevallen sal zijn, versoucken aen den gerechte totten weeskinderen ende hueren goederen eenige mombaers geordonneert te worden.

6. Ende sal tgerecht terstont een ofte meer van den bequaemsten dairtoe ordonneren, diewelcke gehouden zullen wesen zulcken last aen te nemen, tenzy dat zy onschult hebben ende allegeren, die in rechten gefondeert es.

7. Ende zullen terstont dieselve geordonneerde mombaers, nae zy den last aengenomen hebben, voir den gerechte hueren behoirlijcken eedt doen die goederen van den weeskinderen getrouwelijcken te regieren ende administreren.

8. Ende opdat die weeskinderen des te bat geprovideert ende huere goederen verzekert zijn, zullen gehouden wesen goede souffisante borgen te stellen tot kennisse van schoudt ende scepenen.

9. Ende zullen die voirscreven weesmeesters mit den geordonneerden mombaers wederomme in den sterffhuyse gaen, ende by hueren secretaris daerover geroupen, die behoiren geroupen te zijn, als te weeten die medeërffgenamen, doen inventoriscren alle de goederen, in den sterffhuyse wesende ende totten sterffhuyse behoirende, ruerende ende onruerende, briefven ende registeren, nyet uuytgesondert.

10. tWelck gedaen zijnde, zullen voirts procederen tot partaige ende divisie van hueren goederen mitten anderen erffgenamen, indien daer eenige zijn; ende tgeen den voirscreven kinderen ter deylinge gecommen es, sal by nyeuwe inventaris geregistreert worden, wairaff die clerck 2 auctentijcke copiën maken ende deen daervan leveren onder weesmeesters ende dandere den geconstitueerden voochden.

11. Ende zullen dien achtervolgende die gestelde mombaers dadministratie van der weeskinderen goederen aenveerden ende die regieren tot meesten oirboer ende proffijt van denselven weeskinderen; ende indien daer eenige verderffelijcke goederen ofte oic andere meuble, die oirboerlick soude wesen vercofft te worden, zullen deselve vercoopen ten meesten pryse ende die penningen, daervan commende, mit oic alle gereede penningen, in den sterfhuyse bevonden, brengen in

handen van den weesmeesters, die die onder hem hebb
ende bewaeren zullen in een kiste ofte coffere, die da
geordonneert sal worden.

12. Zullen voirts dieselve momboers alle jaere den
screven weesmeesters rekenscap doen van allen opgeha
vruchten ende incompsten der goederen, den weeskinde
toebehoirende, ende relicqua leveren in handen van den w
meesters.

13. Die weesmeesters, ontfangen hebbende die pennin
van den voirscreven rekeningen, zullen by advyse van
tuteurs neersticheyt ende diligencie doen om dieselve pe
gen wel ende zekerlijck te beleggen tot behouff van
weeskinderen.

14. Die weesmeesteren, die yerst geordonneert z
worden, zullen tselve officie bedienen den tijt van 3 jaer
ende teynden van denselven jaeren sal die jongste van d
affgaen ende sal in zijn plaetse commen die borgemeester
dan verlaten zal zijn van den borgemeesterscap, ende z
dan in gelijcken vougen die camer bewaeren, als zy te vo
gedaen hebben; ende voirts sal alle jaere een affgaen, in w
plaetse die affgaende borgemeyster gesurrogeert sal word

15. Die weeskinderen, tot hoeren mondigen dagen gec
men zijnde, zullen mogen eysschen rekeninghe, bewijs e
relicqua zoewel van den weesmeesters als van de mombo
die dat zonder zwaricheyt gehouden zullen wesen te d
ende volcommen restitutie doen van allen den goederen
hueren handen wesende achtervolgende den inventaris.

16. Een manpersoon sal mondich wesen tot zijn 14 jaer
ende een meysken tot 12 jaeren; ende nyemant en sal
anders momboer wesen, tenzy dat hij 25 jaeren oudt zy.

17. Die jongelingen, knapen oft meyskens zullen on
voochdie blyven van huere momboers tot hueren 25 jaer
toe, zonder dat zy eenige administratie van hueren goede
hebben zullen, tenwaere zy gehylijckt waeren, in welck
gefalle zy administratie van hueren goederen zullen mo
hebben by advijs ende guetduncken van hueren curateurs.

18. Die weesmeesters ende secretaris zullen hebben
tmaken van den inventaris des geheelen boedels van ei
100 gulden, die de mobile goederen van den boedel we
dich zullen wesen, 12 stuvers, ende van de immobile goede
van 100 gulden incommende jaerlijcxsche renten insgelijcx

stuvers, van welcke 12 stuvers sal die secretaris hebben 4 stuvers ende die weesmeesters onder hem dryen 8 stuvers.

19. Zullen oic hebben voir thoiren van de jaerlijcxsche rekeningen van elcke 100 gulden des ontfancx 8 stuvers ende die secretaris 4 stuvers.

20. Zullen die jongelingen, die onder voochdie staen, 25 jaeren huers olderdoms vervult hebbende, moegen versoucken an de voirscreven meesters van der weescamer die momboerscap ontslagen te zijn om haer goet zelffs te administreren, welck versouck die weesmeesters den gerechte dat zullen aendraegen, diewelcke, dairop gehoirt hebbende die weesmeesters ende mombaers, regard nemende up tvoirgaende leven ende conversatie des jongelincx, denselven uuuyter voochdiën zullen stellen.

21. Die regierders der stadt van Amersfoort zullen ordonneren een weescamer op alsulcke plaetse bijnnen stadhuys ofte elders, daer zy bevinden zullen dieselve alderzekerste te zijn, daer nyemant den sloetel aff hebben en sal dan die weesmeesters ende secretaris.

22. In welcke camer oic geordonneert sal worden een kasse ofte kiste mit laden omme der weeskinderen penningen, inventarissen ende rekeningen wel ende zekerlijck te bewaeren, tot welcke kiste ofte kasse zullen wesen 3 sloten ende sluetelen, van welcke een yegelijck van de 3 weesmeesters elck een hebben sal.

Hiernae volgen die eeden van den schoudt, borgemeysters, scepenen, cameraer, raiden, weesmeesters ende secretaris der stadt Amersfoort.

CXXXVII. *Eedt van den schoudt van Amersfoort.*

Dat zweer ic: tschoutambocht van de stadt van Amersfoort van wege ende in den name van Keyserlijcke Majesteyt als erffheere van den lande van Utrecht, mijn aldergenedichsten heeren, wel ende getrouwelijck te bedienen, Zijnder Majesteyt ende Zynen erfven hoicheyt ende heerlicheyt te bewaeren, rechtferdige aensprake van allen saecken ende delicten te doen, eenen yegelijcken recht ende justitie te administreren zonder eenige faveur, gunst oft eenige simulatie, die boeten ende bruecken, in tselve officie vallende, tot des Keyserlijcken

Majesteyts proffijt te doen invorderen ende dairvan gee
rekeninge, bewijs ende relicqua te doene tot allen tyden. i
ic van Zijnre Majesteyts wegen versocht sal worden, den st
houder ende raiden der Keyserlijcke Majesteyt tot allen tyt
eere ende reverentie te bewysen ende obediëren, ende
ordonnanciën van Zijnre Keyserlijcke Majesteyt te onderhou
ende doen onderhouden ende voirts al te doene, dat een go
ende getrouw schoudt sculdich es ende behoirt te doene: d
en sal ic nyet laten om lieff, om leet, om maechscap en
zwagerscap, om giften noch om geenrehande saecken, Als
moet my God helpen ende alle Zijn Heyligen.

CXXXVIII. *Eedt van den borgemeysters.*

Dat zweer ic als borgemeyster der stadt van Amersfoor
dat ic der Keyserlijcke Majesteyt als erffheere van den land
van Utrecht, mynen alregenedichsten heeren, recht, hooche
ende heerlicheyt bewaeren sal, ende van Zijnre Majestey
wegen goede toesichte hebben totten regimente, incomme
ende politiën derselver Zijnre Majesteyts stadt Amersfoor
ende mitten anderen van de wet goede ende rechtferdig
justicie eenen yegelijcken sal helpen doen ende administrer
nae die statuyten ofte ordonnanciën, geordonneert ofte va
Zijnre Majesteyts oft Zynen erfven wegen te ordonneren, zond
eenige simulatie, ende voirts al te doene, dat een goede en
getrouwe borgemeester tot eere van der Keyserlijcke Maje
teyt, proffijt ende welvaren van Zijnre stadt ende den borg
ren ende inwoenderen van dien sculdich es ende behoirt
doene; dat en sal ic nyet laten om lieff, om leet, om maec
scap, zwagerscap, om giften, gaven noch geenrehande saecke
Zoe weerlijcken moet my God helpen ende alle Zijn Heylige

CXXXIX. *Eedt van den scepenen.*

Dat zweere ic als scepen der stadt van Amersfoort, dat
der Keyserlijcke Majesteyt, als erffheere van den lande va
Uuytrecht, mynen alregenedichsten heeren, recht ende hoicheyt
bewaeren sal, ende uuyt Zyne Majesteyts name eenen yege
lijcken recht ende justicie helpen administreren nae de statuyte
ofte ordonnanciën, geordonneert ofte van wegen Zijnre Maje
teyts oft Zynen erfven te ordonneeren, rechtferdige vonnis
tusschen alle partiën wysen sal nae myne beste weetenscap
zonder eenige gunst oft simulatie, in allen saecken van de

Keyser ende der stadt ende inwoenderen van dien getrouwelijcken te raden ende tguent, dat in raide getracteert sal worden onder die weet, nyet te reveleren, mer tselve secreet houden, ende voirts generalijcken al te doene, dat een goet ende getrou scepen der stadt Amersfoort sculdich es ende behoirt te doen; dat en sal ic nyet laten om lieff, om leet, om maechschap, zwagerscap, om giften, gaven noch om geenrehande saecken. Zoe weerlijcken moet my God helpen ende alle Zijn Heyligen.

CXL. *Eedt van den cameraer.*

Dat zweer ic als cameraer der Keyserlijcke Majesteyt, als erffheere van den lande van Utrecht, mynen alregenedichsten heeren, ende Zijnre stadt Amersfoort goet ende getrouw te wesen, dat ic die stadgoeden ende -incommen rechtferdelicken ende neerstelijcken sal opbueren ende ontfangen, ende dieselve verhueren ofte helpen ten meesten prouffijt; dat ic den schoudt, borgemeesteren ende wet gehoirsaem sal wesen ende nyet uutgeven dan by goede ordonnancie, alst behoirt, ende van mynen ontfanck ende administratie alle jaere off zoe dicke als ic des versocht sal wesen, goede, getrouwe ende rechtferdige rekeninge doen sal, ende voirt al doen, dat een goet ende getrou cameraer sculdich es ende behoirt te doene; dat en sal ic nyet laten om lieff, om leet, om maechscap, zwagerscap, om giften, gaven noch om geenrehande saecken. Zoe weerlijcken moet my God helpen ende alle Zijn Heyligen.

CXLI. *Eedt van den raiden.*

Dat zweer ic, dat ic als raedt der stadt van Amersfoort des Keyserlijcken Majesteyts, als erffheere van de lande van Utrecht, mijns alregenedichsten heeren, recht, hoicheyt ende heerlicheyt bewaeren sal in alle saecken, Zyne Majesteyt ende proffijt van zyne stadt Amersfoort ende die borgers ende die inwoenende van dien aengaende, trouwelijcken raiden ende voirderen sal na myne beste weten, ende die saecken, in den rade getracteert, secreet houden ende nyet reveleren en sal, ende voirts al te doene, dat een goede ende getrouwe raidt van de stadt Amersfoort sculdich es ende behoirt te doen; dat en sal ic nyet laten om lieff, om leet, om maechscap, zwagerscap, om gifften, gaven noch om geenrehanden saecken. Soe weerlijcken moet my Godt helpen ende alle Zijn Heyligen.

CXLII. *Eedt van den weesmeesters.*

Dat zweer ic: weesmeester bijnnen der stadt Amersfoort te wesen, der weesen goederen wel ende getrouwelijcken bij den mombaers doen regieren sal, scerp opsicht dairop te hebben, ende die penningen, van denselven goederen commende ende boven derselven weesen onderhoudt overloopende, te beleggen tot hueren meesten oirboer ende proffyte, alle jaeren goede, pertinente rekeninge te doen denghenen, die zulcx behoiren sal, ende die ordonnancie, daerop gemaect, te achtervolgen, ende voirts al te doene, dat een goet, getru weesmeester sculdich es ende behoirt te doen. Zoe moet my God helpen ende alle Zijn Heyligen.

CXLIII. *Eedt van der stadt secretaris.*

Dat zweer ic, dat ic tsecretariaetscap der stadt Amersfoort wel ende getrouwelijcken bedienen, den schoudt ende die van den gerechte eere ende reverentie bewysen sal, alle beslotene ende opene brieffven, contracten, plechten, obligatiën, procuratiën, acten, sentenciën ende andere appointementen ende al tghene my by schoudt, borgemeesteren ende scepenen bevolen sal worden, getruwelijcken expediëren ende teyckenen ende van als goet registre houden, ende my in als reguleren sal nae dordonnancie der stadt van Amersfoort, by der Keyserlijcke Majesteyt gegeven; ende dat ic al tgene, dat in der camere getracteert wort, dat secreet behoirt gehouden te werden, secreet houden ende nyet reveleren en sal, ende voirts al doen, dat een goet ende getrou secretaris sculdich es ende behoirt te doene. Zoe moet my God helpen ende alle Zijn Heyligen.

Ontbieden dairomme ende bevelen Onsen schoudt, borgemeesteren, raitmannen, burgeren, ingesetenen, inwoenende ambochtsluyden ende allen anderen Onsen rechteren, officieren ende ondersaten van Amersfoort, jegewoirdich ende toecommende, dat zy alle de punten ende articlen, in deser Onser ordonnancie ende constitucie verclaert ende begrepen, voirtaene onderhouden ende observeren ende doen onderhouden ende observeren zonder daertegens te doene, noch gedoogen gedaen te wordene, in wat manieren dat het zy, opte peyne te vallen in Onse indignatie, te verbueren de peyne, dairtoe ge-

stelt, ende geacht te wordene als ongehoirsaem; reserverende aen Ons ende Onsen erfven ende nacommelingen, erffheeren oft erffvrouwen Ons lants van Utrecht, de declaratie, bediedenisse van de donckerheyden, vermeerderinge, verminderinge oft veranderinge van de voirscreven puncten, articlen oft eenige van die, soe wy oft zyluyden na gelegentheyt van den tyde tot nut ende welvaeren Onser voirscreven stadt Amersfoort bevinden zullen behoirende. Des toirconden zoe hebben Wy Onsen zegel hieraen doen hangen. Gegeven in Onse stadt van Bruessel den 20 dach van Meye int jaer ons Heeren 1544, van Onsen Keyserrijcke 't 25, ende van Onsen rijcken van Castilliën ende anderen 't 29.

By den Keyser,

(w. g.) VERREYKEN.

E. COSTUMEN EN USANTIËN.

(1570).

Omme nae te gaen ende furneren die verscrivinge, by den Hove van Utrecht uuyt beveel van de Excellentie van den hartoge van Alva gedaen aen de regierders der stadt Amersfoort nopende die costuymen, in den bedryven van Amersfoort geobserveert, soe stellen diezelve regierders dese navolgende costuymen, die nae haer beste wetenschap nae oude gewoente ende in voeren tyden geobserveert zijn ende noch geobserveert worden, ende dit all behalven dordonnantie, by Keyserlijcke Majesteyt hoichloofflicker memorie der stadt Amersfoort gegeven ende verleent.

I.

Item in den eersten is een generael costuyme, als dat alle die landen, huyssen ende hoven, gelegen binnen den gerechte van Amersfoort, daervan doude bryven spreecken van thins ofte erffpacht, als heerlick ende vorderlick succederen ende erven, nyettegenstaende diezelve noch thijns ofte erffpacht en betalen.

II.

Item dat alle renten, die op heerlicke goederen geypotequeert zijn, erven mede heerlijck ende vorderlick, gelijck die gronden, daer die op geypothequeert zijn, ende dit all ter offlossinge toe.

III.

Item es noch geobserveert, dat tot wat tyden enich sterf-huys viele binnen die voorschreven stadt Amersfoort ende vriheyt van dyen, ende dat daeruuyt reese enige twijst ende dissentie, beroerende die possessie der goederen, tottenselven sterffhuyse behorende, dat dieselve possessie by vonnisse van den gerechte verclaert wert, ende dat soewell van de goederen, erven ende landen, die buyten der stadt ende vriheyt van dyen gelegen, als dengenen, die daerbinnen gelegen sijn.

IV.

Item wert van gelijcke geobserveert, dat soe wanneer enich man off wijff, tzamen geboorte hebbende, deser werelt overleden, dat zoe lange den langstlevende blijft sitten sonder van sijn kijnderen te scheyden, dat alle deylbaer goederen, landen, erven, huyssen ende renthen, die den boedelharder ofte boedelharster ofte die kijnderen van enich van haerder zyden aenquame, dat dieselve goederen mit alle ander wijnst streckende compt ten prouffyte van den gemeen boedell, off man off wyff noch beyde in levende lyve waren, tenware daerinne anders gedisponeert ofte geordonneert waere.

V.

Item wert mede geobserveert, dat zoe wanneer ymant sterft, sonder geboorte achterlatende, ende dieselve heeft tot synen naesten erffgenamen broederen ende susteren van vader ende moeder ende van gelijcken enige broeder ofte suster van vader ofte moeder alleen; dat alle dieselve broeders ende susteren, soewel halve als hele, gelijckelicken pro capite paerten ende deylen alle die deylbaer goederen, by denselven haren overleden broeder ofte suster achtergelaten, sonder regart te nemen van wat zyde die offgecomen sijn, tenware by den overleden anders gedisponeert ware.

VI.

Item dat alle maeckgescheyden van deylbaer goederen tusschen broeders ende susters ofte vrunden ende magen hoerlijck geschiet, voltogen, besegelt ende gemaickt, daerin elcx sijn possessie aengeveert ende aengetast heeft, werden in sulcker cracht ende weerden gehouden, off tselve geren-

telicken, daer die goederen elcx gelegen sijn, geschiet ende eenen ygelick die zyne aldaer getransporteert ware.

VII.

Item alle hylicxvorwaerden ofte bryven, by vrunden ende magen behoerlijck gededinght ende gemaickt, waerop thuwelick nae gewoente der heyliger kercken gecelebreert ende gevolcht es, dat alle die deylbaer goederen, die de echtepersonen in dezelve hylicxbryven in medegaven gegeven sijn, werden van sulcker weerden gehouden, ofte dieselve echtepersonen die deylbaer goederen, alsoe gegeven, voer den gerechte, aldaer elcx perceel gelegen, getransporteert waer, soever de partyen achtervolgende die huwelicxvoerwaerden van den voorschreven goederen in goede deuchdelicke possessie ware; ende dat voerts alle voerder conditiën, daerinne begrepen, van werden gehouden werden.

VIII.

Item wert oeck voor costume gebruyckt, dat tot wat tyden ymant enich huys, lant, erff ofte gront vercoft ende getransporteert hadde, dat dieselve, die sulcke percelen ofte perceell van goederen gecoft hadde, terstont aenveert ende aentast die possessie ende tgebruyck van dyen, nyettegenstaende off den bruycker aen sulcke vercofte goederen van den vercoper noch langer huerjaren hadde, tenware in de coop anders bevoerwaert waere.

IX.

Noch is binnen Amersfoort een gebruyck, dat diegene, die (in) enige renten gerechtelijcken gevesticht sijn generalijcken op alle die goederen, die indifferenter den comparant heeft in den gerechte van Amersfoort, dat dengenen, die de renten toecompt, by faulte van betalinge procederen mach op een stuck lants, huys off erff, dat dengenen, die de renthen beleden heeft, beseten heeft ende toebehoorden, ten tyde als die renten beleden zijn geweest, ende dat zulcke perceel, begrepen onder tgenerael hypotheque, voor de renten verclaert wert executabel.

Aldus gedaen tAmersfoort den 9 Januarii 1570 stilo Traiectensi.

RENEN.

De eigenlijke rechtsbronnen der stad Renen zijn schaarsch. Het archief der gemeente zelf, hoewel vrij omvangrijk, levert weinig, dat voor het doel dezer uitgave bruikbaar is, en ik heb mij in hoofdzaak moeten beperken tot het opnieuw uitgeven der ordonnantie van keizer Karel V. Het oorspronkelijke van dit stuk bevindt zich in het archief te Renen; het nog ongeschonden zegel wordt afzonderlijk bewaard. Het handschrift bevat in een perkamenten omslag 30 bladen perkament in groot folio, waarvan echter slechts de 28 eerste beschreven zijn. De ordonnantie wordt hier voor de tweede maal gedrukt: zij komt ook in het Placaatboek van Utrecht (III p. 1089) voor.

Het archief van Renen bezit nog een tot heden ongedrukt handschrift in klein folio, dat slechts 8 pagina's bevat, doch een niet onbelangrijk licht werpt op de wording van de ordonnantie des keizers. Het stuk bevat namelijk aanteekeningen, door de burgerij [1]) gemaakt op de ordonnantie, zooals zij oorspronkelijk was ontworpen; en enkele aanteekeningen schijnen niet zonder invloed te zijn geweest op de definitieve redactie. Aan het handschrift ontbreekt wel een opschrift, maar op de laatste pagina staat eene grootendeels onleesbare aanteekening; uit de enkele nog te ontcijferen woorden: «Memorie voor Gerijt (?) die Bruyn sijn oncost, tot Utrecht gedaen den 2 Januari anno XLVI» blijkt echter, dat het in het begin van 1546 geschreven is.

Wanneer men de ordonnantie, die de Keizer in 1546 aan Renen gegeven heeft, vergelijkt met die, welke hij twee jaar vroeger voor Amersfoort had uitgevaardigd, dan blijkt ten

---

1) Dat dit stuk van de burgerij uitgaat en niet, zooals men zou verwachten, van den magistraat, schijnt te blijken uit den inhoud van art. V.

duidelijkste, dat in de ordonnantie van Renen grootendeels de bepalingen, die voor Amersfoort waren vastgesteld, zijn overgenomen. Slechts op betrekkelijk weinig punten komen afwijkingen voor, en uit de aanteekeningen op de concept-ordonnantie blijkt, dat die afwijkingen voor een groot gedeelte in het eerste ontwerp niet voorkwamen maar er ten verzoeke van den magistraat van Renen in zijn gebracht. Het schijnt dus, dat de centrale regeering bij het opstellen der concept-ordonnantie de plaatselijke rechtsgebruiken niet geraadpleegd heeft. In den aanhef der ordonnantie verklaart wel de Keizer, dat eerst van zijnentwege de „rechten, previlegiën, usanciën ende polliciën" der stad geraadpleegd zijn, en dat eerst toen eene concept-ordonnantie is opgesteld, waarin later door den Secreten raad des keizers veranderingen zijn gemaakt, maar de hier bedoelde concept-ordonnantie is zeker niet dezelfde, waarop de stad Renen haren aanteekeningen heeft gemaakt. Het belangrijke privilege der stad omtrent haar aandeel in de opbrengst der boeten is b. v. eerst ten verzoeke van die van Renen in de ordonnantie opgenomen. Waarschijnlijk is dus het eerste concept buiten de stad om opgesteld, en is, nadat de burgerij van Renen in dit concept wijzigingen had voorgesteld, eene nieuwe ordonnantie ontworpen, die aan den Secreten raad is voorgelegd. [1])

Tegenover Amersfoort was geheel anders gehandeld. Den 16den Februari 1537 gaf de stadhouder aan het Hof bevel de keuren van Amersfoort te doorzien en te bewerken, dat er, zoo noodig, verandering in werd aangebracht. [2]) De ordonnantie van Amersfoort geeft dan ook blijk, dat hare samenstellers het oude keurboek der stad niet ongebruikt hebben gelaten. In de ordonnantie van Renen is niets dergelijks te bespeuren. De verschilpunten, die niet ten verzoeke van die van Renen zelf in de ordonnantie zijn gebracht, zijn meerendeels, b. v. het uitgebreide artikel over den accijns (zie art. CLIII), niet aan het middeleeuwsche recht ontleend. Wanneer men daarbij

1) Men zou ook kunnen meenen, dat het door mij als „aanteekeningen op de concept-ordonnantie" omschreven stuk eene lijst van privilegiën en usantiën is, opgesteld door de burgerij van Renen ten einde te kunnen dienen bij het ontwerpen der concept-ordonnantie. Uit art. VI van het stuk blijkt echter, dat de samenstellers er van een concept, waarin het getal der raden, overeenkomstig hetgeen voor Amersfoort bepaald was, op 16 gesteld was, voor zich hadden.

2) Zie Utrechtsch Placcaatboek. II p. 974 (art. 20). Deze plaats heb ik te laat gevonden om er in de inleiding tot de Amerfoortsche rechtsbronnen melding van te kunnen maken.

in aanmerking neemt, dat er geen spoor van een oud keurboek van Renen in het toch zoo uitgebreide stadsarchief te vinden is, dan komt het niet onmogelijk voor, dat er inderdaad nooit zulk een keurboek heeft bestaan, of althans dat het ten tijde van keizer Karel niet meer aanwezig was. Wel zal ook de magistraat van Renen keuren en voorschriften gegeven hebben, maar zij zullen misschien nooit in een keurboek bijeen gebracht zijn, zoodat zij moeilijk door de centrale regeering geraadpleegd konden worden.

Wat hiervan zij, de ordonnantie van Renen moet niet met het oude recht dier stad maar met de ordonnantie van Amersfoort in verband worden gebracht. Dat is bij deze uitgave in dier voege geschied, dat alle artikelen der Renensche ordonnantie, die met die van Amersfoort overeenstemmen, niet zijn afgedrukt, maar dat daar ter plaatse naar het Amerfoortsche recht verwezen wordt. [1]) Daarbij is niet gelet op onbeteekenende redactie-wijzigingen of op verschillen, die voortdurend in de ordonnanties voorkomen. Tot die laatste reken ik het veranderen van den stadsnaam Amersfoort in dien van Renen en het schrappen der woorden „tot Onsen proffyte" bij het bedreigen van boetstraffen. Het laatste is een uitvloeisel van het oude privilege der stad, dat in art. VI der ordonnantie bevestigd wordt. In de artikelen, die van de Amerfoortsche redactie afwijken, is naar het voorschrift der ordonnantie van 1544, die hetzelfde onderwerp behandelt, en naar de aanteekening op de concept-ordonnantie, die tot de wijziging aanleiding gaf, verwezen. Omgekeerd is bij die aanteekeningen van den magistraat der stad weder verwezen naar de artikelen der ordonnantie van Renen, waarop zij doelen. [2]) Men diene hierbij in het oog te houden, dat niet alle wijzigingen, die de magistraat in de ordonnantie had willen zien aangebracht, ook door de centrale regeering zijn overgenomen. [3])

---

1) In verband hiermede is de indeeling der ordonnantie van Renen in artikelen, gelijk die in het origineele handschrift voorkwam, vervangen door eene, die met die der Amersfoortsche ordonnantie overeenkomt. De indeeling van het handschrift is trouwens zeer onnauwkeurig: één artikel (thans art. CVI al. 23) heeft zelfs twee nummers.

2) Bij deze wijzigingen is de Renensche ordonnantie aangeduid met O., de Amersfoortsche met O. A., de aanteekeningen op de concept-ordonnantie met C. O.

3) Enkele bepalingen, door de burgerij van Renen voorgesteld, schijnen aan het recht der stad Utrecht ontleend. Zie C. O. artt. 15 en 16.

Andere rechtsbronnen der stad Renen zijn er, voor zoover ik weet, niet; naar de costumen en usanties der stad, opgemaakt op last van den hertog van Alva, zoowel in de notulen van den magistraat als in de losse stukken van het archief tevergeefs gezocht; het is dan ook zeer wel mogelijk, dat de stad, gelijk zoo velen, het bevelschrift van den gouverneur-generaal niet heeft uitgevoerd.

A. AANTEEKENINGEN VAN DE BURGERIJ OP DE CONCEPT-ORDONNANTIE OP DE ADMINISTRATIE DER JUSTITIE EN POLICIE.

(1546).

I. *Item van Donredaichs recht te houden, ffolio* 1°. [1])

Begeren den rechtdach te laten staen op den Manendach, alst duslang geweest is, ende dat op ordinantie, als int selve vermelt, gemerct den Donredach ons merctdach is ende oick ongelegen is voir die voerspraicken, soe wy by ons selven geen en hebben.

II. *Bewaringe der sluetelen.* [2])

tSelffde is voirtijts verordineert by de heer van Hoichstraten tot versekerheyt van der stadt in tyde van oerloge ende van quade suspitiën om alle inconveniënten te schouwen, dat se gedeylt worden in drien, te weten den scolts een deel ende beyde die borgermeesters elcx een deel, opdat men geen poerte op en soude moegen doin, sy en waren alle drie by den anderen.

III. *Ontfanck van de boeten.* [3])

1. Aengaende der boeten, dat die scolt, borgermeesters ende scepenen alle kueren ende boeten slyten suilen nae der

---

1) Zie O. art. I al. 4.
2) Zie O. art. VI.
3) Zie O. art. VII.

ordinantie ende tfeyt, welverstaende [1]) die scolt de twe d- ende de stadt t(d)erdendeel.

2. Dat die scout van alle kueren ende bruecken, bijn derselver stade vallende, tderdendeel ende die stadt tweedeel- hebben sollen; ende van alle kueren ende bruecken, valla in die vryheyt buten der stadt, e contrario.

IV. *Van alle ampten te geven.* [2])

Die stadt heft tbodeampt ende secretarijsampt gegeven, s tcleyn amptgens sijn ende die stadt deselve loenen m Ende die stadt plach die costerye oick te geven, als n genoichsaem blijcken soude, wairt van node.

V. *Van scepen te stellen.* [3])

1. Stellen die vur(screven) borgeren tselffde aen die borge- meesters mijttet gericht; dan laten hoir duncken, dat ae scepenen ende beyde die borgermeesters die justitie genoich administreert wordt omme der cleynicheyt van der gemeen-

2. Dan in criminele saicken begeren dieselffde, die va mochten onder den burgeren ende ondersaten, gestelt te w den voer die justitie alhier.

VI. *Van de* 16 *raden.* [4])

tSelffde is genoich aen ses overmijts die cleynicheyt v der gemeente.

VII. *Van de grassborgeren.* [5])

Begeren, dat men ons by onse vryheyt laten wil, soe ve als onse gerichte ende jurisdictie strect, als Keyserlijck Majesteyt, onsen alregenedichsten heren, ons des beloefft h in onse privilegiën. Ende soe oick dieselve grassborgeren tyde van oirloge ons by moeten staen in alle lasten en nooden, hetzy in waicken, bolwercken, mijt hoir peerde

---

1 De nu volgende woorden in deze alinea zijn doorgeschrapt.
2) Zie O. art. XIX.
3) Zie O. art. XXIII.
4) Zie O. art. XXX.
5) Zie O. art. CV

wagenen ende lijff, dairdoir sy genoten hebben dieselffde vryheyt als onsen borgeren by alle voirheeren ende ffursten ende tot noch toe sulck geschiet is.

VIII. *Van hardt dack te decken op huysen ende schueren nae vermelden die ordinantie.* [1])

Is nyet mogelick alsoe tachtervolgen overmijts de armoede van onsen scamelen borgeren, uuytgescheyden die die macht ende hoir husen staende hadden aen die Heirestraet.

IX. *Item van die excysen.*

1. [2]) Dieselve excysen op ende aff te moegen setten by schout, burgermeesteren, scepenen ende raet, als des plach te geschien.

2. [3]) Ende voirt en sal genen brauwer gehouden wesen tot synen gevalle sijn bier te vercopen by de vaet, halff vaet ende anders nae advenant dan by opsettinge ende affsettinge van schout, burgermeesteren, scepenen ende raedt nae de pryse vant gelden vant coirn.

3. [4]) Insgelijcken die backers oick van broet.

X. [5])

Item indien yemant enen vreemden man off zijn goet besetten woude ende geen schout off dienair crygen en soude, soe sal hy sulcx moegen doen in presentie van 2 borgeren offte ondersaten, dairover gehaelt.

XI. [6])

Item dat die voirspraecken voir den gerechte nyet spreken en sullen, dan dat manierlick is, opdat die schout mijt den gerechte ende de partye dairdoir nyet geturbeert en worden.

---

1) Zie O. art. CXLV.
2) Zie O. art. CLV al. 13.
3) Zie O. art. CLV al. 13.
4) Zie O. art. CLV al. 14.
5) Zie O. art. XLIII al. 9.
6) Zie O. art. XL al. 3.

XII.

Item dat alle pandinge ende opbiedinge by den secreta geteykent sal werden ten register.

XIII. [1])

Item als yemant van den scepenen enich oerdel ondergegeven [2]) wordt ende voldongen is, dat hy teynden die ses weke by den schout vermaent zijnde, dat oerdel sal vijnden binne 8 dagen off 14 dagen ten langsten dairnaestvolgende, te verbuerte soe dick ende menichwerff hy sulcx dede . . . . .

XIV. [4])

Item als tgerichte vernyet wordt ende enyge scepenen verlaten sijn sullen, dieselve scepenen ter yerstervolgende vergaderinge van den gerichte gehouden zijn over te levere die dingtalen ende partyen, die onder hem geleyt zijn, o by den schout onder een ander te bestaden.

XV. [5])

Item dat scepenen nyet langer kennisse dragen en sulle dan ses weken naedat sy affgeset sullen zijn, tensy mijt hor opene brieve besegelt off mijt stadtzegel. Ende en sulle geen brieven besegelen teynden jair ende ses weken, als s verlaten sijn van den eedt.

XVI. [6])

Item dair en is gheen boedelharder dan die man off wij die van beyden lancxte in levende lyve is.

XVII.

Item wair enen borger van Renen binnen keysers lande sijn gestolen goet can becomen onder dieven offte andere

---

1) Zie O. art. XXXIV.

2) Het H. S. heeft: „overgegeven".

3) Oningevuld in het H.S.

4) Zie O. art. XXXV.

5) Zie O. art. XXVI. De hier door die van Renen voorgeslagen bepaling komt o in het recht der stad Utrecht voor. Zie Liber Albus art. XLI en vooral 't Roede boo art. LIX al. 29.

6) Zie de ordonnantie van 1532 voor de stad Utrecht art. XV al. 6.

:geren, diet gestolen goet gecoft hebben, off oick onder
ı officieren, sullen dieselve goede hun gerestitueert worden.
ıauden den officiere nae duechtelick bewijs dairaff gaen(de)
restitueert te worden.

XVIII. [1])

Van eygen schapen te houden.

XIX. [2])

Hoe lange dode hant staen sal.

XX.

·Hoe men maelschade richten sal. Hoeveel maelschaden
ıtter gekent werden voir maelschaden.

Onderteykent by my GOESSEN VAN LIENDEN,
secretaris binnen Renen.

---

1) Zie O. art. CXXXVII.
2) Zie O. art. XC.

B. ORDONNANTIE OP DE ADMINISTRATIE DER JUSTITIE EN POLICIE.

(1546).

Kaerle, by der graciën Gods Roomsch Keyser, altijts vermeerder sRijcx, Coninck van Germaniën, van Castille, van Leon, van Grenade, van Arragon, van Navarre, van Naples, van Secille, van Maillorcke, van Sardeyne, van den eylanden van Indiën ende vaster eerden van der zee Oceane, Eertshertoge van Oistenrijck, Hertoge van Bourgoingnen, van Lothric, van Brabant, van Lemburch, van Luxemburch ende van Gelre, Graeve van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoingnen Palsgraeve ende van Henegouwe, van Hollant, van Zeellant, van Ferrette, van Haguenault, van Namen ende van Zuytphen, Prince van Zwaeven, Marcgrave sHeylichs Rijcx, Heere van Vrieslant, van Salins, van Mechelen, van den stadt, steden ende landen van Uuytrecht, Overijssel ende Groeningen ende Dominateur in Asie ende in Affrijcke, doen te weten allen jegenwoirdich ende toecommende, dat alsoe tot Onser kennesse gecommen is, hoe binnen Onser stadt van Rheenen die justicie ende pollicie diversschelijck ende sonder ordene geadministreert is geweest tot noch toe, tot grooten achterdeele ende prejudicie van Ons, Onser hoocheyt ende Onsen gemeenen poorters ende ondersaten aldaer, omme twelcke te remediëren Wy hebben by zekere Onse gecommitteerde de rechten, previlegiën, usanciën ende polliciën van derselver stede doen visiteren ende daeruuyt doen maken zekere concept by forme van ordonnantie, nae denwelcken die van Onser

stadt van Rheenen voirschreven schuldich souden wesen he-
lieden van nu voortan te reguleren ende deselve te achte-
volgen, welcke concept oick gesien ende gevisiteert is gewe-
by Onsen lieven ende getrauwen den hooft, president ende lay-
van Onsen Secreten rade, dewelcke tselve concept gemodere-
ende gelimiteert hebben, zoe dat behoirt; soe eyst, dat W
dese saken overgemerct, ende by deliberatie van Onse ne-
lieve ende beminde zustere, die coninginne-douaigiere v-
Hongrie ende van Boheme &c., voor Ons regente ende g-
vernante in desen Onsen Nederlanden, hebben geordonne-
ende gestatueert, ordonneren ende statueren by desen On-
brieve voor edict ende eeuwige ordonnancie, dewelcke W
willen onderhouden ende geobserveert te worden in de v-
schreven Onse stadt van Rheenen ende jurisdictie van dien
onverbrekelick, in der maniere zoe hiernaer volght.

I.

1. = O. A. art. I al. 1.
2. = O. A. art. I al. 2.
3. = O. A. art. I al. 3.

4.[1]) Item die schout zal alle Maendage recht houden, als
geen vierdach en is, ende alst vierdach is, des dages dar-
na, zoewel in criminele zaicken als civile. Ende alle Ding-
dagen, alst gheen vierdach en is, ende ist vierdach, sdags
daernaer, zullen schout, borgermeesteren, scepenen ende raide
vergaderen opt stadthuys ende aldaer tracteren zaken, politie
neringe ende twelvaren der stadt aengaende.

II.

= O. A. art. II.

III.

= O. A. art. III.

IV.

= O. A. art. IV.

V.

= O. A. art. V.

---

1) Vergelijk O. A. art. I al. 1 en C. O. art. I.

VI. *Bewaringe der sloetelen.* [1])

Item zal dieselve schoudt ofte zijn substituyt bewaeren ende houden die sloetelen van den stadtpoorten, hecken ende ameyden met den borchmeesters in drie deelen, als men van oudts gewoenlick is te doene, opdat men gheen poorte en soude mogen opdoen, tenwaere deselfde drie personen waeren by den anderen; ende en zal daer nyemantz by nachte ofte ontyden uuyt oft inne moigen zonder enige merckelicke saken, tot discretie van den schoudt ofte zynen substituyt ende de voirschreven borgermeesteren. Ende yemants, die nyet en waeckte, als die heere, die raedt ofte die hooftman ofte der stadt waker hem ter waken deden bieden, ofte daerinne en dede, dat men hem hiete doen, die verbuerde een Carolusgulden, ende noch arbitralick gecorrigeert te worden na gelegenheyt van den tijt.

VII. *Ontfanck van boeten.* [2])

Item zal de voirschreven schoudt ontfanck hebben van alle boeten, bruecken ende confiscatiën, vallende binnen die voirschreven stadt van Rheenen ende die vryheyt van dien; welverstaende dat die schoudt nae 3 dagen, naedien hy de voirschreven boeten sal ontfangen hebben, der stadt van Rheenen haer portie ende andeel daeraen volgende huere oude costumen ende geconfirmeerde previlegiën sal gehouden wesen te restitueren in handen van den cameraer van dien, te weten dat de schoudt van allen keuren ende bruecken, binnen der stadt van Rheenen mueren vallende, sal hebben tderdendeel tot Onsen prouffyte ende de stadt de twee deel, ende van allen kueren ende bruecken, vallende buyten der stadt, de schoudt de twee deelen ende de stadt tderdendeel.

VIII.

= O. A. art. VIII.

IX.

= O. A. art. IX.

---

1) Vergelijk O. A. art. VI en C. O. art. II.
2) Vergelijk O. A. art. VII en C. O. art. III.

X.

= O. A. art. X.

XI.

= O. A. art. XI.

XII.

= O. A. art. XII.

XIII.

= O. A. art. XIII.

XIV.

= O. A. art. XIV.

XV. *Van de stadtgrafften te schouwen.* [1])

Dat die schoudt ende die van de gerechte ofte eenige van der gecommitteerden zullen bewaeren ende beschouwen de stadt grafften ende andere wateren ende andere grafften, daer van outs zijn gewoentlick schouwe te hebben.

XVI.

= O. A. art. XVI.

XVII.

= O. A. art. XVII.

XVIII. *Rekeninge van den kerckmeesters ende gasthuysmeesters ende andere miserabile plaetsen.* [2])

Dat de kerckmeesters van Sinte-Cunerakerck, die gasthuysmeesters ende meesters van den leprosen van nu voortaen zullen gehouden wesen goede ende pertinente rekeninge te doene van hueren ontfanck, uuytgeven ende administratie zonder in denzelffden enige restanten te mogen brengen ofte toogen van huere diligentie, in rechte gedaen jegens de debiteurs van den voirschreven plaetsen; ende dat alle jaer in de maent van September voor zulcke commissaris, als by

1) Vergelijk O. A. art. XV.
2) Vergelijk O. A. art. XVIII.

Ons ofte Onsen stadthouder ende raiden tUtrecht daertoe geordonneert ende gecommitteert zal worden.

VAN BORGEMEYSTEREN, SCEPENEN ENDE ANDEREN OFFICIEREN ENDE VAN HUEREN OFFITIEN.

XIX.

= O. A. art. XIX.

XX.

Item waert saicke, dat yemant in den raide gecoren worde off in anderen ampten ende hem des weren woude ende nyet bedienen dat ampt, daer hy toe gecoren worde, die zal 3 reysen daertoe geboden worden ende voor deerste reyse verbueren 20 Carolusguldenen, ende danderde reyse op dubbelde boete, ende voor die leste reyse op arbitrale correctie, tenwaere die gecoren enige wettelicke ontschult hadde.

XXI.

= O. A. art. XX.

XXII.

= O. A. art. XXI.

XXIII. [1]) *Schepenen te stellen op. . . . .* [2])

Zullen oick daertoe gestelt ende gecommitteert worden by Ons ofte Onsen stadthouder jaerlix opten eersten dach Augusti 7 scepenen, dewelcke mette voirschreven 2 borgermeesteren kennisse hebben zullen van alle criminele ende civile zaken, vallende binnen hueren bedrijff, uuytgesondert lese majestatis, ketterie ende rebellionis, welcke zaken staen sullen tot kennisse van Onsen raide sHooffs van Utrecht; ende zullen een yegelicken recht ende justicie administreren, uuytgesondert dat zy in criminele zaken gheen kennisse en zullen nemen over suppoesten van den Hove provinciael oft Onsen officiers, diewelcke die schoudt, indien die geapprehen-

---

1) Vergelijk O. A. art. XXII en C. O. art. V.
2) Oningevuld in het H. S. Lees: „1 Augusti".

deert worden, gehouden zal wesen te brengen in handen
den raide provinciael Onses Hoofs van Utrecht voirschre

XXIV.

= O. A. art. XXIII.

XXV.

= O. A. art. XXIV.

XXVI.

= O. A. art. XXV.

XXVII. *Van den camelaer.* [1])

Item zal oick van Onsen wegen gestelt ende geordonne
werden binnen Rheenen een camelaer, die den ontfanck
hebben van alle den incompsten van de voirschreven st
nyet uuytgesondert, ende doende betalinge van den ren
ende tgheen, dat men behouven zal van tijmmeraige, repara
bodeloon, wakers, portiers ende ander, ende dat by or
nantie van schoudt, borgemeesteren, scepenen ende ra
ende sal van als jaerlicx doen een rekeninge met behoirlick
ordonnantiën ende acquyten in presentie van eenen comm
sarijs, daertoe by Ons geordonneert, ende van schoudt, bor
meesteren, scepenen ende raedt der stadt voirschreven; da
toe hy hebben zal voor zijn sallaris 12 Carolusgulde
daervoeren hy gehouden sal wesen te leveren 2 rekening
een voor die stadt ende dandere voor Onse voirschreven co
missarijs. Ende indien hy eenige extraordinaris arbeyt d
zal daervan geloont worden tot taxatie van denzelven On
commissarijs.

XXVIII. *Van verpachtinge der stadtgoideren.* [2])

Dincommen van der stadt Rheenen, als accysen van w
bier ende ander, zullen van nu voortaen elcx bysondere e
in specie opentbaerlick verpacht worden tot zulcken termyn
als hem dat orbarlicst beduncken sal, den meesten daervo
biedende in presentie van (den) schoudt ofte zynen substi
beyde die borgermeysteren, 2 scepenen, 2 raiden, den cam

1) Vergelijk O. A. art. XXVI.
2) Vergelijk O. A. art. XXVII.

ende secretarijs, van welcke parceelen ende den incommen van dien die cameraer elcx ende in speciel ende bysonder zijn ontfanck maken zal, nyetjegenstaende enige andere usancie, te deser tijt toe contrarie geüseert.

XXIX.

= O. A. art. XXX.

XXX. *Van 8 raiden.* [1])

Item noch zullen van Onsen wegen gestatueert ende geordonneert worden acht personen ofte raiden, die metten voirschreven schoudt, borgermeesteren, scepenen ende camelaer representeren zullen tlichaem van der stadt, diewelcke geroupen zullen werden by den schoudt ende borgermeysteren in allen zaicken, politiën, neringe ende welfaert der stadt aengaende, ende daerinne helpen raiden ende sluyten dat tot meeste eere, proufijt ende welvaren van Ons ende Onser stadt Rhenen best dienen zal; welverstaende, indien daer groote merckelicke ende zware zaicken voirvallen ende anders nyet, dat in zulcken gevalle de schoudt ende borgermeesteren noch 16 van den treffelixsten borgeren ende inwoenders by hen zullen moigen roupen in de communicatie, dewelcke die zaicken zullen helpen beleyden ter eeren ende welvaren van Ons ende derselver Onser stadt Rheenen.

XXXI. *Van tofficium van den secretarijs ende zijn sallarijs.*

1. = O. A. art. XXX al. 1.
2. = O. A. art. XXX al. 2.
3. = O. A. art. XXX al. 3.
4. = O. A. art. XXX al. 4.
5. = O. A. art. XXX al. 5.
6. [2]) Item zoe wie enige overgifften ofte vertichten doet voor tgerecht, die de secretaris in der scepenen bouck scryven zal, daer zal die verlyder ofte overgiffter zoe lange by blyven, dattet die secretaris in den boecke gescreven heeft, ende dat sal hem dan die secretaris uuyten boucke oplesen. Ende sal die secretaris hebben van elcke overgifte van gront

1) Vergelijk O. A. art. XXIX en C. O. art. VI.
2) Vergelijk O. A. art. XXX al. 6.

ende erve 6 stuvers ende plechte ofte vertichte 3 stuvers van den brieven te scryven, tenwaere dat se zeer groot waeren, dat zal staen tot tauxatie van den gerechte. Ende indien der meer personen zijn, die zulcke overgiften, plechten ofte vertichten doen, cloosteren ofte gemeenten, zal diegene die de brieven begeert, betalen dubbelt gelt.

7. Item van toverstaen van een certifficatie zal die schout hebben 3 stuvers ende 2 scepenen elcx anderhalve stuver ende die secretaris 3 stuvers.

8. = O. A. art. XXX al. 7.

9. = O. A. art. XXX al. 8.

10. Item die secretaris zal hebben van een citaciebrieff, die men zeyndt aen uuytheymschen, 4 stuvers; des zal daer houden ende bewaren de minuten.

11. = O. A. art. XXX al. 9.

12. = O. A. art. XXX al. 10.

13. = O. A. art. XXX al. 11.

14. = O. A. art. XXX al. 12.

15. = O. A. art. XXX al. 13.

16. = O. A. art. XXX al. 14.

17. [1]) Item van alle plechten ende beloften aen te teycken zal die secretaris hebben eenen halven stuver; ende indien daervan acte begeert wordt onder secretaris handt, zal hij daervan hebben eenen halven stuver.

XXXII.

= O. A. art. XXXI.

XXXIII.

= O. A. art. XXXII.

XXXIV. [2])

Item als yemant van den scepenen eenich oerdel onder heeft, zal tselfde tot vermaninge van den schoudt gehouden wesen wederom in te bringen, op arbitrale correctie.

XXXV. [3])

Item alsser eenige scepenen verlaten worden, zullen insgelicx dieselve gehouden zijn tot vermaninge van den schoudt

1) Vergelijk O. A. art. XXX al. 15.
2) Vergelijk C. O. art. XIII.
3) Vergelijk C. O. art. XIV.

op arbitrale correctie, die stucken ende munimenten, onder hen rustende, weder te leveren in handen van den schoudt om een ander ondergegeven te worden.

XXXVI.

= O. A. art. XXXIII.

XXXVII. *Van den kerckmeesters ende Heylich-Geestmeesters.* [1])

Dat die commissaris, die jaerlicx van Onsen wegen ofte by Onsen Hove provinciael van Utrecht gesonden zal worden omme te hooren ende passeren die rekeningen mitten schoudt, borgemeesters ende scepenen, van nu voortaen zullen stellen kerckmeesters, Heylich-Geestmeesters ende gasthuysmeesters ende andere officiën, in der kercken ende goidshuyseren behoirende, tenwaere by fundatie anders gedisponeert waere.

XXXVIII.

= O. A. art. XXXV.

XXXIX. *Gheen pensiën van vreemden heeren tontfangen.* [2])

Item die schoudt, borgermeysteren, scepenen, raiden, camelaer off secretaris ofte yemant van hemluyden en zullen in den dienst van enige andere vremde fursten ofte heeren, buyten desen Nederlanden woenende, hoedanich die zy, mogen wesen, noch enige pensiën van hem hebben ofte ontfangen, noch oick gedoigen yemant van den borgers ofte innewoenders, hy zy geestelick ofte weerlick, pensie te ontfangen, op peyne van gestrafft te worden aen lijff ende goede nae gelegentheit van der zake.

XL. *Aengaende die voorspraken.*

1. = O. A. art. XXXVII al. 1.

2. = O. A. art. XXXVII al. 2.

3. [3]) Dat nyemant over oerdeel dinghen en zal, noch ommannierlicke ofte oneerlicke woorden gebruycken sal, opte

---

1 Vergelijk O. A. art. XXXIV.

2) Vergelijk O. A. art. XXXVI.

3) Vergelijk O. A. art. XXXVII al. 3 en C. O. art. XI.

verbuerte van 10 stuvers, zoe dicke hy by den schoudt daervan in boete geslagen ende by scepenen daerinne gekent waere.

4. = O. A. XXXVII al. 4.
5. = O. A. XXXVII al. 5.
6. = O. A. XXXVII al. 6.
7. = O. A. XXXVII al. 7.

HOE MEN VOOR SCHOUDT ENDE SCEPENEN PROCEDEREN ZAL.

XLI.

= O. A. art. XXXVIII.

XLII.

= O. A. art. XXXIX.

XLIII. *Arresten.*

1. = O. A. art, XL al. 1.
2. = O. A. art. XL al. 2.
3. = O. A. art. XL al. 3.

4. [1]) Item indien yemant, gearresteert wesende ende te recht staende, begeert dach ofte termijn om tantwoirden, zal den schoudt gehouden wesen borch te stellen omme hem ten benoemden dage te rechte te commen. Ende indien die gearresteerde alsdan nyet en quame, zoe sal men jegens den borgen procederen, gelijck als men jegens den principalen gedaen soude hebben. Ende oft die schoudt yemant ontslouch van den arrest zonder consent van parthie ende ten dage dienende nyet te recht en quame, zal die schoudt voor de schult moeten responderen.

5. = O. A. art. XL al. 5.
6. = O. A. art. XL al. 6.
7. = O. A. art. XL al. 7.
8. = O. A. art. XL al. 8.

9. [2]) Item indien yemant zijn schuldenaer besetten woude binnen den gerechte van Rheenen ende gheen scoudt ofte dienaer gecrygen en konde, sal zelffs zulcke arrest moigen doen, mits daerover roupende 2 borgeren ofte Onse ondersaten

---

1) Vergelijk O. A. art. XL al. 4.
2) Vergelijk C. O. art. X.

XLIV. *Defaulten in criminele zaken.*

1. = O. A. art. XLI al. 1.
2. = O. A. art. XLI al. 2.
3. = O. A. art. XLI al. 3.
4. = O. A. art. XLI al. 4.
5. = O. A. art. XLI al. 5.
6. [1]) Die van den gerechte, ontfangen hebbende tintendit van den schoudt ende die verificatiën van dien, zullen na gelegentheyt van der zake ende misdaet den misdadigen corrigeren ofte oick quyt ende loss wysen; welverstaende, dat zy den delinquant ende defaillant nyet hooger en zullen condempneren dan tot bannissement uuyter stadt van Rheenen ende die vryheyt van dien zekere jaeren ofte ten eeuwigen dagen na gelegentheyt van der zake.

XLV. *Defaulten in civile saken.*

1. = O. A. art. XLII al. 1.
2. [2]) Item indien die gedaechde nyet en compareerde ten dage, als hy verdaecht is, zal die eysscher hem mogen besculdigen van zijn default, te weeten dat hy nyet gecommen en is, ende sal wederomme verdachvaert worden ende die costen betalen, ende betalen eenen stuver. Indien hy, andermael geroupen zijnde, nyet en compareerde, sal alsvoeren default jegens hem gegeven worden ende betalen alsvoeren 2 stuvers ende derdemael geroupen worden. Ende indien hy oick alsoe nyet en erschijnt, sal derdemael jegens hem deffault gegeven worden; ende voor tprofijt van dien sal die aenlegger toegelaten worden zynen eysch scriftelick over te leggen ende die te bewysen, ende sal die defaillant betalen 3 stuvers, ende voirts recht te zien doen. Ende sal die gedaechde omme tselve te zien doen vierdemael verdachvaert worden, welverstaende nochtans indien hy, ten andermael verdachvaert zijnde, compareert, zal in rechte ontfangen worden, mits betalende alle voorgaende costen van den defaulten ende boeten voirschreven.

XLVI.

= O. A. art. XLIII.

---

1) Vergelijk O. A. art. XLI al. 6.
2) Vergelijk O. A. art. XLII al. 2.

XLVII.

= O. A. art. XLIV.

XLVIII. *Van den deffaulten in materie van ontwaringe.*

= O. A. art. XLV.

XLIX. *Van deffaulten na litiscontestacie.* [1])

Item indien, nadat partyen dingplechtich mitten andere geworden ende eysch ende antwoirde overgegeven zijn, en van hem uuytbleeff, zal trecht moigen voortfaren nae tge dat voor hen ingebracht zal wesen, nae zy bevinden zulle te behoiren; welverstaende dat zy aenmercken zullen en consideratie nemen, ofte den aenlegger by continuacie be absenterende is ofte den verweerdere, ende ofte die principa zake cleer ende liquide is oft nyet, omme dienachtervolgend in de materie by hemlieden geprocedeert te worden achter volgende die dispositie van den gemeenen gescreven recht daeraf mencionnerende.

L.

= O. A. art. XLVII.

LI.

= O. A. art. XLVIII.

LII.

= O. A. art. XLIX.

LIII.

= O. A. art. L.

LIV.

= O. A. art. LI.

LV.

= O. A. art. LII.

LVI.

= O. A. art. LIII.

---

1) Vergelijk O. A. art. XLVI.

LVII.

= O. A. art. LIV.

LVIII.

= O. A. art. LV.

LIX.

= O. A. art. LVI.

LX.

= O. A. art. LVII.

LXI.

= O. A. art. LVIII.

LXII.

= O. A. art. LIX.

LXIII. *Van pandinge ende executie.*

1. [1]) Item dat van nu voortaen nyemant geëxecuteert ofte gepant sal worden, tenzy hy by voortgaenden vonnisse ofte plechte gecondempneert zy; ende zal dieselve executie eerst geschyen aen den tilber have van de gecondempneerde. Ende indien der geen tilber have en waere, ofte datter nyet genouch en waere, zal men voorts executeren aen de eygentlicke onroerende goideren, indien der enige zijn; indien nyet ofte nyet genouch, voorts executeren aen die vruchten van de tinsgoideren, leengoideren ende alle vorderlicke goideren by vercoepinge, behouden altijt den overheer zijn recht. Ofte by gebreke van alle tgeen voorschreven is, zal die gecondempneerde geapprehendeert worden, indien die winre begeert, ende gevanckelicken gehouden worden tot zyne costen.

2. = O. A. art. LX al. 2.

3. = O. A. art. LX al. 3.

4. = O. A. art. LX al. 4.

5. = O. A. art. LX al. 5.

6. Item alle penningen, die men binnen tgerecht van Rheenen sal bevinden, dat de kercke, de gasthuysen, het leprosen-

1) Vergelijk O. A. art. LX al. 1.

huys ende oick die stadt aen yemant ten achteren is, die zullen bevonden worden, dat men enich van hem schuldich is, diezelffde zullen van nu voortaen geëxecuteert worden als Onse penningen; ende alle proceduren, daeraen clevende, zullen getermineert worden by dweersnagtrecht.

7. = O. A. art. LX al. 6.

8. = O. A. art. LX al. 7.

9. [1]) Item indien yemant metter daet executie belette, te weten den schoudt, scepenen ofte dienaers buyten den huyse te sluyten ofte daeruyt te keeren ofte die panden uuyter handt te nemen, ofte die gheene panden genomen wouden hebben, die zoude verbueren 10 Carolusgulden. Ende zoe wie dat enich van den schoudt, scepenen ofte hueren dienaers uuyten huyse stieten ofte schoven, die zoude verbueren 20 Carolusgulden. Ende zoe wie dat mit stocken, steenen ofte wapenen sloege ofte stake, dat zoude men rechten mitter zweerde aen zijn lijff oft anders arbitralick nae gelegentheyt van der saecke ende misdaet.

10. = O. A. LX al. 9.

LXIV.

= O. A. art. LXI.

LXV.

= O. A. art. LXII.

LXVI.

= O. A. art. LXIII.

LXVII.

= O. A. art. LXIV.

LXVIII.

= O. A. art. LXV.

LXIX.

= O. A. art. LXVI.

LXX.

= O. A. art. LXVII.

---

1) Vergelijk O. A. art. LX al. 8.

LXXI.

= O. A. art. LXVIII.

LXXII. *Geen erven te moigen ontfangen.* [1])

Waert oick, dat enich persoene, man ofte wijff, met zijn goet int clooster hem begave, zal ten daige van zijnder professie die proprieteyt ende eygendom van dienselven goideren commen ende succederen op zyne naeste vrienden, in levende lyve wesende; beheltelicken dat tselve clooster tgebruyck van deselven goideren behouden sal tleven [2]) geduyrende van den religieulx, geprofessijt wesende.

LXXIII.

= O. A. art. LXX.

LXXIV. *Van overdracht van thinsgoideren, gehouden van goitshuyseren.*

1. [3]) Item thinsgoederen, die gehouden worden van enige goidshuysen, in de stadt van Rheenen ende in der vryheyt van dier gelegen, die zullen overgaen voor schoudt ende schepenen zonder prejudicie van den thiensheere, als dat zynen thijns aengaet, uuytgenomen Onse thijnsgoideren, die overgaen zullen voor Onsen lantrentmeestere.

2. = O. A. art. LXXI al. 2.

LXXV. *Van tsallaris om over transporten te staen.* [4])

Item die schoudt sal hebben van een overgifte 3 stuvers, indien der mer een overgever en is; ende indien der 2 ofte meer is, die samentlick huer gemeen recht overgeven willen, zoe sal hy hebben dubbelt gelt, te weten 6 stuvers. Ende die scepenen zullen van een overgiffte hebben elcx 3 groot; ende indien der meer overgevers zijn, zal elcx van den 2 scepenen daervan hebben dubbelt. Ende omme denselven brief te besegelen, tzy ofter veel overgevers zijn dan

---

1) Vergelijk O. A. art. LXIX.
2) Het H. S. heeft: „tlevende".
3) Vergelijk O. A. art. LXXI al. 1.
4) Vergelijk O. A. art. LXXII.

nyet, zal die schoudt hebben voor zijn zegel een derdendeel van een oudtschilt ende den scepenen elcx 2 stuvers, ende van dubbele 4 gelijcke stuvers.

LXXVI. *Die secretaris register te houden.* [1])

Item die secretaris zal gehouden wesen register te houden van alle overgiften, die voor schoudt ende scepenen geschieden daervooren hy hebben zal van elcke overgifte eenen stuver tenwaere datter meer overgevers waeren, dan zal hy hebben dubbelt gelt.

LXXVII.

Alle dieghene, die enige huysen, hoffsteden ofte gronden van erve, gelegen in den gerechte van Rheenen, vercrygen zullen by coope, mangelinge oft andere onerose titule, indien hen tselve gelieft, zal zulcke vercregen goiden moigen doen gebieden ter kercke, ten fyne dat alle dieghene, die tot dieselve enich recht, hypoteecke ofte ander toeseggen daertoe pretenderen, tselfde den cooper ofte ander, zulck goet vercregen hebbende, te kennen geven ende doceren van dien, alsoo behoort; ende dit al binnen den tijt van een jaer ende 6 weken, op peyne van dat dien tijt overstreken wesende zulcke die huer recht versuuymt hebbe(n) te verclaren ende daervan te doceren, zullen daervan vervallen wesen ende gefrustreert ter eeuwigen dagen; beheltlick dat hierinne nyet begrepen en zullen zijn Onse rechten, geestelicke plaetsen, onmondige kinderen, uuytheemsche ofte andere buyten lants zijnde ofte die in voochdie staen.

LXXVIII.

= O. A. art. LXXIV.

LXXIX. *Van plechten ende renten aen te brengen binnen een maent.* [2])

Ende ten eynde dat nyemant, die enich transport zal willen ontfangen ofte enige renten uuyten voirschreven onroerlicke goideren coopen, zal men nu binnen Rheenen mitter clocke ofluyden ende vercundigen, indien yemant enige plechten

---

1) Vergelijk O. A. art. LXXIII.
2) Vergelijk O. A. art. LXXV.

renten oft enige penningen staende hadde op enige onroerlicke goideren, binnen Rheenen ofte die vryheyt gelegen, binnen eenre maent naestcommende gehouden sal wesen by den secretaris int register laten aenteyckenen; ofte by gebreke van dien en zullen alsulcke plechten in materie van preferentie dengenen, die jonger plechten hebben, nyet prejudiciëren, daeraff die secretaris van taenteyckenen sal hebben van elcx eenen halven stuver. Ende sal dieselve secretaris, des van yemande versocht zijnde, gehouden wesen te doersien ende te visiteren alle zijn registeren ende partye zekerlicken onderrichten, off alsulcke goet als [1]) belast int registre aengeteyckent is ofte nyet, daeroff dat hy hebben sal van zijn moeite [2]) ende arbeyt van te doersien tregistre van elcke jaere, daer hy soeckt, eenen halven stuver. Behoudelijck dat van den voirschreven laps van tyde als van eender maent geëxcipieert zullen wesen de kercke, Onse penningen ofte renten, mindere van jaeren, uuytlendige ende diegene, die absent zijn; willende dat den voirschreven laps van eender maent voirschreven hemluyden nyet en sal prejudiciëren.

LXXX.

= O. A. art. LXXVI.

LXXXI.

= O. A. art. LXXVII.

LXXXII.

= O. A. art. LXXVIII.

LXXXIII.

= O. A. art. LXXIX.

LXXXIV.

= O. A. art. LXXX.

VAN HYLICKEN, HYLICXVORWAERDEN, LIJFFTOCHTEN ETC.

LXXXV. *Van kijnderen, die hemselven hilicken.* [3])

Item een weduwe, joncvrou ofte jongelinck, die hemselven voor 25 jaeren hilickt buyten zijns vaders ofte vaderlicke ouders,

1) Het H.S. heeft: „alst".
2) Het H.S. heeft: „moete".
3) Vergeijlk O. A. art. LXXXI.

diezelve en zullen vader ofte moeder nyet gehouden zi
enige goideren tot vorderinge van den huwelicke te geven

LXXXVI.

= O. A. art. LXXXII.

LXXXVII.

= O. A. art. LXXXIII.

LXXXVIII.

= O. A. art. LXXXIV.

LXXXIX.

= O. A. art. LXXXV.

XC. [1])

Item tdilay van die doede handt zal wesen van 6 weke
ofte anders tot discretie van den gerechte naer gelegenthey
van der saacke [2]).

XCI.

= O. A. art. LXXXVI.

CXII.

= O. A. art. LXXXVII.

XCIII.

= O. A. art. LXXXVIII.

XCIV.

= O. A. art. LXXXIX.

XCV.

= O. A. art. XC.

XCVI.

= O. A. art. XCI.

---

1) Vergelijk C. O. art. XIX.
2) Het H.S. heeft „schade".

XCVII.

= O. A. art. XCII.

CXVIII.

= O. A. art. XCIII.

XCIX.

= O. A. art. XCIV.

C.

= O. A. art. XCV.

CI.

= O. A. art. XCVI.

CII.

= O. A. art. XCVII.

CIII.

= O. A. art. XCVIII.

CIV. *Van borgerscap op te seggen.*

Item wie verclaert zijn borgerscap aff te willen gaen met dreygementen ofte hoechmoedige moede worden om zijn medeborgeren ofte yemant te graveren, zal verbueren 6 Carolusgulden; ende indien hy dienachtervolgende doet enich acte, alleer hem zulcx by de wet van Rheenen geoerloft is, zal noch verbueren andere 12 Carolusgulden.

CV. *Van grasborgers.* [1])

Dat van nu voortaen die van Rheenen egheen grasborghers meer aennemen en zullen. Ende indien zy hem onderwonden ter contrarie te doen, zullen dieghene, die daerover staen zullen, tzy schoudt, borgermeystere, scepenen ende secretaris, verbueren telcker reyse 10 Carolusguldenen ende bovendien by den Hove provinciael van Utrecht arbitralicken gestrafft worden.

---

1) Vergelijk O. A. art. XCIX.

CVI. *Van kueren ende bruecken.*

1. = O. A. art. C al. 1.

2. Item waere yemantz, die voor den schoudt ende gerecht geboden worde van vechten off van kyven ende dan m roepende ofte scheldende woerden van den gerechte ging die verboerde een Carolusgulden.

3. = O. A. art. C al. 2.

4. = O. A. art. C al. 3.

5. = O. A. art. C al. 4.

6. = O. A. art. C al. 5.

7. = O. A. art. C al. 6.

8. = O. A. art. C al. 7.

9. = O. A. art. C al. 8.

10. = O. A. art. C al. 9.

11. = O, A. art. C al. 10.

12. Indien yemant bevonden worde in een anderman huys, hoff, schuyr, coorn ofte erve jegens zyne wille ende daerover geslagen ende gestoten worde, sal men daeraen gheen bruecken ofte kueren verbueren, ten waer zaicke. dat hy dootgeslagen ofte geleempt worde, in welcke gevalle tlen na gelegentheyt der zake gestrafft zal werden. Ende indien yemants denselven woude beschermen ende defenderen, zullen aen zijn persoen gheen kueren verbuert worden, anders dan vooren verclaert is.

13. Indien yemants willens ende wetens diefven, dieffelicke ofte geroifde goideren in zynen huys ontfinck, sal voor alzulck geacht ende gestrafft worden.

14. = O. A. art. C al. 11.

15. = O. A. art. C al. 12.

16. Item wie nyet en quame by den schoudt ende gerechte ende gesont ende machtich waere te commen, als hy ontboden off geboden waere, zal daervan arbitralicken gecorrigeert worden.

17. Item waert, dat die schoudt ende gerechte enich bode dede lesen ofte bieden in der kercke by hueren secretis ofte bode, yemant die daerweder zeyde op die tijt in de kercken ofte anders ergens, dan dat hy quame voer schoudt ende gerechte ende zeyde zijn goitduncken daeraff ende wijsde een ander na zijn goetduncken, zoude daervan arbitralicken gecorrigeert worden.

18. Item waere, dat yemant des heeren ende der stadt ooden ofte dienaer wedervoer tot eeniger tijt, als hy zijn bode ieede, die hem bevolen worden, ende denselven dienaer injurieerde, die sal verbueren dubbelde boeten.

19. = O. A. art. C al. 13.
20. = O. A. art. C al. 14.
21. = O. A. art. C al. 15.
22. = O. A. art. C al. 16.
23. = O. A. art. C al. 17.
24. = O. A. art. C al. 18.
25. = O. A. art. C al. 19.
26. = O. A. art. C al. 20.
27. = O. A. art. C al. 21.

CVII.

= O. A. art. CI.

CVIII.

= O. A. art. CII.

CIX.

= O. A. art. CIII.

CX.

= O. A. art. CIV.

CXI.

Dieghene, die in overspul leven ofte openbaerlick sitten ofte een kijndt in overspeel by een eenlopen persoen procreërden, zullen verbueren voor deerste reyse 20 Carolusguldens, voor de tweede reyse 40 Carolusgulden ende zullen alsdan uuyter stadt gewesen worden; ende diegene, die alsulcke personen weetens huysden ende herberchden, zullen verbueren halve boeten.

CXII.

Dat nyemants dobbelen en zal binnen der stadt Rheenen ofte vryheyt van dien, opte verbuerte telckèr reyse van eenen Carolusgulden, ende die weerdt ende weerdinne, die zulcx toelieten, oick een Carolusgulden.

CXIII.

= O. A. art. CV.

CXIV.

= O. A. art. CVI.

CXV.

= O. A. art. CVII.

CXVI.

= O. A. art. CVIII.

CXVII. *Van brandt.*

1. = O. A. art. CIX.

2, Item yemant, die zijn huys ontstake mit brande, ende die dat verhueden ofte verhuyden dede, ende des zijn nabuyren mit geruffte nyet te weeten en dede, hy ofte zijn dienstboden zullen verbueren 6 Carolusguldens.

3. Item waert zake, dat daer enich brant geviele, zoe sullen die karreluyden water halen ten brande, opte verbuerte van een Carolusgulden.

4. Item yemant, die de buyrmeester verbode vuer of keersen te barnen in zijn huys off zonderlinge te brouwen ende te backen mit loeffygeren, rysen ende desgelijcx, alsoe dicke als men dat dede, zal verbueren een Carolusgulden, ende nochtans zoude hy dat beteren tot seggen van den raide.

CXVIII.

= O. A. art. CX.

CXIX.

Item waert zaicke, dat yemant enige conijn schoete ofte dede vangen op Heymenberch off enich hout daer deden houden off zelver dede houden buyten Onsen oerloff, die zal verbueren 4 Carolusgulden ende noch arbitralicken gecorrigeert worden na gelegentheyt van der zake.

CXX.

= O. A. art. CXI.

CXXI.

= O. A. art. CXII.

CXXII.

= O. A. art. CXIII.

CXXIII.

= O. A. art. CXIV al. 1.

CXXV. *Van coorn te coepen.*

1. [1]) Yemant, die coorn cochte ofte vercochte van des Woensdages, dat men vesper luyt, tot des Donredages, totdat die clocke 10 slaet, die verbuert eenen Carolusgulden, ende desgelijcx des Vrydages, nadat men vesper luyt, tot des Saterdages ten 10 uren. Ende zoe wie eens ander coorn op dede houden ofte ophielde als om den prijs, als die merckt uuytwysen sal, ofte zoe hy zijn ander coorn, dat hy meer heeft, vercopen sal, (sal) verbueren 2 Carolusgulden; ende zoe wie den sack ontbonde ofte stal van coorn droege, daer hy coorn by vercopen wil, ofte wie enich coorn veylde, alleer die clocke 10 ure sloege opte voirschreven dage, die verbuerde eenen Carolusgulden telcken reyse.

2. = O. A. art. CXVI al. 2.

3. = O. A. art. CXVI al. 3.

4. [2]) Nyemant en sal coorn te coop brengen ofte houden mit schottelen ofte buydelen mit enige stal, dan alleenlicken mit sacken ofte in cuypen op gewoentlicke plaetse, daer een halff mud coorns inne is ofte meer, opte boete van 3 Carolusgulden; uuytgenomen coorn, dat men op eenen anderen dach leveren sal, ende oick uuytgenomen uuytheymsche, die van der zee commende, gheen coorn alsdan binnen Rheenen hebben.

5. = O. A. art. CXVI al. 5.

---

1) Vergelijk O. A. art. CXVI al. 1.

2) Vergelijk O. A. art. CXVI al. 4.

CXXVI.

1. Nyemant en sal coopen enigerhande waere, die in Rheenen ter merckt compt, die dat veyl wil houden in hueren veynsteren, des somers van Sinte-Geertruydendag tot Sint-Lamberts toe voer 7 uren ende van Sint-Lambert tot Sinte-Geertruydendage toe voer 9 uren.

2. Item des Donredages zoe ist een merckdach, ende zo hebben alle die uuytheemsche luyden ende gasten een zeke geleyde vrylicken te varen ende te commen van allen zaicken uuytgescheyden die vyant off vredeloes des landts zijn of Ons ofte der stadt broeckachtich ofte die van schade of van schult uuytgeboden zijn.

3. Item waert, dat enich gast op eenen Donredach of bijnnen merckten jegens Onsen borgeren enich goet coffe off loeffde off schult maeckte, daer en zoude hy opten merckdagen geen geley voor hebben.

4. = O. A. art. CXVII.

CXXVII.

= O. A. art. CXVIII.

CXXVIII.

Nyemant en sal voortaen bijnnen Rheenen zijn kijndere ter schole moigen setten anders dan in der gemeen schole onder den schoelmeester, aldaer geordonneert, op peyne die contrarie dede, van bekuert te worden telcker reyse tot 1 stuvers, deen helfft daervan commende tot prouffijt van de schoelmeester.

CXXIX.

Item zoe en sal men des Sonnendaechs gheen coorn merckt brengen, noch vercoopen, noch geen goet van gansen, hoender, botter, eyer ende desgelijcx, dat men rechte voert ten eersten eeten mach; yemandt, die anders dede verboerde dat goet, dat hy daer brocht off vercofft, ende daerenboven een Carolusgulden zoewel voer den cooper als voor den vercooper.

CXXX.

Item en sal nyemant gheen spul speelen ofte caetsen op

ten kerckhoff dan die schoelkijnder, opte verbuerte van 20 grooten Vlaems.

CXXXI.

= O. A. art. CXIX.

CXXXII.

Nyemant en sal enigen laken opter stadt mueren hangen; yemant, diet daerenboven dede, die sal verbueren tot elcker reyse eenen Carolusgulden; zoe wie dat den borgemeesteren aenbrochte, die sal hebben den vierden penninck. Desgelijcx en zal nyemant steen noch houdt van der mueren breken, by derselver kuere tot elcker reyse ende voirts tot arbitrale correctie; ende die koer moigen die borgemeesters terstont halen mitten bode zonder were.

CXXXIII. *Van beesten te schutten.* [1])

Zoe wiens beesten by den gesworen schutter in eens anders goet bevonden worden, die sal dengenen, diet goet toebehoirt ende schaden daerdoer geleden heeft, zijn schaden beteren tot seggen van dien van de gerechte ende voirts alle costen, zoe van schutten als anders, betalen; ende sal men daeraff dwersnachtrecht houden.

CXXXIV.

1. Item zoe en sal nyemant des somers gheen vercken laten hueden dan by die stadtharder, by verbueren van een Carolusgulden, alzoe dicke als hy dat dede.

2. Item voort waert zake, dat yemant zijn vercken opter straet liet gaen, die mocht men schutten alle dage op 3 stuvers; ende nochtans zouden zy den verckenherde mede loenen gelijck den anderen.

CXXXV.

Item zoe en sal nyemant gheen duven schieten noch vangen, by tverbueren van 10 stuvers.

CXXXVI.

Item zoe en sal nyemant in den bantuyn off in der stadt grafft beesten slaen, opt verbueren van 10 stuvers.

---

1) Vergelijk O. A. art. CXX.

CXXXVII. [1])

1. Item dat nyemant tot Laer meer schap houden en s
dan op 3 mergen berchlants 2 oude schapen, zonder argelis
wie daerenboven dede, die verbuerde een Carolusgulde
ende en sal die een des anders schapen nyet verantwoorde
Voort diegene, die schapen aldaer houdt, die sal zelve
landt hebben ofte in huerweren, zonder argelist.

2. Item dat nyemant geen schaepe houden en zal tussch
Gheelresteege ende der Grebben tot an den Rijn toe a
beyden zyden des Berchs tot an de Runderwech; ende
wie se daerenboven hielde, die verboerde alle dage e
Carolusgulden; behoudelick of yemant enich schaep an de zyd
des Runderwegh dreeff off huede off liete gaen, die verbue
2 Carolusgulden, zoe menichwerff als zy daerover gingen.

3. Item zoe wie schutter wesen zal, sal genyeten d
boeten; dan sal hebben voor een duysent steens ende
grooten 3 Carolusgulden ende voor elcke boddrager 3 groote

CXXXVIII.

1. Item die weymeesters, die jaerlijcx geset werden,
zullen geenderhande beesten moigen aennemen om te wey
opte meente, dan die daertoe geprevilegieert zijn, tenwa
by consent van schoudt, burgermeesters, schepenen ende ra
ende zullen dieselve weymeesters gehouden zijn by hueren ee
van haerder administrarie jaerlijcx pertinente rekeninge
doene voor denselven schoudt, borgemeesters, schepenen e
raidt. Ende zullen voorts denselven weymeesters alle vreem
beesten mogen schutten ende van elcke schoot nemen 24 s.
Ende voor zoevele het aengaet het hoeden van koyen in d
wijntere, zoe en zal nyemant geoerloft zijn alsdan enige
lijcke beesten te doen hoeden ofte weyen opten meente dan
den herder, gestelt ende gedeputeert van der stadt wegen; en
indien ter contrariën gedaen werde, zoe sal zoewel dannem
als oick die besteder van enige beesten telcker reyse e
gehouden wesen te betalen 10 stuvers, zonder enige simula

2. Item zoe wes gelt, dat jaerlijcx van der meenten com
boven den loon van den herder, dat zal men vergraven
der meente voirschreven by goetduncken des raidts.

---

1) Vergelijk C. O. art. XVIII.

2) Hierachter is eenige ruimte oningevuld gebleven.

CXXXIX.

Item yemant, die enige voorcoep dede van enigen goede, dat tot Rheenen ter merckt neygende waere, ende dat coffte, eer dat ter merckt quame, die zoude daeromme gelden 2 Carolusguldenen, ende nochtans zoe most hy dat goet ter merckt brengen rechtevoert ende geven dat over, alsoe als hyt gecofft hadde.

CXL.

= O. A. art. CXXI.

CXLI. *Van geijckte maten.* [1])

1. Item waert sake, dat yemant enich maten, schepel, spijnde ende desgelijcx hadde binnen zynen huyse, daer hy mede mate off dede meten, dat nyet geteyckent en waere mitter stadt teycken, die verbuerde 6 Carolusguldens; ende desgelijcx van ellen, potten, cannen wijn ende diergelijcke.

2. Item desgelijcx zal het oick wesen van bottermaet, van alrehande gewichten, pont ende loot ende desgelijcx.

3. Item die wijn ofte bier tapt, daer die mingelen nyet geteyckent en zijn noch ander maten mitter stadt teycken, die sal verbueren als voeren.

4. Item yemant, die enich botter ter merckt brocht, die nyet gemeten en waere mitter stadt mate, die verbuerde die botter ende daertoe 10 stuvers.

5. Item voortaen sal elcke mate botteren, die binnen Rheenen ter merckt compt, wegen 2 pont ende die halve mate een pont, opt verbueren van de botter ende eenen halven Carolusgulden.

CXLII. *Van dienstboden.* [2])

Item yemant, die den anderen zijn boden onderhuyrde wetens of willens ende dat voer den tijt, daer zy den yersten in verbonden waeren, zoe zullen dieselve boden, tzy knecht ofte meecht, verbueren die helft van alsulcken loon, als zy die tweede reyse om gehuyrt zijn; ende daerenboven bijnnen

---

1) Vergelijk O. A. art. CXXII.
2) Vergelijk O. A. art. CXXIII.

Rheenen voor die tijdt gheen dienst en zullen moigen aennemen, ten waere sake, dat zy den eersten dienst zoude willen houden ofte voldoen.

CXLIII.

= O. A. art. CXXIV.

CXLIV.

= O. A. art. CXXV.

CXLV. *Van dack opte huysen.* [1])

En sal binnen Rheenen gheen ander dack opte huysen schuyren, kercken ofte andere getimmer geleyt worden: die principale Heerstraete — ende ditselffde sal in andere straten geobserveert worden tot discretie van den gerechte — dan mit tegelen, leyen ofte pannen, op een peen van 5 Carolusguldens ende tselve dack terstont op zyne cost weder aff te breken ende wederomme mit harden dack te decken en zullen oick nyet moigen stoppen enige gaten in den dak mit weeck dack, wyer zijnde dan een roede, op een peen van 5 Carolusgulden.

CXLVI.

= O. A. art. CXXVII.

CXLVII.

= O. A. art. CXXX.

CXLVIII.

Soe wie opten putte wasschet, die sal gelden tot elcker reyse 10 grooten Vlaems.

CXLIX.

= O. A. art. CXXXI.

CL. *Van enige van Sinte Cunera teyckenen te vercopen.* [2])

Nyemant en sal enige teyckenen van Sinte Kunera binnen Rheenen vercopen dan by oerloff ende consent van die

---

1) Vergelijk O. A. art. CXXVI en C. O. art. VIII.
2) Vergelijk O. A. art. CXXXIII.

kerckmeyster derselver kercke, op een boete telcker reyse van een Carolusgulden, deen helfft tot proufijt van den officier ende stadt ende dander helfft tot proufijt van derselver kercke.

CLI. *Van watergangen ende sloten bijnnen der vryheyt.* [1])

Alle watergangen ende slooten, bijnnen der stadt ende die vryheyt van dien gelegen, sal men schouwen opten 4 May ende den 17 Septembris; ende zoe wie zijn waterganck ende slooten nyet op en maeckte nae doude thoon of schouwe bijnnen 8 dagen, zal die schoudt die doen maken ende voor tverleggen van zijn penningen dubbelt gelt wedernemen.

CLII. *Aengaende te weyden ofte nyet te weyden.*

1. Item alzoe die van Onser stadt Rheenen plagen jaerlicx die schaep verbieden van den Berch te blyven op gheen zyde der Runderwech affter Sinte-Petersdach ad Cathedram, by 20 groten, alsoe dick ende menichwerff als zy daerover gingen tot des heeren ende raedts wederseggen ende oerloff geven, zoe ordonneren Wy, dat diegheen, die zy hueden ende bewaeren, sullen verbueren een Carolusgulden tot des gerechts seggen.

2. Item desgelijcx die peerden, koyen, vercken, beesten ende schaep uuyter Nuede, als voirschreven is, uuytgescheyden in besloten campen off als men die somervage eeren zal, als redelick is, diewyle pleegen die peerden daerop te gaen, waert dat enich beest off goet anders in den Nuede daerenboven quame, daer zoude men telcken aff gelden een Carolusgulden. Ende off yemant schaep gresen woude in de Nuede, die sal se eens doer den boem in besloten camp dryven ende daerinne houden, ende eens uuyt te dryven ende nyet meer, by de koer voirschreven tot elcker reyse.

3. Item zoe sal men uuyter Mate blyven after Sinte-Petersdach, desgelijcx elcke reyse op een Carolusgulden.

CLIII.

Item dat men opter stadt herspe gheen steen graven en zal, opt verbueren van 4 Carolusgulden; anders zullen die

---

1) Vergelijk O. A. art. CXXXIV.

borgers hueren orbar daerop doen, ryse houwen ende desg
lijcx, behoudelicken dat zaetlandt zijn orber, dat nyet te
derven.

CLIV.

1. Item zoe wie vletquaet droech buyten der poorten e
bijnnen den palen nedergoet ofte storte, die verbuerde tot e
reyse 5 stuvers.

2. Desgelijcx zalt oick wesen van eerde, die men
wagenen off mit karren ewech voert.

CLV. *Policie op den axcijs.*

1. Dat alle personen, hem generende met tappen ofte sl
van biere binnen ofte buyten hueren huyse, zullen, alee
bier inne sullen doen uuyt die brouwerie binnen densel
hueren huysen, gehouden wesen tselve te kennen te geven
cameraer ofte excijsmeester der voirschreven stede van Rh
nen, hemluyden oick verclarende, waer tselve bier gebrouw
is, op peyne dat by gebreke van dien den overtreders e
reyse, dies bekuert zijnde, zullen betalen 3 Carolusgulden.

2. Item alle brouwers, hem generende mit byer den b
geren te leveren om huerluyder gelt, tzy den tappers, tave
niers ofte anderen, terstont naedat zyluyden huer gebrouw
bier getont zullen hebben, tgetal van den vaten gevolt wesen
sullen voortaen gehouden wesen te verclaeren an den camera
ofte excijsmeester der voirschreven stede; welcke excysena
alsdan, indient hem gelieft, zal den brouwers voirschreven e
eedt af moigen nemen van dies, dat hy rechtfeerdige verc
ringe gedaen heeft zonder fraude etc. Ende zoe wat brouw
hierinne gebreeckelick bevonden worde, zal elcke reyse, d
bekuert zijnde, betalen die boete van 6 Carolusgulden, sond
verdrach of simulatie.

3. Item dat van nu voortaen nyemant, hem generende m
brouwen voor enige taverniers ofte voor andere borgeren o
huer gelt, sal moigen bedienen tofficie van cameraer o
excijsmeester, opdat stadts excijs geensins vercort en werd

4. Item dat die cameraer ofte excijsmeester sal van
voortaen vermuegen telcke reyse, alst hem dies orbaer en
nut duncken sal, te doen peylen ofte eeden mogen alle gebrouw
ende brouwers; ende werdt denselven brouwers scherpelicke b
volen egheen weygeringe ofte belet denselven hierinne te doe
opte verbuerte telcke reyse van 6 gelijcke Carolusgulde

5. Item die brouwer, die enich byer den tappers ofte tavernier gelevert heeft, zal gehouden ende verbonden staen voor den excijs van dien te staene ende die goet te doene, in alder manieren als hy gehouden is te doene voort byer, by hem tzynen huyse den borgers ofte anderen by den potte uuytgetapt ende gesleeten.

6. Item wanneer enich byer gebracht wardt van buyten Rheenen bijnnen derzelffder stede [1]), zullen dengheenen, die zulck byer inslaen willen, daervan den cameraer ofte excijsmeester goets tijts te voeren gehouden wesen den weet te doene ende te betalen den ouden gewoentlicken excijs, ende dit op verbuerte van elck heel vat biers van 6 Carolusgulden ende van den halven ende vierendelen à ladvenant; ende sal dexcijsmeester ondersouck moigen doen ende een yegelick eeden, alst voorschreven staet.

7. Item dat van nu voortaen gheen byer, tzy binnen ofte buyten Rheenen gebrouwen, en zal gebracht ofte gedreegen moigen werden dan by de stadts gezwoeren dragers. Ende wie ter contrarie bevonden worde gedaen te hebben ofte behulp daertoe gegeven, die sal voor elcke reyse kuerbaar zijn van 10 Carolusgulden zonder enich verdrach.

8. Item dat Onse schoudt van Rheenen van desen boeten nyet en sal moigen composeren ofte dedinge maken buyten consent van den cameraer ofte excijsmeester met advyse nyetmin van den 2 borgermeesters der voirschreven stede.

9. Item dat, indien enich gebreck viele int betalen van den excyse by enige brouwer oft andere, hetwaere by fortse, pandtweringe ofte andere rebellicheyt, zal tselve den schoudt voirschreven te kennen gegeven worden, omme zulcke rebellige ende gewelders daervan te straffen arbitralick ende die penningen mitter daet te doen betalen, gelijck men Onse penningen ende demaynen gewoentlick is te executeren.

10. Item ende gelijck hiervoeren den byere aengaende gedisponeert is geweest, sal oick het indoen ende vertieren van den wijn aengaende onderhouden ende gepleecht worden, op dubbel boete ende noch oeck daertoe tot arbitrale correctie na gelegenheyt van der zake.

11. Item dat van nu voortaen alle de huysen, daer tbyer inne gebrouwen ofte gedispenseert zal worden ende de wijn

---

1) Het H.S. heeft: „steege".

getapt ofte gesleeten by den pott, tzy gehuyrde huysen ofte andere, zullen by den excijsmeester by faulte van betalinge van excyse moegen geëxecuteert ende geëygent worden zonder enige contradictie van yemant ter contrarie.

12. Item dat voortaen die brouwers gheen byer by de vate den borgers ofte tappers leveren en zullen dan in geijckte ende gebarrende vaeten, op peynen van der verbuerte van den vaten ende van eenen Carolusgulden daertoe. Ende hieraff zal die cameraer opsicht specialick van hebben.

13. [1]) Item voirts en zal gheen brouwer zijn byer moegen vercoopen by den vaet, halfvaet ofte vierendeel tot hoeger pryse, dan men gewoenlick is geweest; maer sal alle opsettinge gebueren by ordonnantie van schoudt, burg(er)meesters, raedt ende gerechte nae die pryse van den coorn ende andere gelegentheyt.

14. [2]) Ende insgelijcx zal geobserveert worden by den backers in die vercoopinge van huer broot.

CLVI. *Scouwinge.*

1. In den eersten zoe zullen die heere mitten heemrade jaerlijcx schouwen die watergangen des eersten Woensdages na Sint-Lambertsdach; alzoe verre als die heere mitten heemrade dat nutte dunckt te wesen, zoe moigen die heere mitten heemraiden die schouwe doen verleggen op eenen anderen dach tot hoiren goetduncken ende des lants oerbaer.

2. Item zoe en zal nyemant dammen in tochgraven noch op des anderen lande maken; mar zoe wie des behoufft, die zal die graven bruggen mit bomen ende mit horden, by 40 groten tot elckere reyse; ende dit sal hebben die heere mitte stadt die 2 deelen gelijck andere geltkoeren, ende die dat landt toebehoirt, dat derdendeel.

3. Item zoe zal men den Horstbrantgrave jaerlijcx schouwen gelijck andere watergangen van Freysensteege tot Sinte-Kunerasteege tot al langes die Matesteege; ende die grave sal boven wijt wesen 10 voet.

4. Item zoe zullen gheen heemraiden in der tijt jaerlicx opten lande noch opter Grebbe vorder commer maken dan die renthen, die men jaerlijcx van den Grebbe heeft; ende en zullen oick gheen pande aen der Grebbe wysen, het en zy by der gemeen erffgenoten.

---

1) Vergelijk C. O. art. IX al. 1 en 2.

2) Vergelijk C. O. art. IX al. 3.

5. Item zoe en sal men gheen schotte dryven dan elck in den banne ende gerechte, daer dat in geschut werdt, by 40 grooten ter kuere, ende die koern te hebben, als voirschreven is, behoudelick den heere in alle punten zijns rechts tot alder tijt opter schouwen. Zonder argelist.

CLVII. *Van de weescamer.* [1])

1. Soe zullen van nu voortaen 2 personen bijnnen Rheenen geordonneert werden tot [2]) weesmeesters, te weeten die eene borgermeester, die afgegaen is, mit doudtste scepen, die oick verlaten is, omme mitten secretaris van der stadt te inventoriseren alle goideren, in enige sterffhuysen bevonden, daer weeskijnderen inne geërfft ende gesuccedeert zijn, mitsgaders van allen brieven ende registeren, hoedanich die zijn, ende dat binnen den tijt van 3 dagen, naedat doverledene begraven ende den uuytfaert gedaen sal zijn.

2. Int welck doende zy eerst ende alvooren zullen affnemen den behoerlicken boedeleedt van denghenen, die nae der doot van den overleden int goet geseten oft daer bewijnt aff gehadt heeft.

3. Welcke inventaris gemaect zijnde, sal van tselve een dubbelt gescreven werden, beyde mit handen van den voirschreven weesmeesters ende die secretaris onderteyckent.

4. Daeraff teen sal gestelt worden in handen van den momboers der weeskijnderen ende tander zal geleyt worden in een kist, die daertoe gemaeckt ende geordonneert zal worden opt stadthuys, daeraen 2 slooten mit verscheyden sloetelen gemaect zullen werden, daeraff elcx van de weesmeesters een zullen hebben.

5. Ende indien dezelve weeskijnderen vader ofte moider levende hadden, zullen die weesmeesters denselven laten dadministratie ende onderwijnt van den goiden der weeskijnderen, zonder enige ander cautie van hen te nemen dan juratoere omme die goiden trouwelick te regieren ende die nyet te verminderen buyten weeten, wille ende consent van den weesmeesters, behoudelick dat zy van dilapidacie van goede nyet en zijn suspect; diewelcke weesmeesters die voirschreven wees-

---

1) Vergelijk O. A. art. CXXXVI.

2) Het H.S. heeft: „twee".

kijnder vader ofte moeder, ingevalle enige aliënatie der onroer-
licke goideren, huys ofte erven nootsakelick waere, tselve di-
schoudt ende gerechte te kennen geven zullen, omme na
informacie, daerop genomen, dieselve aliënatie te decreteren
daeraff naer dexpiratie van haer mombaerscap zy, des by huere
kijnderen versocht zijnde, gehouden zullen wesen goede en
legaele rekenscap te doene by den eedt, boven verclaert.

6. Welcke administracie gedueren zal, zoe lange als d
kijnderen tot hueren mondigen daegen gecommen zullen zijn
tenwaere vader ofte moder naderhant wederomme traden i
ander hylick ende sich verandersaten, in welcken gevalle z
cautie stellen ende rekenscap doen zullen als andere vreem
mombairs, zoe hiernae verclaert zal worden.

7. Indien die weeskijnderen vader noch moeder hadde
zullen hen by tgerechte tot versueck van die bovengescreve
weesmeesters momboers geordonneert werden die naeste vrun-
den van vader ende moeder, indien die daertoe bequaem
ende gequalificeert zijn, ofte by gebreke van dien ander
momboers, zijnde souffisant van goeden ende have ende var
goeder name ende fame.

8. Diewelcke die goiden nyet en zullen moigen aentaste
ofte hem dies onderwijnden zonder alvoeren den behoorlicke
eedt, daertoe staende, gedaen ende cautie souffisant om na
vermoegen derselver eedt die goiden tadministreren gest
te hebben.

9. tWelck gedaen zijnde, zullen voirts procederen tot par-
taige ende divisie van hueren goideren mitten anderen erffge-
namen, indien daer enige zijn; ende tgeen den voirschreve
kijnderen ter deylinge gecommen is, zal by nyeuwe inventaris
geregistreert worden, waeraff die clerck 2 autentijcke copië
maken ende deen daervan leveren onder weesmeesters end
dander den geconstitueerden voochden.

10. Ende zullen diezelve mombaers alle jaeren eens reke-
ninge doen voor den weesmeesters voirschreven, diewelcke
gehouden zullen wesen die tontfangen, daeraff copie autentijck
onder des secretaris handt in der stadt weeskiste te leggen.

11. Ende nae die weeskijnderen tot hueren mondige
dagen gecommen zullen zijn, zoe zullen dieselve mondige jon
gelincx die voorgaende rekeningen moigen recoleren, duer-
visiteren ende debatteren, na hueren goiden raidt gedragen sal

12. Ende zullen alsdan die voirschreven mombaers den wees

kijnderen voirschreven gehouden zijn van als bewijs ende reliqua te doen na behoren.

13. = O. A. art. CXXXVI al. 14.
14. = O. A. art. CXXXVI al. 16.
15. = O. A. art. CXXXVI al 17.
16. = O. A. art. CXXXVI. al. 18.
17. = O. A. art. CXXXVI al. 19.
18. = O. A. art. CXXXVI al. 20.

19. Welcke voirschreven ordonnantie plaets hebben ende effect sorteren sal, tenwaere anders by testamente van den overledene int geheel ofte deel geordonneert waere, in welcken gevalle die mombaers hem zullen reguleren nae tgene aldaer belieft ende gedisponeert zal zijn, zoe verre by denselven testamente die voirschreven ordonnantie gederogeert waere; welverstaende nochtans dat in alle gevalle dinventaris behoirlick gemaect sal werden als boven, het waere die confectie van dinventaris geremitteert waere by testamente oft nyet.

Hierna volgen die eeden van den schoudt, borgermeesters, schepenen, cameraer, raeden, weesmeesters ende secretaris der stadt Rheenen.

CLVIII.

= O. A. art. CXXXVII.

CLIX.

= O. A. art. CXXXVIII.

CLX.

= O. A. art. CXXXIX.

CLXI.

= O. A. art. CXL.

CLXII.

= O. A. art. CXLI.

CLXIII.

= O. A. art. CXLII.

CLXIV.

= O. A. art. CXLIII.

Willende ende ordonnerende, dat dese Onse ordonnancie in elcken ende yegelicken hueren pointen ende articlen zal van nu voortaen onderhouden ende onverbrekelijck geobserveert worden binnen Onse voirschreven stadt van Rheenen ende jurisdictie van dier, reserverende nochtans aen Ons ende Onsen nacommelingen ende successueren, heeren ende vrauwen van der stadt, steden ende lande van Utrecht, die declaratie, interpretacie ende alteratie, ampliatie ofte restrictie van dese Onse ordonnantie, in gevalle dat van noode waere, ende zoe Wy in toecommenden tyde zullen zien behoirende ter welvaert, tranquilliteyt ende proufyte van Onser voirschreven stadt van Rheenen. Ende ten eynde dat al tgene des voirschreven is, zy vaste ende eeuwelick geduerende, hebben Wy Onsen groeten zegel hieraen doen hangen. Behoudelick in anderen zaken Ons recht ende een yegelick tzyne in allen.

Gegeven in Onser stadt van Bruessel in de maent van Octobre int jaer onss Heeren 1546, van Onsen keyserrijcke 't 27, ende van Onsen rijcken van Castille ende andere 't 31.

By den Keyser in Zynen rade,

(w. g.) L. DE ZOETE.

ERRATA.

p. 5 r. 19 v. b. staat: „323"; lees: „322".
ald. r. 21 v. b. staat: „Daarentegen neemt B de artt. 204, 205^a, 205^b, 205^c, 205^d, 205^e, 365^a, 365^b, 365^c, 365^d, 365^e en 365^f op, waarvan het eerste in A onder de wilkeuren voorkomt"; lees: „Daarentegen neemt B de artt. 200, 204, 205^a, 205^b, 205^c, 205^d, 205^e, 365^a, 365^b, 365^c en 365^d op, waarvan het tweede in A, het eerste in A en B onder de wilkeuren voorkomt".
p. 7 r. 22 v. b. wordt art. 323 ten onrechte aangehaald in plaats van art. 322.
p. 16 r. 4 v. b. staat: „365^a"; lees: „200".
ald. r. 14 v. b. staat: „365^b"; lees: „365^a".
ald. r. 15 v. b. staat: „365^c"; lees: „365^b".
ald. r. 37 v. b vervalt: „365^d".
ald. r. 4 v. o. staat: „365^e"; lees: „365^c".
p. 17 r. 14 v. b. staat: „365^f"; lees: „365^d".
p. 34 r. 8 v. o. staat: „Datum IV post Purificationis Marie"; lees: „*Datum IV post Purificationis Marie*".
p. 59 r. 15 v. b. staat: „CLIX"; lees: „CXLIX".
p. 66 is verzuimd bij nr CLXXVI de varianten op te geven. Het wordt daarom hier met de varianten afgedrukt:

CLXXVI.

Die rait, out, nye ende gemeente sijn overdragen, dat [1]) gene gilden, die nu sijn offt hiernamaels [2]) werden [3]) sellen,

1) A en B: „Item zoe en zellen".
2) A en B: „namails".
3) B: „wesen".

geenrehande [1]) overdrachten maken en sellen [2]) in enige wijs dan by 2 luden van den raide, die die rait in der stad dairtoe vuegen ende ordinieren sell; ende die sellent alsdan weder in den gemenen raide brengen, diet alsdan believen sell, offt then soude van geenre weerden wesen. *In profesto Assumptionis.* [3])

p. 103 r. 12 v. b. staat: „VXXIII"; lees: „XXXIII".

p. 167 r. 11 v. b. staat: „CLIX"; lees: „CXLIX".

p. 313 noot, staat: „Zie"; lees: „=".

p. 326 r. 11 v. b. staat: „rechter"; lees: „rechten". De noot ald. vervalt.

p. 333 r. 16 v. b. staat: „defect"; lees: „desert".

p. 376 r. 10 v. o. staat: „CLIII"; lees: „CLV".

1) A en B „enigerhande".
2) „en sellen" ontbreekt in A en B.
3) A en B: „Actum in profesto Assumptionis anno etc. LXVI".

INHOUD.

Bladz.

AMERSFOORT 1

A. Excerpten uit de raadsnotulen. (1436—1523). . . 19
B. Keur- en rechtsboek. (1523). 93
C. Excerpten uit de raadsnotulen. (1523—1544). . . 225
D. Ordonnantie op de administratie der justitie en policie. (1544). 311
E. Costumen en usantiën. (1570) 369

RENEN 373

A. Aanteekeningen van de burgerij op de concept-ordonnantie op de administratie der justitie en policie. (1546) 379
B. Ordonnantie op de administratie der justitie en policie. (1546). 385
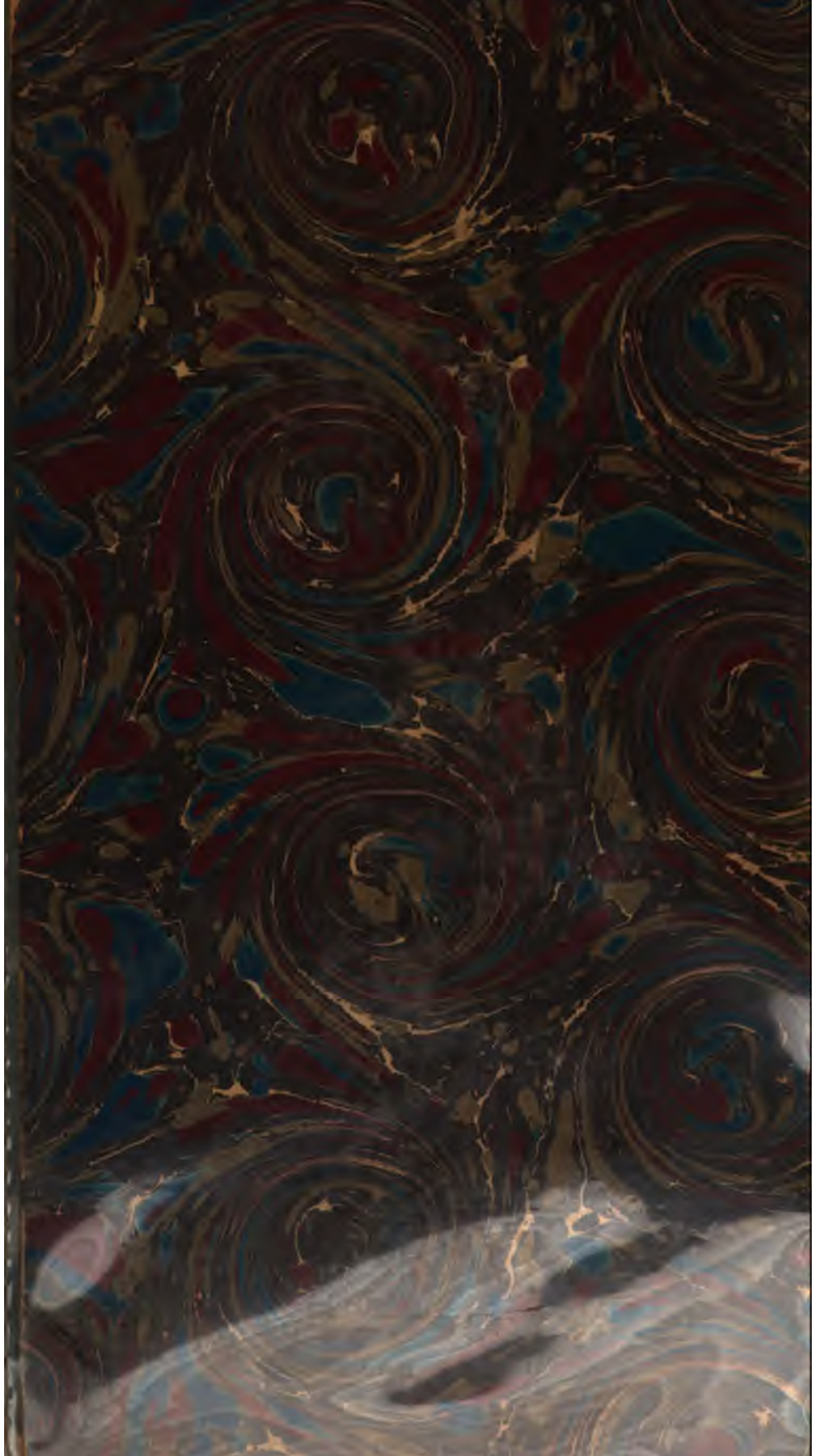
WIDENER LIBRARY
HX 61HS G